

**De praecipuis morborum mutationibus et conversionibus, tentamen
medica / Editionem post authoris fata curante J.N. Hallé.**

Contributors

Lorry, Anne-Charles, 1726-1783.
Hallé, J. N. 1754-1822.

Publication/Creation

Parisiis : Méquignon, Snr, 1784.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/aq5bh9wz>

License and attribution

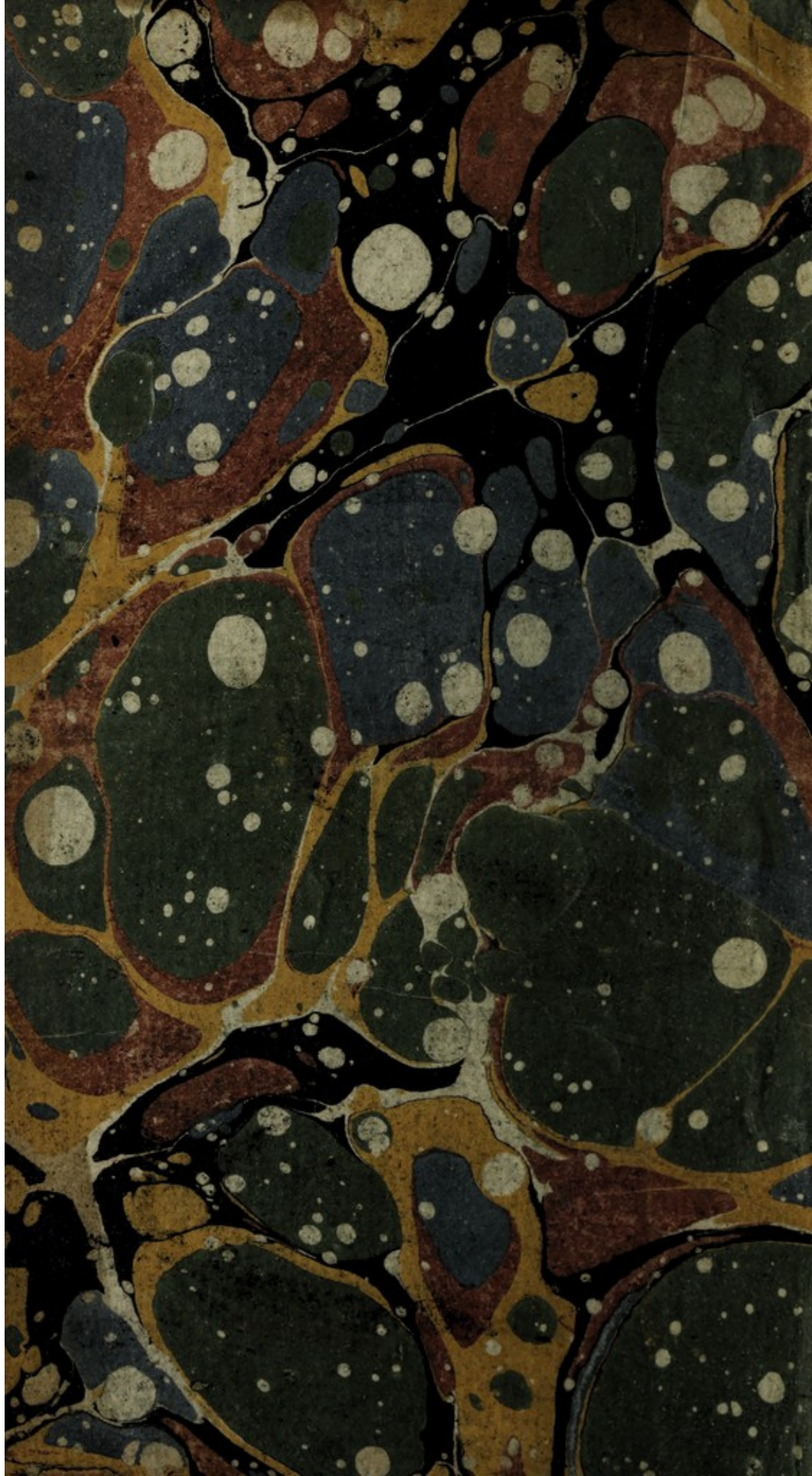
This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

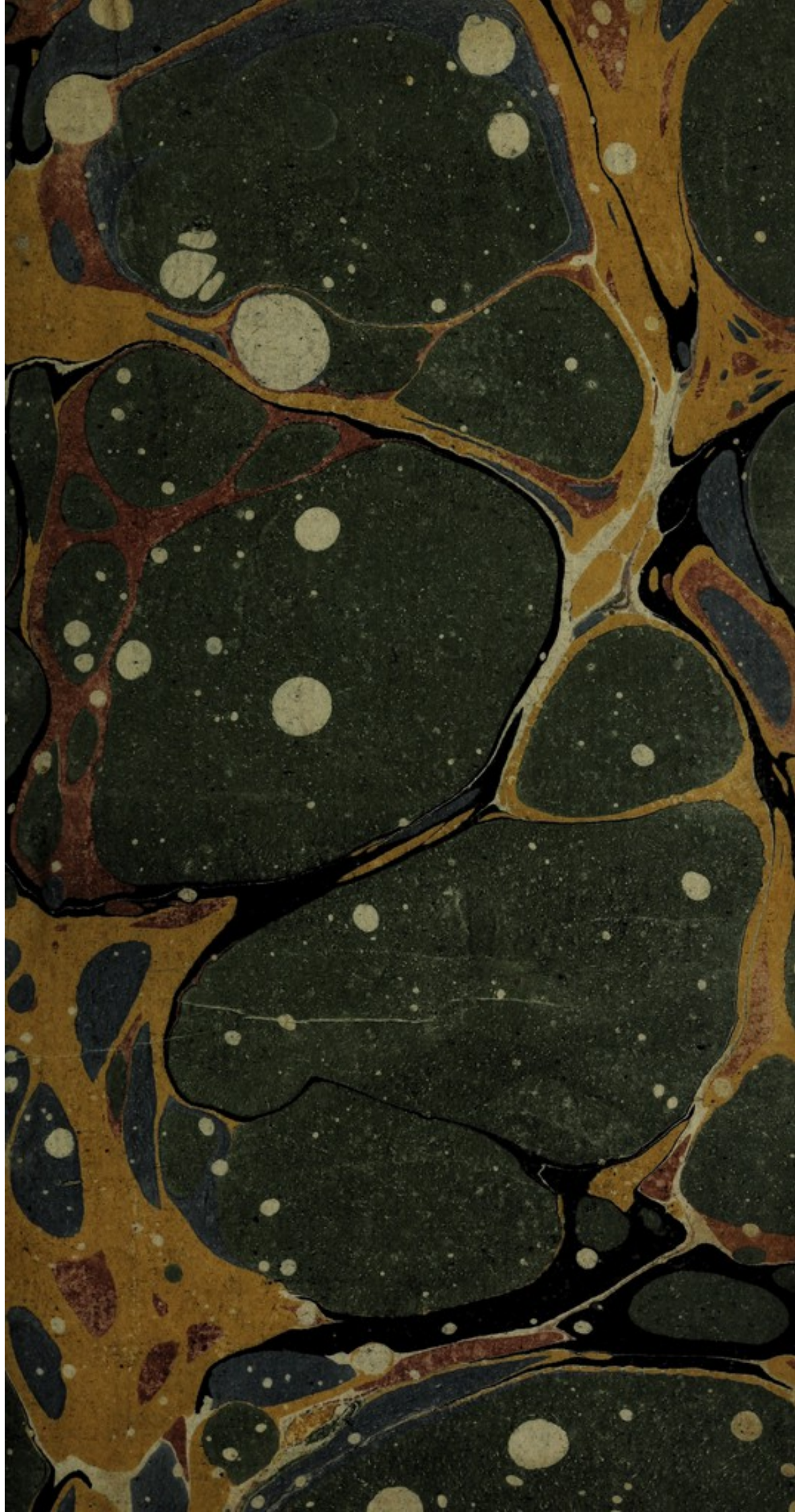
You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

E. VII.

24119/A/118/e

67.4.37

1033

27

Presented
by Mr. Wheeler
11/9/12

ANNE CHARLES LORRY,
*Docteur Régent de la Faculté de Médecine de Paris
de la Société Royale de Médecine,
Mort à Bourbonne les Bains en 1783, âgé de 56 ans.*

C. N. Cochin f. Delin. 1777.

Aug. de S. Aubin sculp. 1784.

DE PRÆCIPUIS
MORBORUM
MUTATIONIBUS
ET
CONVERSIONIBUS,
TENTAMEN MEDICUM.

AUTHORE A. C. LORRY D. M. P.
Editionem post Authoris fata curante
J. N. HALLÉ D. M. P.

PARISIIS,
Apud MEQUIGNON, natu majorem,
Bibliopolam, viâ Fratrum Franciscanorum,
propè Scholas Chirurgicas.

M. DCC. LXXXIV.
Cum Approbationibus & Privilegio Regis.

31039

PRÆFATIO

EDITORIS.

TRISTES excellentis viri reliquias proponimus, in quibus ingeniosissima & utilissima multa reperies, Lector; & si quædam styli negligentioris offendas menda, id multò minùs, licèt ab homine maximè litterato, quàm tot lumina in ipso deficientis naturæ decessu erumpere & affulgere miraberis.

Prima mens viri fuerat typis recusum in lucem dare non ignobile opus Medici Hispani *Roderici à Castro*. Titulus erat operi *Quæ ex quibus; sumpta materies ex Hippocratis effato, οἷα ἐξ οἷων*. Notis ornandum erat, & iis non paucis. At ubi operis conditio attentius perspecta non modò volumen addendum volumini, verùm etiam novum opus operi commiscendum fore ostendit; tunc & fa-

cilius , & commodius , & utilius visum fuit , si nova prorsus libri forma prodiret , excussisque commentariorum vinculis , Author liberiùs genio indulgeret.

Igitur is primus incumbere labor ; distinguere apprimè quænam esset , quàm latè pateret operis materies , quid ab eâ excluderetur ; quod forsitan non ita determinatè videbatur esse factum ab Authore Hispano.

Itaque , quamvis eamdem tractanti materiem adeò arrideret , sive propter antiquioris effati reverentiam , sive propter brevitatem Roderici titulus ; nihilominus lucidioris sensûs gratiâ liber inscriptus fuit *De morborum conversionibus*. Hoc autem nomine intelligenda sunt quæcumque morbi faciem aliquatenus mutant ; ea scilicet omnia quæ superveniunt in morbis semel constitutis ab ipsorum caractere vulgarique decursu aliena ; sive illa à mutatis , aut indole causæ , aut sede mali , sive demùm ab accidentibus aliundè causis pendeant.

Contrà verò quidquid symptomatum, aut cum morbi essentiâ esset conjunctum, aut evidenter ab ipsius præsentia absque ullo complicationum concursu penderet, id omninò extrà tractatûs hujusce limites factum. Ea scilicet apparent, nec mutato, nec converso ullatenùs morbo. Imò neque illæ mutationes quæ ex ipso necessario & maximè naturali morborum progressu fiunt, ejus naturâ, nec mutatâ, nec aliundè auctâ, ut est coctio- nis ad salutem necessariæ & solutionis aut criseos simplex consideratio, neque ipsa in mortem ruentia perniciofa symptomata in partem operis recepta; nisi aliqua aut morbi naturæ, aut loci in his mutatio, aut Epigeneseon accessio fieret. Scilicet hæc omnia quæ ad descriptionem cujusque morbi pertinent, ab aliis satis superque tractata in medium referre supervacaneum visum.

Nec tantùm operis materia exactiùs determinanda fuit, verùm & ejus curiosiùs distinguendæ partes.

Quaecumque igitur in morbo præter morbum fiunt, aut ab ipso quacumque ratione mutato, cum sibi demonstranda sumpisset Author; inde prima deducta divisionis forma. Scilicet primo loco ponenda credidit ea quæ præter morbum accidunt, novâ nempe accrescente causâ, quæ græco vocabulo vocavit *Epigeneses*. Deinde sequuntur ea quæ morbo mutato apparent; quæ rursus ita dividenda censuit, ut primùm ea quæ ab ipsius morbi incrementis & veluti propaginibus pendent *Metaptoseon* nomine tractarentur; & demùm ea quæ ab actione naturæ viribusque corporis morbum mutantibus oriuntur, *Metastases* vocata, ultimo loco reponeret. Eadem apud Rodericum vocabula reperies, sed non eodem prorsus sensu, & illo sanè minùs obvio, naturæque, ut ego quidem opinor, minùs accommodo.

His positis primariis opus inter utrumque differentiis, cætera quæ ad tractationis seriem pertinent facile

legentibus occurrent; quæ ut clariùs elucerent, datâ ab Authore licentiâ, opus notis ad marginem scriptis distinximus, quibus admonitus Lector à vero Authoris sensu minùs aberraret. Eas quoque in indice unâ collegimus, ut universa tractationis forma uno intuitu faciliùs comprehenderetur. Scilicet laceffente intùs mali crudelioris stimulo, ultimam admove-re operi manum nequibat vir egregius, dùm intereà, urgente forsan instantis fati sensu, operis in publicum exituri fortunam ardentè exoptaret. Quod reliquum est, quamvis ab ipso nobis emendandi scripti provincia fuisset demandata, paucis necessariò exceptis, nihil ultrà attigimus, tenuitatis nostræ conscii, metuentesque jure ne ab alienâ manu scribendi vis & ingenii facundia infirmiores evaderent.

Huic dùm incumberemus labori, dùm jam prælis dimidium exiret opus, urgebat immedicabile malum, collectaque ex longo arthritica lues totum sensim occupabat corpus. Podagra in

paralyſim verſa, & poſt falſas inducias redux, membra alligabat, exhaustiſque demùm viribus, fatiſcente machinâ, inter ipſa Thermarum Borbonenſium miracula, fugientem animam fruſtrâ revocare nitentibus ereptus eſt.

O utinam hîc per anguſtias loci dignè liceret celebrare quæ vidimus, inter quæ nati, educati, enutriti fuimus! Felicibus auſpiciis inter nobiliſſima patris optimi fratrumque exempla informatum, juveniles triumphos, & alia multa futuræ gloriæ in ipſo ingenii ortu non infida præſagia referremus. Quæ Medicum ineuntis curriculum prima fortuna fuerit, quàm celerrimè vix adoleſcentis Medici latè ſparſa fama, quanta brevi apud magnates collecta gratia, ea hîc coacti lubentiùs mittimus; hæc quippe omnia, quibus adeò tot alii ſuperbiunt, ipſe caſui fortunæque dabat, cùm tamen nemo ſibi meliùs forſan certiorique jure ea vindicaſſet.

At ægrè invitique magis ea ſilentio

preminimus , in quorum partem certè fortuna non venit , facile ingenium , studii immensam cupiditatem , undè tam antiquitatum plenus , tam litteris omnibus ornatus , tam medicâ disciplinâ , tùm veteri , tùm recentiori instructus evasit. Utinam & pretiosissimas animi dotes , quibus & nobis adeò & aliis frui licuit , hîc daretur exponere ! Quanta rebus in publicis dignitas , in domesticis amœnitas ! Quantum & collegis amandus , & colendus suis ! Ut sedulus apud ægros , ut liberalis apud indigos , ut humanus apud omnes ; quàm à cupiditate alienus , quàm successibus non elatus , quàm virtutis cultor !

Ista quidem jucundiùs ; at alia nec gloriosè minùs , & utiliùs forsan enarraremus , si liceret ipsum hîc loci repræsentare ægris assidentem , nullis non intentum morborum phænomenis , ita tamen dissimulatâ observationis sollicitudine , ut miseros in mediâ dolorum anxietate spe simul erigeret , amicitîâ consolaretur , amœnitate re-

crearet. Indè si urbanis negotiis adhuc fervidum intrà secretos musæi parietes daretur sequi, quàm lubenter, quàm utiliter ipsum intueremur ea quæ modò in privatam cujusque utilitatem congefferat, non infœcundâ observatione in majora artis incrementa colligentem, undè rursus in plurium commoda veluti luxuriantia femina pullularent.

Sic igitur dùm nihil expertum semel inutiliter torpere pateretur, mirabimur minùs quomodo tot ingenii monumenta reliquerit, quamvis plurimis tumultuosæ urbis distractus negotiis, vix haberet id temporis, quod, non dico amicis, parentibus, necessariæ relaxationi, sed & vitæ concederet.

Hisce debentur brevibus otiis quæcumque (1) de opii actione, de irritamentorum variorum vi in animalia corpora, de (2) durâ matre, de cere-

(1) Diurn. Medic. T. IV, V, VI.

(2) Acad. Scienc. Mém. des Sav. Etr. T. III. p. 277 & 344.

bro protulit olim experimenta. Nuper etiam vidimus quàm plurima observata in Societatis Regiæ Medicæ gremium veluti effuderit, assiduus, inexhaustus. Verùm (1) hæc de actione quorundam medicamentorum, de odoramentorum naturâ, de adipis affectionibus, de somno in morbis nocivo, de frigore præternaturali, de aphthis nostratibus, de nonnullis annorum constitutionibus cumulata quid memorabimus? Manet æternum Hippocratis Aëtiique ab ipso plurimis observatis asseverata de alimentis doctrina; manent lucidiùs explicata Sanctorii Gorterique de perspiratione effata; nec utiliter minùs legentur quæ de melancholicis morbis & quæ de cutaneis scripsit, de quibus copiosiùs quin dicamus obstat locus. Dicent alii quibus & dabitur clarior occasio, & favebit sublimioris ingenii facundia; forsan & hæc olim nobis quoque pro nostris viribus licebit enarrare. Ea nos hîc tantùm tristis manet

(1) Partim adhucdùm inedita.

cura pretiosas colligere reliquias viri
 nimiùm, heu! desiderabilis. Serva-
 mus etiamnum, in lucem brevi ut
 speramus proditura, quæ ex veterum,
 tùm historicorum, tùm Poëtarum scrip-
 tis excerpta passim, in unum collegit
 Medicinæque reddidit utiliora obser-
 vata. Quàm vellemus & nos, incæpto
 labori non impares, si vires & inge-
 nium sinerent, iisdem quondam in-
 sistere vestigiis! Annuite cœptis, si
 quid adhuc curatis mortalia, o manes
 carissimi! Vestroque orbatos numine
 hoc saltem maneat solatium, nos hodie
 vobis necdùm ultimùm esse paren-
 tatos.

DE PRÆCIPUIS MORBORUM

MUTATIONIBUS ET CONVERSIONIBUS

TENTAMEN MEDICUM.

SÆPIUS, summâ ægrotantium & medicantium infelicitate, cùm jam sanitatis limina ægri videntur attigisse, mutatâ spectaculi facie, morbos novam induere formam, alias obtrudere observatoribus agendi occasiones, imò, spe quæ illuxerat depositâ, feralem ab hâc mutatione exitum morbos portendere, inter artis infortunia non novum nec inauditum est. Imò aliquandò, ipsos inter decerantis naturæ nixus & in morbi vigore, cùm spes ambigux, omnia, subito impetu retrò relapsa, ad alia converti phænomena, nec expectanda nec prævidenda, visum est. Id

Quid sint
in morbis
mutationes?

cùm observassent non sine stupore antiqui artis.

Divisio mutationum in morbis admit-
tenda.

Quid sit Epigenesis?

Quid sit Metaptosis latiori
sensu?

Quid Metaptosis strictè
dicta?

Quid sit Metastasis?

Professores, triplicem quo res fieret modum statuerunt. Dùm scilicet non ex actione, aut causæ morbum efficientis, aut naturæ contranitentis, morbus alter alteri supervenit, sed ex qualicumque eventu nova labes alteram excipit aut illam comitatur, ita ut novus hostis jungatur veteri, & oscitantes opprimat; hanc labem improvisò ingruentem *Epigenesim* adesse incusarunt & hoc nomine designavere.

Metaptosis adesse dicitur cùm inter medios morbi tumultus, vigenteque symptomatum atrocitate, prædominans aliquod exurgit phænomenon, & non extinctâ, non destructâ morbi causâ, sed illâ contra partem aliquam invadente, inopinata reviviscit scena mali, mutatur symptomatum ordo jam antea constitutus, &, vel novæ spes, vel timores novi exsuscitantur. Est ergò metaptosis morbi mutatio ab ipsâ causæ mutatione pendens, quæ, si fuerit à vi morbi grassantis & prædominium in corporis vires obtinentis accita & procreata, metaptosis jure dicitur, & nomen illud servat: si verò contrà mutatio illa à naturæ viribus fiat causam morbi materialem vincen-
tibus, eamque in meliorem conditionem jamque magis obsequiosam mutantibus, aderit sic propriè dicenda *Metastasis*, in quâ mobilior facta morbi materies, partem cui infederat relinquit, & in aliam defertur, cum totius corporis levamine, saltem per aliquod

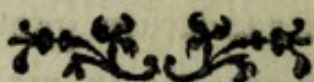
temporis spatium emicante. Nam, ut postea videbitur, *Metastasis*, licet à naturâ victrice instituta sit, potest aliquandò ad perniciem corpus deferre. A pluribus tamen Authoribus alio sensu fuerunt accepta hæc vocabula, *Diadochenque* vocaverunt *Metastasis* salutarem, & causam morbi in nobiliorem partem delatam *Metastaseos* nomine designaverunt. Quid diadoche?
 Simpliciori nos & magis universali sensu *Metastasis* cum Galeno vocabimus, eam quæ fit in morbo à viribus naturæ mutationem. Hæc ab Antiquis à *μεταρρυσει*, sive defluxione humorum pendere dicebatur; quod cum ad *Metaptosis* ipsam aliquandò pertineat, licebit *Metaptosis* pro genere haberi, cujus species duæ numerabuntur: alia humoris efferati & ferociam novam nacti ideam exhibet; alia contrà, vincentibus naturæ viribus, oppressam nobis morbi materiem designat sub specie humoris mitius sub legibus naturæ fluentis, & vel in corporis indolem mutandi, vel quantocyùs expellendi. Prior semper mala nuncupabitur; posterior, per se salutaris, potest tamen, casu qualicumque, aut accidentium concursu, feralem habere exitum. Divisionis hujus comoda.
 Divisio quidem hæc, simplicior, accuratè servanda ideò est, quòd omnia mutationum in morbis observandarum genera complectatur. Vel enim mutatio in morbo à novo insultu causæ qualiscumque pendet, estque *Epigenesis*, de quâ ante omnia agendum erit

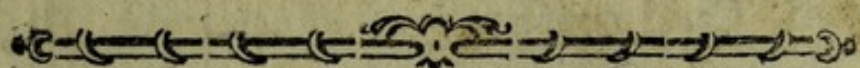
vel à causæ ipsius conversione repetenda est, tuncque vel Metaptosis est à morbi viribus concitata, vel Metastasis à naturæ efficacis robore & nixibus facta & perfecta: de quibus unaquæque, partem in labore nostro sibi propriam vindicabit, & peculiari lance suo ordine perpendetur.

P A R S P R I M A.

De Epigenesi.

EPIGENESIS, à quâ sumemus exordium, ut pote quæ simplicior est, licet causam non attingat, nec immutet, vel ab ipsius morbi effectibus nascitur, ita ut causa quæ prior læferat, corpus immutando ipsam inducat; vel casu tantum, nec præviso, nec vitando, in corpus jam antea ægrum incidit. Hinc in eâ duplex inquisitionum & observationum fons oritur. Prior, à morbo nascens, sectionem primam constituet: alteram Epigeneseon classem secundâ tractabimus, quæ scilicet prorsus ægro extranea & ejus infortunio debita dici potest.

S E C T I O P R I M A.

De Epigenesi quæ ab ipso morbo pendet.

EP I G E N E S I S quæ à morbo pendet nullam cum ipsius causâ connexionem obtinet, alioquin Metaptosis foret; sed ab ipsius effectibus repetenda est, quibus perpenſis & accuratè penſitatis, Medicus hanc Epigeneseos speciem prænuntiare & præcavere possit. Sic Epigenesis à morbo pendens, quæ? œdema quod hæmorrhagiis immodicis supervenit, furore morbi composito, & pacatis omnibus, Epigeneseos exemplum nobis præbet à morbo pendentis, sed nullam cum morbi causâ connexionem obtinentis. Morbus vehemens primùm atque per se inflammatorius, in juvenili ardore, symptoma hoc intulit, debilitato scilicet vasorum tono, exhaustisque partibus humorum actuosius, cui ipsa prioris morbi causa omninò repugnabat. Hinc ad scrutandam Epigeneseon illarum originem, ad morborum effectus physicos perpendendos, proventusque mutationis physicæ in corpus ægrum inductæ necessarios æstimandos nostra se vertat meditatio oportet. Causarum autem ex quibus eliciuntur effectus à priori morbo diversi, quatuor capita possumus in-

Divisio cau-
satum Epige-
neses quæ à
morbo sunt
inducendum.

tueri. Quid conferat, ad efformandas illas Epigeneses, virium defectus? quas iis commovendis occasiones offerat harum immoderata actuositas? Quid ad eas importandas possit efficere humorum pejorata & iners conditio? Quâ ratione demùm Epigeneseon ferax sit absurda illa & abnormis nervorum ad sensus & motus regendos constitutorum irregularitas, dùm, legum à Creatore impositarum impatientes illi, motus concipiunt ordini naturali immorigeros, & nunc œconomix animalis effectus tardant, nunc contrà illam, inconditis abreptam convulsionibus, huc & illuc procellæ ritu impellunt. Hisce essentialibus, physicis & intus natis causis diverso quidem ordine, sed necessario, addendi sunt causarum extra positarum impulsus, quibus percelluntur corpora morbo jam affecta sævienti. Immanes certè procellosasque mutationes in morbis valent invehere, nunc animi affectuum impetus, nunc variabilis athmosphæræ inconstantia, nunc cibi potûsque absurda & abnormis usura, omnium tandem illorum malè morata conditio quæ Hippocrates sub nomine *Τὰ ἐξωδεν*, voluit designari.

CAPUT PRIMUM.

De virium vitio Epigeneseon causâ.

AFFECTUS morborum à virium defectu nascentis naturam & species hîc definire prorsus inutile foret, res aliunde satis cognititas. At quoties causa functiones lædens sine violento artis aut secantis aut urentis exercitio tolli potest, auxiliatrix ars nostra sine naturæ efficacis actione nihil peragere potest. Summo Conditoris beneficio ita comparatus est corporis organismus, ut quas infirmitatis nostræ conditio causas invexit, ipse mechanismo naturæ semper actuoso debeat aut in melius mutare, id est, ad proximam naturæ conditionem revocare, aut extra corporis actuosi limites eliminare. Hoc quidem summi momenti opus, ab antiquis, sed præsertim ab Hippocrate, coctio dicebatur. Coctionis igitur cujuslibet effectus in hunc scopum omnis intenditur, ut materia lædens mitior evadat, sive per adscitas ex ipso corporis fundo partes, simulque in motum actas, immutetur fiatque naturæ similis; sive in varia incernicula, extranea

Virium naturalium ratio ad concoctionem.

prorsus, mitificata tamen, ab actionis centro abjungatur & distrahatur; sicque, vel utilis, vel excrementitia facta, ad naturalium humorum indolem propius adducatur moles illa, quæ proximam videbatur intentare perniciem.

Coctio &
naturalis, &
morbofa eo-
dem fiunt
mechanismo.

Porro, ut ad alimentorum coctionem perficiendam, sic & ad peragendam hanc mutationem morbosæ materiæ, non solum instrumenta naturæ eadem sunt, eandemque prorsus actionem exerunt; sed mechanismo unico atque simplici res peragitur. Differentia inter alimentorum in vasa semel acceptorum concoctionem & eam quæ ad materiem morbificam pertinet, in eo tantum consistit, quod materies morbi venenata, multumque à nostris dissita elementis, summo gradu distet à chyli naturalis indole legitimâ & naturæ consonâ, majoresque organorum eorundem sibi postulet & longiores nixus, ut concoquatur & subigatur in meliorem formam. Si verò ejus sit naturæ ut mutari, adunarique cum inquilinis principiis non possit, certè aut vincetur atque superabitur natura, aut venenata illa massa expelletur. Si enim illa mutari non possit, principia sibi apposita mutabit, ex ipsâ rei necessitate, adeoque deficiet brevi vitalis humor, & functiones interturbabuntur. Quantum verò tumultus expectandum erit, si hujus sit indolis, quâ possit ipsa multiplicari partesque inquilinas in sese convertere atque corrumpere?

Ut ergò alimentorum moles aut nimia, aut donata supereminenti acredine, novos nixus, jamque sensibus deprehendendos, cogitur à naturâ postulare, temporisque spatium majus simul exposcit, ita, alienis metuenda qualitatibus, immisssa vasis materies simul & conatus majores, & temporis spatia longiora sibi vindicat: quo tempore mille illabentes eventus, nunc epigenesim, nunc metaptosim accersunt, & sæpè conatus naturæ, superante venenatâ materiâ, prorsus evadunt inutiles, imò noxiæ, exhaustis & consumptis brevi viribus, tuncque fato cedendum est.

Coctio
morboſa,
naturali tan-
tùm opero-
rior.

Nec certè qui semel agentem spectaverit naturam repositas & quasi reconditas in ejus sinu vires negare potuerit, à quâcumque causâ pendeant illæ. Neceſſaria est naturæ actio, scopus certus, conatus evidens, gradus actionis observari se finit, atque morboſæ causæ conferri; victoria demùm, aut etiam ruina ex his observatis prævidentur.

Verùm in quâcumque illâ mutatione, sive, ut medicè loquamur, concoctione, notante post Hippocratem Galeno, non solum homogeneæ partes arctiorem inter se connexionem contrahunt, sed etiam sejungi atque semoveri partes heterogeneas ab eodem mechanismo, necessariò sequitur. Unde nulla aut fieri, aut concipi potest coctio, sine novo excrementorum proventu; quæ, si legitima exierint, & ad naturam, quantum finit causæ no-

Coctionis
effectus, eli-
minatio no-
centium.

centis indoles, accommodata, cocta etiam, seu rectè præparata dicenda erunt.

Ex his oti-
tur progno-
sis.

Patet certè, ex hoc simplicissimo agentis naturæ intuitu, adesse debere in ipsâ nixus adversos, causæ lædenti proportionales atque posse ex læsionis gradu, ex functionum laborantium numero, ex naturæ viribus, quarum iudicium fit penes superstites actiones præcipuè vitales, de rerum eventu pronuntiari: si non accederent aliundè tot desumpta, nunc ex ipso corporis fundo, nunc à circumstantibus insidiis impedimenta, quæ constitutum à naturâ ordinem inturbant, arti diffidentiam incutiunt, observationi offundunt caliginem, & dum ipsius naturæ tardant operam, viam anticipem temporibus dubiis, vix sinunt aspici.

De certaminis illius, quòd necessariò, inter lædentem causam & naturæ vires, in omni morbo actuoso exoritur, fortunâ, duratione, & formarum varietatibus, hîc agendî locus non est. Satis erit si rem accuratè perpendenti patuerit quanti sit momenti naturæ vires expendisse, ponderasse, & quàm certò, quàm evidenter, sanatio quævis ab iis solis, famulante intereà arte, pendeat. Hæ porrò non aliter expendi atque æstimari possunt, quàm spectato atque expenso functionum, præcipuè verò illarum quæ ad vitam conferunt, exercitio, ita ut rectè Galenus edocuerit, nullum posse timorem legitimum animos percellere circa ægrorum illorum morbos, quibus pulsus

vehemens atque liberè decurrens est, & quibus respiratio integra & facta permanet. Tum postea perpendenda superest accuratè excrementorum indoles, quæ, in salute illucescente, jam sine irritatione, imò cum juvamento prodeunt, scilicet à vincente naturâ subacta: hæc sub actione organorum constanti densiora atque æqualia magis efficiuntur, ita ut promptius, facilius, copiosius & magis secundum naturæ ordinem, expellantur. Signa hæc omnia inter se collata, de naturæ & morbi certantium viribus judicium constituunt. Prognosim Medici vocant, de quâ id universim pronuntiari potest; scilicet, quò æger minus ab ordine naturæ recedet, eò etiam ægrotabit securius.

Verum etiam hîc, solâ adhibitâ observatione, annotare liceat quòd, ut in pacatâ atque tranquillâ functionum exercitatione, sic & in ipso morborum tumultu omnia eadem lege reguntur, eandemque in actione naturæ constantiam demonstrant, eò in morbis admirandam magis, quò evidentioribus signis observandam se præbet. Undè etiam, inter signa periculum secum afferentis morbi, jure irregularitas phænomenorum malè & nullo servato ordine recurrentium, recensetur. Si quidem id proprium est virium ut constanti uniformique lege agant & agantur; multòque magis fiduciæ sibi vindicet operationis constantia, quàm abnormes, inconstantesque

Spes omnis
in actionum
constantia
sita est.

nixus, qui opere in medio cessent, aut interrumpantur imperfectasque machinationes deferant : unde & mutatur & multiplicatur hostilis materies, vixque redimi longiori potest intervallo tempus miserè deperditum.

Ortus & divisio Epigeneseon à viribus pendentium.

Nec difficile est ex hâc rerum contemplatione suspicari, quantæ Epigeneses possint medio in certamine morbofo nasci à virium illarum vitio, quæ per se ita constitutæ sunt, ut ratione certâ, æquoque conatuum dispendio, ac determinato tempore rem unicam fixam atque certam agent. Virium illarum actione inconstanti, nixibusque incertis & abnormibus, semel positis, jam non idem effectus producet. Ac primùm à nimio impetu tumultuosè agente confusio orietur tum in miscelâ partium, tum in excrementorum generatione, novaque suberunt producta ab ordine naturali plus minusve dissita, Epigenesibus generandis apta. Si contrâ, fons alter Epigeneseon, vires elanguerint, consumetur inanibus conatibus natura, nec tantùm tempori prorogando conferet illa inertia, sed etiam grassabuntur, ab ipsâ laboris inutilitate, lædentis materiæ nec æquis debellatæ viribus nocivi effectus; & quod illi materiæ additur, detrahatur etiam naturæ, quam ideò superandam jure augurabimur. Quod si demùm nerveâ & sentiente parte per inconditos motus raptâ & efferatâ, loco regularis certaminis, convulsivè vires certamen ineant, nec jam certis & statis effectibus

producendis aptæ sint, quantas inde Epigeneses possumus pertimescere? Has suo quoque articulo liceat prosequi.

ARTICULUS PRIMUS.

De Epigenesi à viribus corporis nimis validè agentibus pendente.

VIREs quidem corporis, si in statu naturæ consono spectentur atque ad sanitatis normam composito, nixus causæ lædenti proportionales exerere debent; ita ut nec plus, nec minus quàm par est exardescant. At sæpe evenit ut plus æquò sentiant nervi viribus ultrà modum concitandis pares, & ad minimum motum concipiendum habiles, levi de causâ in efferam violentiam commoveantur. Evidens est illa conditio fibrarum sentientium & mobilium in iis homuncionibus, qui vel levissima delicta sentiunt, quibus sensus acutissimus est, quos vel fragor levis in motus abnormes abripit, quos terrent auræ, quos vinum, etiam parcè sumptum, febriculâ commovet; nec epulis lautioribus, nec cibo crassiori apud illos locus ullus patet, quin pulsant vasa undique. Calor in toto corpore, sed ad manuum volas & genas præcipuè, concoctionis naturalis tempus designat, prævio quodam horrore levi, fugaci sed sæpe repetito. Si ergò in homines, & præcipuè fœminas, quibus illa

Quâ ratione vis naturæ nimia possit intelligi.

Hujus in vi-
ribus excessûs
causa duplex,
mobilitas,
robur.

constitutio propria est, causa lædens incidat, tunc non jam proportionales agenti causæ conatus exeret afflicta natura, sed pro ratione sensûs acutissimi in corpore infirmo enascendi ferociet: ita ut vires nimîâ vi concitatæ agant in ratione compositâ tum causæ lædentis, tum corporis nimîâ vellicatione occupati. Duplex est porrò corporis status in quo virium nimis violenter agentium nixus metuendus est: prior est fibrarum, ut delicatarum atque tensarum mobilitas; posterior earumdem densitas & robur. In priori casu fibræ tumultuosè oscillant, & impetu ingenti; unde omnia in his vividè aguntur, & abnormi effervescentiâ corripuntur. Posterior ubi contingit casus, ut in duro fractis labore militibus, vis resistentiæ ad causas impellentes maxima vix externis concutitur aut commovetur. Verùm ubi semel exarserit causa lædens, excandescit natura, conceptum semel ardorem diu servat, & quæ fibrarum densitate diu restiterat, à concepto demum vitio tota occupatur atque superatur. Singularum igitur quibus in excessum rapiuntur vires causarum effectus experientiâ duce persequamur.

1°.
Epigeneses
à nimîâ mo-
bilitate.

Ac primùm levi de causâ concitatâ mobilitate, exardescente citò citiùs naturâ, febris oritur vehemens; ingens cumulatur excrementorum proventus, unde & coctio imperfecta; & tristes ab illo abrupto motu reliquæ supersunt: imò & sæpe labes infertur rum-

pendis apta visceribus, morboque nec mutato, nec mitescente, hæmorrhagiæ per nares, pulmonum rupturæ, fissuræque in horum vasis, quæ, morbo alioquin ad sanitatem aut ad perniciem decurrente, Epigeneseon titulo superveniunt; quibus pro re natâ adjungi placuerit hæmorrhoides mirè fluentes, si hepar aut venæ portarum confinia malum attigerit; uteri etiam fœminei tum hæmorrhagiæ, tum stitillicidia. Apud alios, febre alioquì simplici detentos, superveniunt sæpissimè, sub Metaptoseon vero nomine, inflammationes in partibus maxime debilibus, quæ etiam non rarò pro Epigenesibus habendæ sunt, si Epigeneses illæ à causâ morbi productæ, per se & seorsim à reliquis symptomatibus sæviant & nihil in prioris morbi essentiâ immutent, sed illum sinant statâ periodo cursum suum absolvere. Id quotidianâ observatione in laryngis atque pharyngis inflammatione videmus, quæ, dum sese in juvenibus feбри comitem adjungit, ejus quidem fata sequitur; sed ariditate inflammatoriâ semel inductâ, nec per actionem vitæ adauctam tollendâ, feбри sæpe superstes malum ultra ejus terminos protenditur, & longiori supplicio vexat ægrotantes. Imò nulla pars datur in corpore, quæ, per debilitatem morbo præviâ infirmior facta, similia mala non experta fuerit. Ut enim in singulis partibus ab illâ actione nimîâ nascentes sequamur Epigeneses, quoties, à phrenitide

Epigeneses
in morbis cerebri.

& morbis cerebri nimiam inflammationem passi, supervenire videmus, à præfractò vasorum tono per distensiones prævias, fatuitatem, animi imbecillitatem, & ratiocinii destructionem; quibus contrà si aliquâ de causâ febris novo succensa igne pro Epigenesi fiat, redeunt facultates omnes illæ quæ pro deperditis habebantur? Mulierem vidi, quæ fatuitate & imbecillitate post phrenitides afflicta remanserat, hebetibus omnibus sensuum organis. Hæc imprudente consilio gravida fit, rediere sub hac actione naturæ mentis vigor & functionum hilaris libertas; defuncta partu in eandem recidit morosæ mentis imbecillitatem. Bis res eadem recidit, licet meliora sperare licuerit. Visum est sæpe phrenitidi illi jam sedatæ & compositæ supervenisse amaurosin, remansisse diuturnam auris duritiem; imò & post similia mala bombus aurium chronicus perstitit. Mala hæc omnia Epigeneseon titulo metuenda, nonne propius ad illos pertinent qui levi de causâ à rationis exercitio dejiciuntur, ut plures sunt qui, vel in leviori febriculâ, delirant aut loquacitate fatigantur pro levi causâ, aut veterno sopiuntur, sine ullo alio gravi symptomate quod terrorem incutiat. Imò tonus ille, præter naturæ modum acer & sensibilis, ægros iisdem aut paribus reliquit morbis obnoxios. Quid, quòd à morbo phrenitico semel experto, infantum ætas præcipuè insultibus epilepticis per longa vitæ spatia

Indomabilibus obnoxia fieri observata est, qui datâ novâ occasione, etiam ætate jam magis securâ, eruperunt? Imò nullum ferè delirium, quod & constans & grave fuerit, in febribus emicuit, quod non aliqua sui vestigia per longum tempus imprimat. Vires redeunt, sanitas auspicatò invalescit; at ubi major impetus fuit, ibi etiam debilitas pro Epigenesi major enituit. Qui semel apoplexiâ violentâ concidit, hic per totam vitam vix eâdem loquitur facilitate, vix recentia & post morbum memoriæ tradita & commissa retinet altè impressa. Ad Metaptosin enim referantur quæ apoplexiæ superveniunt, paralyxis, torpores, actionum impedimenta.

Nec verò, qui thoracem & partes in eo contentas nimiâ ferociâ morbi adorti sunt, ab Epigenesibus corpus relinquunt liberius. Vocis sæpe sæpius periit, vix unquam redivivus, nitor. Respirationi nectuntur impedimenta, pro levissimâ causâ renovata: fit, ut aiunt, asthma, sputorumque catarrhalium proventus vix extinguendus & fenili similis. Adhæret ad pericosteum internum pleura, huic pulmones: hinc dolores punctorii; hinc ad motus violentos nova difficultas, atque ad clamores impotentia: imò cor ipsum, tristis viciniæ jure, in palpitationes & motus inconditos rapitur; indèque in propriâ suâ constitutione læditur, polyposque patitur & con-

Epigeneses
in morbis
thoracis.

cretiones in ipso sanguine ibi refluo, quo malo nullum aliud frequentius morbis pulmonum inflammatoriis succedit, adeoque sanitatem perpetuò interturbat, imò & vitam proterit. Neque hîc de suppuratione agendum est, quæ sæpius Metaptosis dici debet, dum morbo non supervenit, sed eum prorsus immutat.

Epigeneses in
morbis ven-
triculi.

Si verò à thorace & partibus ad respirationem inservientibus ad ventriculum deferamur, quot enarrandi sunt dolores qui vel in ipsum caput deferuntur, vapores dicebant antiqui, inde ad superiora elatos? Absurdam hanc emanationem esse demonstrat Anatome; at sympathiam esse verissimam comprobatur observatio: unde alter alteri affectus supervenit, à remanente intrà ventriculum infirmitate, quæ aut à constitutione orta sit, aut casu quocumque efformata. Indè sæpe oriuntur diuturnæ & vel ad leves epulas concitandæ oculorum caligines, vertigines, ad labores animi capefcendos mera impotentia, imò sæpe hemi-cranîæ illæ adeò in habitum facîle trahendæ, adeò operosè debellandæ. Similes capitis affectus omni medicinali methodo rebelles, quæ per longa annorum stadia virum alioquin fortem divexaverint, dysenterîæ epidemicæ per se symptomatibus suis metuendæ beneficio, omninò persanatos vidi. At multoties, vomitu viridescente porraceo semel per ipsam morbi ferociam & ventriculi

efferrati spasmum advocato, illicò cessant omnia symptomata, licet vix ipse ventriculus, causa & sedes mali, aliquid per se pati videatur: latet enim ibi sensationum centrum, maximè annotandum Medicis, ad quod tamen malè omnia referas, licet ipsi nimium adscripserint multi, tum inter veteres Philosophi, tum inter recentiores Medici. Nec minora mala creat ventriculus, ubi membranæ ipsius organicæ sensu donatæ exquisito phlogosim videntur concipere, increvitque præter modum *irritabilitas* illa (ut parum latino nomine utar) quæ sibi sua propria vindicat symptomata, dolores, singultus, nauseas, & tractiones illas ponderosas, quas spasmum vocavere antiquiores Medici. Sed ut progrediamur ultra, ventriculus non caput solum, sed & organum cutis ipsum ad Epigeneses suscipiendas habile facit. Imò sæpe tusses occasione datâ concitat, non semper repurgato ventriculo sanabiles, ut aliquandò tristes reliquiæ in ipso thorace ab hâc causâ etiam expugnatâ relinquantur. Quàm sæpe pustulas inde natas vidimus, quàm sæpe vultûs deletum nitorem observavimus, postea nunquam redivivum?

Sed nulla alia ferax magis Epigeneseon ^{Epigeneses in morbis hepatis.} datur causa ab auctâ virium intensitate pendens, quàm quæ repetitur ex ipso hepate. Illud scilicet viscus, volumine immensum, per usum cui dicatur, per eas quibus vici-

niæ & organismi jure jungitur partes, reliquias omnes, & crudas, & putridas, quasi imbibit & intra se retinet, vasa huic ingentia advecta comprimit, opplet: hinc Epigeneses variæ, quæ venam portarum & abdominales venæ cavæ ramos gravant, atque hæmorrhoides accersunt. Hæ, ut metastaticæ esse possunt & metaptosin facere, ita etiam simpliciter aliquando Epigeneses vocari debent. At quantus inde obstructionum in vasis & glandulis fomes enascitur! Jam nulli functioni abdominali, concoctioni, expulsionique sua relinquatur integritas, nulli secretioni suus ordo, suæ partes competunt. Quæ vitia semel nata, & saburræ elementum immane relinquentia, non facilè tolluntur, cum malum violentius actum ariditatem intulerit, & partes lymphâ molliori alluendas nimio ardore exsiccaverit, sicque aruerint omnia. Hinc supervenire fas est illi hepatis phlogosi, quam antiqui ardorem hepatis vocabant, tot colicos dolores, tot tormina, dysenterias, fluxus cœliacos, diarrhœas, aliaque hujusmodi mala, perverso confirmanda atque pejoranda regimine. Nec non verò calor ipse & ardor exsiccans, effectû prorsus contrario, glandulas mesaraïcas lymphaticas in duritiem lapideam convertere visus est; unde etiam, novo & opposito proventu, natus est hydrops, ortum deduxere cachexiæ vix prævidendæ, & sub arenti phlogosi dissimulatæ. Nec certè

de casu adeò raro loquimur, si præsertim, causas inter remotiores, virus aliquod ibi antiquitùs delatum recensuerimus. Calidam hepatis intemperiem veteres accuratè describere, inter quos eminet Alexander ille Trallianus.

Verùm si jam bilis organum illud maximi momenti, in hepate vitari attendamus, nova se nobis prodent Epigeneseon genera, formæque prorsùs diversæ: scilicet quòcumque defertur illa, etiamsi eam non vitiata supposueris, fit colore mutato, sive per icterum, sive per maculas livescences atque flavescentes epigenesis. Hinc sordent oculi, lingua oppletur muco, gingivæ salivâ vitiantur, urinæ nigrescunt, vires, appetitus, omnia elanguescunt, ipsa sensuum arx, saltem ut plurimum, laborat melancholiâ, & libertatem alvus amittit, scybala tantùm dura, argillacea, identidem multis nixibus, parturiens. Verùm, licet aliquando icterus possit acutioribus naturæ nixibus supervenire, iisque sese comitem addere, rarò simplex est ille, & vulgò, post efferos naturæ labores, putridam indolem, sive commixtione morbificorum atomorum, sive actione ipsâ præcipiti & violentâ naturæ, nanciscitur. Unde novæ & in ipso morbo & post morbum Epigeneses. Natos abscessus ab hâc solâ causâ, absoluto alioquin morbo, quis non vidit, ut & maculas sæpe per totam vitam residuas, quasi amissâ bilis fluiditate enascentes? Imò inflammatoriâ

Epigeneses
ad bilis secre-
tionem tur-
batam perti-
nentes.

densitate dum constringuntur omnia atque igne inde nato arescunt, intrâ vesiculam felleam concresecunt calculi resinosi, efficiendis cruciatibus apti, renovabilibus illis, imò vix, nec nisi summo artis labore, extinguendis. At interea proprietaribus suis actuosis & mordaci atque solutivâ acredine defraudatur bilis; unde brevi elanguent coctiones; qui languor effœti & vieti chyli, brevi cachexiam inferet. Lien ipse, hepatis vicarius à naturâ additus, obstruitur. At maxima sæpe mala, imò & aliquandò feracem minantia exitum ab hæmorrhoidibus nascuntur, de quibus sub metaptoseos & metastaseos titulo cum STAHLELIO amplior injicienda erit mentio.

At nulla secretionis illius per inflammatoriam diathesim vitiatæ mutatio, potentior est ad accersenda mala, quàm quæ à veteribus atrabilis dicebatur, nunquam nisi maximè diram metaptosin efficiens, sed infelix Epigeneseon variarum origo, cum à rodente & urente ejus efficacîâ nulla pars libera esse potuerit. Hujus autem nunc tardos effectus, nunc peracutos, hîc expendere foret supervacaneum, aliunde satis cognitos. Sed dudum in arte deprehensum est, hanc à primâ origine, hepatis scilicet ardore, ortam & efferatam, in quascumque partes impetum facere posse; diraque ibi concitare symptomata, quorum quæ lenissima sunt cum affectibus nerveis sæpenumerò confunduntur, nec immeritò, cum hujus actio præcipua nervos invadat.

At novam & multiplicem Epigeneseon ^{Epigeneses} ^{ab uteri mor-} ^{bis.} originem, detestandam hercle nunc symptomatibus efferis, nunc dissimulatis effectibus, præbet intensior uteri muliebris sensus, per varias auctus prætermodum causarum ingruentium formas. Hoc per se motibus inconditis & abnormibus infame, sensus titillans & stringens adeò sæpe commovet, concutit, abripit. Hic nulla patitur mala quin aliquam sibi adsciscat Epigenesin; primam quidem à mammis, quas iadurat & scirrhus afficit, nunc vero & durabili, nunc falso & sæpe protinùs evanescente: alteram verò à thorace & larynge, quas partes ita sub nomine strangulationis aut suffocationis hystericæ convellit, ut postea tonum nunquam recuperare valeant, quasi contusis per convulsionem fibris. Non quidem ipsa convulsio pro Epigenesi haberi potest, cum sit simplex morbi symptoma ferè necessarium; sed quæ convulsivos nixus sequuntur partium distractiones, malis mechanicis in organa inferendis aptæ sunt, ita ut à convulsionibus sopor apoplecticus aliquandò fuerit invecus, phthisis pulmonaris inducta, imò ipsorum humorum crasis immutata; ne loquamur hîc de uterinis aut hæmorrhoidalibus hæmorrhagiis, vesicæ calculo per spasmodicam stranguriam inferendo; quæ mala inter metaptoses potiùs locum obtinent, quàm Epigeneseon nomen sibi vindicant; ne loquamur de aliis multis

malis quæ utrique sexui communes sunt. Nam convulsivis affectibus, & imaginationis læsæ deliramentis, aut capitis doloribus convulsivis, non carent omninò mares; cùm tot infortunia, veneræ tentigines, etiam malâ arte concitata, importare valeant. At in sexu fœmineo hæc omnia ad uterum jure referuntur.

Epigeneses
ab aliis mor-
bis.

Ab arthri-
tide.

A denti-
tione.

Pauca admodum hîc addenda supererunt de aliarum partium morbis Epigeneses inducentibus. Quippe sæpe articulorum dolor arthriticus ad summum vehementiæ gradum evectus, etiam sine metaptosi, omnes prorsus subvertere visus est functiones, spasmosque in quâlibet parte vel summis cum cruciatibus concitare. Hæc quidem pro spasmis habeantur licet symptomaticis, sed quæ remanent à spasmis illis violentis distractiones, fibras contundunt atque debilitant, imò & possunt non debilitatem tantum inducere diuturnam, sed & abscessibus locum dare, metaptosibusque sedem parare, sublato partium tono. Infantum dentitio, solo partis erumpentis & pertudentis membranas mechanismo, certè nullius metaptoseos non capax est. Verùm ubi molles gingivas subiit inflammatio, quot & quàm varias induxit Epigeneses? Diarrhœa, propter stomachum spasmo affectum & concoc-tioni imparem, sæpe affligit. Motu intestinorum peristaltico abnormi subintrasse inter se intesti-na sæpe visum est, viamque alimentis exclusisse. Partes vel à dentibus maximè diffitas tentari erysipelate,

erysipelate, imò turgere œdemate non rarum est; quæ omnia vulgò exclusis dentibus cessant. At glandulis immissa labes, dùm stringuntur illæ, & in harum anfractibus induratur atque concrescit mucus quo turget infantia, sæpe morbos maximè metuendos efficit, qui totam prorsus immutant machinam, ipsumque mesenterium obstruunt & opplent, miserisque, antè ora parentum, ocyùs aut seriùs feretro destinant. Id pueris præsertim fortibus atque lacertosus competere ante alios observatione compertum est: usque adeò virium ipse excessus, convulsiones accersens, aut motum nimium concipiens, nocere natus est.

A glandularum infarctibus.

Hinc etiam sua vis nocet robustioribus illis hominibus, qui fibras per vitæ exercitium ita induravere & per multiplices sensationum habitus ita callo obduxere, ut dùm ab externis vix commoventur, causas morborum pariter vix imbibant. Posterior hæc est Epigeneseon à virium nimiarum usu origo. De his Hippocrates edixit olim eos rariùs ægrotare, difficiliùs verò convalescere. His si quidem, ubi morbus aliquis exarsit, viresque illas resistentiæ vicit, calor in atro & denso sanguine & fibris validioribus, ad usque incendium, evehitur. Inde omnia brevi immeabilia evadunt, lemæ concretæ, aridæ, os, linguam occupant. Ardent oculi, respiratio difficilis fit, alvus aret, urina erumpit pauca, acris, flammea. Flammas & incendia exhalat aër à

Epigeneses à nimio robore fibrarum.

pulmonibus erumpens, unde respiratio iis cita, brevis, intercisa, sitis, anhelitus. His icterus aliquandò pro Epigenesi est. Duplex ille observatur; alter à concretâ refinosâque bile vesiculari ortus, alvum obstipat, in cachexiam abire natus post ardores intolerabiles, nisi arte auxiliante solubilitatem tandem in aquâ novam nacta sit bilis; alter contrâ bili ardenti & efferratæ quæ acrior exundat undequaque originem debet, dysenterixque sæviori sese committit, choleram-morbum mentitus, & aliquandò funestum ab inflammatione sortitur exitum. Quin etiam, sublato morbo, longi sæpe & cruciantes articulorum dolores divexant. Insidet fortibus, tensis, & validis fibris, inducta à morbo debilitas. Hinc oriri videntur nausea, pondus in ventriculo, incoctæ scretus materiæ, glutine mero conflata sputa, pedum inflationes, ad omnes actus impotentia, diarrhæa brevi in fluxum celiacum desinens; uno verbo debilitas ipsa pro Epigenesi haberi debet, cui succedit, ex densitatis in humoribus inflammatoriæ reliquiis, & fibrarum conquistâ inertia, cachectica illa melancholia, ad scirrhus & hydropem tandem inferendos comparata. Nec dissimulandum est quòd, cum actionis illius vividæ atque præter modum intensæ effectus ejus sint naturæ, ut nihil ab iis adeò metuendum sit quàm virium exhaustarum prorsus defectus atque prostratio, sæpe ipsæ, quæ vehementem istam actionem

sequuntur Epigeneses, summæ debilitatis ideam exprimunt. Convulsus enim atque omninò destructus tonus in summam atoniam abit. Unde, in rusticis & operoso labore victitantibus militibus, reconvalescentiæ adeò difficiles sunt. Eos enim ut insueta, sic summa debilitas affligit, omniaque viscera facilè congestionibus implentur. Imò si jam senectutis limina attigerint, nunquam pristinas vires acquirendi spes est, sed præmatura decrepitude, senectusque anticipata ab hisce morbis affertur, debilitatâ nutritione, functionum ordine imminuto, & fibris per morbum nimiooperè laxatis. Nec Epigeneses è longinquo videbuntur accersitæ, si hic omnia nocumenta recenseamus conquistæ putredinis, quæ vix emicat, nisi ubi jam indomabilis omnia vitæ instrumenta corrumpit atque pessumdedit. Unde multò sævius dominium exercent febres putridæ pestilenciales apud rusticos, ibique ferali forte multò plus plectunt miseros, quàm urbanos & otiosos, si quandò epidemicæ inciderint ut quotidianâ notum est experientiâ.

Metaptosin jure illos vocaveris abcessus qui variolis non satis solutis superveniunt; epigeneseon verò titulum merentur anchyloses quæ in articulos veneno illo contusos incidunt. Idem nomen sibi vindicant lippitudines, ophtalmiæ, concrescientiæ, quæ sæpe morbo ritè peracto, longa per temporis fastidia excruciant, sæpe aut nimix, aut protractioris inflammationis proventus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Epigenesibus à virium defectu.

VIRIBUS naturæ perpetuo motu agentis, in corpore omnia perfici evidens est. In his regendis, suscitandis, imò & moderandis ars universa posita est. Hæ si defecerint, aut feralem omninò exitum, aut ancipitem saltem successum hariolari fas est, aut longa & incerta certamina, solutionesque vix unquam absolutè perfectas. Oneris infueti ferendi, nec tamen adhuc naturæ vires vellicantis, lassitudines prænunciæ sunt, deest alacritas, ut cum HIPPOCRATE loquar; & ut SANCTORII verbis utar, pondus augetur, sive verum atque ad stateram reverâ deprehendendum fuerit illud, sive tantum ab infirmitate virium plus sensui debeatur quàm ponderi reapse aucto. Rem statera demonstrat, sensui fidem detrahens. At triplici sub aspectu vires aut accisæ videntur, aut saltem pro ratione morbi minores quàm ut certos edant effectus.

Virium defectus triplex. Primus, à morbi magnitudine prægravante.

Primò enim vires oneri illi novo sustinendo sunt impares, ab ipsius oneris, sive, ut dilucidius loquamur, causæ lædentis magnitudine; fatiscit natura, morboque impar succumbit. Sed quæ in talibus morbis accidunt Epigene-

tes, vi morbi ipsius obscuratæ, jure pro symptomatibus habentur: quippe, docente sic Hippocrate, in validis morborum insultibus, (Aph. S. 2. 46.) duorum dolorum, qui vehementius emicat, alter alterum obscurat. At sæpe natura, saltem fortiter decertans, vinci vix se patitur. An tunc inter Epigeneses numerabimus symptomata quæ his accedunt, quæ propter varietatem vix numeranda, universali apud Gallos malignitatis nomine designata sunt? Illa olim diversa, pro ipsorum varietate, nomina febribus imponebant. Sic febris *helodes* olim dicebatur illa in quâ sudoribus, morbi formam non mutantibus, ægri diffinuebant: *φριξώδης* illa in quâ rigores sine normâ frequenter ægrum divexabant: *asodeos* nomen sibi vindicabat illa in quâ ægri, præ nimîâ anxietate, stare lecto nesciunt, & variis motitationibus dum sibi requiem quærunt, negatâ ingemiscunt. Hæc & alia pariter symptomata, incertum naturæ discrimen & conatus inanes designantia, morbo, ob prædominium hujus phænomeni, nomen dedere: sed ita cum morbo cujus violentam efferamque vim declarant junguntur, ut eo cessante pariter cessent & desinant, adeoque Epigeneseos nomen non merentur; nisi, quod aliquandò extitit, ipso fuerint longæviora, tuncque sæpius superstites morbi reliquias intus vivere arguant, aut saltem factam designent ab ipsâ morbi ferociâ aliquam in par-

tium organismo mutationem, unde vera atque legitima nascatur Epigenesis, aut à debilitate naturæ, aut à viribus morbi nata atque efformata. Ita sæpe vasa, post febres sudatorias, eam sibi comparavere laxitatem, ut habiles ad sudorem concipiendum levi de causâ evadant, symptomaque illud durabile Epigenescos nomen sibi jure vindicet.

Altera virium infirmitas à principio vitali & oppressis viribus.

1°. Mole materiæ vitalis principium opprimens.

2°. A viribus vitio materiæ lædentis & corruptæ prostratis.

Secundò verò vires ipsæ fatiscunt oppresso principio vitali & functionibus quæ ad vires exercendas necessariæ sunt prostratis atque quasi extinctis. Duplici modo id contingere videmus. Primò scilicet quoties nervorum principium plenitudine oppressum sopitur, ut in comatosis affectibus. Ipse morbus tunc Epigeneses vix efficit: quippe languentibus omnibus nihil operatur natura. At si quid Erysipelatosi aut artis adminiculo, aut efficiâ naturæ superveniat felici eventu, metastasis fit, non Epigenesis. Alterum casum efficit putrida materiæ lædentis indoles, vires nata prostrare, docente sic observatione. Nam à quocumque fomite prodeat putridus ille afflatus, ubicumque niduletur, illicò prosteruntur vires & ad motum impares fiunt. Epigeneses in hoc casu icteritias, biliosâ compage solutâ, jure expectes; nec minus hæmorrhagias, hæmorrhoidumque phænomena, sæpe ob solutam sanguinis massam aut ad salutem, aut ad tardiores mali exitum observes; tum & videbis metaptoses aliquandò per diarrhæam

salutares, vix simplicioris Epigeneseos nomine designandas. An subtiliori putredinis afflatu, aut vi nondum intellectâ agunt venena illa, quæ soporiferam inferunt diathesim in corpore ægrotante, & viribus præcipuè infensa sunt, quo venenorum genere non immunes sunt epidemici morbi complures? In his pariter quæcumque Epigenesis accidit felix est; morbus enim per se pessimus ab ipsâ mutari valet, neque, nisi per accidens, ab eâ mutatione ferale quid & lethiferum expectari potest. Qui enim fomes volatilis est, & ab unâ parte in aliam transferri valet, vitalem non corrumpit auram, nec occupatas antea sedes destruxit. Actuosum aliunde naturæ stimulum imprimit, quælibet Epigenesis; dolor ipse pro remedio est; arthritidis, herpes, rhumatismus, talia nobis exempla sæpiùs protulere.

Tertiò demum legitima non exeretur virium actio, quia illæ exhaustæ sunt, ut post labores nimios, vigilias intempestivas, veneris cæstri ferociore impetus, propter anticipatam & constitutam à naturæ vitio debilitatem, aut demum necessariam, nec ullo superandam auxilio senilem duritiem.

Porro quantumvis, ut causâ, sic & effectibus differant inter se debilitatum harumce variæ species, in eo tamen conveniunt atque consentiunt, quòd simul in toto morbi decursu anomala concitent symptomata, absurdasque sequantur phasés, tum

Tertius virium deficiendi modus; quod ipsæ antea exhaustæ fuerint.

Effectus à virium in morbis defectu quocumque pendent.

verò inde dubias imperfectasque crises inducant, & decubitu periculoso epigeneseon plenam efficiant reconvalescentiam. Nam sine normâ stabili atque certâ constantiâ, nihil boni à naturâ sperandum. Hinc vires nixibus vanis consumuntur, additur infirmitas infirmitati.

Effectus in
coctione ma-
teriæ mor-
bificæ depre-
hendendi,

Verum ut in hac debilitate coctio naturalis nulla est, ita coctio morbosa elanguescit & flaccescit, nec sibi proprios nancisci effectus aut medicamenta aut alimenta possunt. Utrunque novæ patent insidiæ: nam sæpe inde diarrhœæ oriuntur & perstant; sæpè à malè directâ coctionis materiâ glandularum nascuntur infarctus, imminet impendens præsentis cachexiæ periculum. Prætereaque in hisce morbis inertia ex ipsâ rei naturâ inducitur, & longæva efficit, etiam causâ morbi sublatâ, symptomata. Sic à delirio aut comate fatuitas & imbecillitas longævæ sequuntur, fatiscit ipsum judicii acumen, & perit idearum inter se conjungendarum nexus. Hinc lacrymæ ad minimum sensum, aut absurdi adhuc magis, sed rariùs observandi risus. Hinc post peripneumonias scretus longi, catarrhosa sputamina cruda, nec coctione vincenda, & à quâcumque thoracis phlogosi periculum œdematis in ipsâ pulmonum substantiâ, aut minæ præsentis hydropis in thorace, aut saltem dispositio catarrhodes ad minimam occasionem reviviscens, & semper imminens præsens congestionis periculum. Hinc, dum

concoctiones omnes, five ex naturæ ordine
 sint, five ad morbum tollendum fuerint com-
 paratæ, elanguescunt, & certos nunquam
 edunt effectus, jam secretionibus instaurandis
 nullus unquam locus datur. Vel illarum tor-
 pent organa, vel contrà, vellicata illa, crudos
 & incoctos humores ejiciunt. Frustrà hîc con-
 coctas urinas & sedimentum album læve &
 æquale certo tempore expectaveris, aut si hinc
 inde nubecula apparuerit, nunquam invalescit
 illa aut fixa evadit, sed brevi confusæ uri-
 næ rursus apparent jumentorum instar, &
 tunc tales illæ perstant, turbidæque magis ac
 magis apparent, aut si principia illarum se-
 junguntur, pars maxima supernatat, aut ad
 latera vasis excipientis concrevit asperrima &
 inæqualis consistentiæ. Tales urinæ in debili-
 tate magis communes sunt & vulgatæ; au-
 etiam limpidæ atque aqueæ apparent, signum,
 vel in ipsâ debilitate, erethismi præsentiam
 satis designans. Diarrhœa pariter à debilitate
 inducta, varia quidem intus latentia vitia sen-
 sibus designare potest, sed emissâ scybala nec
 æqualitatem obtinent, nec adipiscuntur densita-
 tem principiorum quæ coctionem admiserunt.
 Recedunt ab ipsâ sub formâ variâ & gradu
 diverso, at quantum à naturâ abludunt, tan-
 tum intentant periculi. Quid de ipsâ addemus
 perspiratione, quæ quasi perfectæ coctionis
 opus est, quam nullâ ratione nobis arro-
 gare possumus quoties coctio deficit, & quæ

In excre-
tionibus cru-
ditas.

In urinis.

In alvi ex-
crementis.

In perspi-
ratione.

notante SANCTORIO, nunquam suppletur à sudoribus illis qui, etsi salutare non sint, nec sanando morbo idonei, tamen imprudenter percussi ingentes noxas possunt inferre & epigeneses efficere non expectandas, dum veteri fomiti novus fomes additur, dum actioni naturæ nova innectuntur vincula, ab ipsâ solâ debilitate sæpe secundariò repetenda.

Crudorum
excremento-
rum in debili-
bus proventus
maximus.

Exemplum
à senibus, in-
fantibus, mu-
lieribus.

Prætereà verò debilitati naturæ infirmioris id proprium est, ut excrementa ingeneret multò plura, eaque minus cocta: nam vis concoctrix minor minus sibi *assimilare* aut applicare potest partium alienigenarum. Redundant ergò illæ, corpore alioquin marcescente: unde in senili decrepitâque imbecillitate tot epigeneses sequuntur morbos, deliramenta, urinæ stillicidia, catarrhales secreta: quo observato Hippocrates illud pro axioma reliquit, catarrhos in senibus non concoqui. Quod autem senili infirmitati accidit nonne etiam in infantibus observatur, qui vix ullos patiuntur morbos sine epigenesibus, affectum præsentem nec curantibus nec pejorantibus, ad aures, buccas, articulos. Nonne etiam in muliebri infirmitate idem observandum, in quâ epigeneses multiformes tollit epigenesis illa adeò communis fluoris albi muliebris, qui dum à coctione debilitatâ inducitur, ipsam etiam vicissim debilitat, instaurandisque viribus adeò nocet. Nec minus timendum est ab aliis etiam causis sexui illi à morbis periculo-

sis reconvalescenti. Quò infirmior est fœmina eò majus impendet epigeneseon periculum. Lumbi in imbecillitate muliebri acriter quâcumque de causâ dolent, & vix ad incedendum habiles sunt illæ. Menstruorum cessatio, à solo virium defectu pendens, tot epigeneses infert, quot in ipsis morbis concitat symptomatica, quæ ut ad morbos non essentialiter pertinent, ita etiam Epigeneseon titulo digna sunt: talia sunt deliria, hæmorrhagiæ, strangulationes uterinæ, suffocationes aut nerveæ aut plethoricæ, clavi hysterici, sanguinis screatus; tum, à parte ventriculi, picæ, malaciæ, apepsiæ; ab intestinis, tormina, hæmorrhoidales, tenesmi, quæ omnia possunt immanem tumultum functionibus incutere.

Patet satis ex hoc universali intuitu, à debilitate virium ingentem posse nasci in morbis Epigeneseon turbam; imò in hâc corporis constitutione quam omnibus malis obnoxiam Celsus pronuntiavit, ut lenta est nec integra victoria naturæ, ita etiam reconvalescentiam summè difficilem & labore plenam esse necesse est. Sed ut in priore virium nimiooperè intensarum & agentium immodicè conditione plus à suppuratione metuendum erat, multò plus in virium defectu cavendum est à cachexiâ: nam hîc tarda fit stasis & obstructio. Viscera vulgò, vix sensu donata, sensim opulentur; unde nova morbi degeneris forma

Differentia effectuum à viribus auctis imminutisque orientur.

pro Epigenesi aliquandò habenda est : imò quì primùm & ex suâ naturâ morbus videbatur inflammatorius , sæpe in œdema desinit. Id in oculorum præviâ inflammatione , præsertim in senioribus vulgare est. Tum etiam , ut in priore morborum genere caput & thorax ante alia viscera impetum morbi metuendum habebant , in hoc secundo ordine contrà hepar , lien & intestina quasi morbi sentina fiunt , cujus partem accipiunt pedes & lento correpti œdemate articuli. Inest & ipsa , aucta ab infirmitate , sentiendi ut & patiendi facultas , erethismo partiali sed nunquam universali notabilis , eâdem proportionem crescens , quâ deturitur agendi fortiter & nixibus obfistendi potentia : periit enim æquilibrium illud quod ad functiones omnes legitimè exercendas requiritur.

ARTICULUS TERTIUS.

De actione virium inæquali Epigeneseon causâ.

ALIA est virium corporis humani ad morbos debellandos comparatarum , conditio , in quâ ipsæ inæqualiter agunt : cum scilicet , quasi concepto subito incendio , nunc ferocius exardescunt , nunc contrà intrâ minima temporis intervalla stimulo videntur indigere ,

& veluti medio in furore protinùs conticescunt & ad opus peragendum impares videntur. Illud quidem sæpe in febribus quæ jure malignæ appellantur observatum fuit, ut in lentis omnibus nerveis, imò in ipsis etiam inflammatoriis affectibus, aliquandò stupentibus Medicis, contingit; at si ab ipsius causæ actione eveniat hæc ingens erethismi inæqualitas, nihil nobis affert quòd ad præsentem tractationem attineat, si quidem à morbi causâ repetenda est, & ejus essentiam constituit. Verùm res ab ipsâ corporis conditione sæpe pendet, nec ad causam morbi est referenda, quoties sensu donatæ & agendi facultate corporis animalis partes, aut à naturâ ita malè ordinatæ sunt, aut à casu quocumque ita pessumdatæ, ut functionum quidem aliæ legitimo & proportionali gaudeant robore, aliæ verò præ aliis sint infirmatæ. Tunc enim sentit acutiùs functionis debilioris organum, agit promptiùs, nec aliæ ei responsant minùs sentientes & ad actionem minùs promptæ actiones. Hinc ab illâ infirmitate partes nocivas & altius imbibit & diutius servat organum infirmius. Imò & consensum illum actionis qui inter partes iniri ac servari debet, confringit & conturbat, in totiùs corporis detrimentum, illa vitiati aut debilitati organi perversa ordinatio.

Prima species inæqualitatis & inconstantiae actionis, à debilitate speciali aliqujus organi.

Verùm illa, quæcumque sit, virium inæqualitas in parte quâcumque, sive ad hepar

Exempla
ex utero
sumpta.

Ex cute.

Ex ventri-
culo.

pertineat, siue pulmonibus inhæserit, signa sua habet constantia uni parti læsionem accipienti affixa, metastasisque plus præbet occasionis quàm Epigenesibus quibuscumque; nisi tamen debilitas & inæqualitas consensûs ad partes exquisito sensu donatas & sympathieâ notandas singulari pertineat, ut est uterus ille muliebris, à quo nulla datur pars quæ Epigenesim non accipiat. Pars scilicet illa semel læsa dividit morbum in affectus absolute dispares, quos nec ars in classes dividere queat, nec observatio numerare, fucum oculis vel severioribus offundens. Id etiam in morbis illis qui cutem, maximè nerveam partem, occupant, quotidianâ observatione deprehenditur, cum muscoli sub ipsorum actione quasi convellantur & vibrent; imò & titillatione perpetuâ tentiginem etiam veneream videntur commovere, vel in senioribus ægris, & eam quoque in pueris adhuc veneri crudis concitare. Sed, si uterum exceperis & sejunxeris, nulla pars æquè infirmitate suâ & aucto sentiendi acumine in adeò diversas usu & structurâ partes agit ac ventriculus, qui nunc capiti durabilia post sublatam causam mala afflat & ipsius functionibus debilitatem infert & infirmitatem, nunc hepatis vasa stringit & inducit auriginem ipso morbo diuturniorem. Sæpius crura, suras, imò & digitos pedum in convulsiones adigit quasi subitas, *Cramben* dicunt; unde etiam inducitur artubus illis inferioribus

debilitas & iners impotentia à distractione nata, & inde sæpe cœdemata vix postea superanda, vel artis, vel naturæ viribus.

Verùm actionis illius inæqualis leges sancire potest, saltem ad aliquem usque gradum, observatio. At alia datur nervæ illius partibus in concitandis organicis functionibus absurda atque irregularis actuositas, quæ nullum non possit aut imitari aut inducere phœnomenon, à causis prorsus dissitis aliundè æquè proditurum. Scilicet nullus, hâc semel inæqualitate constitutâ, in functionum exercitio ordo sperandus est; & si illam in statu necdum morbofo spectaveris, morbos omnes insperato & inexpectato ordine in scenam traduci credes; scilicet, levî de occasione & ejulatibus & cruciatibus vexari videbis miseros, imò de statu rationi proprio dejici, atque in inconditas deduci sive mentis sive corporis actiones, quæ rerum gnaris plus horroris quàm formidinis offerent, & plus formidinis quàm periculi.

Illa quidem convulsiva, ut vero nomine rem vocemus, proprietas, spasmos inducens, non sine ratione cum debilitate structuræ confunditur, aut saltem à tenuitate fibrarum dicitur pendere: quippe quæ plus fœminæ texturæ quàm robustæ & militari competat. At sæpe, acquisita per morbum, post ipsum etiam remansit sub Epigeneseos formâ & specie. Illa quidem malorum origo à morbo

Secunda inæqualitatis & inconstantiæ in viribus species, à systematis nervi mobilitate inconditâ.

Cum debilitate jure confunditur.

Aliquando per morbum acquisita.

Post va-
cuationes ni-
mias.

enata atque inducta tribus præsertim in casibus annotatur. Prior quidem, post magnas & supervacuas vacuationes emicat, si illæ subito impetu corpus vacuaverint, atque tono suo viribusque istud defraudaverint. Hanc convulsionem ab inanitione nuncupavit Hippocrates, & verè debilitas est, at debilitatis inæqualiter distributæ ideam meditati obijcit, quæ, cum inæqualiter reparetur, sæpe debilitati addit inæquales partium concussus aut saltem tremorem. Hanc omnia post vulnera & post prostrationem virium quotidie annotamus, etiam in rusticis & torosis hominibus, qui sæpe, ab hisce infelicibus casibus, pristinum robur amissum lugent, & ingentes conatus validis inter nitendum tremoribus rependunt. Sed quàm sæpe inde mulieres totâ vitâ convulsionibus obnoxias videmus?

In suppu-
rationibus
magnis.

Sævam porrò illam Epigeneseon classem 2°. videmus in omnibus ferè notabilibus suppurationibus: quæ quidem convulsiva diathesis id habet sibi proprii, quòd suppuratione laborantes homines reddat & meticulosos, & superstitionibus deditos, & ad illacrymationem sui que diffidentiam pronos; quæ quidem debilitas vulgò atque infirmitas, cessante malo, atque reparatis viribus, cessat; attamen aliquandò diutiùs perdurare visa est, & hominem prorsùs mutare.

Post vene-
na admissa.

At tertia diatheseos hujus convulsivæ causa ea est, quæ à veneno intùs admissò pendet,

sive tristibus intus superstitibus reliquiis adhuc grassetur, sive notam inusserit humoribus, sive demum, quod aliquando maximè probabile est, nervis habitum convulsionis & inæqualitatem motus impresserit.

Communis est omnibus indiscriminatim hominibus posterior hæc convulsionum Epigenseon personam agentium classis: nullum est enim venenum quod non possit labem hanc corpori inurere, sive spasmus nascatur inde durabilis, sive etiam tremor convulsivus, sive demum spasmodica & hypochondriaca affectio, plexibus læsis stomachicis, fiat, mente partem criminis in se assumente. In his certè plexibus spasmorum Epigeneses efficientium centrum situm est, famosum & omnibus observatum post sublatam morborum acutorum ferociam: at frustra per leges physiques cognitæ phænomena sævientis hujus spasmus volueris expendere. Multiformis hypochondriasmus quis non obstupuit phænomena, cum aliquando occurrerit spectantibus aëris convulsiva exclusio, totâ die perdurans, per somnum sopita, à sopore reviviscens? Imò ab eodem fonte diaphragma singultum similem efficit, & cum glottide consentiens, sternutationem plures per dies concitavit, nunc acrius exercentem, nunc mitius sævientem, sed semper redivivam, si præsertim addant se causæ morbificæ comites, aut animi affectus, qui quasi flammæ igni sufficiant. Vidi à spiritu

Veneno-
rum effectus
observati.

salis incautè intùs hausto oriri symptoma hoc per longa temporis spatia perdurans : vidi à nimio & malè instituto sublimati mercurii corrosivi usu nasci similes eventus : vidi etiam rem ad insaniam convulsivam usque deduci, sumptis incautè pilulis aloeticis. Alii rem observarunt à nimia tartari stibiati dosi voratâ. At quantos & quàm durabiles tremores induxerit mercurius, etiam sapienter administratus, quotidiana docet experientia.

Varia
convulsivæ
Epigeneses à
plurimis
morbis.

Phrenitidi tremores illos succedere aliquandò notatum. Idem etiam, partûs doloribus absolutis, non inassuetum. Strabismus convulsivus quàm sæpe dolores capitis excepit, ut & variæ oris distortionès, musculorum cutaneorum involuntariæ vibrationes, aut stricture; quæ, etiam catarrhosis affectibus superatis, superfuere? Nec verò minùs, pulmonis affectibus fugatis, observandæ dantur tussès convulsivæ, suffocationes spasmodicæ; cordisque palpitationes. Ab uteri sive inflammatione, sive etiam phlogosi natam fuisse & superfuisse affectionem hysterica nemo est qui non viderit. At sæpe in maribus negata Venus, titillante intereà merè convulsivo priapismo, convulsiones invexit, & ipsâ in cute titillatio artus convulsivè egit; ita ut & ipse viderim nasci inde priapismum & semen exilire. Seminis productio atque glandularum ad pubertatem evolutio eadem prorsùs excitaverunt symptomata quæ infantum induxit dentitio, à quâ

sæpe spasmus exortus est durabilis, sed sæpissime post convulsiones, habitus remansit convulsivus. Quid hîc addam Epigeneses merè mechanicas quæ in infantibus sæpe convulsiones à dentitione ortas eventu insanabili excepere, femoris scilicet extra cavitatem exclusi semi-luxationes, aut epiphysion distortionem, quas nullus est observator qui non viderit? Ventriculo verò semel læso, mirum est quàm facilè habitus ille inducatur: ita ut, minimâ de causâ, in nau-
 seas abeat & vomitus repetitos. Viscus illud adeò tenerum atque delicatum est, ut vis ipsa imaginatrix in structurâ ejus organicâ possit accersere convulsiones, vixque facilitate ad convulsiones concipiendas ipsi utero cedat. Sed circa res cognitæ insudare inutile est: quippe quis, rem nauseosam semel expertus, ad ejus præsentiam non nauseat, imò ad ejus memoriam? Unde ipsi concredita, vel insciis ægris, materies quæ semel nocuit, rigorem, horrorem, convulsivos vomitus concitat. Præterea id ventriculo proprium est ut, quâsi animâ donatus propriâ, odia concipiat & amorem rerum per se prorsus indifferentium. Hinc sæpe remansit post morbos odium illud absurdum, circa res in morbi vigore oblatas, primò quidem in convalescentibus neglectum, cum sit per se parvi momenti, postea vix auxilii tollendum quæ nullam hîc actionem exercent. At sæpe morbus alter alterum sus-

Speciatim
in ventri-
culo.

tulit, novaque ventriculi appetitui fata indidit.

Hepatis ductus pariter spafmo tentantur, & pluries biliofæ convulfiones colici doloris nomine donatæ funt. At coli illius intestin; quàm horrenda fæpe convulfio falſam tympanitidem invexit, & in partes maximè diffitas mala vix toleranda.

Spafmus
ille duplex,
perpetuus &
remittens.

Verùm quancumque in partem delabatur ſpafmus ille, duplex ejus effectus primarius diſtinguendus eſt. Aliquandò enim ſpafmus perpetuus eſt & in conſtitutione ſolâ partis affectæ conſiſtit, quam ſtringit & arctat compe-
pede quodam nulli ſe ſenſui videndum offerente, imò & ipſam partem vix immutante, quamvis fæpe effectui adeò rebelli atque refractario nulla poſſit alia cauſa aſſignari præter animi affectum quemcumque. Tales ſpafmorum effectus in ventriculo & inteſtiniſ vidi, ad uſque mortem quam intulere durabiles, imò & in ipſo deprehendendos cadavere. Vel ſpafmus alternè fibras convellit, qui quidem ſpafmus, verè mobilis, rarò perpetuò ægrum divexat, ſed per paroxyſmos redux, nunc ſpe allicit, nunc metu percellit.

Spafmo-
rum in mor-
bis effectus
& prognofis
varia.

Duplex illud ſpafmorum genus diverſos omninò effectus edit: nam ſpafmus ille motum intendens atque per paroxyſmos exaſperatus, Hippocrati rectè cognitus & ab illo deſcriptus, parvi ut plurimum momenti eſt in

morbis qui febre regulari reguntur, notante
 sic eodem HIPPOCRATE : quippe nihil adeo
 spasmo oppositum est atque repugnat quam
 febris regularis atque constans, inæqualitati
 & abnormi spasmodorum inconstantiæ per se ad-
 versa, & quæ mulieres summè nervosæ sunt,
 febre emicante, nullas jam sæpius experiuntur
 convulsiones. Excipiendi tamen sunt ab hæc
 observatione ægrotantes illi qui, jam antea
 debilitati, incendium febrile constans & re-
 gulatum concipere vix possunt. Excipiendi
 etiam sunt illi, quibus rigor merè convulsivus
 aut benè aut malè criticus morbo supervenit,
 mutationem sive in sede, sive in naturâ fomitis
 morborum denunciens; teste non semel, sed plu-
 ries, eximio observatorum duce, Hippocrate.
 Hæc autem potius ad metaptoses quam ad
 epigeneses referuntur. Nec minùs convulsio-
 nes sæpe, & quidem horrendæ, in febrium inter-
 mittentium ingruente paroxysmo emicant,
 quamvis, ubi semel calor eruperit, nulla su-
 perfit annotanda malignitatis convulsivæ nota.
 At si morbus mali ferax fuerit, si causa morbi
 victrix fieri possit, imminuitur sensim caloris
 periodus, jamque, in imminente fato, ver-
 titur febrilis morbus in convulsivum. Nec
 minùs verò in salutari morbo, ubi jam adest
 & spem auget coctio, convulsiones illicò sese
 spectandas dedere. Has vacuatio quævis na-
 turâ imperante excipit. Et quidem jampridem
 notaverat Hippocrates, convulsionem quam se-

quitur vacuatio non adeò terrificam esse, sed gravem & quidem lethalem eam esse, quam nulla excipit humorum excretio.

Debilitati
in universum
debentur.

Enim verò phænomena hæc omnia convulsiva iis præcipuè accidunt, quos jam antea debiles effecerat malè disposita nervea compages & ruptum hujus æquilibrium. At licet aliquandò febris fixa, & in suâ vehementiâ constantiam actionum statuens, fibris convulsis medelam inexpectatam attulerit, id plenariè salutiferum evasisse non adeò vulgare est. Tot scilicet obstant circumstantes insidiæ. Imò sæpiùs pristinæ debilitati nova debilitas additur, phænomenaque post transactum morbum rediviva recrudescent, Epigenesefque efficiunt & terrore resperfas & curatu difficiles: quod iis præsertim accidit, qui magnas evacuationes passi sunt, ut in puerperis, vulneratis, & post profusas hæmorrhagias observare datur. Nam in iis omnibus norma recuperandis viribus apta difficilè occurrit, & vix ex arte fancienda. Nec prætereà negabimus imaginationem, hîc ab ipsâ debilitate nova sibi jura statuentem, posse admodum hisce fuscitandis favere. Nam sæpe terror ipse solus, & figmenta oculis læsis objecta convulsiones concitavere. Id etiam sæpe in paralyticis observamus aliquandò; dùm inertes eorum muscoli, ab animi subito percellente impetu concussi, concipiunt motus inconditos, tremores, retractiones, convulsiones, nec spem,

nec perniciem portendere rerum gnaris idoneas.

Nec tamen negandum est aliquandò, etiam in febribus constanti vehementiâ corpus agitantibus, inter Epigeneses motum convulsivum debere recenseri; & id quidem duobus in casibus accidit. Prima & pessima Epigeneseos illius convulsivæ causa à morbifici fomitis vi nocivâ, altera à naturæ contranitentis vi aut partis irritatæ sensu & actuositate repetenda est. Ac primùm in malignis veterum febribus motus convulsivi superveniunt eò atrociores, quò vehementiores sunt: id verò omnibus ferè morientibus accidit; siquidem devictæ sunt atque superatæ omnes functiones, licet immani molimine natura decertaverit. Jam non ulla spes affulget: sed, omnia prostrata atque conturbata sunt, & vires ipsæ devictæ à destruyente causâ. Hos affectus convulsivos, præfagiendos atque pertimescendos, annuntiant subsultus tendinum, febris ipsius inæqualitas, respirationis labor. Nec minùs in nostris febribus sic sæpè improprie dictis malignis, aut premente comate, aut urgente delirio, convulsivus idem subsultus periculum denuntiat: quippe princeps organorum vitalium & animalium origo hîc morbum excipit, & in eo fixum hæret malum unde si non deturbetur, si contrà invalescat, pereundum est. Sed hîc metaptosim potiùs adesse pronunties quàm Epigenesim per me licet.

Epigeneses convulsivæ in morbis, non semper à debilitate.

1º. A morbificæ causæ vi naturam superante,

Nervos occupante.

Sensum
nervum stu-
pefaciente.

Præterea verò etiam si pars illa corporis nervæa non adeò præfracta sit, inest certè materiali morbi causæ non satis explananda sed observanda facultas quædam inebrians, stupefaciens, narcotica, quæ præcipuè agit in nervos. Porro ab ipsâ vinciuntur etiam vires curatrices & coctio præpeditur, quæ torpens, nec actiosa, & præsentis victæ fomite, per convulsiones & motus inconditos interrumpitur. At nullus est hosce tumultuosos affectus propiùs observans, qui non consentiat, quòd in istius prosapiæ morbis nunquam causæ lædenti proportionalis erumpat febris: fit contra febris illa lenta, nervosa, multò plus in septentrionalibus observata oris, quàm apud aridos & exustos orientales populos. In his quidem febrilibus affectibus, vix nisi longo regimine sanitas restituitur, & hanc, ob debilitatis signa, cardiacis pristini nostri Auctores minùs consultè persequiebantur. Hæ febres, quæcumque fuerint, convulsionibus linquunt homines obnoxios. Reconvalescentia ipsa à morbo, morbus est, sæpe in cachexiam & hydropem abiens.

2°. A natura
nixibus
aut partium
irritamento.

At si vehementissimo & ardenti febrium generi, ut sunt illæ ardentes biliosæ Hippocrati descriptæ, sese convulsio addat comitem, aut mors præ foribus aderit, quod aliunde indicabit anxietas & symptomatum imminentium agglomeratione; aut brevi continget vel metaptosis momentosa, vel crisis, sive per evacuationem, sive per

per metastasin. Legatur hîc attentè quidquid Hippocrates de rigore scripsit nunc auriginem, nunc vacuationes nunciante, imò & sudoribus ipsis præludente, aut ipsos excipiente. Hîc judicium de ægro laturus dierum facultatem ante oculos habebit; linguæ, faciei, oculorum, imò & bombi in auribus signa perpendet; tum & illa ponderabit signa quæ ex urinis & alvi fœcibus petenda sunt, quibus addet hypochondriorum mollitiem; respirationis verò præcipuè phænomena & pulsûs phasēs atque variatos typos signis addet hippocraticis. Quæ omnia, pro tanti momenti occasione, ad morbi naturam, ad ætatis, ad epidemici dominantis effectus jam præteritos conferet, indeque quid de convulsionibus censendum sit edicet. Nec certè in mobilibus & animo debiliore affectis, inexpectatæ convulsionis effectum perniciosum pronuntiabit, si præsertim aut ventriculus præcipuè patiatur, aut uterus causam combiberit & acceperit: nam hîc metaptosis fit, & hic est sensus unicus quo possit intelligi quâ ratione Hippocrates, adeò prognostici sedulus observator, aliquandò, nullâ advocatâ vacuatione, salutares pronuntiaverit convulsiones.

CAPUT SECUNDUM.

De humorum vitio , Epigeneseon causâ.

MAXIMAS certè partes in morbis inferendis agunt humores , quatenus copiâ , acedine , aut proportionè efficacium partium peccant illi , diversisque vitiantur modis , quorum & formam & modum ita dicendo exequi , ut nulla nocendi ratio desit , prorsus impossibile est : vitia enim illa vix aliâ ratione possumus deprehendere quàm læsione functionum. Porro in causâ prorsus diversâ effectus sæpe iidem sunt , eoque propius ad se accedunt , quò in eundem scopum evidentius & violentius consentiunt , corporis scilicet destructionem. Altiorè causarum morbiferarum ab humoribus pendentium inquisitionem profundius indagare extrâ propositum foret : in materiem à doctis viris satis expensam immorari inutile est , in id unum intentis , quas possit contractum à morbo vitium , aut antea natum , Epigeneses in morbis accersere , solâ facem præbente præviam observatione simplici , quæ incerta omnia respuat atque eliminet , vera tantum & demonstrata pro veris & demonstratis asserat. Effectus necessarios ponderare , & eorum actionis terminos assequi , hoc opus , hic labor

est. Porro nullus est qui in ipso disquisitionis nostræ limine non fateatur, inquilinam atque legitimam humorum quorumcumque qui in corpore animato naturæ ordinem complent generationem, secretionem, applicationem, à solis actuosæ naturæ viribus perfici, perfectam à perfecto mechanismo. Qui quidem mechanismus, sine ullo vitio aliquâ donatur extensione, & ex ipsâ naturæ variatione diversus est, & singulari ac sibi propriâ donatur indole pro ætate, sexu, vario vivendi genere, tempestate, & loci in quo degimus positurâ. Unde sua cuique non solum populo, sed etiam individuo inest humorum temperies, imò frequentissima in humoribus etiam sanis occurrere debet diversitas. Hi porro, si à causis externis tot variationes accipiant, quantum majores conditionum mutationes concipere debent à tumultu febrili, ab impetu causarum nocentium. Unde certè, jure nostro, nascendas ab humorum vitio, mille Epigeneseon species præfagimus.

Humorum
summa va-
riatio.

Nec minus etiam notandum est in morbis illis qui dicuntur depuratorii, & qui diversas ætates diversâ quidem formâ, sed eâdem tamen naturâ & indole, infestant, à dentitione ad decrepitam usque senectutem, mutari quidem continuò humores, & indolem prorsus morbosam sibi comparare, sed victrice naturâ, & morbo per depurationem absoluto, omnia in melius necessariò con-

Humorum
mutatio in
morbis æta-
tum depura-
toriis.

verti. Scilicet viribus sese renovantibus, instauratâque humorum applicatione nisi obftet conquifita debilitas, humores nunquam concipi poffunt puriores & ab omni labe magis innoxii, quàm in iis qui morbofam humorum depurationem, magno certè fuo incommodo experti, ab eâ alacres & fani evafere tandem.

Epigenefes
ab imperfectâ
depuratione.

Verùm fi vel malâ forte, vel ob admiſſum errorem depuratio illa aut imperfecta fuerit, aut ſcopum non attigerit, tùm variæ exurgent morboſi ſtatûs formæ, plus ad metaptoſin quàm ad epigenefes referendæ. At ſæpe inducta nova, per ipſam virium actionem & febris neceſſariam efficaciam, humoribus forma & indoles per ſe morbum non facit, ſed inquietâ & inſolitâ anxietate exagitans, merè Epigenefis dici debet; ſcilicet vix ullam cum priori cauſâ connexionem obtinet, ſed, per ipſam efficta & efformata, ſuperelt ſeorſim à morbo, per ſe vacuanda aut emendanda. Prætereà non ſemper ab ordine legitimo natura non deturbatur; imò res ſæpiùs accidit; &, ſublata cauſâ accidentali, ſuperſunt viſiorum elementa: quin etiam aliquandò, etiam ſublato uno morbo, alter qui priùs latebat evolvitur. Scilicet omnia in motum acta ſunt, anfractus glandularum reſerati fomiti morboſo quieſcenti & inertī vires novas addiderunt, & phlogofes, ſuppurationes antea vix

prævidendas imò scirrhus & cancrios minantur; unde tot chronici morbi ab hâc rerum constitutione acutos sequuntur & excipiunt.

Verùm ut horum Epigeneseon fontes ex ordine rimari atque sectari liceat, cum scholis eos à vitiatis in consistentiâ fluidis requiremus, tùm verò in acredine sive acquisitâ, sive per morbum inditâ; quibus quidem vitiis sæpe nova adduntur phænomena, ex conjunctione causarum inter se quam ipsa naturæ actio invehit.

Epigeneseon ab humorum vitio divisio generalis.

Foris quidem omnes fluidorum proprietates, imò & ipsorum generatio à solidorum organismo semper actuoso pendet. Unde ipsorum vera atque legitima proportio ab eâdem actione repetenda est. Id omnia demonstrant vitæ phænomena; id ipse naturalis coctionis mechanismus postulat. Hinc, si vasa in suâ actione elanguerint, & sanguinis motus tardetur, vitatur partium proportio; homogenea inter se uniuntur; crassescunt solidæ partes inter se coalescentes & ad coadunationem ab ipsâ motûs inertîâ promptæ; fit massa solidior, sed pauca; partes ex alimentis advenæ non concoquuntur; sejunguntur quæcumque fluidiora possunt ultimos subire vasorum meatus, & ipsæ moleculæ illæ fluidiores scatent crudâ illuvie: tùm etiam per laxiores venas relictus maximè difficilis est: hinc morbis omnibus in quibus laxitas fibris

Aucta humorum consistentia.

A laxitate vasorum.

Unde cachexia.

maxima indita est cachexia supervenit atque hydrops, obstructis majoribus vasis per magma crassescens & polyposum, tenuiori massâ per faciles pororum aditus effluente, & reditu ad cor per tot impedimenta tardato.

Observanda post morbos, etiam acutos,

Laxitas porrò illa non solum chronicis omnibus ferè morbis ita propria est, ut per illorum mechanismum nascatur & invalescat; sed etiam, postquam deferbuit acutorum fervor, & silente incendio, omnia defatigata & contracta concidunt, adest præterlapso tono proportionalis atonia; & morbos omnes acutos excipit debilitas, laxitasque ita supervenit, ut in iis quos jam antea infirmos effecerat corporis conditio, in infantibus, fœminis, & senibus, ejus non dubii sese prodant effectus. Siquidem jam respuunt distracta vasa actionem; debilitatum cor vix dimidium æquat virium sibi à naturâ insitarum: imò & forsan ipsa effœta & exhausta liquorum facultas assimilationi efficiendæ jam vix ullas partes sufficit. Quid mirum si, in tali positurâ, inflammationi peractæ cachexia & hydrops subnascantur, si, quod ferè omnibus accidit, crura & pedes intumescant interdium, nocturnè verò facies & palpebræ inflentur admodum?

In quorundam viscerum labe.

Si verò aut viscus aliquod, aut universa ventris moles maximam antea acti morbi susceperint partem, primum quidem iners intestinorum massa turgebit, mox aqua partes per omnes exundabit, eò facilius, quòd bilis

ipsa vitii aliquam, nec minimam partem, facultate suâ orbata, suscepit. Verùm res eadem, thorace debilitato, &, ut aiebat Hippocrates, pulmonibus in latus delapsis accidit, manuum simul turgescentiâ, simul anhelitu periculum præsens indicantibus. Melius cum iis agitur quibus aquosa colluvies per apertos salivales bronchialesque meatus patefactos exprimitur & excutitur: quod non unâ vice peractum vidi. Illa etiam solatii spes iis contingit, quibus abdominalium meatuum libertas facilem diarrhœam facit. Periculum illud pariter ab iis devitatur mulieribus, quas à peioribus malis fluor muliebris albus liberat. Certò in omnibus hisce casibus, ut medicè loquamur, cachexiæ reperiuntur elementa; & si defuerit stagnantis liquidi in cavitates aut textum cellularem, quod in infantibus præsertim non admodum rarum est, illapsus, id aut causæ levioris actioni, aut artis auxiliis, aut austero regimini gratum atque acceptum haberi debet, aut aëri etiam prætermodum sicco. Hinc fit ut illud in reconvalescentiis pertimescendum periculum, multò plus immineat in locis humidis atque paludosis, tempestateque uvidâ & frigidâ. Illud etiam præcipuè ad eos pertinet rusticos militesque, qui, antea laboribus fracti, diætæ normam aut non assequuntur, aut assequi non valent præ rerum oblatarum copiâ, & præjudicio huic hominum soboli proprio non posse nisi alimentorum usu

Colluvies
illa per varias excretionum vias aliquandò sublata.

vires reparari, nullâ habitâ ratione præcepti Hippocratici, quo vires ad onus ferendum & materiam coctionis subigendam conferuntur.

Alia glutinosa spontanei causa, inertia ventriculi, bilis, &c.

Gluten illud degenerat & ab actione naturæ motum.

Ex hâc rerum observatione satis patet quantum inter se, ut causâ, sic effectibus coincidentium laxitas & inertia solidorum, tum liquamen illud humorum cachecticum. Verum non omnis glutinosa spontanea humorum moles ab hâc causâ repetenda est. Quippe, corpore cæteroquin rectè valente, ingens glutinum illorum proventus intrâ corpus enascitur, qui quidem in morbis, imò etiam in sanitate, ingentia facescit medicanti negotia. Pluribus enim, sine ullo solidorum vitio, glutinosum illud semi-coctum, ut Galeni verbis utar, à soliûs ventriculi inertia pendet. Aliis bilis, saponacea & stimulantis virtute defraudata, non satis efficaci potentia in molem alimentorum admissam agit: unde alimentum vix mutatum, gluten crudum & indigestum efficit, materiemque non satis à prioribus elementis dissitam, nec tenuatam satis, viis primis obstipandis aptam; & si ad glandulas usque pervenerit cruda moles, illas opplet obturatque. Gluten istud potest actione repetita naturæ, ut variis in casibus evenit, in motum agi & rapi, tuncque, inflammatorium ardorem concipiens, vertitur aliquandò in suppurationes, quæ per varios, sed lento motu confectos abscessus tandem ab hoc

fomite corpus liberant, quod felix fortunatumque dici potest, nisi causa subsit à quâ malum reviviscat. Hinc abscessus qui morbos illos sequuntur non pro metaptosi habendi sunt, sed pro verâ Epigenesi; causa morbi prioris iners erat & vix actiuosa, frigidam vocabant veteres, subjectus ipsi ignis huic fomiti efficaciam actuosam indidit; morbus ejusque causa priorem mutavere indolem. Hoc quoque per variolas, etiam per inoculationem insertas, supervenisse vidimus, in junioribus quidem, in quibus mucus undequâque exundat. Illa enim frigidior moles, suppurationis variolosæ nixu, calorem & actionem concipit. Hinc oriri videas abscessus ad articulos, ad palpebras; imò & in pulmones decumbunt morbi reliquæ, quas si excusserit vis naturæ, salubritati & robori additur quidquid huic massæ detrahitur. Nec mirum si textus cellularis maxima luat piacula labis illius inflicte, cum æquè muco atque adipi accipiendis destinatus à naturâ fuerit.

Aliis glutinosum illud à coagulante quodam fomite pendet, qui fomes lymphæ hanc indidit tenacitatem, imò & jam degeneri novas qualitates contulit. Talis est illa tenacitas à lacte in puerperis orta, in quâ dubium esse potest an glutinosi lactei copia sola superabundans existet, an etiam ipsi addita sit acida spontanea degeneratio à virium defectu, pro materiei nocentis exundante copiâ. Huc etiam

Glutinosum à fomite pendens.

referenda foret glutinositas scrophulosa, glandulis & locis quos mucus alluit, infensa, si non in hâc glutinositate prætermodum tenaci adesset evidens acrimoniæ nota. Certè, si gluten unicè spectemus, ejusque naturam ab actione vitali deficiente pendentem; spes erit posse copiam illam glutinosi, per actiones auctas & febris periodicæ efficaciam, in pus mutari, &, per Epigenesim, suppurationes veras atque legitimas per textum cellularem fuscitari. Imò etiam & hoc in naturæ ordine, potest observari; nisi cum glutinoso illo, acre aliquod venenosum, alterationes naturæ respuens, omniaque quibus annectitur elementa pessumdans, glutinosæ illi tenacitati intimè uniatur eique jungatur.

Spiissitudo humorum inflammatoria.

At aliud est, huic omninò contrarium, imò oppositum, densum inflammatorium, in quo cruoris partes, jam ad densationem & intimum contactum per se dispositæ, diffatis & exhaustis, per actionem vitæ violentam, partibus tenuioribus, intruduntur & coguntur, addensanturque inter se quæ sunt homogeneæ, & ad sese proximius attrahendum pronæ; hinc sanguis densior, gravior, quasi solidescit, & ipsam resinofam, aquæ ferè immiscibilem naturam attingit. His hominibus ardor ingens emicat, hos divexat sitis inexhausta; partes omnes squalent aridæ, urina flammea & liquore parte diffatâ crassa, putridum odorem nidoremque oculis

observantium infestum exhalat; imò, in ingenti potu, qualiscumque fuerit ille cum sanguine misceri nescius latex, limpida urina aquea & tenuissima, vix aliquam miscelæ intimioris cum humoribus notam, mirantibus, demonstrat. Hæc erethismi atque tensionis prætermodum auctæ proles ad morbos juveniles sanguineorum virorum pertinet, lympham æquè atque cruoris partes addensans. Sed vitium illud semel efformatum, cessante & defervescente erethismo non illicò cessat: & certè superest per aliquod tempus, ope alimentorum diluentium & saponaceorum vincenda illa, quæ per violentam & efferam vim inducta fuerat liquidis indoles. Hinc illa Epigeneses facere potest, tum à defectu liquidi ad alimentorum coctionem necessarii, tum ab imperfectâ liquidorum intus admissorum cum magmate residuo miscelâ, tum etiam ab enatâ per ipsum motûs febrilis tumultum acrimoniâ. Addant hîc qui theorias sectantur, oleosæ & phlogisticæ partis exaltationem & evolutionem; unde quæ mobilitas solidis addita est ab ipso fluidorum vitio, nova accipit phænomena.

Post morbos ipsos superstes.

Verùm non una est metuenda ab hâc inflammatoriâ densitate Epigenesis. Scilicet ipsa densi illius inflammatorii tenacitas, æstu partium & earum proximo contactu aucta, id sæpe efficit, ut partes vicinæ, quæ nunquam adhærere inter se debuissent, unionem solida-

Adhæsiones viscerum ab hâc inspissatione pendentes.

tam contrahant præternaturalem, & jam insolita soliditatis experiantur fata. Id pulmonibus & pleuræ familiare est, post graves inflammationes, post vulnera ritè coalita, fervente præsertim syrio, sub aridiori cœlo inflicta. Id in hepate & intestino colo sibi suppositis ita animadversum est, ut postea corruptela unius ad alterum vergat, & æqualiter in hoc ferali exitu funesta fortiantur symptomata. Id etiam artubus ab arthritide vexatis contigit, ne loquar hîc de multis ab hâc causâ natis partium inter se adhæSIONIBUS & factis inde corrosionibus; quod in utero & vesicâ, imò digitis vulneratis, genis ad maxillas appressis per inflammationis vim contigit aliquandò: sanari potest æger, at sæpe remanet labes inexhausta, ab insanabili adhæSIONE pendens, & jure Epigeneseos nomine designanda.

Superstites
ab eâdem
causâ mor-
borum reli-
quæ.

Verùm, dùm sedato erethismo, superest densum inflammatorium, quàm sæpe atroces ad articulos dolores novo cruciatu divexant? aliquandò præteriti periculi instat metus legitimus ne reviviscat affectus: quippe superest obstructio, deest erethismus levi de causâ renovandus. Quàm sæpe vexavere anhelitus asthmatici, per periodos redivivi, quoties nova alimentorum moles sanguinem subit? It sæpe symptoma illud in peripneumoniam & pleuritidem degener: unde observatum est ab Authoribus eos qui his morbis semel fuere afflictiiisdem sæpiùs corripì. Scybala ipsa, indurata,

tardum sibi moliuntur exitum, & plurima hæmorrhoidum, cephelearum, calculorum in vesicâ felleâ latentium minantur symptomata. Sæpe solvendæ isti densitati advocanda fuit hujus densi maximum solvens suppuratio, quam quidem exoptandam faciunt, ea quæ, ob maximum violentiæ gradum, vix possibilem designant solutionem, rebellia ut naturæ sic & artis præfidiis, symptomata.

At enim in aëre fervido, in laboribus præmaturis, in coctione perversâ atque fatifcente nulla est mutatio Epigenesim faciens magis, & symptomatibus terribilis, & sequelis metuenda, quàm quæ ab antiquis *atra bilis* dicebatur, quæ, sepositis omnibus veterum figmentis, nihil aliud oculis Observatorum & Physicorum offert, præter magma ex ardore præcedenti natum, &, liquidis exhaustis, in piceam quasi tenacitatem adactum. Illud sub hâc tenacitate acredinem propriam nactum est, ex ipso circuitûs qui ejus generationem & præcessit & effecit, impetu. Quod quidem vitium, licet ad bilem propius pertineat, potest etiam ad alios humores coagulabiles pertinere, si medios inter æstus & fervorem in corpore concitatum stagnaverint illi; unde, post erethismum sedatum, remaneat humor vix in aquâ solubilis, qui nervos quibus infidet vellicet & concutiat. Imò, si solvatur aliquâ de causâ humor jam aquarum stygiarum acredinem adeptus, fit *atra bilis mota*,

Attra bilis.

Attra bilis

mota.

quam in utero, in hepate, mammis, tumoribusque solitariis, antiqui observaverant, omnia sphacelo destruentem. Hinc etiam duplex Epigeneseon ordo nascitur: vel enim eas ingenerat morbus acutus, jam exactus, sed sine necessariâ ad sanationem coctione præviâ compositus; vel antea productam bilem atram atque silentem commovet & efferat affectus acutior, unde morbo per se leniori pernicipi tessera inducitur. Sic glandulæ alicui obstructæ atque jam per præcedentem inflammationem induratæ, ubi tumultus inflammatorius additur, metus est maximè præsens suppurationis vel tardioris, vel celerioris, imò carcinomatosæ, hincque Epigenesis in teterrimam abit metaptosin.

Atra bilis
etiam in ca-
checticis.

Verùm si res altius aestimetur & spectetur per varios casus, fatebuntur omnes nullam esse spissitudinis ab humoribus contractæ speciem quæ non possit, si subitus ardor in morbis etiam cachecticis innascatur & incandescat, atra bilis elementa concipere. Sæpe quoque hominibus jam hydropicam diathesin nactis atra bilis efferbuit, & omnia in pessimam gangrænam convertit. Nec semper aut Epigeneseon aut Metaptoseon naturam nacta est atra bilis: nam cœlo fervente & æstuoso, in corporibus aridis, atra bilis per se nascitur, notante rem Hippocrate observatorum naturæ antiquissimo. Imò si res moderatè sese egerint, contingere potest, quod legimus

Atra bilis
sponte nata.

in historiis epidemiorum Hippocratis & in Galeni commentariis, ut felix fiat atræ bilis critica depuratio, quod rarum esse omninò iidem asseveravere. Imò aliquandò, ut in Coacis legimus, papulæ nigrescentes in ægroti salutem apparuere, quod Galenus ad nostram mentem voluit intelligi. Attamen illæ, morbo sublato, peculiarem sibi curam postulare, Epigeneseon more, quas & formâ & sequelis expressere.

Præter jam memoratas causas Epigenesis illius, alia etiam annumeranda est. Solidis nerveis atque sensu gaudentibus exquisito inflicta labe, dùm æquilibrium actionum tollit, dùm coctionibus labem infert, sanguine per præcedentem crethismum jam densato atque inspissato, huic generandæ atræ bili ansam dat: unde duplicari symptomata necesse est, atque in scenas abire intuitu tremorem incutientes & spectaculum horrendum offerentes. Nec vacat istud præsentī periculo: si quidem vitium organicum & ab humorum vitio enascens sensationi auctæ superadditur, omniaque indè intentantur pericula, quæ, utrique causæ debita, sese mutuò acuunt, & in corporis detrimentum invalescunt. Quæ quidem sequela complicata, non rarò morbos acutos, pessimâ reconvalescentiâ, excipit. Illud tamen, in hâc effectuum densitatis quæ atram bilem constituit enumeratione, vereor,

Atræ bilis
per nerveam
irritationem
creata &
mota.

ne dùm observata prosequi, & ordini submittere aggredimur, probabilia tantùm sectari videamur, Boerrhaavianæque theoriæ nimis addictos aliqui insimulent. Nec diffitemur plures esse qui, neglectis Cl. Browne Langrish experimentis, densationem principiorum inflammatoriam admittendam negent. At eorum animadversioni observatio simplicissima apertè contradicit: cùm nullibi aut calor auctus, aut motus intensior possint concipi, quin simul adsint & subtiliorum particularum avolatio & approximatio densiorum. Adeòque à Galeno & antiquioribus artis magistris densitas hæc observata fuit, & communi consensu admissa atque comprobata, nec de meræ & ab omni utilitate vacuæ physices litibus, ulla nos sollicitabit cura. Firma stabunt & inconcussa observata, circa quæ curiosis licebit & ingenia exercere, & discipulorum animos imbuere.

Humorum
colliquatio
sive aucta
fluiditas.

A putridi-
tate.

Haftenùs quidem de spissitudine seu densitate liquidis inductâ satis actum est. Tenuitatem autem ita humoribus per morbos præcedentes inferri, ut jam partes inter se nec coeant nec cohæreant, per observationes nondùm satis constitit, nec per physices opem satis intelligitur. Certè forsan soli putredini proprium est, ut mucum illum, qui sanguinei laticis maximam partem constituit, ejusque corpus atque coagulum efformat, solvat & quasi corruptelâ eliquet.

Sed illa, ubi universalis est, mortem potius atque promptam perniciem invehit quam ullam Epigenesim. Aliquando tamen evenit ut, soluto erethismo, parteque fomitis putridi per evacuationes quascumque eliminatâ, remaneant putridæ labis vestigia, quæ maculas hinc inde inferant, cum ingenti pulsuum debilitate, dolore artuum inertium, hypochondriorum inflatione, & symptomatibus nervosis. Mox artus intumescunt, nigrescunt, erroreque loci partes rubræ sanguinis in negatos ipsius aditus devehuntur; unde, causâ fermenti instar in partes sanas agente, seque ipsam pro suâ naturâ adaugente & multiplicante, gangrænæ brevi metus imminet. Hoc vitium vulgò cum scorbutico conjungitur, & pro ipso accipitur, licet forsan minùs propriè, quanquam symptomata communia plurima habeat: nam in hoc nostro malo tonica amara, & præcipuè cortex peruvianus, jure antiscorbuticis palmam præripiunt. In scorbutico verò serum acre perspiratorium crudius, quamvis in summâ ejus periodo eadem invehat mala, sua stadia lentius decurrit, plus dolorum ad articulos & ad ossa ipsa defert, plus etiam in thoracem & gingivas agit; putredinemque sibi adjunctam ubi consociavit, cum malo hîc descripto confundatur licebit, modò in decursu suo diversitatem admissam agnoscamus. Tenuationis illius exemplum vidi, vix ex physicis observationibus explanandum, post

In quo colliquo putrida differat à scorbuticâ.

Exemplum insigne.

abnormes febris quartanæ paroxysmos, pessimâ tractatos methodo. Intumuerant pedes, ventris cavitates aquâ turgebant, cessaverat febris. Paucis post diebus superveniens diarrhœa ingens, indefessa, tumorem omnem, imò & ejus vestigia sustulit. Plaudebamus omnes: illicò gingivæ intumescunt, sanguine atro distentæ; imò masticatio ipsa impossibilis prorsus evadit. Thorace libero, respiratione ad naturæ normam perstante, inflantur mirum in modum manus, brachia, ipsaque facies. Dùm naturæ opitulamur urgemusque conamina ad scorbutum tollendum apta, oritur salivatio perpetua, noctù diùque indefessa, subsident gingivæ, sed & simul restitat iners urina. Quantum salivæ exierit vix dici potest; in domo opulentâ vasa ad eam excipiendam deerant; pellucida saliva illa erat & spumosa. Manus & brachia simul detumuerant; sed corpus marasmo conficiebatur. Supervenit demùm tussis, jamque primum æger torquetur noctù diùque anhelitu. Viribus consumptis, pro ultimâ Epigenesi diarrhœa placidam morbo vitæque finem imposuit. An etiam ad tenuitatem referenda est, quæ à LIEUTAUD describitur *anæmia*, seu rubræ sanguineæ partis defectus, quæ, si observatur unquam, ad virium collapsum referenda est?

Mutatio
consistentiæ
quælibet ab
acrimoniâ
serè nascitur.

Verùm sæpe sæpius, imò ferè semper, ut observantium munere fungamur, vitia illa, quæcumque fuerint, humorum nostrorum

consistentiam immutantia, à remotiori fonte pendent, acredine scilicet, quam ab externis mutuamur. Porro semel admissum acre quodcumque, solida quidem vellicando atque irritando actionem suam exerit: sed pro naturâ vitiiati liquidi, pro coctione atque secretionem diversimodè affectis, differt quoque ipsa irritationis forma, typum singularem induit, variantur ejus effectus; imò & parti cuivis ut suus est sentiendi modus, ut sua est cum partibus externis analogia & quasi attrahendi facultas, ita phœnomena variè admodum excandescunt. Horum porro signa ex physicis facultatibus cum corpore animali collatis ita exquisitè recensuit BOERHAAVIUS, ut viri illustrissimi doctrinæ aliquid addere piaculum foret. At nemo negabit hisce partibus diversam sedem ita affectari, ut ab aliis cruor solvatur, ut sunt salia alkalia volatilia, quorum à nimio usu, errores loci, hæmorrhagias, urinarum fœtidarum proventum, erysipelata, & vibices vidi contrahi, & solventem accersit putredinem: ab aliis contrà adipem liquecere deprehendes, & in saponaceam putrescentem massam converti; unde nascatur fluxus biliosus, qui, hepatis substantiâ alioquin intactâ, hominem brevi perimat macritudine. Hæc facultas non solum alkalinis salibus propria est, sed omnibus substantiis quæ virtute etiam saponaceâ pollent: adeps ipse, etsi aquæ consortium respuat, mediantibus

Actio
acrium in
sanguinem.

In adipem.

tamen salibus, in saponem bilemque vertitur. Ab ejus solutione contra naturam factâ, plurimos pendere hepatis morbos author est Meadius, non infimi certè ordinis Medicus. Inde sæpe temporibus æstivis & summam inducentibus acredinem cholera-morbus supervenit, quæ pro Metaptosi & pro Epigenesi, dysenterix, & præcipuè diarrhææ biliosis, supervenisse in medio luis epidemicæ jam antea constitutæ, visa est. Imò, si fluxui huic aliquod sese opponat quâcumque de ratione impedimentum, icterus per urinas solvendus Epigenesim morbo metuendam magis efficit; quod ab imprudenti medicinâ ita aliquandò factum vidimus, ut ab ipsâ, hepatis labes diuturna fuerit altè inusta.

Et certè ex omnibus causis quæ Epigenesin in morbis jam constitutis efficiunt, nulla est aut
 In bilem. sævior aut frequentior bile, in quam, ut & in ejus fontem adipem, nullum est sal, nullus sapo, nullum oleum quod non agat atque ejus qualitates intervertat, sive in principio, sive in decursu morbi, sive in tempore criseos, sive demùm etiam morbo exacto. Hinc tot icteri, tot fluxus alvi biliosi, viridescentes, inflammatorii, porracei, nigri; tot maculæ oculos, cutem, artus & pedes occupant & faciem dedecorant, etiam cum pristini morbi levamento. Ab hâc demùm causâ tot mala in hepar & lienem decumbere videntur, in morbis, tum universalibus, tum qui peculia-

res sunt abdomini, tùm etiam in gestatione, in quâ sæpe maculæ luridæ, flavæ, imò & icterus nunc faciem, nunc totum corpus deturpant, partu solvenda. Nonne etiam lac, humor per se efformatus ad naturæ ordinem, & ad nutritionem corporis comparatus, si sale aliquo pejoratur tenuaturque ocyùs quàm natura imperat, illicò mutatur & pervertitur in variam excrementorum formam, & nova jam elementa, novam acredinem sanguini sufficit, ad varia, pro mutantis partis indole, corporis incernicula deferendam?

In lac.

Cogere varia humorum elementa eaque in coagulum efformare licet possint famosa illa acida mineralia, tamen circulantis sanguinis impetus effectum hunc præpedire atque prævertere aliquâ parte debet. At certè ab acidâ horum facultate etiam mitigatâ, facultas aliqua naturæ animali additur, quâ possint ad se adduci, & ab aqueo fluido incoagulabili sejungi atque separari sanguinei laticis elementa. Quòd eò plus locum habere debet, quòd austera illa ab his conflata corpora, dùm fluida velut cogunt, possunt etiam fibras ad se adducere, unde meliùs fluida pars exprimitur.

Actio acidorum in sanguinem.

At in bilem præcipuè, contentosque & affluentes in intestina humores, actio acidæ luis evidens est. Ab hâc protinùs bilis, viridescentem colorem nacta, chlorosim constituit & icterum quasi decolorem. Morbi

In bilem.

Acidi spon-
tanei effectus
in varias
partes.

omnes ab acido spontaneo nascentes, ructus, flatus, vomitus, dolores ad articulos, mesenterii obstructions, adipis coagula in steatomatosam duritiem, concitant; qui quidem secundarii effectus, morbos ab infantum dentitione, in quibus fermenti acidi præsentia evidens est, concitados sequuntur ita evidenter, ut in re cognitâ longiùs immorari inutile prorsùs sit. At saltem licitum sit hîc paulisper animadvertere, quàm facilè mucus ille tenuis, lymphæ qualecumque corpus, qualemcumque visciditatem concilians, acidum illud imbibat, & ad varios glandularum fontes deferat atque deponat: unde sæpe, ex ipsius naturæ depuratione, ad infantum cutem acidum illud rancidulum factum deponatur.

Rancidi
acris effectus.

Rancidum acre volatile observatur quoque sæpiùs post morbos, pruritus efficiens ad cutim, fœtens, putridum, appetitum destruens, vires prosternens, feбри accendendæ sudoribusque viscidis inducendis aptum; estque vulgare melancholiæ præludium, aut illius quem descripsimus scorbuti. Acidum evidenter aphthas, & in morbis, & post morbos nascentes comitatur. Genua contundit, ossa debilitat, turpem & multiplicem vermium variorum prosapiam infert, promptiorem quàm crederes inexpertus. Acidi illius in veram & pessimam, imò celerissimam putredinem exitum universa natura, in vegetantibus cruciferis, in aquis cœnosis & stagnantibus paludosis, demonstrat.

At nullo alio vitio salino adeò facilè lymphapha imbuitur atque muriatico, qui ubi tusses Acris muriatici in lympham actio. acres, clangosas, pituitosas, rodentes, suffocationes, anhelitum concitavit, in cute pruritus, pustulas, ulcuscula, potiùs pro Metastasi quàm pro Epigenesi, deposuit. At verò patet inde satis superque, quòd, quantacumque fuerint acredinis vitia, agunt tamen illa forsan magis in solidas partes quàm in fluida. At vix ulla eorum in fluida concipi potest actio, quin principiorum ordinem mutet, adeoque consistentiam illorum pessumdet; alioquin acre quodcumque sub excrementi formâ è corpore eliminabitur.

Præterea verò annotandum est quòd, etsi Alia multa ad certas acrium classes referri nequeunt. illi acredinum fontes à sapientissimo Boerhaavio indicati, gradu, miscelâ, corporis antea actâ conditione mutati, possint millenis Epigeneseon causis ansam præbere, non tamen ab illorum perpensâ consideratione possint omnia solvi problemata, circa ea quæ in corpore fiunt, sive morborum, sive Epigeneseon titulo. Siquidem nec satis intimè cognoscuntur partes ipsæ fluida constituentes, nec earum mutatio, nec organorum mutantium actio. Unde illi qui sese simpliciter observatorem profitetur id tantum incumbit, ut accuratè teneat quid tulerit constans observatio. Cætera omnia acria, seorsim ab erethismo spectata, ad classem venenorum incertam illam nec determinatam satis, referuntur.

Venenorum nomine distinguuntur.

Sub venenorum nomine liceat hîc illas omnes partes alienigenas comprehendere, quæ, licet corpus immutent, ad classes tamen evidenter cognitæ non omninò referuntur, adeoque proprium sibi antidotum menti offerre non valent. Ea porrò venena, ab externis primariò defumpta, ratione mechanicâ, licet sæpe incognitâ, aut in partes nerveas, quod quasi universale & commune ipsis est, aut in fluida agunt, quorum naturam pervertunt.

Venena in corpore ipso nata.

Eæ autem partes lethiferæ duplicis generis sunt. Aliæ intrâ corpus ipsum aut nascuntur, aut saltem contagio receptæ, factæ veluti cum humoribus nostris connubio, crescunt simul & evolvuntur; aliæ verò fato extrinsecus inductæ, naturæ magis infensæ, ipsam actione rapidâ pervertunt & destruere valent. Priorres in corpore animali natæ, fotæ, educatæ, hanc aromatum quorumcumque naturam sibi fortiuntur, ut (licet eam volatilitatem, actione five animali, five etiam vegetabili prægressâ, nactæ sint, quâ ab aliquo corpore ad aliud deferri nihilominus valeant) viscidis humorum principiis pertinaciùs adhæreant, remanente fixâ & indelebili illâ nocendi proprietate, non facilè menstruis delendâ solventibus Fermenti more agunt, & pro conditione corporum in quæ incidunt illæ, proprias crises sibi vindicant, proprias Metaptoses, Epigeneses proprias. Sit pro exemplo Epigeneseon pestis illa variolarum quæ, una & ab unifor-

Variolæ,

mi

mi principio orta, mucosam volatilitatem propriam indit. A benignâ oritur maligna maximè: ista benignam ingenerabit. At in junioribus, aciditati infantili venenum illud junctum, novam contrahit indolem, rancidum, acre, putrescens, colliquans, ad nullas classes cognitatas referendum, mucosam mutato. Ab hac unione mille Epigeneses, nec semper facilè destruendæ suboriuntur: in his oculi cæcantur, articuli concresecunt in illis; in aliis ulcera maligna, gangrænæ succedunt. Quid multa, nullum est ex diversis imò & oppositis generibus malum, quod non & matres terrore oppleat, & ægros periculis ambiat. At hæc prævidere, non ex ipsâ variolarum contagione, sed ex corporis prædispositione, & varias Epigenesium formas augurari licet. Hinc ipsa

pestis famosa illa & adeò metuenda contagio unâ tempestate sævit, alterâ conquiescit, mox rediviva redeunte æstate, ut apud Athenienses pridem observatum à THUCYDIDE aliisque præstantissimis Authoribus fuit. Et etiam in ipsâ pestis ferocientis vehementiâ, corpora alia plus aliis laborabant & periculosius decumbebant: adeò verum est magnam inesse in venenorum horum effectibus differentiam, pro variâ corporum in quæ irruunt conditione. Ita etiam in ipsâ variolarum peste, sæpius constitit illas esse aliquandò gentilitium quibusdam prosapiis malum atrocissimum, dum contra videntur in eadem constitutione

Pestis.

Miliaris
eruptionis
materies.

epidemicâ aliorum cutem lambere. Certè omnibus in quibus materies illa superexundat, Epigeneses multiplicatas fieri necesse est. Sic sæpe, sub Epigeneseon titulo, in ferventissimis morbis, venenum intus enatum miliarum eruptionem efficit, nec criticam, nec utilem, quam semper vitio locorum in quibus decumbunt ægrotantes, nec renovato aëri tribuendam esse, forsan nimis universali axiome pronuntiavit vir nuper doctissimus. Cujusquidem miliaris febris loco toties erumpere maculæ, vibices, petechiæ, aliaque eruptionum genera, quæ, excrementorum intus retentorum vice, multoties sub merito veneni titulo natura ægrotans ingeneravit. Imò sæpe Epigeneses illæ, verè excrementitiæ, sub finem morbi apparent; hincque Metaptofeos nomen mererentur, si aliquatenus morbi essentiam immutarent. Imò quod sub Metastaseon nomine aliis salutare esse potuit, quidni ab aliis contagii nomine potuit imbibiri? Id certè in rerum naturâ, licet rei modus nondum oculis patuerit, evenire necessum est, ut quod priora contagia sparsit corpus, ea à se ipso concepta proprioque vitio confecta, sibi prius perniciofa senserit, à quo scilicet ferax malorum scaturigo sumpsit originem. Id locis & constitutionibus peculiaribus proprium, in magnis illis pestiferæ luis exemplaribus, cur non in minoribus & momenti non adeò gravis morbis, cur non in clementiori cœlo

Contagiosa
generatum
miasmata.

nostro deprehenderetur? Certè, si à morbis acutis ad chronicos à veneno aliquo ortos nostra sese ferat inquisitio, in pluribus phthiseos pulmonaris speciebus signa contagii, adeoque veneni, reperire est, degenerisque illius; ita ut multoties ancillas phthisi laborantibus & ab hâc mortuis sceminis assistentes, postea gravi pulmonum & diuturno morbo laborantes deprehenderimus, nec tamen ipsi, si præsertim fuerint aëris liberioris & salubrioris usurâ donatæ, occumbentes.

Phthiseos
contagium.

Porro morbi omnes illi qui à particulis alienigenis pendent indomabilibus atque venenatis, Epigeneses præter alios morbos experiri valent: quippe conatibus naturæ, sæpe ad scopum inutilibus, & effectibus inde oriundis universim constant. Nec tamen effectus illi, dum naturam morbi non valent mutare, naturam tamen sanguinis & humorum non mutant, sed contrà variare cogunt. Unde tot pustulæ, tot pruritus, tot exanthemata nascuntur. Cruor, in variolis secundo & tertio die jam crustâ obtegitur inflammatoriâ, quæ prius non aderat. Idem accidit omnibus morbis qui phlogosim sibi comitem adsciscunt. An inter Epigeneses recensere licebit varia partium omnium symptomata, quæ pro diverso humoris decubitu, possunt exoriri? sic, verbi gratiâ, arthriticus fomes, qui pedes & erysipellate & phlyctœnis plectit, in alias partes aliis sese crudelem præstabit phænomenis:

Epigeneses
ab his oriundæ.

morbi causa eadem est, morbus non idem.
Sed, an dicendum est quod res est? Nullus
est febrilis tumultus, qui non, etiam si simpli-
cissimus sit, Epigeneses ingeneret; & quò
pars est debilior, eò & propensa magis ad eas
suscipiendas; mutatur autem per decursum mor-
bi excrementitiæ partis & copia & natura.
Affectus catarrhosi, quos ut sæpe epidemicos
fateri necesse est, sic contagiosos esse semper
diffiteri arduum est, nonne dùm febrilem æs-
tum ingenerant, Epigenesibus in labra, in oris
& faucium interiora, & ad articulos vexant
miseros ægrotantes? Verùm istæ Epigeneses
nullâ ratione apparent, ubi, sedato morbi tu-
multu, partes laxantur.

Venena
extrâ corpus
nata.

Violentio-
ra Epigene-
ses non fa-
ciunt.

Aliæ verò dantur venenatæ partes, quæ intrâ
corpus aut fato, aut malignitate introducuntur.
Hæ, ingenti ut plurimum efficaciâ donatæ,
corpus ita destruunt, & in universum illud ita
potenter agunt, ut jam Epigenesibus, in tantâ
symptomatum multiplicatione, locus non
detur. Multiplicantur quidem, sed celeri &
lethali decursu partes illæ venenatæ. Omnes
simul partes, & solidas sentientes, & fluidas,
ita adoriuntur, ut omnia prorsus mutata ap-
pareant. An, in horrendis illis qui à morfu
rabiosi animalis pendent paroxysmis, notanda
est aliqua Epigenesis? An aliquid à causæ ef-
fectibus diversum in serpentis caudifoni, aut
etiam viperæ vulgaris morfu? Omnia patiun-
tur & labefactantur æqualiter. At res non

eadem omninò est , quoties primus afficitur ventriculus : sæpe enim receptam labem ipse vix sentit , ut in plantarum aut animalium quorundam usu : at , ipso vix per se patiente , ejus sympathia nunc in caput , nunc in pulmones aut intestina redundat ; & , nisi vomitum concitet nauseosa , vix alii sensui excitando aptior , causa , somno correptus æger inter spasmos occumbit. Sæpe in cutem impressa stomacho lues fertur , ut ab hepate piscis squali catuli Sauvagesius noster observavit ; sic & aliquandò in usu imprudenti mytulorum minùs recentium subitò cum ingenti pruritu pustulas enasci videmus , quæ , vix in ventriculum admissis mytulis , illicò tamen ægrotantes afficiunt. An verò in morbis aliis quorum causa non adeò evidens est aliæ similes Epigeneses enasci non possunt , quæ , licet minùs huc usque observatæ , possunt amplum observationibus campum aperire ? Eas diagnosis ab ordine cæterorum symptomatum facilè sejungit atque distinguit , si cum causâ morbi nullum obtineant nexum , nec morbo ipsi , nec ejus levationi ullo modo opem ferant.

Et certè , si res propiùs inspexeris , licet & solida & fluida , si seorsim atque sejunctim spectentur , possint & symptomata & Epigeneses concitare , patet ex attentâ observationum prædictarum meditatione , nullam sic propriè dictam enasci & observari Epigenesim , quæ ab his in illa non traducatur , dùm à va-

Epigeneses
ab his quæ
in ventricu-
lum agunt.

Solido-
rum & flui-
dorum in
Epigenesibus
producendis
concurfus.

forum actione immutatur fluidorum natura, dum à fluidorum perversitate motus & actio vasorum vicissim vitiantur : ita ut circulus hic lædens inter causas & effectus statuatur. Imò, quod dolendum magis, datur actio partium quæ huc erethismus, illuc inertiam inferat : sic in morbis soporem inducentibus stuporem convulsioni remixtum observamus, nec minùs in putridis & venenatis quibuscumque morbis. At enim tot mutationes phænomenorum omninò diversas in primis suis elementis enodare vix possibile est, cum lateant nobis primæva rerum elementa & eorum actio tantum per effectus possit dijudicari ; quantumvis huic imbecillitati non denegandæ quandòque repugnet superbia Doctorum fastuosa, theoriasque sæpe præmaturas observationi substituere magno simplicium illarum observationum detrimento, non dubitaverit.

CAPUT TERTIUM.

*De Epigenesibus quæ pendent à causis
accidentalibus.*

VITIA huc usque intus nata vidimus ab ipso corporis mechanismo variatâque ejus constitutione pendentia. Sed multæ dantur etiam aliæ causæ, morbo quidem necessariæ ac nullâ ratione vitandæ, quæ Epigenesim afferant, eamque multiplicem. Ut enim aiebat HIPPOCRATES medicinali observationi necessarium esse intuitum tum ægroti ipsius, tum adstantium, tum externorum quorumcumque; ita ea omnia, seorsim spectata, afferre Epigeneses posse, secundum Præceptoris nostri mentem, adeoque seorsim esse ponderanda ratio indicat. Externis ergo agentibus quibuscumque spectandis tempus aliquod, ut totidem Epigeneseon causis concedamus. At, ut primum & præcipuum locum in diversitatibus inferendis sibi jure vindicant ea corpora quæ sub medicamentorum nomine designantur, de Epigenesibus quas inferre valent primo differemus articulo. Postea verò altero eas quæ à quibuscumque externis concitari possunt exequemur. Primo methodum medendi prosequemur; altero tum alimento-

rum potestates, tùm facultates earum rerum quas sub non naturalium nomine recepto vocabulo scholæ intelligunt.

ARTICULUS PRIMUS.

*De Epigenesibus quæ à medicamento-
rum actione pendent.*

Medica-
menta sine
naturæ ad-
miniculo ni-
hil valent.

MORBUS nullus est, corporis functionibus immutatis atque à legitimo facultatum ordine deturbatis, machinam lædens, qui, ut levetur atque persanetur, viribus, & actione naturæ non indigeat. Imò sine naturæ actione efficaci nulla potest intelligi curatio. Nam oneris parti minuendæ, vincendisque obstantibus repagulis, oblata à summo rerum conditore medicamenta possunt quidem juvare laborantem naturam, eam erigere titubantem, imò & ipsius exsuscitare vires; at in illius locum penitus succedere non possunt. Illa etenim pauca & vix cognita specifica, dum adversâ fronte cum materiâ lædente pugnant, & ad ipsam destruendam conformata videntur, novas exerere non possunt materialium formas sine ipsius naturæ actione, per quam minùs lædens efformatur excrementorum genus, cujus ope coctione quâdam partes illæ excre-

mentitiæ in formam naturæ propriorem finguntur, atque ita heterogenea ab homogeneis sejuncta repelluntur extra actionis naturalis centrum.

Præterea, in tantis rerum circumstantiis Epigeneses à malè perspectâ ple- rumque medicamenta inter & morbum proportionem. tenebris, ut effectus adeò salutaris sine ullâ erroris formidine posset sponderi, noscenda foret quasi mathematicâ demonstratione proportio quæ extat inter corpus lædens & ei appositam medicinam. A quâ veritatis normâ adeò nostra distat imbecillitas, ut observator, vel maximè attentus, vix possit de actione medicamenti in hoc illudve corpus certò aliquid pronuntiare & fidentius asserere, unde multa vixque devitanda nascuntur ab ipsis medicamentis incommoda, quæ Epigeneseon titulo merito gaudent. Mutanda scilicet est natura corporis ægrotantis, & mutatio illa causæ lædenti in ipsâ suâ oppositione proportionalis esse debet: secus enim extaret per se, ut cum Hippocrate loquar, & præmineret alienigena & hostilis remedii materies. Quid verò, si natura, omnibus conjunctis & conspirantibus viribus, ad certum scopum allaboret & in hunc unum intendat, certè non jam de virtute medicamenti erit disceptandum, sed de ratione quâ tum in morbum, tum in naturam agit; & quod sæpè, antè positum certamen illud morbum inter & naturam, utile esse potuit, constituto jam erethismo, naturæque, pro singulari corporis mechanis-

Ab adhibi-
tione intem-
pestivâ.

mo, vias tentante prorsus novas, irritatione inutili superadditâ nocebit: quod de specificis, laudem hanc sibi jure vindicantibus, kinâkinâ & mercurio, toties observatum est, ut fusius in hâc nostrâ inquisitione arguendi sese dabit occasio.

Ab eva-
cuantibus &
alterantibus.

Recte quidem hic scholæ dividunt medicamenta in vacuantia & alterantia. Priora expulsionem oneris molienti naturæ succurrunt, nocentisque molis pondus, quoties sese occasio præbet, quam præcipitem vocavit Hippocrates, aut tollunt, aut minuunt. Alia corpus immutant, novumque solidis mobilibus, actionis genus imprimunt, aliam fluidis indolem conciliant. Utrique huic medicamentorum generi sua constat utilitas: in utroque ars & methodus, quæ sola medicos efficit & præ cæteris extollit, adhibenda est, ne à scopo aberrant medicamenta. Illa enim ad immutandum corpus per se & à naturâ instituta, possunt etiam, pro variâ eorum administratione, aut illud utiliter immutare atque convertere, aut contrâ in perniciem pessumdare, imò plus quam par est aut res postulat immutationis afferre, aut contrâ suspensâ nimis actione agere, quod quidem levius est peccatum, si quidem in medicamento admissio leviori & nocumentum per se minus est, &, addito auxilio, reparatio faciliior, raroque fit ut talis prudentia possit in artis opprobrium converti. Nam, ut ait Hip-

pocrates, à juvantibus & lædentibus legitima est agendi indicatio.

Præcipuum certè & primarium locum venæ sectioni inter medicamenta vacuantia cum Galeno tribuimus. Hæc magnis & acutis, præcipueque inflammatoriis morbis, auxilium præsens: grassanti adolescentium robustorumque plethoræ, aut sanguinis à quâcumque causâ rarefactioni ità certò consulit, ut qui eâ carere atque destitui, præjudicatâ opinione cœcus voluerit, experimenta per mortes aget. Nec ullo alio præsidio levatur facilius solidorum tensio illa vibratilis, calorem ardoremque, imò incendium inferens. Nec minùs certè profuit in congestionibus illis tardioribus, quæ sine ullo notabili erethismo, at cum tardâ peculiarique phlogosi partes aliquas opprimunt, solvique se inductâ subitâ laxitate postulant. Quod quidem pulsum tractanti, viresque naturæ expendenti medico sæpè multum laudis attulit, dum plethora in parte congesta tardius & obscurius ibi non inflammationem tantum dissimulat, sed inertiam videtur accersere & cachexiam inferre. Id quotidie videmus in virginibus nundum adultis.

Verum in celebrandis venæsectionis laudibus non ita nos BOTALLO jungimus, ut aliquod ab ipsâ nasci posse negemus incommodum, sive in ipso decursu morbi, sive ipso jam exacto. Morbo enim superato, omnes

A vacuantibus. Venæ sectione.

Ejus commoda in acutis inflammatoriis.

In lentis phlogosis.

Epigeneses à venæ sectione si nimia adhibeatur.

à venæ sectione immoderatè adhibitâ , quæ hæmorrhagias nimias excipiunt , Epigeneses pertimescimus , & eam , quæ , tono sublato , sequitur , atoniam. Scilicet vasa omnia laxantur prætermodum , vix premuntur liquores contenti , & quæ functionibus instaurandis necessaria est æquilibrîi distributio , atque resistentiarum cum actione compensatio , deficit. Indè , post inflammationes , quamcumque partem adortæ illæ fuerint , atonia parti afflictæ competit ; post deliria phrenitica , infantia , cum perpetuò renovatis coryzis , lacrymis sponte prodeuntibus , animique imbecillitate ; post pleuritides anhelitus , aut perpetui , aut periodicè recurrentes , & bronchiorum vix coquendæ plenitudines , rauces , aphonix , dolores ab actionis inertia repetendi , cordis tremores : post hepatidem , icterus iners , alvi constipatio , renum impedimenta , bilis in vesicâ felleâ retentæ induratio , & hepatis scirrhus ; post inflammationes abdominales , lenterix , dysenterix , diarrhœæ , fluxus cœliaci , & scirrhus ad hydropem deducens. Præterea verò si hostilis humor , quicumque sit ille , sive à perspiratione suppressâ ortum habuerit , sive à fomite aliquo natalia traxerit , hujus sit naturæ , ut , post sublatum erethismum , possit in obscurioribus incerniculis sine noxâ præsentî delitescere , & accisis viribus , primò quidem dissimulatos & perfidè silentes , sed mox , inf-

Si præ-
postera.

taurante se robore, renovandos effectus ar-
cessere, remanebit intus lues dato tempore
formas inditura varias, & morbos, viribus
instauratis, producet diversâ larvatos for-
mâ cutaneos, suppurationi habiles; & tan-
dem, post varios casus, phtisin, aut hydro-
pem invehet: tantæ molis est vires naturæ
non omninò prosterne & quasi extinguere.

At verò in ipsâ etiam morbi acutè sævientis ^{Si in mor-}
violentia, non semper innoxia erit venæ sectio. ^{bis venena-}
^{tis.}

Si enim, ut fit aliquando, in venenatis mor-
bis, sub inæquali erethismo & quasi momen-
taneo, dum omnia in furias ignemque ruere
videntur, lateat vera debilitas, à putredinis
afflatu nata, nullaque naturæ fiducia habenda
fit quam victrix opprimit causa, quantum
nocebit quod naturæ superest virium debili-
tare, & inertia inductâ eam relaxare poten-
tius, atque deficientis vires proterere. Quod
quidem sæpè accidit, dum una quidem pars
phlogosi laborat, at fatiscit reliquum corpus
debilitate inductâ; tunc enim prudentis me-
dici solertiæ reliquendum, an satius sit anceps
remedium experiri, quàm ægrum certæ morti
relinquere. Nullum certè crimen remodebit
conscia mens rectum quidem non assecutis,
sed meditantibus attentè & prudenter expec-
tantibus.

Verum ut à casibus illis in quibus mors ^{Si naturâ}
pro Epigenesi est, ad mitiora deferamur, ^{crisim medi-}
antequàm sanguinem fundendum suadeat ^{tante,}

medicus, certè ejus erit prudentiæ ex signis hariolari, an non natura mediteretur crisin, an non etiam certas affectet sanando agrotanti vias. Nonne enim, dum naturæ directiones immutat malè consulta venæ sectio, dum vires laborantis & penè victricis naturæ affligit, speratum eludet illa successum, turbatâque naturâ, aut longior, aut sævior recrudescet morbus, &, pro crisi jam arripiendâ, surgent metaptoses vix aut saltem imperfectè criticæ, accedent Epigeneses, coctioni interruptæ succedaneæ: scilicet huc illucve feretur materies quæ decumbere jam moliebatur in partes minus momentosas? Tunc omnia mutata excrementa miscebuntur sanguini: hinc iëterus, dysuria, delirium, anhelitus, omniaque novæ periodi percurrendæ signa exardescunt, in medici opprobrium & ægri fastidium, symptomata. Hinc rectè edixit Hippocrates, judicatoria non judicantia partim lethalia, partim difficilis judicii. In mitioribus enim hisce casibus per morbi longitudinem natura se à periculo vindicabit, & morâ curæ sese præstabit à fato instanti immunem.

Epigeneses à venæ sectione ex loco non convenienti factâ.

Nec verò inutile hic est cum antiquioribus ponderare quo ex loco extundendus sit sanguis, nec negligendæ statutæ à practicis observatoribus revulsionum leges. Non locus erit hic varias physiologicè non negligendas revulsionum leges expendere, nec cum BRIS-
SOTO in explanandis HIPPOCRATIS & GRÆ-

corum sensibus ad Arabum doctrinam collatis insudare: sed ægros non attentè observaverit, quicumque negabit posse in partes congestas & inflammatione aliquâ latente jam tentatas sanguinem periculose deferri, si statim ex proximis vena tundatur, nec ullam esse crediderit habendam rationem directionis quæ fit à parte in partem. Venam è saphænâ, in capitis affectibus, plus levaminis extusam afferre quis neget? Eadem saphænæ sectio in uteri affectibus, si menstrua non advocet & sic solvat morbum, Epigeneses efficiet metuendas, merè hystericas. Eadem, in vesicæ urinariæ affectibus, dysuriam elicit, ut vidi, singultumque ac vomitum in ventriculi læsionibus inflammatoriis. At ubi jam malum deferbuit, vasaque minùs plenitudine laborant, quousque fugiendum in morbo crudo & recenti auxilium, possit postea conferre, nostri non est instituti hîc prosequi; quippe argumento quod nihil ad Epigeneseon doctrinam conferat.

At certè pejora multoque metuenda magis mala impendent ab omisâ inconsultò venæ sectione. Nam quod artis auxilium, regendo atque minuendo crethismo aptum, rupturam vasorum præcavet, phlogosin tollit, organorum immeabilitatem prævertit, secretiones revocat, stricturam fibrarum arctantem atque comprimentem omnia laxat & compescit, ut inde & humorum coctio & crisis absolvi

Epigeneses
ab omisâ
venæ sectione.

queat, si omittatur, proh! quantum miseros manet infortunium. Arctantur & stringuntur omnia, caloreque exusta concreescunt, vasa coalescunt, polyposæ in majoribus cavitatibus massæ congeruntur; partium molliorum & quæ pressioni vasorum obnoxia sunt compressio vires opprimit. Præterea nulla est pars, cujus tonus, à violentis motibus distractus, infringi non possit atque in atoniam inertem abire. Hinc notatur illos prætermodum debiles esse qui à morbis inflammatoriis sine venæ sectionis auxilio reconvalescunt. Ab hisce porrò causis Epigeneses multæ, obstructionum seges ampla, melancholia, nephritides, calculorum generatio, ne de Metastopsibus loquamur quæ hic minimum certè locum non occupant. Præclare à naturâ cum hæmophobis actum est, si surgant hæmorrhoides turgescantque ac fluant, si narium emicet hæmorrhagia, si menstrua alienis temporibus mulieres liberent. Nam certè nunquam sibi innoxie novas cudit vias sanguis: quippè si in parte cujus integritas servanda est rumpitur vas aliquod, fractum vas cicatrice arctiori obductum naturales vias arctat, plethoramque parti arctatæ propriam inducit, semperque præsens renovat redituri mali periculum. Sic iis qui, juniores, è naribus plures subierunt hæmorrhagias, dolores capitis frequentes adultioribus emicant. Cedunt ii hæmorrhoidibus seniorum, quas excipiunt aut

morbi arthritici, aut cutanea depuratio ad usque decrepitam ætatem perdurans.

Ex his observatis satis intelligitur quantum sæpè venæ sectionem tardare malum sit, in quâ quidem operatione perficiendâ ingens idiosyncrasia peculiaris ponderatio habenda. Nec tamen negandum est posse etiam imprudenter eam multiplicari; sic enim laxationis nimia periculum inducitur, imò & ut in laxatis vasis plethoræ elementa facile accumulatur, uberiusque adeps in his per textum cellularem elabatur, Epigenesis est incautæ & multiplicatæ venæ sectionis tarditas, laxitas, obesitas. Undè certius & melius, ad mentem medicorum antiquorum vincitur plethora, sive juvenum illa sit, sive eorum qui lautè & opiparè vivunt in molli cæteroquin otio ab exercitiis vacuo, per usum sobrietatis vitæque tum strictioris, tum simul exercitatæ; modò huic vitæ, ad sublevandam atque destruendam plethoram, præluserit, tempestate præsertim fervente, venæ sectio non illicò per epulas lautiores reparanda, sed moderatâ rerum replentium eliminatione prosequenda.

Quasunque verò Epigeneses in morbis ab imprudenti venæ sectionis administratione fas est pertimescere, eas à purgantium abusu pendentes reperire non rarum, quem adeò reformidabat HIPPOCRATES & vetustissimus libri DE VERATRO author, ut circa ipso

Epigeneses
à purgantibus.

rum usum sapientia & pluries repetita præcepta posuerit. Catharsis enim non ex naturæ præceptis auspicata, de viribus eo magis detrahit, quòd liquidiora quæcumque, quæ coctioni materiæ mortificæ vehiculum suppeditarent, extrà corpus rapit; quod salutare naturæ nixus aut antevertit aut disturbat; quod etiam potest tumultuosum crethismum per longam intestinorum seriem concitare; ità ut ordo naturæ, in unum conspirans finem, locum jam habere non possit, atque, divisâ materiæ morbificæ actione, & virium resistentiis partitis, duæ in corpore intentiones reperiantur, & sic cruditas, eaque inflammatoria invalescat.

A vomito-
riis.

Quod autem hic de catharticiis proferimus cum antiquis præceptoribus nostris, de vomitoriis intelligere fas est, quæ quantum crudo adhuc præsertimque ad Hippocratis mentem turgescente morbo prodesse per experientiam cognitum est, tantum etiam nocere debent, quoties aut stringuntur crethismo ariditatem indè nacta organa, aut alias suscipiendas affectat vias natura, ut satis intellectum confidimus. Hinc ægris à morbo etiam resurgentibus, atque, ut apparet, sanatis, tot reconvalescentiæ fallaces, tot impendent Epigeneses. Imò sæpè, illatâ in ventriculum materiâ, singultus, vomitus in habitum ducti, febres Lipyriæ, aut saltem postea accisus ventriculi tonus, & ad

actionem debilitas inducta, de quâ tot ægroti præsertim arthritici queruntur. Quæ quidem nunc metaptofeon nomine designantur, nunc pro Epigeneseon haberi debent. Nec solum arthritici querelas illas repetunt, sed etiam alii morbis à ventriculo diffitis laborantes. Undè semper ex arte medicorum prudentium erit hisce methodis imperitare. Præter enim omnia jam prædicta Epigeneseon genera, aliud nobis offeretur à purgantibus & emeticis incommodum ab HIPPOCRATE prævisum, dum ait; *alvi densitas, cutis raritas*. Nam, demonstrante per experimenta effatum illud Hippocraticum illustri SANCTORIO, mirum est quantum alvus à cute divertat, unde ubi diarrhœa per artem præposteram contracta est, vix ulla jam per externam cutim arescentem sibi promitti potest depuratio. Porro frequentissima hæc est de causis Epigeneses efficientibus & quidem durabiles. Si quidem quantumvis in corpore humano ex evacuationibus altera alteri supplere videatur, tamen, ubi, præ defectu liquidi secernendi, elanguit aliquod organum, formam mutant ejus vasa nec habilitatem servant ad legitimas efficiendas secretiones. Prætereà si, multiplicato mechanismo, conspirantibusque viribus, ea sit naturæ actuosæ intentio, ut per omnes simul vias excretorias abigi & expelli morbi materies debeat ritè præparata, an se cure poterit ars unam sibi assumere & præ-

tollere viam humoris excernendi? An non supererit aliqua pars ad reliqua organa apta minus, quæ cacochymiam in vasis efficiat, lentam forsan, sed veræ Epigeneseos titulo renovandam? Undè obstructions, coctionis læsio; jureque, nec uno titulo, de nimium frequenti catharseon usu pronuntiavit Celsus, assuescere ab hoc usu non ali corpus; sublatâ scilicet nutritionis materiâ, & pessumdatis ejus instrumentis. Undè sæpè, ab hoc imprudenti abusu, cachexia, atque scorbuto affinis acida partis ossæ debilitas, artem hanc sine arte secuta sunt, nullaque post aliam vacationem tam subita, difficile reparanda infirmitas ægros invadit, ut omnium omnis ævi medicorum observatio non refellenda demonstravit. Fatere tamen rationalis experientia coegit, omnibus hisce malis inferendis nocivam magis esse longam cathartico- rum efficaciam, quam tumultuosam vomitoriorum actionem.

Ab aliis eva-
cuantibus.

Quod autem hîc de præcipuis hisce medicamentis asserimus de aliis quibuscumque vacuantibus pronuntiare pariter fas est. Id quidem eò magis notandum est, quod incautus eorum usus etiam alia secum afferat incommoda: nullum enim datur ex his classibus medicamentum, cujus effectus ad vacationem certus sit, aut omninò penes nostrum arbitrium. Licet enim illa ementito sudoriferorum aut diureticorum titulo super-

biant, sæpè ab illo decidunt, scopum non attingentia, & tunc inanem sanguini impetum impertiunt. Sic ea, dùm non usurpantur legitimè, si effectum speratum non elicuerint, corpus salutifero defraudant rore, illud exsiccant, bili lymphæque resinofam, vix aliis remiscendam humoribus indolem conciliant. Hinc ab iis orta sæpè sitis inextincta, ariditas, melancholia, cæteræque vel pessimæ Epigeneses, quarum forma varias à corporis constitutione diversitates mutuatur. Has certè debilitas propria & peculiaris partium sibi aliquandò, ut sæpè videre est, assumit, phthisis exoritur, suppurationis fœtus; ejusque eo magis immedicabilis est effectus, quò in corpore exsiccatò & arenti magis invalefcit causa mali.

Præterea sua cuique medicamento competit efficacia, quâ plus in partes aliquas agit à quorundam medicamentorum in varias partes singulari actione. quam in alias. Nonne satis cognita est cantharidum in vesicam actio, quam pessimâ Epigenesi exulceravit sæpè, cui sæpè phlogosin intulit illius infecti morsus per universum vitæ spatium duraturam. Nonne satis cognita est mercurii in buccas & genas explosio? A mercurio. Quod certè princeps medicamentum ad Epigeneses formidolosas efficiendas cæteris palmam præripit. Nam, ut de actione ejus in genas, in dentes & gingivas, utpote de re compertâ, hîc longiùs non tractemus, id etiam à pluribus visum est, partes ab eo

Epigeneses à quorundam medicamentorum in varias partes singulari actione.

A cantharidibus.

A mercurio.

convelli, nervis tremorem, etiam bellè per-
 fanatâ lue venereâ, induci, & melancho-
 liam nerveam, quam vix postea certâ me-
 thodo possis expungere. At ab illius usu,
 etiam per frictiones & inunctionem intro-
 ducti, maculas inuri luridas, nullâ arte de-
 lendas vidi. Ab ejusdem usu interno, præ-
 cipuèque sublimati corrosivi abusu, phlo-
 gofes in intestina delatas, corporique ma-
 ciem vidi inductam, quas vix diluentium
 multiplicatorum & gummosorum mitio-
 rum, partibusque leni mucagine obdu-
 cendis aptorum, usus potuit eluere & su-
 perare. At quocumque modo admissum me-
 tallicum illud medicamentum methodo indiget
 sapienti & oculati Medici præsentia, quæ
 cum sæpe desit, non mirum est quantum inter
 pauperioris fortunæ homines mala ab illo nata
 reperiantur. Quæ certè omnia titulum Epige-
 neseon sibi jure vindicant. Nec diureticum
 est ullum, nec sudoriferum, quod non sua
 sibi propria minetur inferre incommoda.

Ab omni
 activosâ sub-
 stantiâ.

Quippe nulla in substantiâ quâvis corporis
 actioni concitandæ facultas apta concipi po-
 test, quin suâ ipsamet proprietate nociva &
 venenata possit evadere. Virium enim exerci-
 tium dum divertit, robur ipsum debilitat;
 nec ullum corpus medicamenti salutaris no-
 mine absolutè donari potest, quin adsit in
 ipso excessus morbo contrarius; alioquin
 morbus novus veteri additur, complicaturque

naturæ actio, unde novorum excrementorum proventus, novaque Epigeneseon generatio. Quòd quidem si in vacuantibus apertè & evidenter fiat, non minùs manifestò eveniet in quorumcumque alterantium & sanguinem depurantium actione; quorum quidem effectus, dùm sanguinem immutat, ejusque principiis dotes novas afflat, veteres expellere & vacuare debet, licet forsan cum vacuatione per sensus non observabili; qui effectus, licet sensus effugiat, attentos tamen non fallit, ut non refellendis observationibus multòties in actis Bononiensibus demonstratum est. Nam omnis sanguinis mutatio excrementorum generatio est. Et certè, si prima omnium alterantium medicaminum balnea spectes, si frigida ea corpori applicentur, à frigore crispante in calorem ardentem corpus transit, fitque perspiratio primùm cohibita, postea ingenti impetu exundans. At in debili & ægro corpore quot tusses, quot anhelitus affectus illi accersent? imò ipsam asphyxiam, aut demùm apoplexiam, ut vidi, pro Epigenesi sibi vindicabunt. Nec verò tepida, comprimèntia corporis superficiem, postea verò humores ad cutem evocantia, eo carent periculo. A laxatione immodicâ corporum debiliorum aliquandò icterum subitum à balneis, imò & in balneis natum vidimus. Qui quidem effectus eò insigniores in morbis erunt, quò pars aliqua debilitata recipiendis hisce humoribus

Ab alterantibus.

A balneis.

magis habilis evadet. Verum est ergò quòd quantum in laxatione inducendâ prodest balneum, tantum, in illâ semel à causâ quâcumque inductâ & partem morbi efficiente, nocebit, si præsertim morbosæ laxitati atque inertiae addatur propensæ in laxitatem atque debilitatem naturæ per anteaactam vitam procreata infirmitas. Verum, ut vulgò Epigeneses illæ nec diuturnæ sunt, nec periculosæ, quippe quæ nascentis inde nocumenti signa citò præstent nec dubia, nec dissimulanda, de iis ampliorem injicere mentionem vix operæ pretium est.

A depurantibus.

Ab antimonialibus.

Sed, si ad sanguinem depurantia, ut aiunt, & aperientia nos convertamus, ut sunt, post mercurii temerarium usum, sulphurata illa antimonialia; notandum primò ea omnia posse quidem dosi mediocri inter alterantia jure nuncupari; at si ampliori dosi offerantur, illicò vacuantium virtutes sibi arrogare. Unde, præter actionem illam quâ principia sanguinis aliis ornant dotibus, videntur ea aut urinas aut perspirationem insensibilem adaugere; quod de antimonialibus quibuscumque, si stateram Sanctorianam observator adhibueris, poteris asserere. Unde qui iis utuntur remediis ægrotantes, sedulò monendi sunt ut sese domi plurimum contineant, nec aëri frigidulo sese incautè committant: tunc enim, non Epigeneses solùm, sed & Metastases in partes deponuntur maximè momentosas, aut,

aut, si benè cum ægro actum sit, sæviunt metaptoses illæ in articulos. At certè hisce remediis qui abusi sunt, norunt quantum, etiam sine sensili vacuatione, sensim corpus emacietur: imò applicatio materiæ nutritiæ tractu temporis impossibilis evadit. Nec certè aliâ ratione nervis insidias struunt illa, tremoremque accersunt. Nec loquar hîc de pluribus aliis medicamentis, quæ sagax recentiorum sedulitas in usum advocavit, napello, hyoscyamo in extractum redactis, quorum effectus nocuos & nervis convulsionem inducentes, non adeò facilè delendos, vidi. Nec cicuta ipsa aliquandò suo effectû narcotico mihi defraudata apparuit, quanquàm rariùs nec adeò evidenter: scilicet stuporem ab ipsâ cruribus inductum in eâdem fœminâ pluries observavi.

A napello
hyoscyamo
cicutâ.

At inter aperientia medicamenta sic propriè dicta & ad solvendas obstructions nata, illa quæ salina urinas aliquandò movent, tussi excitandæ propria sunt, fibrasque crispant, nec ipso excepto summè refrigerante nitro. Hoc, quoties thorax irritatione laborat, vitandum docet observatio; & quæ ad urinas concitandas nata est substantia, si vellicet & irriter, ipsas cohibere visa est. Quid hîc de aliis agamus medicamentis salinis, quæ, etsi diversâ facultate gaudeant, id universale piaculum habent, quòd possint fibras vellicare & erethismum adaugere, quanquàm ex Epigeneses minùs periculosa

A salinis:

sint quàm vulgò creditur, quandoquidem quodcumque salinum est aquâ eluitur, nisi tamen partibus jungatur oleosis, & sic in naturam abeat nunc resinæ nunc saponi propior-
A resinosis. rem. Resinæ quidem, quas purgantes esse difficilè credideris, antequam bile diluantur atque solvantur, primas præcipuasque Epigeneses in intestinis efficere possunt atque concitare. Postea verò, solutæ & in humorum consortium admixtæ, & urinis miscentur & sanguini, quem actuosum reddunt, irritationeque solida afficiunt fixiori atque tenaciori; tandem motu & attenuatione volatilem naturam induere possunt, amotis & in excrementa converfis partibus fixioribus: & tunc ex earum actione ardor atque calor augentur. Quæ verò saponaceâ virtute donatæ substantiæ citiùs humoribus commiscentur, ex sæpe usu longo diarrhœas invehunt corpusque exsolvunt, sed lentè & parcè, interque maximè salutifera medicamina ideò recensentur, quòd nihil violenti exerant, bilemque solvant; quod quidem aliquandò, furente præsertim syrio, nimium atque immodicum facilè ut plurimum cohibetur.

Epigeneses
 à facultati-
 bus medica-
 mentorum
 compositis.

At, quod frequentius est, non unicâ facultate prædita sunt quæ nobis offert natura in salutares usus medicamina, aut ejus imitatrix ars. Sic sæpe jungitur salutari saponaceæ virtuti sal volatile exuperans oleosam partem. Illud, acidum modo aut acescens saltem, olei

benignioris acuit facultates; undè variæ Epigeneses oriri possunt. Ita puellis amatus acidorum stimulus accersivit chlorosim, cicuratâ quidem bile, nutritione verò labefactatâ, undè, præsentî semper stimulo, phthiseos nec opinantibus non semel emicuit periculum. Aliàs, alkalicis saponaceorum olea superantibus, concrescendi facultas etiam uniendis partibus adimitur, vetaturque coalitio nutritioni necessaria. Verùm cum Epigeneses & complicationes morborum inde nascendæ, ab eorum effectibus satis intelligantur, liceat iis tantùm animum advertere medicamentis quæ dolorem sedant, aut nimiam laxant irritationem fibrarum. Opium enim, potentissimum ex illis, cum narcoticâ virtute spasmodicam conjunctam habet facultatem, & dùm sensum doloris destruit, sæpe irritationem latentem exsuscitat admodùm; unde, inter Epigeneses ab eo residuas, tremor & nervorum convulsio in habitum trahuntur. At dùm agentes naturæ vires opprimit opium, dùm ejus determinationes turbat, dùm materiam ad caput defert, dùm crisi potiùsquàm coctioni neçtit impedimenta, quantùm porrò periculi infert? Quod viribus detrahitur, morbo additur, & fit stagnatio liquidi in partes maximè momentosas, caput, thoracem & ventriculum.

Epigeneses
ab opio &
narcoticis.

Specifica inter pharmaca locum sibi jure vindicat cortex peruvianus. Alterantibus certè indicamentis omnibus palmam forsan præri-

Ab usu
kinæ.

pit; amarum, tonicum, stringens, aliquandò tono addito vacuare visus est. Incautè tamen, vel in ipsis febribus intermittentibus, quas meditabatur natura crises tardavit & sustulit, delectoque febrili naturæ certamine, obstructions intulit, vix nisi per redivivam febrem debellandas. Doloribus ab ejus usu vexati fuere longis articuli. Ventriculi anxietates, dolores, phlogoses vexavere. Imò & causæ omnes febre vetustiores, quas ipsa, ad antiquorum mentem, febris è corpore depulisset, efferantur, nascunturque morbi prioribus ferociore. Imò aliquandò, febre sublatâ, dolorum periodus remansit, sed illa nec satis ordinata, nec satis efficax.

Epigeneses
à diluentibus
& demulcentibus.

At nulla pars adeò diuturnis & benè cognitæ inertiae acquisitæ noxis laborat atque ventriculus, si suaserit, imò jusserit erethismus, oleosorum, emulsivorum, laxantium, diluentium usu ejus tunicas diluvio proluere. Dediscit enim mox necessariam coctioni tensionem concipere, sæpeque remanet ejus per totum vitæ curriculum, conquistata infirmitas. Defuncti enim morbis inflammatoriis, & jam ab iis reconvalescentes, quantum laborant ventriculi imbecillitate! quàm sæpe nova, nec morbo propria concitavit symptomata oleosorum per expressionem usus. Vomitus, singultus accersere visum est oleum illud amygdalarum dulcium mitissimum: visum est & icterum inferre. Nec eo crimine infantia re-

perta sunt emulsa quæcumque aut gummeo-mucilaginosæ; quanquàm Epigeneses illas, cessante remedio, vulgò cessare notatum sit. At certè incommodum gravius exstat, quoties non ita severum regimen finit morbus, qui non est ex acutorum genere; coctionem enim præsentem præpediunt illa medicamenta, lienteriamque aliquandò attulere aut diarrhœam, à quâ cavendum fuerat maximè.

ARTICULUS SECUNDUS.

De causis aliis externis Epigeneses inducentibus.

INTER causas à quibus nostra mutantur corpora, substantiæ illæ quæ istud undique ita circumdant ut iis carere nequeat, & quæ, licet ejus naturam non constituent, ita tamen ejus subeunt penetralia, ut in ipsam vertantur ejus substantiam, RES NON NATURALES à Medicis dictæ sunt. Ipse quidem earum perpetuus usus satis intelligendum finit, quantum ad accersendas & concitandas in morbis Epigeneses conferre valeant. Quippe quæ ad sanitatem servandam & ad morbos faciendos plurimi sunt momenti causæ, eæ etiam, eâdem ratione, Epigeneses & complicationes morborum producere possunt. Variabilis sci-

Rerum
non natura-
lium in mor-
bos influxus.

licet harum impressio proprietatibus nativis & necessariis multas aliunde accersitas addit, quæ, in statum præsentem ægrotantis corporis agunt, & aut malè, aut salubriter directæ, nunc malum augent, nunc contrà sanationi conferunt, dùm indolem novam tùm malo, tùm corpori ægrotanti conciliant. Sic eadem febris epidemica, primævam servans naturam, pro temporum varietate, diversitates sibi assumit, nunc Metaptoseon naturam sibi vindicantes, nunc Epigenesis titulum tantùm adeptas. Sic eadem febris putrida pleuritidem vere effervescente mentitur, autumno dysenterix sese adjungit & sub ejus formâ desæviet. Imò sæpe, per tempestates certas, jam & effectu prædominante insignes, quales sunt & hiems & æstas, conticescet omninò morbus epidemicè in populos sæviens, recrudescens vere & autumno, &, mutato tantùm typo, indolem eandem easdemque medicanti indicationes offeret, ut SYDENHAMUS observavit, & veteres Athenienses teste Thucydide constanter viderant.

Influxus
atmosphæ-
ræ.

Quæ quidem observata nos quasi manu ducunt ad eas propiùs enarrandas Epigeneses quæ ab atmosphæræ actuositate pendent. Liceat hîc benè à Physicis cognita & vulgata circà aëris proprietates phænomena præterire; pondus, elaterium, partes contentas probata supponere. At certè & prima est, & sensus maximè percellens, & illis notam inurens proprietas,

imò & alias in excitandis Epigenesibus præcellens, cùm etiam plures evidenter morbos concitet, calor & frigus; quantum enim atmosphæram immutet utrumque, quantas corpori varietates inferat, norunt vel infantes ipsi, sentit vel ipsa brutorum animantium ferocia, nec ad id probandum quod sensu experimur verbis opus est.

Hinc cum antiquioribus artis Magistris, in id consentientibus, jure pronuntiabimus Frigoris & hiemis actio. hiemales morbos æstivis esse diuturniores. Tardantur enim à frigoris actione perpetuâ actiones omnes. Hinc per hiemem lentior fit coctio diuturnitate morbi compensanda, crisi- que expectatur magis imperfecta. Nativo quippe, quem morbus intulit, erethismo additur quædam vasorum crispatio; imò & partium in fluidis actuosarum minor fit inter se reactio. Hinc minùs & tardiùs è glandularum latebris atomi morbificæ evolvuntur, imò & sæpe per hiemis frigus morbi pestiferi & contagiosi sopiuntur, per vernam temperiem aliquandò redivivi, ut vetustissimi de peste Authores observavere, nec excepto ipso recentiori SYDENHAMO. Conticuit fermentum illud quasi desinente actuositate, quam restituit atmosphære redivivus calor, impetum novum addens, & quasi novam humoribus actuosam solubilitatem. Hinc tot, erumpente vere, erysipelata, quorum silentium perfidum pro absolutâ curatione & pace perfectâ habitum

fuerat. Idem dictum esto de pustulis, herpetibus, aliisque morbis cutaneis. Nam, in omnibus corporis partibus, nulla magis cute omnibus his impressionibus patet, quæ & textûs cellularis subjecti piacula luit, & per patentia vasorum ostia momentosæ perspirationi, maximè variabili humori, præbet exitum. At etiam efflorescente vere, eâdem de causâ catarrhis omnibus inflammatorius fervor additur, quæ Epigenesis, languentibus antea viribus semel addita, crisim facit & pleniorrem & faciliorem.

Caloris,
æstatis, &
non renovati
aëris actio.

Contraria omninò à calore esse expectanda ratio declarat. Unde, ut in frigore minùs morbis obnoxii sumus, sed ab iis difficilior resurgimus, ità in æstatis fervore minùs alacres & valentes sumus, atque patientes magis morborum insultibus, sed ab iis faciliùs convalescimus, notante sic HIPPOCRATE. Nec certè minorem Epigeneseon copiam mutua-mur ab æstuantis & rarefactæ sive per artem, sive solius naturæ ope atmosphæræ vitiis. Siquidem renovandum atque reparandum esse aerem, calore consumi, & nostris ineptum usibus fieri compertum est, nisi aut renovetur aut reparetur. Ab hâc solâ causâ ortas in variolis nigricantes pustulas vidisse me si dixerim, nil protuterim novi: sed eas solius admissi aëris beneficio paucis horis sublatas vidi. Quin etiam ab eâdem causâ ortas convulsiones in hoc morbo, inductas anxietates,

concitados vomitus viderunt omnes; quæ
 frigidioris aëris beneficio sanata sunt. Illud
 etiam petechiis accidisse observatum sæpius;
 nec mirum, scilicet aëris pondus, elaterium,
 variæque aëris proprietates à nuperis prolatae,
 & chimiae subtilioris ope demonstratae ad
 usque geometricæ veritatis normam, in at-
 mosphærâ vietâ atque effœtâ destruuntur.
 Adduntur atomi venenatae & vitæ usibus inep-
 tæ; unde & respirationi & aliis remotioribus
 vitalibus actionibus aër impar evadit. Si mor-
 tem in tali casu promptam effugeris, qualem
 mephitides inferunt, nascetur putridæ febris
 nova forma, fatiscentium virium comes &
 citâ putredine partes ita colliquans atque cor-
 rumpens, ut ejus indoles vel in ipso deprehen-
 datur cadavere. Quid si in morbis jam ad
 aliquam putredinem inclinantibus, atomus
 talis nascatur, terrificæ Epigeneses expec-
 tandæ sunt; imò mors ipsa pro Epigenesi
 erit. Tales sunt febres quæ à carceribus
 squalidis, putridis, aëre non renovato infami-
 bus nascuntur; ut in famoso illo exemplo
 Oxoniano legimus, à productis incautè in pu-
 blicum reis, natas & per populos disseminatas,
 solo mitescendas atque sopiendas aëris fri-
 gore, febres putridas pessimas. At hæc omnia
 sat vulgata. Hinc aëre fervente tot pustulæ,
 etiam in febribus & post febres per se non
 eruptivas, nascuntur, ægrique ab aëris cle-
 mentiori influxu spem sibi non fallacem jure
 spondent.

Incautiùs
renovati
aëris incom-
moda.

Nec verò ipsa aëris renovatio cautelarum expers esse debet. Repercussus ab incautâ aëris admissione perspirationis impetus plus Metaptoseon intulit quàm Epigeneseon. Aprici atque roscidi aëris jucunda impressio quàm sæpe jam convalescentes, victo & superato, sed necdum exacto morbo, in recidivam præcipites egit? At ubi res mitiùs exigitur tum nares implentur alacritas perit, catarrhodes nascitur diathesis, quæ, ob virium languorem, vix coqui potest & in habitum transit. Inde cachexia, longi articulorum dolores, imò, in infantibus, anchyloses & ischiades funestæ, in malam suppurationem degeneres, & scorbuticæ erupere. Imò ab imprudenti aëris usu ante & post morbum inflammatorium hydrocephalum natum vidi. Adeò verum est effatum illud Hippocraticum; quo tempore calor & frigus sese subitâ mutatione excipiunt; morbos autumnales oportet expectare.

A vento
erysipelas.

At nihil in hâc subitâ mutatione, vento simul ferociùs aspirante, adeò commune est, ob suppressam perspirationem, quàm erysipelatum generatio, quæ, à facie & vultu exordium assumentia, in partes varias huc & illuc feruntur, in ipsâ suâ fugacitate constantiam mali & difficultatem omnimodæ sanationis prænuntiantia. Partes omnes erysipelate ab unâ in alteram deposito, successivè laborare vidi, nec sine febris semper redivivæ

æquali recrudescentiâ , licet uniuscujusque finem spondidissent urinæ coctæ & albæ , quæ febris remissionem quâque vice comitabantur. Id malum aliquandò , si juniores adoriatur , in rheumatismum inflammatorium faceffit , semper quippe in his omnibus malis perspiratio elanguescit.

Non necessariam quidem, sed vix facile devitandam Epigeneseon in morbis & post morbos originem præbent cibaria, quæ corpori ægrotanti incautè ingeruntur. Sed quid theoriæ addamus Hippocraticæ ? In quâ materies alimentorum onus est corporis viribus impositum, quod ipsis proportionale sit oportet, ita ut sine tumultu, sine labore, imò sine evidenti sensu concoquatur, & in propriam, semotis excrementis, vertatur substantiam. Hinc, viribus in aliud onus occupatis atque insudantibus, materia illa extranea superveniens immutanda, vires ab opere distrahit & ita avocat, ut neutri jam labori vacare oppressæ possint. Aliunde quæ violento motu rapiuntur vires, & ad magnas jam accommodantur resistentias evincendas, pacatum illum effectum, sedatamque humorum distributionem efficere in tanto tumultu nequeunt; unde nova laboris species novaque morbi forma nasci debet. Hinc jure extremis laboribus morbofis, extremam diætæ severitatem commendabat HIPPOCRATES noster, eamque semper virium occupationi proportionalem edixit.

Epigeneses
à cibis.

A diætâ
lautiori.

Ab inediâ
nimia.

Si enim etiam inediâ nimia peccet æger, illa vitæ severitas sua habet pericula : vires labascunt, acredo nova in humoribus nascitur, fatiscit ventriculus, feriantur & in se ipsas reagunt intestinorum actuosæ fibræ, stagnat nec propellitur acrior bilis. Coctio quidem materiæ morbificæ, novis defraudata accedentibus principiis, nec densitatem sibi propriam nanciscitur, nec inquilinas acquirit proprietates, nec excretionem atque purgamenta legitima elicit. Hinc morbus ipse & diuturnior fit, & incertam sortem habere debet. Prætereà verò quæ inde nascitur debilitas non facile, imò nullâ ratione reparanda est : siquidem vires imbelles per naturæ actionem solam instaurantur, hinc languor ab hac causâ natus, omnes Epigeneses infert de quibus jam alibi actum est. Siquidem arti plerumque licet è corpore detrahare ; addere solius est naturæ. Unde effatum illud Hippocraticum à BOERHAAVIO renovatum intelligitur, plura & graviora esse peccata quæ ab inediâ pendunt, quàm ea quæ à paulò pleniori victûs ratione metuenda sunt. Nec tamen inde ingluviem à summis viris prædicari intelligas ; nam innumera sunt incauti & plenioris regiminis incommoda, ad multiformes in morbis Epigeneses faciendas accommodata.

A diætâ negligentiori
in acutis.

Stata sunt & experiëntiâ uniformi comprobata quæ ab HIPPOCRATE de diætâ in morbis acutis observanda proposita sunt. Ipsa ea

comprobat naturæ ratio, ingenti cum plerisque premit ægros cibi fastidio. Nullum intus, febre vigente, solidum alimentum ingeritur, quod non, dum pondus insolitum ventriculo affert, molestiam, anxietatem, singultum, vomitum efficiat; aut, si in juniore ætate præter naturæ normam fuerit admissum, brevi omnia in pejus ruere videbuntur, febris ex-candescere, urinæ crudeſcere, intestina aut indurari aut motibus inconditis rapi, caput & nares oppleri: quod quidem, ut omni febri commune est, ita etiam silente illâ observatur in omnibus magnis naturæ motibus, nisi tamen sui jam maximam operis partem natura exegerit; id in suppurantibus variolis quotidianâ imprudentiâ experiuntur rustici, aut in vulneribus, & morbis cutaneis Chirurghi deprehendunt. Quod etiam ad catarrhales omnes morbos pertinet, in quibus coctionis inchoatæ locum occupat cruditas, dolore, narium obstipatione, frigore sese manifestam ferens, admissio pleniori cibo. Præterea summa inest differentia an vigente, an declinante morbo cibum obtuleris: an solidum, quod hoc tempore nec ventriculus occupare potest, nec liquores inquilini imbuere, sed quod ab ipsis contrà morbosum virus imbibat; an liquidum, quod jam naturæ congruum sit atque consonum, morboſoque fermento prorsus oppositum. Unde certè ab istis maturè pensitatis atque ponderatis constat dog-

matum Hippocraticorum veritas ; quibus si defueris , anxietates , nauseas , vomitus ante omnia ægrum pati necesse est. At stomacho ita oppresso nulla est pars quæ non condoleat. Caput , facies , oculi , thorax sua quæque experiuntur symptomata ; unde complicatio morborum oritur , tardatur coctio , aut novum virus ab indigestâ istâ mole enascitur. Mox diarrhœæ , dysenterix , lienterix morbo aut succedent aut se comites addent ; quibus obstructio , infarctus universalis & demùm hydrops finem pessimum afferent , aut tabescentia. Quippe ab istâ crudâ mole nedùm alatur corpus , contrà destruitur & disperit. Quod quotidie , viris crassis , rusticis , & ab omni Minervâ alienis familiare , morbos ferè sanatos adeò periculosos reddit. Omnia ergò mala quæ ab ingluvie pendent ad debilitatem seriùs ocyùsve referuntur. Et frustra tibi , ut plures quidam Medici , finem morbi sponderis ab iteratis purgantibus , quæ tantùm vulgo viribus quantum ipsi malo detrahunt , nisi usum ipsorum ars sagacior indicaverit.

Epigeneses
à malâ ali-
mentorùm
qualitate.

Præcipuè
glutinosâ.

Sed plura etiam alia mala ab alimentis inopportunè ingestis pendere perspicuum est , si malè morata aliunde fuerint , ut acria , salita , aromatica , quæ ardorem jam furentem exsuscitent & exacuant ; aut glutinosa quæ contrà bilis effluxui exitum præpediant , & ejus eludant efficaciam. Imò cum spontanea alimentorum

non concoquendorum conversio fiat in gluten illud crassius, atque, ut GALENI verbis utar, in materiem semi-coctam, quid mirum si, conquerentibus observatoribus, harum quiscuiliarum effectus vulgator, sit novorum paroxysmorum formatio; qui quidem paroxysmi duratione atque vehementia causæ illi indigestæ correspondent, & vulgò sudoribus excipiuntur inutilibus. Unde toties sapientes Medici coguntur, causâ hâc evidente & quasi turgescente, ventriculum inauspicatè vomitu concutere. Hâc enim solâ methodo finem isti tumultui imponi observatio demonstravit. Legantur hîc atque perpendantur salutare circa perversi regiminis pericula, & nascentes inde Epigeneses, immortales Hippocratis sententiæ. At certè strictior diætâ, post evacuatâ hæc quiscuiliâs, solum est medicinæ genus cui fiduciam addere debeamus. Eâ enim fit ut vires possint nova amplecti alimenta, pauca primùm, postea moderatiora, donec per eorum effectum salutarem vires refarcitæ corpus ad vigorem pristinum restituant.

Somno quidem & vigiliis, quæ non ultima constituunt morborum, tum acutorum, tum chronicorum symptomata, suæ sunt Epigeneses. Vigiliarum quidem ad ardorem, ariditatem, marcorem referuntur; unde bilis resiccata stagnat & vertitur in melancholiam; & id, notante HIPPOCRATE, vigiliis nimium pro-

Epigeneses
à somno &
vigiliis.

tractis peculiare est, quòd symptomata capitis, tum in morbis, tum post morbos, invehant. Inde debilitas ipsa inducta cum aliquâ melancholiæ formâ conjungitur. At somnus pariter nimius in soporem & mentis imbecillitatem abit, stupidam illam atque inertem. Id porrò utrique proprium est quòd somni habitus soporem invehat, vigiliæ vigiliis excitent. Porrò ut sopor in cachexiam & hydropem potest ire degener, ita vigiliæ ferrius ocyùs tabem cum melancholiâ procreant. Verùm fatendum est omnia hæc, in ipsis exorta morbis, ab eorum naturâ pendere, jureque pro symptomate haberi potiùsquàm pro Epigeneseon causâ.

Epigeneses
à motu &
quiete.

Nec plura nobis dicenda erunt de iis quæ aut à nimio motu pendent Epigenesibus, aut à quiete nimiâ & socordiâ inertis tum solidorum agentium, tum fluidorum actionem excipientium. Quippe ex omnes ad classes de quibus jam actum est referuntur. At in exercitatis atque robustis viris multò difficiliùs exhaustæ vires reparantur: quippe multò magis de tono ipsis proprio dejectæ sunt, & quæ huic corporis conditioni omninò opposita est atonia crudeliùs in eos sævit. Adde quòd sua nocet sæpe ipsis fiducia; unde imprudenti sese ciborum ingluviei facilè committunt. Quid verò evenire debet, si in tali virium dispendio, cum reparationi soli invigilandum foret, aut à necessitate motus imperatur,

aut ab imprudentiâ suadetur? Certè ad extremum ducta oritur totiûs corporis defatigatio; unde coctionum languor, artuum inflatio, corporeæ massæ imminutio, sudor, sitis arida, demùm diarrhœa & tabes. Præterea verò præmatura crudarum materierum introductio dùm sæpe pruritus immanes intulit, eadem, motu simul nimium aut diutiùs protrac-to, morbos incutiet cutaneos. Sæpe maculas luridas ab hâc causâ invectas vidi, & cutem his, præcipuè versùs faciem, ita fœdatam, ut proximè jurasses adesse sphaceli periculum. Præterea angor, anxietas, lassitudo & brevi febris, excessum hunc naturæ moderationi prorsùs repugnantem sequuntur. Nec jam, ut aiebat olim HIPPOCRATES, quos morbos labor fecit quies sanat. Quippe motus in hoc casu nimius vasa fregit, aut ita tonum eorum prostravit, ut mechanicæ & durabiles fiant congestiones. Præterea omnes nervorum affectus, imbelles præcipuè & tremulos, ab hâc causâ pendere quis non vidit? Imò etiam in nondùm adultis, & præsertim mulieribus, ab hâc causâ distorqueri corporis ossea elementa visa sunt. Ita vidi onera dorso imposita in juniore milite maturiùs ipsum corpus incurvasse, nunquam pristinam posituram recepturum. Simile quid etiam à posituris in lecto, & à quiete in eâdem sede post fracturas & luxationes videre est. Nam illud in quo ægri decubuerunt latus quiete nimia minùs agile

redditum est, imò & humorum defluxionibus ita obnoxium evasit, ut articuli ipsi ingentem in molem concreverint. Quid quod sæpe sedulitatis defectus & attentionis anchylofes ibi effecit & contracturas artuum postea vix destruendas. Illud etiam infortunium arthritidi supervenire notum est; uno verbo iis omnibus morbis qui ægrum in eodem statu continent atque cohibent.

Epigeneses
à cohibitis
vacuationi-
bus.

Frequens est Epigeneseon, sed pluries recidivarum causa, cohibitio quævis vacuationum quarumcumque. Si enim vacuationes illæ criticæ fuerint, salutaris morbi eventus successu decidit: quod fuerat expellendum & foras detrudendum novam agere personam in scenâ tragicâ debet: sic incertus, fin periculosus morbi eventus omninò, novusque morbus expectandus est, in naturâ jam fatigatâ atque debilitatâ. Si tantum depuratorii fuerint humores illi, aut solâ vacuationis consuetudine salubriter exierint, novos etiam eventus, pro naturâ repulsi humoris aut partium debilitate augurandos, expectare fas est. Etenim, perfecto & absoluto morbo, qui prius exhibant depuratorio modo humores renovantur, & in restitutæ sanitatis signum fluere ut antea moris erat incipiunt, modò tamen causa morbi eos non attigerit. Reditus ille herpetibus communis est, ut fluori albo mulierum, nec minùs nocturnis multis sudationibus familiaris est. Porro idem potest esse fatum horumcè

humorum atque perspirationis insensibilis, quæ sæpiùs cohibetur, sæpiùs restituitur, verèque depuratorii humoris nomine donari debet. Porro si qui fluere debuerant humores jam non fluunt, tunc mille, & quidem lethales, Epigeneseon species formari possunt, & formantur reipsâ, nisi adhibitâ accuratâ sedulitate præcaveantur. Possunt inde exurgere febres pessimæ, malignæ pulmonum inflammationes, dolores colici, & alia hujus prosapiæ mala, quæ pendere possunt à retento intùs excrementitio humore. Verùm sæpe lentiùs ignota atque incognita labes, nunc in infantibus glandulas lymphaticas, præcipuèque mesentericas, oppugnat, unde, abdomine intereà prominente, diarrhœa, & defectu materiæ nutritiæ phtisis, partes reliquas occupat; nunc in adultis, hepar & pulmones multò plus patiuntur, à quibus mala ingenerantur chronica. Sed mulieribus scena in uterum præcipuè detruditur, fluoreque albo perpetuo miseræ divexantur; nec antè de fluxu illo sanando cogitant, quàm malum malo additum grassetur. Nec jam cohiberi potest, quin nova crescant & appareant symptomata quæ ab eodem humore retento fuerant metuenda, ubi stagnatione & spontaneâ corruptione novam sibi & magis efferam conquistavit acrimoniam materies verè excrementitia. Verùm, sine ullâ acrimoniæ latentis suspicione, sine ullo morbo, sæpe hæmorrhagiæ juveniles

Varii humoris repulsi decubitus.

suppressæ, quæ florentem atque vigentem ætatem comitantur, multas Epigeneseon formas intulere, hemicranias, dolores capitis, hypochondriorum tumores, ventriculi vitia: quæ omnia, ætate invalescente, per se tollerentur, auctâ, loco rubræ partis, flavâ illâ biliosâ coloratâ portione. At benè cum ipsi ætas vulgò agit, quæ, loco juvenilium hæmorrhagiarum, hæmorrhoidibus affligit, nunc statò & quasi menstruo tempore fluentibus, nunc tantùm apparentibus erraticè.

Epigeneses
ab auctis va-
cuationibus
præsertim
feminis.

Quid jam hîc pluribus ageremus de Epigenesibus illis quæ tam vulgò feminis excretionem, præsertim suadente libidine, violentam, aut alieno tempore institutam sequuntur. Quippe quæ, dum vires prosternit atque destruit injussa vacuatio, nervos simul & stimulat, & inæqualitate æquilibrii tremantes ita plectit, ut hæc inusta labes per totum ævum remaneat. Sed hæc omnes Epigeneses plus vitiorum atque libidinosæ tentiginis sequelæ sunt, quàm morbi cujusvis, & hæc materies graphicâ fidâque descriptione atque consiliis doctis Medici jampridem celeberrimi satis exhausta fuit. Potuit tamen fieri ut aliquandò per causas morbosas enata fuerit illa libido, cujus exempla vidimus plura, in quâ nervorum impetus invitum manifestè furorem exprimit, & liquido corpus defraudat summi pretii. Imò & post affectus venereos idem aliquandò contigisse omnes fatentur authores.

Quæ superest malorum origo, seu potius ^{Epigeneses} ^{ab animi af-} ^{fectibus.} fons mutationum in corpore inducendarum, pariter etiam natalia præbere debet & Epigenesibus & Metaptosis quibuscumque. Hæc porro omnis ab animi pendet affectibus qui sæpe sæpius ordinem vitæ, etiam sapienter institutæ, interturbant. Nullus est in corpore constitutus morbus, cui non noceant affectus illi animi tristes, qui mœstitiam & timorem inferunt. Nulla est inflammatio cui non novam subdat flammam violentus iræ furor. Imò nocet lætitiæ immoderatus sensus, omnia concutiens & agitans. Spes sola, quæ, ut cum BOERHAAVIO loquar, homini ad hanc nato propria est, nec viribus attritis metuenda est, nec spiritibus exasperatis violenta.

Ut autem servemus divisionem illam quæ affectus animi inter se partitur, licet spasmus & fibrarum contractio sub illis omnibus hæreat, alios tristes & inertes vocabimus, alios violentiâ suâ distinguemus, alios demùm lætos & actuosos nuncupabimus. At, ut de postremis illis ante alios agamus, quia vulgò salutare creduntur, notabimus ante omnia nil violentum in morbis salutare dici posse. Postea ^{Epigeneses} ^{ab immodicâ} ^{lætitiâ.} verò licet, ex SANCTORII staterâ, in statu sano videantur perspirationem adaugere, libertatemque circuitui conciliare, si ita subiti exoriuntur ut possint hominem à malis præsentibus avocare, certè occasione inductâ naturæ statum immutant, ejus determinatum

ordinem interrumpunt, & illam, ut ita dicam, à curandi labore distrahunt: unde ab hâc causâ historiæ medicinales natam memorant infaniam. Imò in puerperis recens à partûs labore defunctis, mors subita lætitiâ depulit; quæ etiam visi argenti insperati præsentia, in magni LEIBNITZII sorore, eam, jam sub ipsâ fruitione, sustulit, ne in antiquioribus historiæ monumentis similia quæramus exempla. Sed nullâ aliâ in corporis conditione ferales adeò lætitiæ effectus reperiemus, quàm in variolis & morbillis, in quibus eruptiones aut pustularum mutationes, illâ alteratione subito interrumpuntur, & aut in caput, quod in hoc animi affectu præcipuè patitur, aut in thoracem, aut in intestina refluæ, nunc phrenitide, nunc anhelitu, nunc colicis doloribus lethum attulere. Sed certè magna esse debet lætitiæ causa, quæ ægros à mali mordacis ideâ præsentis avocat, ideòque rarissima inveniri & occurrere debet in miserrimâ humanæ vitæ conditione.

Epigeneses
à violentis
affectibus.

At, inter vividos animi affectus, maximè metuenda ira, furor brevis, qui cor stringit, vasa convellit, ventriculum arctat & intestina, bilem coërcet in vasis propriis, & ad caput erumpere cogit ictu violento. Unde in morbis à centro nervorum maximè diffitis phrenitis subita emicat, & apparet ictero aliquandò juncta: sed ferè semper actione cordis interruptâ, sibi comites adjungit cordis palpitationes,

anhelitus, ventriculi subversionem & vomitum viridescentem. Id si vidisse me dixerim ingentia in arthriticis pericula intulisse, in variolis laborantibus mortem advocasse, nil novi dixerim. Notatum verò voluerim, irâ defervescente, & caput & bilis meatus præ cæteris partibus affici, & labore consumi novo & inaudito. Unde & mania longævæ ortæ sunt, & abscessus hepatis; imò delitescentiæ veneni aliquandò in dysenterias & fluxus cæliacos abiere, aut glandularum scirrhus quasi protinùs efformatos. Hæc quidem longæva & periculosa; unde cum ægrotis præclarè à naturâ actum est, si ab imminentibus periculosis malis eos liberaverint hæmoptysis, narium hæmorrhagia, illa peripneumoniæ, hæc phrenitidos vicaria. Non adeò fœliciter aliquandò convulsio in irâ exarsit, febrem tollens; &, ubi sedatus fuit animi affectus, corporis physicâ conditione prorsus immutatâ, succedere somnolentiæ spasmodicæ & catalepsiæ, ut in actis Academiæ Parisiensis habetur, quæ quidem, loco febris ad salutem compositæ, ægrum præcipitem agunt aut ad mortis atria, aut ad nova longi morbi fastidia.

Omnia prorsus diversa, imò opposita reperies in lentis sic dicendis animi affectibus, mœrore & timore. Latet in lentis illis animi laboribus spasmus: cor simul & vasa omnia stringuntur majora, feriantur simul muscoli omnes, & tardatur inde circuitus vix per os-

Epigeneses
à lentis &
tristibus af-
fectibus.

citationes, & suspiria renovandus. Hinc & ipsi nervi quasi stupefacti elanguent, motus vasorum & secretiones omnes devinciuntur: unde inertia, pallor, musculorum decidentia macilentiam uno ictu inducent. Vix virum tali perculsum malo agnosceres. Fluxus unus remanet laticis aquei, urinosi, limpidi, quasi ex omnibus expressi partibus. Tamen hæc omnia convulsivè fieri satis arguit, languor ipse convulsivis motibus atque retractionibus interruptus; hinc metui subito & inopinato proprius est tremor ille artuum sæpe non tollendus illicò, imò & balbuties. At illud notare licet tremorem illum, ut & lacrymas quæ animi angores excipiunt, jam modera tam causam & è vehementiâ suâ decidentem arguere. Curæ leves loquuntur, ingentes stupent, ut aiebant antiqui. Nam in vehementi causâ, lacrymarum loco, fundum oculi dolor atrox occupat quem vellent lacrymis redimere, & qui sæpe in ophtalmias graves & duraturas abiit. Porro in illâ corporis conditione, quænam coctionis spes aut criseos affulgere potest? Quæ non expectanda aut Epigenesis, aut Metaptosis? Adest quidem languor; adest inertis ataxiæ longa impressio; adest stagnatio mortem ipsam, præ ipso timore cordis actionem interrumpente, minitata: quod sæpe, periculo incautiùs ægris denunciato, evenisse nemo est qui non asserat. Hinc inter medios tumultus, sæpe nervosa imbecillitas oritur, ut & torpor

torpor ferè somnolentus. Sed ut actio omnis ad coctionem efficiendam deest, deficit etiam erethismus ad inflammationem excitandam idoneus, nec ipsa potest actio illa incondita atque tumultuosa legitimum in morem tandem concinnari. Hinc rarò inde metuendus erit purulentus abscessus. Stagnatio imo pulmones, ventriculum, sed præcipuè hepar afficit. Icterus tardus, melancholia, scirrhus, hydrops, morbo nec sanato, nec quandiù supererit animi angor, sanabili, imminet; quibus sæpe jungitur mania non ferox, sed senili delirio analoga. Quæ quidem omnia mala, causâ etiam sublatâ, non ideò cessant, quia altiùs intrusum mechanicum malum congestiones jam ab animæ motibus sejunctas effecit. Imò hypochondriorum sublatio atque extrâ protrusio, quæ morbos hosce comitatur, non tamen, sublatâ causâ, illicò cessat, cùm ea etiam ita eminere in cadaveribus simili modo extinctis reperire sit: adeò usque viget spasmorum actio! Verùm tamen tolli certè causam illam ante omnia necesse est: hæc enim, quamdiù præsens erit, tandiù certè vigebunt morbi ab ipsâ nati symptomata. Si tollatur aut auferatur illa, spes est tensionem hanc latentem tolli posse, aperientibusque admotis tandem solvi posse morbum. Quod præcipuè his accidit, qui venereâ laborant potiendi objecti libidine. Quidni? Concesso siquidem objecto, inducitur opposita priori

corporis conditio, laxantur omnia, refarcitur secretio, pax redit cum motu cordis & nervorum instaurato; adeoque, si partes salvæ superfuerint, nec mechanicum vitium partibus infederit, contrario motu animi contrarius affectus curatur.

SECTIO SECUNDA.

De Epigenesibus quæ non ab ipsâ morbi naturâ pendent.

NOVUS Epigeneseon ordo, epiphænomena prorsûs improvisa secum trahens, novis metuendas periculis affectiones meditantibus offeret, si non ipsum solum morbum intueamur, sed hominem perpendamus pluribus simul malorum impendentium causis patientem & obnoxium. Porro multiplicatis agentibus causis multiplicari inde nascendos effectus necessarium est. Nam vel sua cuique causæ constat nocendi ratio, quæ mentem fixam in unum certumque objectum postulat, ad quod omnis attentio revocetur, vel, ut in corpore animato omnia inter se conjunguntur & communi commercio connectuntur, ex causarum & effectuum mutuâ in se invicem actione, nova monstra prodeunt quæ ita varietate incognitâ oculos percellunt atque obtundunt, ut stupentes sæpe Medicos ratio ipsa & methodus videantur deserere. Hinc nascitur vera illa sic dicta causarum & phænomenon inter se complicatio atque completio, quæ tam frequenter occurrit, ita tamen

Causarum
& effectuum
in morbis
multiplex
confusio.

aliquandò occultè serpens, ut iudicio acri, sedulitate severâ, nec minori industriâ sit opus, ut morbi phænomena ad classes legitimas causasque primarias referre possis. Nam, ex antiquâ HIPPOCRATIS observatione, constat complexum causarum ita fieri, ut quæ magis eminet atque plures simul functiones lædit; alteram obscuret & silentio plectat; ita ut omninò conticescere ista videatur, Nec tamen eadem in effectibus simplicitas atque correlatio expectanda est, quæ in causâ simpliciori reperitur; sola enim sensû alteratio, nullum effectum, etiam mechanicum, à mutatione intactum & alienum finit.

Causarum
& morbo-
rum varius
concurfus.

Scilicet ea est corporis conditio, ut sæpe sæpiùs illud, jam aliquibus ante afflictum malis, aliquâ accidentali infelicitate novos suscipiat morbos. Causa causæ superadditur, quæ nihil commune habent, nisi quòd in idem corpus inciderint. Sic Medicamentum delicta, vulnera à Chirurgis illata, licet illa sapienter ex ipsâ rei necessitate inferantur, symptomata nova aliquandò important, quæ à naturâ non sine tumultu sanantur. Tumultus ille etiam sua exhibet phænomena, suos effectus elicit: quæ quidem omnes Epigeneseon causæ seorsim ponderandæ sunt & in suis effectibus prosequendæ, siue complicatio seu Epigenesis sit morbi chronici cum chronico, siue acutorum inter se conjugatorum, siue demùm chronici cum acuto simul sævientis; quæ

omnia & phænomenis varietatem imprimunt, & morbi progressibus fata diversa inferunt. Porro morbus simplex sine vario causarum incidentium concursu rarus est, & minùs periculosus esse debet; quanquàm fatendum sit plures morbos chronicos à superveniente acuto fuisse aliquandò sublato & improvise auxilio devictos, quamvis inter se vix cognitam viderentur habere connexionem: ut sunt paroxysmi asthmatici quos diariæ febris impetus sustulit. Ordinem propositum distinctis exsequamur articulis.

Verùm ut ordinatim persequi liceat quæcumque in idem corpus simul incidentia, caliginem observantibus offundere valent, capita instituemus tria concurrentium causarum, ex quibus morbi complicatio, & confusio ac miscela symptomatum oriri possunt. Primo scilicet capite, quidquid ex prægresso fomite relictum morbo præsentì conjungitur, proponemus observandum; altero ea omnia quæ morbo constituto accidere possunt & cum ipso complicari atque commisceri recensēbimus; ultimo demùm quænam per Chirurgicas operationes in corporibus nascatur mutatio, unde novus naturæ paretur labor, erit perpendendum.

Complica-
tionum di-
visio.

CAPUT PRIMUM.

De Epigenesibus quæ pendent à fomite morbofo præexiftenti.

PLURES dari in corpore morborum fomites qui, etfi fileant, & ferè nullis sese finant deprehendi symptomatibus, tamen, datâ occasione, morbis se comites addant & propriis emineant phænomenis, nullus est qui non fateatur. Imò duplici titulo materiæ illæ, symptomatibus inferendis inter media morborum discrimina idoneæ, distingui possunt. Aliæ enim ad statum sanitatis pertinent; aliæ ad morbosam constitutionem jure referuntur.

Fomites
per se non
morbofi.

Ad priorem statum pertinent ea quæ in ventriculo continentur, tum illa quæ à vasis hauriuntur lacteis chylosa, tum verò lac & adeps. Humores isti ad œconomix animalis essentiam pertinent, & ad alimenti materiem duplici concoctione immutatam. Ulterior concoctio, residua ab opere peracto excrementa perficit; quæ, ubi adepta sunt ultimum coctionis suæ terminum secundum statum à naturâ ordinem, concocta etiam jure dicuntur, eaque urinæ, perspirationis, & fœcum alvinarum nomine comprehenduntur.

Porro priores illi humores complicationem in morbis, adeoque Epigeneses efficiunt: nam chylo, etiam legitimo, sed præcipue ejus quiscuiliis brevi semi-putridam naturam nactis, onerari ventriculum, febre aliquâ emicante, periculo non caret. Sæpe ab hâc solâ causâ febri simplici adduntur periodicæ exacerbationes, nausæ, singultus, vomitusque, qui, secundum observationes SYDENHAMI, maturè vomitorio adhibito, ante constitutum erethismum tolluntur, quidquid contradixerit illustris HAENIUS. Capitis dolores ab hâc solâ causâ atroces invehi vel simplicior edocet observatio. Quid si pleuritis, si hepatitis accedat, nonne in morbo adeò à ventriculi jam dictis symptomatibus dissito aderit Epigenesis, eò plus metuenda, quò plus in acutissimo & inflammatorio morbo adhibendis pharmacis methodus artis legitima repugnat, sæpeque ventriculi complicatio ipsi opposita videtur, ut à pluribus annotatum est, venæ sectioni. Quid quòd jam putrescente chylo, aut etiam simpliciter vellicato ventriculo, pruritus enormes concitari omnes viderunt. Quippe nihil adeò, ut statera Sanctioriana edocet, perspirationi obstat & eam avertit, atque morbos catarrhales invehit, ut ventriculi irritatio, ejusque jam degenerem induens indolem plenitudo. Hæ porro Epigeneses non solum inflammationem mentiuntur ac simulant, sed cum eâ sæpe com-

Epigeneses
à chylo &
quiscuiliis
primæ coc-
tionis.

plicantur, quam aliundè invehere possunt dolores scilicet laterum, toties vomitorio adhibito tollendi; quæ si præmaturè non vacuetur materies, non uni morbo inferendo efficax, repetita sæpe deinde postulavit venæ sectionum præsidia. Chylus scilicet ipse abit in crudam acremque olentem materiem, quæ, ubi inflammatorium concepit crethismus, in phlogodeam seriùs ocyùs vertitur naturam. Sic ab hâc causâ rheumatismus aliquandò iners, aliquandò phlogodeæ indolis, sævit in articulos nunquam non complicatus. Imò sæpe furunculi & anthraces ab eâdem causâ pendent; dùm scilicet inflammatoriæ sanguinis diathesi quisquiliæ crudi & incocti chyli junguntur, & morbo etiam jam superato, novam sibi coctionem atque depurationem postulant. Quod quidem iis præsertim accidit, qui incautè, & forsan sub latentibus insidiis morbo delitescente, alimentis abutuntur: tanti sunt momenti in casibus istis nunquam obliviscenda HIPPOCRATIS circa regimen in morbis & post morbos servandum præcepta.

Epigeneses
à lacte muliebri.

Sed noxas semi-cocti nundùm naturam nostram adepti alimenti, nulla apertiùs causa ad lædendum facta declarat, quàm fons Epigeneseon multiformium lac muliebre, quod suos indit characteres & complicationem evidentem mulieribus aut gravidis, aut recens puerperis. His enim morbi, etiam epidemici, imò &

contagiosi, lacteum quid redolent. Primò quidem exuberat purus simplexque latex; mox brevi, actione novâ per corporis ambitum divisâ & dispersâ, acescit atque corrumpitur fluidum illud, fomitemque novum priori addit. Esto mulier in hoc casu correpta pleuritide: mitiùs quidem sæviet ipsa inflammatio, nec acrem primo temporis momento suscipiet erethismum; at in affectum locum confluet impete factò humor ille superfluens, frustrâ exitum alibi molitus. Hinc anhelitus, hinc tussies, hinc sputorum alborum & glutinosorum proventus ingens. Si in hepar & intestina accidentalis sævierit inflammatio inde accersita, vomitiones, nausæ, convulsiones vix finem sibi poterunt spondere, nisi immanis diarrhœa illum exhauserit humorem. Hinc etiam in febribus intermittentibus exundabunt ad cutem humores acres, acidi; & post sudores, pustulæ crySTALLINÆ miliares non criticæ, novam incutient formidinem, cùm non stagnantis solùm, sed & putrefactæ ad varium gradum materiæ præbeant indicium. At, quod fere magis lepidis videatur mulierculis primo defunctis periculo, remanet sæpe deposita ad cutim lactei humoris depuratio, complicationem novam efficiens ipsis detestatam. Nec tamen minor ipsis subest infelicitas, si materies hæc textum cellularem & adiposum invaserit multiformibus excipiendis humoribus atque ulceribus idoneum. Hinc

enim una elephantiascos species nasci potest, aut tumorum genus illud, quod, uno deleta, alterum educit, & post varios casus definit in pessimum carcinoma. Certè, in tantâ Epigeneseon metuendarum farragine multiplicatâ, præclarè à naturâ secum actum credere debent ægrotæ, si tantorum malorum pericula rependat fluor albus muliebris, qui toties morbos lacteos ferè insanabilis excipit, & qui, malis cohibitus auspiciis, ea omnia jam pericula, de lacteo humore ne cogitantibus quidem inferre potest. Verùm in morbis lacteis nulla Epigenesis frequentior observatur, quàm illa, quæ plethorâ cacochymicâ textum musculorum cellularem opplet & infarcit, aut defævit in articulos sub rheumatismi lactei nomine: nam ab hâc causâ spasmi efficiuntur fixi atque durabiles, anchyloses, ossium tumefactiones spinæ ad instar ventosæ; quæ omnia, morbis accidentalibus, ut febribus verbi gratiâ intermittentibus, mixta, aut luveneræ, aut morbo cuicumque, nunc cruciatus, nunc pericula afferunt, ossibus præcipuè in quæ morbum determinant infesta: instar enim aquæ stygiæ, putredo hæc lactea, pristinæ aciditatis jure, materiam ossium nutritiam ante alias adoritur.

A lacte de-
generi.

Verùm in necessariâ lactis mutatione per ipsius morbi actuositatem temporis maleficio inductâ, nova etiam exurgunt phænomena, novæ Epigeneses. Oleosam ejus partem ex-

cipit adeps, indeque illa, in saponem versa, si non continuò effluat, infert icteros, quos, non expectatos, imò statim aut incertis periodis recrudescentes, rigor denotat & denunciat; si continuò extrà feratur, diarrhoeas, imò & dysenterias invehit, quibus si junctum habeas erethisimum, vertitur morbus in complexam atque complicatam hepatitidem, Epigenesibus metuendam multiformibus. Et aliundè nemo est qui non sentiat, quo pacto à redundante illâ cacochymia morborum chronicorum cohors, scirrhi, melancholiae, hydropes possint enasci. Uno verbo vix ullus est morbus qui non novos characteres, Epigeneses sibi proprias, à lacteo illo fomento non mutuatur. Variolæ, morbilli, febris miliaris variam inde indolem sibi insumunt, sequelasque admodum à priori scopo aberrantes, quas ex prædictis hariolari non difficile est.

Urina verò, quæ quasi totiùs corporis lixivium jure vocatur, & quæ proprias sibi dotes à quâlibet ex coctionibus mutuatur, & earum excrementa continet atque ejicit, si intrà corpus retineatur, jam propria sibi, sed atrocia, sed brevi morte rependenda mala exercet. Jam de Epigenesibus, in morbo necessariò lethali, mentio nulla superest injicienda. Idem de bile dici nequit, quæ non innocuè quidem, sed non adeò funestè, stagnare potest, si non acredinem susceperit. At, morbo illa si in mo-

Epigeneses
ab urinis re-
tentis.

Epigeneses
à bile.

tum concitetur acuto, jam non soli hepati, sed capiti, sed thoraci noxam inferet, & non maculas solum producet biliosas, sed sanguineas etiam atque gangrænosas, soluto admodum sanguine & putrefacto: unde qui primò simplex aderat morbus, in feralem vertitur. Quod quidem pluribus in morbis epidemicis vidimus accidisse. Præsertim casus ille in iis accidit epidemicis morbis, qui aliquid intermittentis naturæ habent. In iis enim aliquandò non rarum est duplicem morbum suâ quemque indole incedere. Putridam alia causa motum motui idoneam dysenterico exhibet, alia obstructionum phases sibi vindicat, ita ut neutra corpori quietem concedat. Id non adeò rarum est, si mœror Epigenesim aliquam corpori jam ægrotanti inferat. Hinc certè, corpore jam in aliâ peragendâ coctione occupato, quanta debet supervenire alteratio, quanta principiorum jam conversio atque pejoratio?

Epigeneses
à sudore &
exhalatione
cutaneâ re-
tropulsis.

Nec certè minores afferet Epigeneses in morbis aut sudorum aut evaporationum quarumcumque ad interiora repulsio. Certè si in statu sano atque haud imperfectè concoquente perspiratio sanctoriana incautè suppressa tot catarrhorum formas inducit, nonne pejora mala expectanda sunt à sudore non critico, sed utili, incautè cohibito. Certè res non nova est nec obscurè observata, à tali infortunio sæpe accidisse anhelitum, suffocationem,

tusses asperas, pituitæ soli limpidæ & crudæ adscribendas, nec aliquid coctum expectorantes. Quippe diruta atque pessumdata fuere quæ prius extiterant concoctionis elementa; sæpe ab hâc sudorum cohibitione, præsertim imprudenter repetitâ, phtisis pulmonalis originem traxit. Verùm rarò id fit sine præviis ad articulos doloribus, rheumatismi sævitiem æmulantibus. Imò sudores repressi primum vulgò in articulos impetum faciunt, à quibus postea in thoracem retrogradi abeunt, nisi capitis incuriâ nudati frigus, aut in oculos, aut in nares, aut in aures luem conjecerit. Imò mala inde exorta, nervis quasi oppilatis, per totam vitam postea duratura, nemo est qui non viderit. Id etiam à sudoribus suppressis, aut perspiratione cohibitâ, malorum genus epidemicum fuisse, & post melancholiæ dicata symptomata abiisse in phtisim dudum observatum fuit, & ab ipso cognitum HIPPOCRATE lib. epid. 3°.

Et profectò hîc de omnibus catarrhosis affectibus loquendum foret qui in omnibus morbis, & præsertim in reconvalescentibus à morbo superveniunt, si omnes quæ à suppressâ perspiratione pendere possunt Epigeneses hîc enumerare animus foret, pluresque cutaneas pustulas, & dolores tumoresque articulorum describere, quæ omnia, cùm alioquin abunde nota sint, non ampliori morâ, eâque inutili nos detinebunt.

Fomites
morboſi non
expediti.

Verùm nihil magis morbos complexos atque diverſis Epigenefcon ſpeciebus complicatos reddit, quàm altera humorum præexiſtentium claffis, quæ contra naturam corpora divexat, & ſine morbis definitis, aut ſaltem ſine morborum ſenſu, quaſi cauſæ accidentalis influxum & impetum videtur expectare, ut ſævitiem ſuam exerat. Difficile quidem eſt has humorum, ut ita dicam, exploſiones in claffes redigere. Rheumatifmorum acriter ſævientium ſæpe nomen uſurpant, ſerum acre vocavit Nicolaus Piſo. Quippe non impoſſibile eſt novos etiam humorum illorum proventus, nondùm ſatis cognitos, quotidie progigni; etenim tot circumſtantes diverſimodè agunt inſidiæ! Sed ut cauſarum in corpus animale agentium certa & fixa exiſtit in organum definitum actio, ſperandum eſt futurum ut noſcatur aliquandò cujuſlibet cauſæ in unumquodque organum effectus mechanicus, quo ſemel cognito poterit ſubjudicari & artificioſâ divinatione arripi & prævideri curatio.

Horum
fomitum di-
viſio qua-
druplex.

Ea autem vitia humorum quæ ſeorſim à morbo poſſunt intùs graſſari, & corpus non ſemper ægrum, ſed debile ſaltem & infirmum afficere, ad quatuor evidentes claffes revocabimus; quarum prima luem veneream ejuſque ſequelas ſub ſe complectitur. Altera ſcrophuloſum virus atque rachiticum ſub ſe retinet. Tertia ſcorbuticos affectus habet.

At quarta comprehendit ingentem varietatem scabiosorum herpeticorumque morborum, qui non semper depuratorii dici possunt & actuosi, adeoque certa non habent tempora, sed, vel conquisti, vel ex ipso corporis vitio primigenio forsan vel hæreditario nati, nisi potenti artis auxilio non sanantur, & mutatâ formâ, personâque larvati variâ, per totam divexare vitam sæpe possunt. Vitia hæc omnia vivunt aliquandò occultata in vasorum & glandularum anfractibus. Ibi quasi solidata nullum aut vix ullum effectum exerunt, nec nisi datâ occasione erumpunt.

Nullum porro aliud virus lue venereâ aut ^{Epigeneses} à lue vene-
 sæviùs, aut crudeliùs, complicationes aut Epi-
 geneses efficit. Vix vitalem jure credideris in-
 fantem qui eo affectus nascitur: quippe tol-
 lent eum prima dentitionis molimina, cum
 vix aliud virus adeò efficaciter agat in osseam
 compagem. Hinc ipsa rachitis, quæ ablacta-
 tos adeò divexat, ab hoc pestifero fonte for-
 san primam deduxit originem, à pestiferis pa-
 rentibus aut nutricibus traditam. At aliquandò
 evenit ut lues ipsa venerea in glandularum
 anfractibus vix efformatis delituerit, & per
 diarrhœas, alvi tumores duros quasi scirrho-
 sos & indolentes, marasmos, aut dentium
 malas eruptiones se vix siverit deprehen-
 di: verum, datâ occasione, fiet eruptio,
 & sese manifestam faciet lues hæreditate con-
 quista, ubi jam vix ulla poterit administrari

curatio ; aut hâc tardiùs adhibitâ , saltem reliquias trahet insignes , sive in ossium distorsione , sive in varii generis eruptionibus cutaneis , quæ jam nec mercurio ipsi auscultant , nec aliis medicaminibus frustrâ adhibitis.

Epigeneses
à lue venereâ
in acutis.

At mali illius acquisiti & sævientis præsentia , cùm symptomatum maximè insignem varietatem inferat , morbos omnes accidentales interturbat , sive chronici sint illi , sive acuti. Ecquid enim ? Nùm perfecta speranda est coctio ubi dissociabilis & inexpugnabilis fomes obstat. Vix ipsa speranda est Metastasis , in quâ spes sola reposita est. Hinc variolis grassantibus , hâc præsentè lue , imperfecta tantùm speranda est suppuratio , quæ non statò tempore finiatur , sed abscessus educat alios aliis perversâ maturatione supervenientes , ossibus ipsis consumendis aptos. In aliis acutis morbis dolores advocat lues venerea ab ipso morbo alienos , & si Metastasis abscessum fecerit internum , jure illum vix curabilem pronunties , & externo longè periculosiorem , qui tamen & fœda offeret spectacula & legitimum timorem incutiet , cùm brevi , limbis retorridis infamis , suppurationem partis destructivam afferat & perpetuam efficere videatur.

Verùm vulgò ad aliquem gradum evecta lues venerea alii morbo vix locum relinquit. Lue hâc affectos à peste immunes fuisse observatum est. Sua sibi satis habent mala

miseri. Quippe hostilis illa materies aliis introducendis malis vix ansam præbet, saltem acutis. At id periculosum præprimis est, quòd mediante febre acutâ sæpe acciderit, ut quæ delitescibat priùs, rursùm recrudescat & sui notas det atque indicia lues venerea. Imò id lue venereæ proprium observarunt Medici, quòd multò plus aliis accidentalibus morbis indolem epidemicam sibi assumat, morbosque mentiatur prædominantes, ita ut eâ affectus æger barometri ope vix indigeat ad persentiendas tempestatum mutationes.

At quæ Epigeneses à lue venereâ superveniunt eæ præcipuè in morbis chronicis observantur. Sic arthritis ab eâ complicatâ pessimam dolorum rebellemque indolem sibi assumit. Ignoratur enim sæpe unde tantus nascatur dolor, unde jam statas morbus deserat periodos, unde etiam ossium violentior distorsio, imò caries in articulis nascatur, quod in arthritide venereâ vidi. Nec symptomata hæc, nisi longo tempore, propriam sibi indolem testantur, quippe utrique morbo, in primo saltem arthritidis insultu, communia sunt. At rebelli nec defervescente malo nascendam inde suspicionem firmat anteaactæ vitæ historia, quæ arthritidem complicatam & veneream designat. Idem verò in humorum anteanatis vitiis, & per tabum venereum efferatis observatur: eos enim humor ille, cum veterum

Epigeneses
à lue venereâ
in chronicis.

atrabile servans analogiam, in cancrum mutare visus est pessimum, tuncque mercurio vix auscultat, ut in venereo uteri cancro notabile est & quotidie observatum. Verum ipsa lues venerea suam sibi Epigenesim facit multiformem, nunc tumefactis cranii ossibus epilepsiam mentiens, nunc asthmata à spinæ vitio etiam periodica procreans, nunc etiam, dum, præ insigni dolore, coctiones omnes, omnes secretiones vitiat atque pessumdat, cachexiam invehit & œdemata hydropica producit, nunc contrà phlogoses rebelles & erysipelata metuenda; nunc verò chronicos morbos invehit à se nimium diversos, scorbutum scilicet atque herpes.

Scorbutus
ipfius luis
Epigenesis.

Lui venereæ neglectæ, in vitâ præsertim sedentariâ & atmosphærâ humenti, supervenit ante omnia alia symptomata Epigenesis ab eâ diversa toto cœlo, *scorbutus*. Hic enim pestis est sanguini atque mucoso cruori; hæc contrà lymphæ struit insidias. Utrique labi id proprium est quod in ossa sæviat: at scorbuto indoles summè putrida, undequâque grassans, ante omnia competit. Lui venereæ durities quædam coagulans, atque, ut barbarè loquar, *inspiffans*. Ille omnia corrumpit, laxat, effœminat. Hæc indurat omnia & cogit ad se principia. Hinc luis venereæ antidotum præsens scorbuto nocet, imò eum infert mercurius. At, licet scorbutum per se non inferat lues venerea, ei tamen, dum

coctiones vitiat, dùm corpus imperspirabile reddit, multoties occasionem dat, squalore, glandularum induratione, secretionum intermissione malum hoc induens. Hinc, ubi distinctis sui dederit notitiam symptomatibus scorbutus, sciunt Medici omnes nectenda ei esse impedimenta, frænæque injicienda antequam de luis venereæ curatione possit sapienter cogitari: increaseret quippe per mercurii actionem virus scorbuticum, cui prorsus adversatur illud potentissimum medicamentum. Hoc verò proprium est cachexiæ illi scorbuticæ, quòd cùm alii fomites per acutorum morborum impetum & actuositatem sæpe vacuentur atque sanentur, exasperetur contrà ille scorbutus ferociùsque sæviat; quippe qui per se corrigi vix possit: est enim morbus totiùs substantiæ, ut cum veteribus loquar, qui omnes humorum partes æquè corrumpit, & augefcit per inditam ipsam acrimoniam, quam humores, ad corruptelam prompti, per ipsum naturæ agentis impetum sibi insumunt. Hinc à nullâ aliâ causâ tot supersunt reliquæ morborum, tot reconvalescentiæ periculis plenæ, tot febrium lentarum nervosarum sic dictarum genera, præsertim in pueritiâ atque senectute decrepitâ grassantia, cùm scilicet sanguis jam legitimam consistentiam conquirere non potest, aut amissam reparare. Nec semper ad gingivas aut crura hæret malum; nam, etsi non semper EUGALENO fides habenda sit,

symptomata hæc inter crises morbi sæpius memorantur; at anhelitus ad minimum motum, cordis palpitationes, diarrhœæ, latens malum arguunt, juncta quidem cum aliquâ fraccidæ putredinis notâ.

Epigeneses
à scorbuto
in acutis.

At nulla est ex luibus illis extraneis quæ tam facile jungatur cum morbis acutis quibuscumque. Ita peripneumoniæ comitem se præstat acrimonia scorbutica, sputaque sanguinea mirum in modum auget, non jam per strias exitura, sed toto sputo sanguinem nigricantem referente. Simul adfunt dolores ossa ipsa infringentes, ad extremas usque medullas penetrabiles. Adest & ipsa paralytis lateris affecti, non adeò in casibus hisce rara, jam Galeno dudum observata, ejusque frigus & pallor; adeò ad dissitas usque partes periculum protenditur! Quid! quòd in morbis nil simile minantibus, sæpe evenit, ægro jam convalescenti ut extrema penitus frigeant & afficiantur paralyticè. Illud malum plus & frequentius cognitum est in locis depressis & paludosis; & tamen in salubri Galliæ nostræ cœlo, post tempestates uvidas & frigidas, nec rarò in febribus intermittentibus & post ipsas ita accidisse vidi, præsertim in senioribus, ut alterius illius morbi curatio & multò longior & periculosior priore fuerit. Id verò præsertim nautis atque viatoribus qui septentrionales Oceani plagas assiduè lustrant, non adeò rarò observatur. Imò, quod cre-

diderat observator SYDENHAMUS à nimio corticis Peruviani usu pendere, sanationem absolutam secutus est scorbutus; quod, non medicamenti vitio, referendum esse demonstratu facile est, sed corporis afflictioni & perspirationis corruptæ effectibus.

Nulla verò Epigenesis scorbutica aut violenta magis, aut frequentior est quàm illa Diarrhœa
scorbutica,
Epigenesis
frequens. quæ dysenteriam scorbuticam jungit morbis quibuslibet. Etenim sæpenumero scorbutus ipse, ægris jamjam morituris, per symptoma illud, funestè terminum accipit; neque felicius cum ægris agitur, si humor scorbuticus, per febrem præcedentem in motum actus, putridisque bilis reliquiis remixtus, per inflammata intestina in motum agatur: quod quidem aliquandò febribus intermittentibus scorbuticis supervenisse testantur observatores plurimi.

Nec mirum etiam si cachexia in motum Scorbutu
cachexiæ
proles veteribus non
ignotus. acta tam facilè in scorbutum eat degener, cum putredo spontanea tam facilè invadat crudas alimentorum & perspirationis stagnantis reliquias. Unde ex paucis istis satis patet quàm latè extendantur Epigeneses & complicationes morborum quæ à scorbuto fiunt. Nec mirum si complicationes istæ videantur ab antiquis prætermissæ: deest enim solum scorbuti nomen; sed ex iis quæ hîc enumerantur symptomatibus, quorum plurima ab antiquorum libris desumpta sunt, satis evi-

denter apparet rem, seu cachexiam corruptam, quocumque tempore, quocumque ævo fuisse observatam, præsertim in locis uliginosis & aquarum putridarum stagnatione paludosis. Nec difficile ex dictis intelligitur quantâ conjungantur cum causis scorbuticis connexionem pessima illa febrium putridarum genera, quæ à Galeno *Σηπτικές* vocabantur; ut sunt febres in carcerum tenebris contractæ, à defectu aëris pendentes, aut etiam à vitio alimentorum putridorum & corrumpentium.

Epigeneses
ab herpeti-
bus.

Maximum certè morborum cutaneorum ambitum constituunt herpes sic dicti, quorum causa non una, forma summè diversa est. Imò & huc referri potest scabies, quæ, licet à plurimis ab insectorum morfu acri repetita, non tamen minùs periculi percussa inferre potest. Scabiei proprium est, ut in morbo acuto retropressa tussim acrem, ferinam aliis addat symptomatibus. Sanentur hæc, superest illa donec cutim novo impetu adoriatur. Erysipelas, anginam & anhelitum minatur. Alii hujusce generis humores alibi feruntur. At omnibus his ferè causis morborum, commune est ut morbo acuto sæviente conticescant, nec se videri sinant. Unde quoties ante morbum effloruere illi, pro causâ morbi latente habentur; quod, etsi non rarum, non tamen perpetuum est. At, desinente morbo, pro ratione virium rursus apparent, & plus minùsve emicant. Aliquandò

tamen per morbi acuti violentiam sanantur; sed hæc rariora sunt, cum morbus à constitutionis dyscrasiâ pendens rarò aliâ ratione sanetur, quàm per inductam contrariam constitutionem. Nec morbis chronicis plus virtutis inest; cum videamus quotidie herpes lui venereæ sanatæ & mercurialibus inunctionibus superstites. At sæpe locus mutatur, & post capitis morbos Epigeneses sæpe fiunt herpetum in nares & oculos; post dysenterias in intestinorum viciniam grassantur; in guttura & buccas à thorace deportantur. Nam si morbus ipse originem traxerit ab herpetibus aut morbi alicujus cutanei delitescentiâ; qui superveniunt herpes non jam Epigeneseos sibi titulum usurpabunt, sed veræ Metaptoses erunt quæ fieri possunt in pulmones, hepar, ventriculumque, quem doloribus sævissimis affligunt, vel etiam in quæcumque alia viscera, sed meliori omine in cutem, quæ ipsis locum præbet naturæ suæ consonum. Dantur etiam herpes epidemici, ut & pruritus, & pforæ, & scabierum diversæ species. Verùm utut eruptiones illæ verè Metaptosin efficientes in naturâ morbi contineantur & cum ipso conjungantur, his tamen omnibus commune est, ut tantùm post crethismi febrilis cessationem aut mitigationem appareant, nec nisi post paroxysmos effloreat; laxatâ scilicet solidorum stricturâ, & mitigato qui omnes exitus vinciebat crethismo, eruptiones illæ in

cute molliori positæ, rursus ad pristinas sedes redeunt, vel novum & morbi vi debilitatum locum invadunt. Sed hæc ad Metaptoses pertinent. Quod autem hîc de herpeticis aliisque alienigenis vitiis animadvertimus, de arthritidos ischiadosque delitescentiis eò plus intelligendum est, quòd ea ipsorum est indoles, ut latenter & subito à parte in partem ferantur aëris & spiritûs in morem. Sed vulgò morbum novum non efficiunt; idem est, qui larvam tardiùs deponit. Cruciatus sub variâ efficit formâ improvisos, inexpectatos, sed ut plurimum arthriticos: hâc causâ præsentē, vulgò cæteræ conticescunt. Si nativum sibi locum recuperaverit arthritis, exurgit exoptata quies in visceribus antea immodicè cruciatis; quam si recusat sedem repetere, instat fatum ineluctabile.

Epigeneses
à veneno
rachitico &
scrophuloso.

Superest jam ut Epigeneses sectemur illas quæ fiunt per alicujus vitii scrophulosi aut rachitici manifestationem. Quæ quidem duo vitiorum genera plus ætati infantili infesta sunt, quàm firmæ & adultiori vitæ periodo. Certè latere potest intus lues scrophulosa, veneno debita tardiùs vel ocyrùs erupturo, sæpe ad seram usque pubertatem innocuè in variis glandularum anfractibus delitescente: sed sæpe ipsa convulsio dentitioni prævia ipsum exeruit, ut & rachitidem & articulorum tumores. Nec res tamen ita severè accipienda est, ut omnes dentitionis difficultates atque inde nascitura

nascitura symptomata ad virus illud revoce-
mus; nam sæpe spasmus ipse constans, etiam
sine scrophularum aut veneni rachitici præ-
sentiâ, mortem infantibus ante ora parentum
intulit, omnibus alioquin corporis partibus
ab omni labe immunibus. Peremit infantulum
ipsa mechanicum corporis organismum des-
truens convulsio. Videmus sæpe infantes, inter
molestum dentitionis opus, omnem per corpo-
ris ambitum inflari atque turgescere lymphâ,
& vero tentari hydrope qui solis viribus na-
turæ peractâ dentitione tollitur. At semel po-
sito veneno illo, quodcumque aut sit aut fue-
rit, duplex Epigeneseon fons prævidendus est.
Vel enim partes scrophulis affectæ tentan-
tur, saltem in viciniâ, inflammatio-
ne; per quam tardior, lymphatica, mu-
cosa, nil sanans exoritur suppuratio, quæ,
à proximis ad proximas glandulas defluens,
& lentè, sed certò à glandulis & articulis
in viscera delapsa, tardam, sed certam phti-
sim infert: vel obstructio partium illa-
rum nascitur, à quâ oritur œdema, scir-
rhus hydropsque, quo facto plurimi inter la-
crymas propinquorum pueri perimuntur. At
enim à Medicis observatoribus conceditur
non unum aut definiendum evolutionis virosæ
genus aut à convulsione, aut à dentitione,
aut etiam à febris actione sumpsisse originem.
Nam visi sunt infantes quos in hæc mala, nullâ
arte prorsus extirguenda, conjecit casus qui-

Scrophu-
losæ Epige-
neses os du-
plex genus.

cumque, ictus imprudens, membri alicujus luxatio aut ruptura, terror violentus, digestionum incuria; uno verbo eos pessumdederunt & scrophulis atque articulorum nodis obnoxios fecerunt matrum & nutricum peccata.

Proprius
cuique acre
dinis fomes,
Epigeneses
acit.

Nec tamen ii sumus qui sub hâc humorum Epigeneses efficientium narratione & enumeratione credamus omne genus causarum illarum exhaustisse; cum ea sit corporum humanorum pro loco quem incolunt, aëre quem spirant, victu quem sibi delegere, conditio, ut unumquodque corpus propria sibi excrementa ingenerare possit, ut suus sit unicuique spiritus sive atomus volatilis, varios producens effectus. Unde fœtor suus cuique, suus cuique color. Nec diffitentur Medici rufis & aureis capillis donatos plus redolere aliis, voce donari graciliori, morbis eruptivis plus conflictari, morbis laryngis plus angi. Nec minus verò quos morbus infantilis gibbo & spinæ distorsione maturius afflixit, spirant difficilius, articulorum doloribus plus vexantur, & ideò morbis thoracis anhelantibus plus subjiciuntur. Nulla certè intus febris emicat, quæ non importunas tussiles afferat & symptomata ad Epigeneses inducendas prompta. Pariter qui oculis laborant, qui aurium tintu afficiuntur in habitum ducto, auribus & oculis morbo vigente cavere debent. Nam etsi sæpe causa vitiis aliis fovendis & educandis

apta, delitescere amet dum viget e. ethismus,
tamen, eo cessante, debilitas inducta vasis &
aucta excrementorum productio non quidem
per se Epigenesim facit, sed malum ante posi-
tum auget & exasperat. Quod aliquam Epi-
geneseos speciem constituit.

CAPUT SECUNDUM.

*De Epigenesibus à causis intus tempore
ipso morbi natis.*

Morbi ip-
sius actione
nascuntur
intra corpus
Epigeneseon
causæ.

HUc usque de causis quæ, longo habitu aut infortunio vix prævidendo, in corpus ægrum actionem à morbo prorsus diversam ita exerunt, ut causæ duæ sejunctæ complexos atque compositos effectus exercent, actum est. Nunc Epigeneseon causa altera altius scrutanda & propius excutienda superest. Scilicet ipsa morbi degeneris & propria excrementa sibi soli convenientia generantis indoles, varia & ab ipso morbo diversa phænomena potest inferre: unde nova exoriatur Epigeneseon soboles morbique complicatio. De causis quidem evidentibus in hunc scopum concurrentibus jam satis in priori sectione actum est, prævisosque effectus, quantum in nobis fuit, in classes digessimus: sed quâ ratione morbos à se diversos præferre morbus ipsâ suâ actione & corpora mutandi ratione queat, nunc inquirendum est. Quâ quidem in inquisitione vitanda erit Epigeneseon cum Metaptosis confusio, quæ hîc certè ita instat, ut vix accurate sejungi atque secerni possit utraque morbi mutatio, nisi quòd superaddatur morbo su-

perstiti Epigenesis, per Metaptosin verò mutetur morbus & in alium vertatur.

Eæ verò Epigeneses tum in universo corpore, tum etiam in diversis partibus observandæ sunt: & eæ quidem occurrunt tum in sanitatis confiniis, ipsâque vix læsâ, tum etiam in morborum acutorum ferociâ, tum demum in chronicorum lentioribus insultibus. Ut autem intelligatur quâ ratione Epigeneses illæ in morbis accidant, præcipuè ad excrementorum generationem & productionem attendendum est, & doctrinæ Sanctorianæ accurata tenenda est memoria: ea scilicet alimentorum pars quæ internas vias, nec inire continuatione principiorum, nec naturâ suâ subire valet, scybalorum nomine debet extrâ projici, quibus sua coctio competit, ut colore, consistentiâ, levitate insignia sint; quæ verò salino oleosam & aquâ diluendam traxerunt indolem, sub urinosi laticis formâ exeunt; quibus & sua etiam coctio competit, ita ut aquæ acceptæ, epotæ, imbibitæ, urinæ correspondant, flavescantque plus aut minus pro bilis resorptæ miscelâ, adipisque in saponem soluti proportionem variâ. At illa, de quâ SANCTORIUS diligenter & ex ipsis naturæ penetralibus observationem instituit perspiratio, omnium humorum, nec non materiæ ipsius jam ferè nutritiæ excoctum cæterisque omnibus & ponderosius & copiosius excrementum, non unius est naturæ, nec cum eva-

Quæ & loco & tempore differunt.

Ex ipsâ coctionis naturalis consideratione intelligi possunt.

poratione simplici confundenda. Nonne fordes in cute solidas constituit & copiosas, nunc, pro naturâ materiæ ipsius nutritiæ, acres & salsas, nunc etiam acescentes, sed fracidas semper, & brevi variâ ratione olentes. In hujus materiæ excretionem reperias & illos subtilissimos, atque ultimâ certè actione solidorum in fluida procreatos, & ipsâ suâ tenuitate ad exitum promptos spiritus, tum tenuissimam, jamque ob eam tenuitatem inutilem factam, atque ultrâ naturæ limites delatam materiem alimentariam, insectis adhuc pluribus aptam nutriendis. Nec certè crudis adhuc necdum maturis omninò exitus denegatur, modò aditus subtilissimos tranare queant; imò etiam, ut nuperis experimentis videtur demonstratum, aëri degeneri subtilissimo, quem usibus nostris ineptum ipsa functionum actio reddidit. Certè, tot inter partes quibus se cutis perviam facit, exit præcipuè specificus ille cuivis individuo spiritus rector, quo fit ut herum canes agnoscant & inter ceteros distinguant, imò & ipsa eorum usibus destinata vestimenta possunt, ut multiplici constat experimento, agnoscere. Quæ quidem pars, nostris functionibus aptè concinnata, nec minimis usibus instituta, vix sensibus nostris deprehendi potest. At varietates ipsi aliquandò conciliari faciliè agnosces, cum certè mutetur ab exercitatione, usu meri, alii, aromaticorum, imò & ab animi affectibus, quibus

Sæpe factum ut integra mutetur machina, nec ulla de prioribus proprietatibus supersit omnino, sed omnia fusdeque vertantur.

Simplicissimus hic rerum naturalium & in corpore quotidie peragendarum intuitus nos edocet, quod variatio vitæ possit in concoctionum productis mutationem inducere. Unde sine ullâ hæsitazione intelligimus producta illa non eadem prorsus esse debere in primâ ætatis ineuntis periodo, non eadem in utroque sexu, sed maximas inde nasci debere differentias. Differre etiam debent in vitæ non actuosæ otio languidiore, in exercitato laboribusque fracto militum corpore, in ingentibus animi motibus, in illo habitu quo exercitantur Doctorum ingenia, feriantibus vulgò reliquis corporis functionibus.

Porro, cum varietates illæ maximè sint observabiles in ipsâ sanitatis diversitate, quantò magis illæ à se invicem abludere debent atque discrepare in tumultu morborum, jam destructo partium inter se æquilibrio, vitæque aut per inertiam languidiore factâ, aut per auctum impetum actionis prætermodum crescentis vividior. Etenim ut languidior vita de omnibus effectibus aliquid detrahit, sic etiam aucta illa, nec datum tempus servans, nec intervalla distinguens unien-
dis his, separandis illis partibus necessaria, non eundem exerere debet effectum corpori congruum, sed nova phænomena, novosque

Naturalia
coctionis ex-
crementa in
ipsâ sanitate
maximè va-
riabilia.

Multò ma-
gis variari
debent mor-
bosa excre-
menta.

Inde multa
Epigeneses.

effectus inducere. Nec negandum est ab hoc fonte præcipua, etiam sine Epigenesi, pendere morborum phænomena; sed certè ipsarum Epigeneseon origo ingens ab hâc causæ varietate exoritur: nam substantiæ diversæ inde natæ, pro ipsius patientis naturæ diversitate, diversitatem etiam indolis sibi fortiuntur. Hinc Epigeneses debere nasci evidens est, quas etsi in omnibus persequamur vitæ & circumstantium differentiis, tamen omninò attingere & exhaustire non valebit ars humana: quippe fatendum est ea sola à nobis deprehendi quæ sensibus obijciuntur, dari verò plures magnorum in corporibus effectuum causas, quæ sensus non percellunt, & quas nulla valuit distinguere & in classem reducere observatio.

Epigeneses à viciatâ & imperfectâ coctione morbosâ.

Primaria ergò Epigeneseon ab intimo morbi fomite pendentium causa, à coctionis alteratæ & per morbum mutatæ vitiis repetenda est: & ut coctionis in ipsâ sanitate alteratio morbos inducit, ita coctionis morbificæ effectus debent Epigeneses invehere: quod quidem, ut à simplicioribus auspicemur, quotidianum est in infantibus, quos ipsa dentitio Epigenesibus torquet absurdis & per quas miseros perimit. Vitiatur scilicet illicò coctio, & in acidum acre vertitur. Hinc præclarè à naturâ cum miseris agi conclamant omnes, si illicò invehatur diarrhœa acescens illa, adeoque viridescens, quas virides & aci-

das lemas nutrices germinum dentium titulo inter se vocant; sin minus, illâ deficiente & præfens tollente præsidium, brevi convelluntur artus, maxillæ, intestina, tuncque vel emicabit febris phrenitica, vel variarum partium œdemata aderunt, vel gula, thorax, maxillæ stringentur ad lethum usque, vel demùm glandularum meseraicarum congestio nimis tardam invehet diarrhœam. At si scenam tranquilliorē, vel in ipsâ sanitate libuerit inspicere, plurimos videas adultos, quos hesternæ crapula papulis & pruritibus afficit plures per dies, imò & sæpe multò magis duraturis. Hinc maculas enasci durabiles quis non vidit, imò & sanitate etiam, ut videtur, restitutâ, icteros, pruritus & multa similia? Nec alia est ratio cur, post febriculas, labia, buccæ pustulis brevi crustosis afficiantur, quas non licet cum Metaptosis confundere, cum nullius sint usûs sive ad morbi curationem, sive ad hujus mitigationem. Verùm Epigeneseon illarum sentinam constituunt viscera excrementis emittendis, aut formandis recrementis idonea: quippe duplex hîc mutationum efficiendarum fons apparet, quem sufficiunt, hinc ipsius humoris mutatio, illinc viscerum necdùm satis observatione deprehensa sympathia: bilem v. g. in viridescentem, porraceum, & nigrescentem humorem mutari quis nescit? At mutationis hujus evidentes causas hariolari non semper possibile est. Sic

Quarum
sæpè sentina
in visceribus
excretoriis
latet.

vulnus capiti inflicto viroſo illi anſam dabit color. Sic, renibus inflammatis, aut urinam quâcumque ratione retinentibus, ſupervenit vomitus; ut & hepatitidi ſingultus & vomitus; demùm paraphrenitidi buccarum diſtorſio aut riſus ille ſardonicus. Hæc quidem phænomena omnia, obſervatione nimis conſtanti deprehenſa, at certè non intellecta, ſymptomata morbi potiùs efficiunt quàm veras Epigeneſes. At nervi læſi atque convulſi habitum inducunt univerſo corpori convulſivum, non illicò, ceſſante morbo, tollendum. Imò à ſimili morbo, etiam abſolutè ſanato, labes illa ſola remanſit, quâ nervi, antea ſani, ad ſpasmus proni fiunt, & ad omnes externas impreſſiones ſuſcipiendas apti.

Hinc affectus nervorum paralytici poſt morbos reſidui.

At certè quàm dira, quàm arduè intelligenda famoſa illa Epigeneſis quâ plures colici dolores poſt vehementiſſimos cruciatus in paralyſim deſinunt, & dolorum loco inertiam artuum aliquandò, ſed rariùs, immedicabilem afferunt. Longior certè foret talium malorum hiſtoria, cùm & ipſi rheumatico dolori ſæpe etiam viſa ſit ſuccedere paralytica inertia & frigus partium conſtans, nec per fomenta calidiora tollendum, cui demùm, ſtupentibus Medicis, finem peſſimum impoſuit atrophia maraſmodes. Id quoque poſt febres longas & articulorum longis doloribus infames accidere, etiam apud veteres viſum eſt. Non quidem ſemper ea pro ſimplicibus Epigeneſibus ha-

benda sunt: at Metaptoseon nomen malè acciperent. Verùm si fœcundam Epigeneseon quarumcumque sentinam liceat introspicere, sit una pro omnibus visceribus spectanda uteri muliebris facultas, quâ sit ut nulla sit in misellis mulierculis corporis pars, quæ non patiatur absurda symptomata ab utero dissita atque remota, quorum enumerationem hîc enarrare prorsus longum foret & inutile, cum nullum sit symptoma quod non æmulari possit affectio mulierum hysterica, quam in viris rependit hypochondriaca illa affectio, à ventriculo & plexibus forsan nervosis hîc multiplicatis pendens, & in quos sæpe ipsa affectio hysterica refunditur. Certè hystericas videre est mulieres, quibus uterus nullâ ratione ad attactum dolet, quod secus esset, si aliqua hîc phlogoseos subessent vestigia. Sed de incognitis parùm utile est conjectari. Certè affectiones illæ, quæ sæpe per totum vitæ decursum visæ sunt functiones perturbare & invertere, nihil aliud sunt præter aliorum morborum Epigeneses, à prioribus, alioquin sanatis, inflictæ & altè inustæ. Hinc quæ multa invehuntur ab iis symptomata, Epigeneses aliquandò dici possunt aliarum Epigeneseon. Sed certè omnia illa symptomata non fugacia semper sunt. Observata sæpe fuit quædam spasmi durabilis species nunc parti motum adimens, nunc inflammationes & gangrænas inducens,

Huc referri debent & plurimæ affectiones spasmodicæ.

nunc etiam marasimum & tabem parti alicui; corpore cæteroquin sano, inurens. Imò & ipsa cadaverum apertura spasmis istius reliquias ostentavit laxiores quidem, sed ipsâ suâ constrictione insignes, dum nullum aliud prætereà vitium deprehenderet sagax observatio.

Affectus
nervi materiæ
alicui subtiliori
videtur tribuendi.

Si verò morborum illorum singularium scrutemur origines, quamquàm aliquandò sine ullâ evidenti prophasi emicuerint, quamquàm solus animi affectus violentus in mulieribus, at lentior & fixior in viris illos protulerit, difficile est hîc aliquam humoris, seu atomi, seu gas subtilissimi intrâ nati actionem non admittere, quæ nunc fixa huic parti adhæreat, nunc volatilis huc & illuc feratur. Quippe non alia est veneni cujuscumque in partem aliquam actio; non alia sunt phænomena, nisi quòd hæc fixiora sint, destruunt, illa verò partes tantummodò sensui atque motui comparatas adorianatur & perfumunt; ita ut (cum SYDENHAMO loquor) vincula illa adorianatur, quæ propius corpora cum animatâ facultate innectunt, sepositâ omni in materiem ipsam crassiorem actione.

Inest ergò sensilitati nervæ & tensioni, aut nativæ aut acquisitæ nervorum, quoties in actum agitur illa & convulsiones procreat, causa certè materiæ donata proprietatibus & actione in nervos sibi propriâ agere nata, licet nullam exerceat facultatem in partes organismo gaudentes firmiori. Nam consentient om-

nes qui similibus morbis observandis tempus impenderunt, alias sæpe functiones immunes à malo superesse, dum motus convulsivi immanes corpus proterunt & proturbant; si quid enim indicii in functionibus illis organicis reperimus, ut est illud quod præstat vis urinæ limpida & aqueæ convulsivis affectibus propria, fugax illud est indicium & tantummodò paroxysmi temporis correspondens. Nec dubium est quin in causâ illâ incognitâ & oculos fugiente insit aliqua, cuique forsan individuo propria, forsan in ipsis materiæ elementis comprehensa facultas. Hinc aliam conjectari possumus esse materiem quæ, rheumatismo propior, fixiorem spasmus inducit, articulos inflantem, nervorum tunicas adorientem, & ferè paralyticam quibusdam impertientem atoniam; aliam verò quæ, huc & illuc versatilis, nunc has, nunc illas partes adoritur, in nullam decumbens, malo constans, symptomatibus summè variabilis.

Duplex
conjectatur
esse causæ
genus in
nervis affectibus.

Præterea verò huic asserendæ propositioni sufficiat attendisse convulsivis istis motibus præcipuè subjici ætatem infantilem, sexum muliebre; minùs ab iis concuti adultos, robustos, exercitatos, in quibus spiritus ille rector vividiùs exhalat & meliùs excutitur. Hinc perspirabilia corpora minùs hisce causis patent & subjiciuntur. Nec minùs verò notandum est quod ii qui hæmorrhagiis narium in juventute, hæmorrhoidibus in adultâ ætate

Causa materialis morborum nervorum exemplis demonstrata.

tentantur, postea verò arthriticos patiuntur insultus, aut morbis vexantur cutaneis, hos, inquam, morbis nerveis maximè fuisse subditos, malum alio malo devitantes. Quid quòd sæpe sæpius ex mulieres, quæ in primævâ ætate nervis prætermodum laborant, desinentibus paroxysmis illis, cum jam de malo sævissimo profligato sibi gratulantur, phthisi intereunt pulmonali, aut tabe siccâ consumuntur, quasi id fieret delatâ & congestâ in partem organicam vitæque necessariam materiâ illâ lædente. Verùm materiem illam per multiformes prosequi Epigeneses longum foret: satis fuerit intellexisse inde quasi demonstrari morbos nerveos à causâ materiali pendere, eosque ab hâc causâ procreati, quæ veneni instar agat, nihilque facilius esse quàm, post morbos quoscumque, sive acutos, sive chronicos, superesse reliquias, forsan temporis tractu aliquandò exhaustiendas, forsan etiam in alios morbos abituras. Nec melius unquam talem ortum, talem exitum videre est, quàm in variolis, quæ vel pueros, vel puellas sæpe per longa temporis spatia nerveis symptomatibus reliquerunt obnoxios. At sæpe post annos virus aliquod, cum præterito morbo nullam servans analogiam, morbis istis nerveis finem imposuit. Nec minùs post luem veneream res eadem accidit, sive lui veneræ id debeatur, sive ejus in ner-

vos non inculpabili antidoto. At veneno ipsi, non remedio, has Epigeneses deberi inde facile conjicitur, quod indurationibus atque congestionibus inde nascentibus reliquæ illæ infames sint. Porro his potius tollendis quàm inducendis aptum est remedium mercurius. Nec minùs etiam scorbuto sequela eadem familiaris est; nec tamen tantùm scorbuto & totiùs massæ malo, quantùm arthritidi vagæ scorbuticæ, atque rheumatismis: quippe quicumque sæviunt crudeliter dolores, facile materiem nervis lædendis idoneam producunt, illique in hos facile abeunt. Utilissimum certè foret materiæ cujuscumque, nervos, illæsis cæteris functionibus, adorientis, fata, genus & species inter se distinguere. Ecquid enim! cùm tanta sint organorum in hoc symptomatum sive Epigeneseon genus afferendum consentientium numerus atque varietas, certè major adhuc, ex observatis in naturâ legibus, productorum debet esse diversitas. Sed ea internoscere & in classes reducere vetat ipsa effectuum à sensu & motu pendentium multiplicata in infinitum diversitas; nullamque aliam discrepantiarum classem possumus distinguere; nisi quod, ut jam antea dictum est, aliæ fixiores sint & firmo vinculo partibus annexæ, aliæ summè volatiles & attrahi ab omnibus partibus quasi æqualiter valentes.

Sua cuique
morbo esse
potest subti-
lioris spiritus
productio.

At certè, si partium tum solidarum, tum fluidarum nexus & mutuas in se actionis diversitates paulisper intueamur, quàm diversæ inde pendere & generari possint varietates brevi intelligemus. Et ut, in sanitate, odor canum vis propriam cuique indolem & spiritum rectorem odoratur, ita & in quocumque morbo cur non suus unicuique affectui proprius spiritus rector innascatur, nec tantum in corpore universo, sed & in parte quacumque; quod quidem dubitantibus demonstrabit nulli neganda in varias partes, in diversa temperamenta, remediorum administratorum facultas.

Inde fortè
contagium.

Ab hoc quidem morbi spiritu, ut ita dicam, rectore, satis enodatur vis illa contagiosa Epigenesibus inducendis apta. Certè contagium, sive labes ab uno ægroto corpore in aliud traducta, triplici sub aspectu potest introspecti. 1°. Scilicet spargitur contactu immediato & proximo corporis. 2°. Ægrotantis atmosphærâ corporis, quæ quousque & ad quæ spatia extendatur nondum satis observatione constitit; nec quis sit ejus *attractivus* impetus à corpore in corpus vicinum definire possibile est. 3°. Demùm atmosphærâ illâ universali in quâ jussu Dei vivimus, movemur, & fumus; quæ, dum vasa calore humido laxat & dilatat, venenis quibus scatet pro tempore introducendis ansum dat. Verùm, quocumque sub aspectu partes illas contagio-

Triples
contagii ge-
nus.

fas intueamur, quantumvis illas, semel natas
 atque efformatas, à corpore ægro in corpus
 sanum traduci posse confiteamur, sicque in
 populos minùs cautos serpere & civitates in-
 tegras depopulari; licet etiam congerantur,
 ad luis contagiosæ generationem, funestæ illæ
 conditiones omnes quibus atmosphæra vitari
 possit, loca miseris habitata queant infici,
 corrumpi alimenta; illud tamen supererit,
 atomos quascumque pestilenciales in ipso
 corpore ægroto viventi fuisse primùm ingeni-
 tas, & ex ipsâ vitæ actione & certamine inter
 morbum & vires vitales inito primam sump-
 sisse originem; adeoque aliquam adfuisse ana-
 logiam inter corpus corruptum & alia cir-
 cumstantia corpora, & quod uni accidit po-
 tuisse pluribus evenire, unde contagio novæ
 vires addantur. Nec minùs licebit addere cor-
 pora alia magis aliis ad tales suscipiendas, fo-
 vendas, educandas atomos lædentes esse dis-
 posita; tum verò maximè metuendos esse iis
 quos eadem premit aëris, locorum, ciborum
 conditio. Unde non rarum est renovari sub
 variis cœli aspectibus, aut conticescere ve-
 neni violentiam: quod pluribus morbis epi-
 demicis accidisse testatur experientia. Sed his
 semel, quæ denegare nefas ratio suadet,
 quæ observata docet experientia, positis &
 concessis, quantæ ab hisce causis possint pul-
 lulare Epigeneses facile est hariolari. Quid
 enim! Si bilis vitietur & labem acceperit à

Prima ejus
 origo ferè
 semper à
 corpore æ-
 grotante.

Multas su-
 bire potest
 Epigeneses.

Scorbuti-
cum & phti-
sicum conta-
gium.

quâcumque causâ natam , præclarum erit ægro , si , coctione peractâ , rigor non maturius , sed opportunè adveniens , aut icterum prænuntiet , aut , quod melius adhuc , diarrhoeam salutarem. Epigenesis sæpe fit ad articulos in morbis rheumaticis & catarrhalibus , quibus evenit ut in veram & legitimam abeant arthritidem ; hâc semel verò positâ , per intimum contactum inter sibi opposita corpora fieri Epigenesim & morbi communicationem nulli Medici non fatebuntur. Scorbuticorum halitus gingivas adstantium læsisse visus est. Morbus nascitur ab hâc causâ , symptomatibus aliquibus concors , putredine finitimus , qui aliquâ ratione scorbutus vocari potest , aut certè eundem postulat medicamentorum apparatus , ut pluries vidi. Uno verbo quidquid acre est & volatile potuit semper ab ægro corpore in sanum traduci , mutatâ formâ , imò & imminutis effectibus , sed causâ eâdem remanente. Sic phtisis pulmonalis , non quidem adventitia & accidentalis , sed quæ quasi connata est & à parentibus accepta , sæpe ab ægro corpore in sanum traducitur. Sed , vis ejus ita fracta est , præsertim in corpore minùs obnoxio , ut multas observando viderim mulierum per phtisim absumptarum ancillas , longo post earum obitum tempore morbo pulmonali laborare , imò prima marasmi pericula experiri , à quibus tamen ex quæ robustiores sunt , post longa

temporis intervalla convalescunt. Idem est, sed rariùs, in fervis maribus observatum; quippe qui plus sese aëri puriori committant quàm fœminæ, & corpora habeant & robustiora & causis externis minùs cedentia; forsan alibi terrarum vis ista contagii ferociùs erumpit, ut de Hispanis dicunt corporibus.

Epigeneses verò omnes illæ intùs à causis intrà corpus conceptis natæ, ita à naturâ fomitis sic generati pendent, ut multi etiam morbi epidemici id sibi proprium habeant, ut symptoma aliquod princeps præ se ferant, recidivas pariter patiantur, & sæpe post se etiam easdem notas longo tempore impressas relinquant. Sic uno & eodem tempore febre catarrhali correptos longa divexavit tussis ferina. Sic multos etiam post morbum ictericum color cutis affecit plumbeus, ad lividum sese ferens, quos tardior redemit diarrhœa. Sic etiam, morbillorum eruptione vigente, tussis aridæ sine eruptionibus, angunt plures. Similibus observatis plenæ sunt Observatorum Chartæ: ita ut inde satis facilè quisque sibi asserat causas universales eosdem effectus essentialis producere, iisdem subjici variationibus, nec tantùm morbo inducendo conferre, sed etiam suas sibi habere Epigeneses quæ à suâ naturâ pendent, nec ulli alteri substantiæ competunt.

Contagium
Epigenesibus
characterem
imprimit
suum.

Porro ab hac lædenti in epidemicis morbis substantiæ naturâ satis intelligitur actio morborum contagiosorum, quibus id proprium

Contagii
proprietas
duplex.

1°. Adhæ-
rendi vis.

2°. Facul-
tas sese mul-
tiplicandi.

Corporibus
actu acutè
ægotantibus
rarò adhæret
contagium.

ineſt ut à corpore in corpus traducantur. Iis
verò proprietas duplex hæere debet; altera
quâ in corpore acceptæ utut per ſe volatiles
ſint, poſſintque diffundi etiam aliquandò per
ingentia atmôſphæræ ſpatia, eâ tamen dote
donentur, quâ alicui parti poſſint firmiùs adhæ-
rere, nec citò diffilari, in quo quidem ingens
corporum diverſitas occurrere debet: altera
verò, nec minùs neceſſaria, proprietas in eo
repoſita eſt ut multiplicari poſſint, & quâdam
materiæ efferveſcentiâ ſibi plures alias aſſimi-
lare; in quo quidem peſſimo labore, corpori cui-
que inſitas proprietates obſervandas eſſe perſpi-
cium eſt, cùm ſæpe à peſſimis variolis be-
nignæ oriantur, malignæ benignis ortum ſuum
referant, ut quotidiana teſtatur experientia.
Nec certè hîc locus eſt de iis loqui cautelis
quas morbi iſti expoſtulant, nec de corporum
naturis quæ morborum iſtorum invaſioni ma-
ximè patent. Sed ſummè notandum eſt eos
homines qui morbis actu conſiſtantur, præ-
fertim acutis, & in quibus ad proſtigandum
hoſtem jam vigentem natura occupata eſt,
vix ab hiſce contagioſis morbis, licet iſſis con-
tigua ſit cauſa, attingi. Deeſt ſcilicet in hiſce
corporibus una de cauſis quæ ad extraneâ quæ-
cumque combibenda ſummè requiſita eſt.
Facultas ſcilicet abſorbendi in illo tumultuario
circulationis ſtatu omninò diſperiit. Præterea
verò conditio humorum quæ poſſit alterari,
& in pejorem conditionem mutari, am non

existit. Notavere id Medici Massilienses vel in ipsâ peste ; quod & ante illos ipse observaverat sæculo proximè elapso SYDENHAMUS. At certè , cum talis tantusque hostis foras atria fervet & obsideat , an non metuendum est ne sic compositus atque complexus fomes novas experiatur degeneres mutationes , novasque inducat Epigeneses ? Hinc an non admittendæ sunt in morbis pestiferis quædam à priori scopo devixæ mutationes , Epigenesibus efficiendis accommodatæ ? Certè , in nosocomiis magnis , custodes ægrotantium , ipsis invigilandis & curandis sacrati , post curas ægrorum similibus morbis affectorum & magnâ copiâ ab his raptorum , sine febre , sine ullis aliis symptomatibus , nisi illis quæ competunt parti affectæ , anthrace laborant , ingenti cum puris effusione , aut bubonibus quos resolvere nefas est. Aliqui febrem dierum quatuordecim depuratoriam experiuntur , aut etiam malignam , id est aut phreniticam aut comatosam , quæ , cum principium nervorum adoriatur & actioni vitali noceat , longa est & periculosa. Hæ febres aliquid certè pestilentialis latentis attento observatori offerunt , sed rarò contagiosæ dici possunt , nec pristinam servare ferociam.

Contagii
formæ degeneres.

Idem certè de variolarum , de morbillorum , de morborum eruptivorum quorumcumque sequelis pronuntiare licet ; & multos morbillis atque variolis non obnoxios in cons-

titutione horum morborum epidemicâ videris, quos capitis dolor & nausea, quos tussis divexant, sine ullâ eruptione. Imò non semel videre est viros quos, post variolas assiduâ curâ tractatas, anthrax adoritur, aut pustula quævis malignior nunc solitaria, nunc multiplicata, partesque adipe scatentes occupans, aut illas quibus cutis tenuissima est, & per quas inspiratur aër proximè, ut sunt buccæ, labia, genæ, &c. Quid? quòd, si jam insit prædispositio scorbutica, gangrænam talis Epigenesis accersit & invehit, à quâ brachium servi integrum depopulari vidi, nec nisi efficaci kinækinæ auxilio debellari. Talia exempla in actis Academicis plura legi possunt.

Nec putredo extracorpora nata contagii expers.

Nec certè unquam, etiam in morbis non contagiosis, potest pro actu indifferenti haberi in aëre putrido vitam agere, ibi edere, & aërem cum alimentis vorare; imò nec in pulcherrimis, at duris certè, anatomes laboribus indifferens esse debet quodnam secetur cadaver: nam nec ipsum contagium omninò à cadaveribus abest, quæ frigida quidem & inertia, vires contagiosæ particulæ non addunt, nisi quas ipsa corporibus animalis putredo infert & advehit, at saltem, comparari atque conferri possunt cum mercibus illis peste imbutis & infectis, quas commercium affert, & quarum effectus, teste experienciâ, plures per annos, ut in Messanensi peste nuper conf-

titit, differtur. Nec tempora adhuc durationis illius potuerunt statui. Uno verbo contagium illud, aromaticarum partium more quæ in animalibus sæpe nascuntur, ingentem nanciscitur cum partibus animalibus adhærentiam, & debilitatum quidem minùs agit, at actionem illam servat quæ possit variis de causis excuscitari & ad priorem redire ferociam ex partium analogiâ. Temporis quidem spatio, dum atomi pestilenciales in varia traducuntur corpora, efficaciam primævam videntur aliquâ ratione amittere, atque in suâ ferociâ frangi & multiplicatione imminui, imò in Epigeneses abire diversas, ut de febre flavâ pestilentiali apud Americanos constitit, & de lue venereâ apud nos, quæ, gonorrhœâ virulentâ semel procreatâ, multum de pristinâ amisit ferocitate. Attamen non huc usque datum est aut tempus hujusce durationis definire, aut degenerem nec jam metuendam ipsi indolem assignare. Certè pluribus à peste sanatâ remanserunt dolores & abscessus articulorum, imò & glandularum obstructions, quæ postea resolutæ, nullum pestis indicium protulere. An pars illarum quæ pesti tribuuntur reliquiarum, referenda foret ad incussam formidinem, quæ sola sine aliâ causâ corpora conturbare potuerit?

At cum acuti ferè omnes morbi contagia nova ix admittant, non idem dicendum est de chronicis affectibus, qui sine ullâ naturæ

Ipsi chronici morbi novas concipiunt vires à suscepto contagio.

actione, imò eâ inerti remanente, contagia omnia eò altius combibunt, quò minorem causis lædentibus resistantiam offerunt; tumque duplicatur actio causæ prioris jam in motum concitata & commota. Ita hîc commemorare vix utile est quot Epigeneses scorbuticæ, brevi petechiales factæ, sese variolis jungant atque commisceant; quot inde nascantur pericula, nunc hæmorrhagia per renes metuenda adeò habita SYDENHAMO, nunc inertia gangrænosa articulorum, nunc sputa, vasorum ruptorum in pulmonibus indicia, brevique morti apta inferendæ. Nec in morbillis etiam complicatio illa incognita, quæ, ubi morbum effecit atrocem, Epigeneses relinquit eò magis timendas, quòd prioris morbi indoles novas, à reliquiis relictis & motu sanguinis aucto immoderatè, vires accipit: idem certè quod de scorbuticâ lue pronuntiamus, de reliquis omnibus complicationibus morborum, præsertim cutaneorum intelligere est. Sic herpes qui ante morbum inflictum sæviebant, acrius post ipsum efflorescunt, plaudentibus sibi ægro & Medicis, quamvis effectus morbi malè pro ejus causâ habeatur. At complicationum pessima & Epigeneseon maximè ferax est lues venerea. Hæc enim delituisse potest & quasi iners in glandularum anfractibus recubare. At ipsi, natura contagio novo concitata; ignotum prius & minùs prævisum furorem conciliat: hinc ante omnia dolores

dolores enascuntur, qui quidem locum novo morbo laborantem occupent, at qui longè sæviores sint quàm vis morbi videretur posse concitare, aut febris ipsa postulare. Tùm non continuo ictu percutiunt, sed per horas, præsertim nocturnas, recrudescentes, ad ossa usque videntur pertingere, imò eorum perdunt substantiam. Coctio hîc semper in excrementis imperfecta est, & lymphaticam glutinosam acrem indolem profert, quæ vias naturæ sensu vellicat importuno. Ubi verò novus morbus conticuit, tunc sese evidentem præstat lues venerea huc usque latitans, suis agnoscenda symptomatibus. Sed multò magis funestè res peragitur si lento tabo partes virus illud perdat internas, aut, in ipsis secretoriis organis conglutinata, vis veneni phthisim aut hydropem accersat; quæ quidem symptomata in lue venereâ atrociter exoriuntur & plurimos morte plectunt ægrotantes: at eadem etiam mitiùs, nec tamen securè, in morbis arthriticis atque rheumaticis agunt, quibus etiam id non incognitum est ut cum lue venereâ conjungantur, & tandem ab articulis ad ipsam ossium substantiam penetrent, Epigenesimque ideò magis metuendam inferant, quòd latitare possint ossæ illa symptomata, & causæ alii adscribi, scilicet fomiti arthritico per ipsam suam naturam sævissimo.

CAPUT TERTIUM.

*De Epigenesibus quæ à Chirurgiâ
pendent.*

Chirurgici
casus Epige-
neses ex se
inferre va-
lent.

QUANTUMVIS ea omnia Epigeneseon genera quæ ad Chirurgiam pertinent, sive ea fors attulerit, sive induxerit ipsa rei necessitas, possint referri aut ad solidorum malam conditionem, aut ad fluidorum depravatam indolem, norintque satis Medici quantum in curandis vulneribus valeat rerum externarum directio; tamen multæ sunt Epigeneses quas in casibus chirurgicis, sed præcipuè in mulierum partu, inducit propria & specifica mali natura, ita ut non possint ad classes alias quascumque referri. Læditur enim in hisce casibus propria viscerum organica fabrica. Unde, præter causas jam memoratas, variæ possunt supervenire Epigeneses à viscerum positurâ, à sympathiâ naturali harumce partium, earumque cum aliis consensu: tum variæ etiam maiorum formæ nascuntur à prædebilitatis, tum vasorum, tum viscerum tono atque structurâ.

Divisiones
Epigeneseon
à Chirurgicis
casibus

Harum Epigeneseon aliæ necessariæ sunt & effectus prævisos inferunt, aliæ tantummodò accidentales dici possunt, & in incautos improvisò irruunt. Imò & cum de casibus chirur-

gicis Epigeneseon causis agimus, eos duplici sub aspectu intueri necesse est. Primò cum recentes sunt & eo ipso tempore quo fuerunt illati; secundò dùm corpus continuatis tormentis divexant novaque inducunt phænomena, sive ab internâ causerum serie repetita, sive ab externorum erroribus nascentia.

Verùm ante omnia, ubi pars aliqua concussa, contusa, fracta, luxata, vulnerata est, Epigeneses
sub ipso mali
accidentis
tempore. vigentibus antea omnibus functionibus, nul-

lâque culpabili existente in sanitate notâ, si Epigenesis aliqua quasi subita accidat, hæc prorsus à partium sympathiâ & positurâ repetenda fuit. Talis est Epigenesis illa quæ capitis vulneribus accidit aut ejus concussibus Epigeneses
sympathicæ
à læso capite. supervenit; vomitus scilicet porracei atque viridescentes: quippe caput nunquam graviter læditur quin ventriculus partem mali maximam in se suscipiat, quanquàm & usu & distantia tantùm abludat, quantùm inter se functiones differre possunt: tùm verò aliæ recensendæ sunt Epigeneses quæ superveniunt tardiùs, imò aliquandò sensim sine sensu fiunt; ut lateris unius ab oculo ad pedem usque torpor, unde & loquela & deglutitio ipsa præpediantur, unius oculi aut alterius subversio, aurium bombi, & maxillæ convulsio quæ sæpiùs aliis præludit convulsionibus; tùm etiam ex oculis prodeunt injussæ lacrymæ, adest torpor in sensibus quibusvis unius lateris, memoriæ etiam debilitatio, imò & judicii infirmitas:

hæc omnia sequelæ & effectus sunt partium capitis concussarum; verum, cum diutius malo durent, & restitutâ etiam sanitate vigent, ut post capitis concussus observatur, pro Epigenesibus haberi possunt. Effectus simul sympathiæ & positionis partium sæpe reperitur in oculi unius læsione alterum lædentis, & visûs universalis ob hanc causam hebetatione. Quod sæpe etiam in geminatarum partium, quæcumque sint illæ, læsione occurrit, eâ tamen servata lege, ut quæ fuit illæsa per causam evidentem, minùs labore eâ congeneri quæ ictum aut vulnus suscepit.

Convulsio-
nes in vul-
neribus.

Et certè nullibi adeò evidenter sympathiam illam, sive corporis partium consensum annotabimus, ac in subitâ illâ læsione quam inflictâ inferunt vulnera, à quæcumque causâ in corpus illa inciderint. Hinc nullum ferè est vulnus grave, quod non secum trahat convulsionum genus non unum, quod, etiam post mortem, ita sæpe corpus contraxit, ut spasmodum variæ figuræ in cadavere remaneant. Ita risus ille sardonius, seu potius convulsiva contractio quæ vulnera diaphragmatis excepit, mortuos non deserit, licet laxior appareat. Nec etiam spasmi violenti absunt, tertiâ quidem sui parte minores, in cadaveribus quibus vivis contusi aut vulnerati fuere testiculi: quibus sæpe violenter læsis accidit ut gula & œsophagi principium convulsionibus sententur, & anginâ convulsivâ ægri pereant.

Quod quidem consensûs vix intellecti symptoma jamdudum ab Hippocrate fuit observatum. Convulsiones quidem omnibus partibus violenter læsis communes sunt, aut præ doloris sensu, aut præ gravi hæmorrhagiâ, quæ ab inanitione nata convulsio, HIPPOCRATI olim annotata, & omnibus evacuationibus enormibus communis, non potest magis quàm quæ à doloribus oritur inter Epigeneses numerari. Sed quæ improvisa adest, nec pendet ab ipsâ partis positurâ vera Epigenesis est, eaque accidit, vel ab ipsâ nervorum præcognitâ debilitate, quæ effectum conduplicat, ut si terror aut aliquis animi affectus jungatur; vel à nerveis fibris partim contusis, partim discissis, aut membranis quibuslibet sentientibus læsis, ut familiare est articulorum fracturis aut contusionibus violentis. Nam plures jure annotarunt Chirurghi quòd partibus jam bellè compositis & statum nativum, ut videbatur, jam suscipientibus, aliquandò convulsiones brevi emicent violentæ, quas aut citò mors excipit, aut solvit somnolentia ipsa sæpe convulsionum non expers, licet eas leniat & faciat minùs metuendas.

Verùm etsi sæpe Epigeneses nullæ notabiles observentur illo quo læsio accidit temporis puncto, quo & stupet natura, & functionum in suo statu naturali consistentium major est resistentia, res aliter se habet ubi jam lecto compositus est æger, novaque quasi vita

Epigeneses
in vulneribus
à tempore
læsionis re-
motiores.

A primis
viis. ducenda est. Tunc anxietates animi, tunc
quiescentia intra ventriculum contenta, quod
in improvise casu frequens est, suas partes
agunt & novas inducunt Epigeneses. Tunc
enim vel vomitus, vel singultus, vel nausea
caput impetunt, & maximè mutabilis humor,
bilis ipsa nova invehit symptomata. Tunc si
quod latet intus venenum, illud in partem læsam

A latente
veneno.

delabitur, doloresque infert, convulsionesque
enormes, ut de arthritide evidens sæpe est, de
syphilitide minùs perspicuè observatur. Annon
tunc de suâ illâ adeò jactatâ certitudine deturba-
tur Chirurgia, titubantique arte prognosticâ
mixtum spei timorem admittit, unde sæpe Chi-
rurgo minùs prudenti errorum fontes nascun-
tur. Sic viro olim accidit, cui post casum vio-
lentum atrociora vomituum aderant symptoma-
ta, aderat capitis dolor. Rem casui illi refe-
rendam putabant omnes, nec sanè immeritò,
cùm emicuisse variolarum symptomata non

Ab animi
affectibus.

dubia. Nonne etiam, dum aliquis violentum
aut vulnus aut contusum patitur, si pericu-
lum aliquod adsit, vultus è florido brevi pal-
lens reperitur, imò brevi flavescit, flaccescit-
que musculis decidentibus, hiant palpebræ,
ipsa etiam dilatatur prætermodum pupilla,
quæ sæpe in infantibus latentes in capite con-

A concus-
sione factâ in
partibus dis-
tictis.

cussiones denotat. At paulò post, si qui lateant
in distictis partibus concussionis effectus, ab ipsâ
mechanicâ partis structurâ pendentes, nec ta-
men minùs Epigeneseon titulo digni, emicant

illi, propriisque se symptomatibus denotant. Ita miseris qui in pedes perpendiculariter, sed violento casu, incidere, verum à capitis concussionem periculum impendet, cui vix primis diebus credant ægroti. Sed ubi jam sedata videntur omnia, tunc somnolentia, dolor gravativus capitis, functionum animalium debilitas veterno atque convulsionibus videntur præludere; fitque status ille febrilis quem Medici vulgò (jure an injuriâ?) febris malignæ nomine designare solent. An inter Epigeneses numerabimus contrassuras, contralæiones, aliaque mala illa quæ, cum à structurâ partis & legibus mechanicis pendeant, licet eodem temporis puncto quo ictus ipse inflictus est fuerint iniusta & impressa, postea tantum sui signa dant non sine erroris metu? Certè malum extitit per se, licet aliquandò delituerit: at sæpe evenit ut parte unâ læsâ abscessus in aliis efformetur; quod verè Epigenesim constituit. Ita pleni sunt Authores observationibus quibus constitit quòd, capite percusso, abscessus inde in hepate nati, miseros post longa tempora peremerint. Scilicet concussus, pro variis corporis positionibus propagati, in hac aut illâ parte hærent & restitant, ibique congestionem efficiunt; debilitas enim in parte ad quam hæsit ictus violentia, ab ipso inflicta est. Prætereà, ut jam dictum est, nulla est capitis læsio quæ non in bilem atque bilis organa actionem exerat. Quod

A malo
sympathicè
in diffitas
partes trans-
lato.

Erysipelas
& emphyse-
ma.

Effectus
perverſi regi-
minis in
vulnerum
curâ.

Victi
aëris, &c.

ſi ultrâ perſequamur eas quæ cæteris quarum-
cumque partium fracturis ſuperveniunt Epige-
neſes, longa laboris tædia erunt perſeren-
da: nulla enim eſt de cauſis externis quæ in
hoc caſu actionem aliquam exerere non poſſit;
nulla de cauſis internis quæ externæ læſioni
reſpondere non queat. Hinc ſæpe, ſed præſer-
tim in articulorum & membranarum partium
aut fracturis aut diſtractionibus, &, ut vete-
res dicebant, ſpaſmatibus naſcuntur eryſipe-
lata. Hinc etiam, aditu aëri conceſſo nec per
artem belle deſenſo, viſa ſunt univerſi cor-
poris emphyſemata, in partibus præſertim ad
thoracem pertinentibus, & aëris tumores ſub
digitis crepitantes, quos, ſi alia non vetant,
natura ipſa, aërem combibendo & deſtruendo,
diſſolvit: illud quidem emphyſema admodum
cum eryſipelate jungitur, & ipſam cutem
diuturnâ affligit laxitate & imperſpirabili fa-
tiſcentiâ. Quid quòd inde renum actio & va-
cuationes quæcumque prohibentur: ne hîc
longiùs de febre ſuppurationis ſecundariâ lo-
quamur, & eâ quæ, ſuppurationi juncta, per
errores regiminis aliquandò peſſimam ſibi in-
dolem aſſumit, atque omnia infert febrium
putridarum & malignarum ſymptomata. Nec
tamen de iis, ut de rebus ſatis cognitis, utile eſt
longiùs diſſerere. Hîc atmôſphæræ in plagis
atque fracturis influxum prætermittere licet,
cùm ſatis ex Chirurgorum querelis compertum
ſit, non impunè aërem fracidum & vietum

Iqualidorum nosocomiorum ab ægris capite vulneratis inspirari, ut jampridem de nosocomio Neapolitano querebatur M. Aur. Severinus. Quod etiam crimen in magnum nostrum nosocomium à pluribus refusum est. Scilicet, loco bonæ atque legitimæ suppurationis, superveniunt improvise comata, mox aut in delirium aut in veternum abitura, brevique convulsus æger moritur. Nec minor atmosphære salubri & moderatæ conditioni attentio adhibenda, peritorum Chirurgorum judicio hîc adducto, in magnis quibusvis operationibus Chirurgicis, ut est, v. g. lithotomia, quam fervente syrio aut vigente hieme, nisi leges superans necessitas imperet, reformidant omnes. Porro, quantæ ab hisce causis Epigeneses febriles & inflammatoriæ accidunt, cum semper proxima sit lethalis convulsio in tantâ partium laceratione, fatentur omnes. Nec ullo alio in casu adeò momentosa fuit stricti regiminis ordinatio, animi tranquillitas, & usus salutiferæ atmosphære, omniumque rerum non naturalium legitimus. His omnibus in casibus semper præ foribus sunt partium vicinarum inflammatio, brevi per omnem diffundenda machinam, & febrem accendens gangrænosam, aut eundem effectum, sed breviorē, efficiens convulsio, quæ, dum viscera vitalia adoritur, vitam destruit. Demum gliscens undique putredo lentiori quidem pastu incedit, sed grassatur in proturbatâ & jam non repara-

bili naturâ undique, unde flaccescunt partes affectæ, nec depurantur, sed quam ab externis accipere noxam dùm pejorant, malum conduplicant.

Effectus
succussionum
merè spas-
modicus.

Et certè omnia hæc in quibuscumque chirurgicis casibus Epigeneseon fundamenta viderant omnes Authores antiqui, ipso duce HIPPOCRATE, & ferè in omnibus casibus qui ad Chirurgiam aut strictè aut laxè acceptam pertinent. Nec aliâ ratione in corpus agunt violentæ illæ succussiones atque ipsa prima infantum dentitio, cùm scilicet aperiendæ sunt gingivæ, & dentium acumen eruendum. Imò in causis quibuscumque violentis & inasfuetis semper convulsionis metus inest, & quidem eò magis quò tenera magis sunt corpora. Ita forsan atmosphæræ solius incuria, si Authoribus fas est credere, Nigritas servos in Americanis insulis vix ad lucem emissos convulsionibus corripit & maxillis spasmodicè ad se adductis enecat. Imò & externorum omnium negligentia sævissimam post morsum canis non rabidi induxisse visa est hydrophobiam, quam aliter potuisses, saltem ad usque gradum aliquem præcavere. Jam satis alibi abundè dictum est de nocumentis in vulneribus, ut & in morbis à lue venereâ atque scorbuticâ inducendis. At lue rachiticæ aut scrophulosæ id proprium est quòd præ omnibus aliis lymphæ vitiis turpes efficiat cicatrices, squalidas illa atque retorridas. Iis verò omnibus venenorum formis com-

Luis vene-
reæ rachiticæ
& scrophulo-
sæ in vulne-
ribus effec-
tus.

nunc piaculum est quòd ubi semel febris exarserit suppuratoria, illa facillimè nunc in putridam vertatur, nunc in lentam, imò aliquandò hecticam, cum scilicet pus ab eorum noxâ nascatur non jam album, læve & æquale, sed venenorum intus latentium particeps, nec coagulandis evadat aptum vulnerum oris, nec vasculorum aut cellularum coërcendæ atque moderandæ pullulationi, sed contrà extus oras vulnerum induret intus resorbendum, & omnes acredinis effectus exerat.

Enim verò si compositiones omnes Chirurgiam sibi postulantium affectuum cum causis aliunde petitis, nascendasque inde Epigeneses sectari animus foret, certè per universum artis ambitum exspatiandum esset. Res ex dictis antea satis intelligitur, quippe in omnibus hisce casibus, cum inflammatione, puris confectione, gangrænâ & refluïis humoribus res agitur. Verùm hîc de simpliciore Chirurgiâ agendum est, circa quam mirum certè videbitur quantum ad Epigeneses devitandas attentionis ad omnia sit adhibendum; quantum vel una neglecta cura possit inferre & periculorum & Epigeneseon, quoties secandum fuit notabile vulnus, quoties ejus oræ dilatandæ, quoties aut amputandum aliquid superfluum, aut apponendum quod deficit. Primum interdictum atque ipsâ rei naturâ prohibitum est exercitium quodvis, nullus enim est motus qui

Epigeneses
ab ipsis ne-
cessariis in
Chirurgiâ
cautelis.

Ab exer-
citii defectu
necessario.

sua non afferat nocumenta, qui in actuositate naturæ, & legitimo ejus incessu, moras non nectat. Imò ex ipsâ læsionis formâ, ante omnia posituræ corporis cura habenda est, & ab ipsâ, quam ars ex instrumentis lædentibus organisque læsis sedulò inspectis imperavit, recedere nefas est. Verùm istius posituræ quanta sint incommoda, & quàm diversæ inde Epigeneses nasci possint, satis intelligere poterit quicumque parumper attenderit quantum machinæ nostræ intersit ut partes motum & posituram variant. Inde enim hinc fit tarda humorum secretio, illinc secretorum humorum accumulatio, stagnatio, & induratio. Et hæc est una de causis quare post operationes & posituras chirurgicas toties tardior sit reconvalescentia & virium accisarum reditus vix integer. Primò enim partis in quam decumbunt ægrotantes miseri compressio dolores in eâ immanes concitat; unde fit ut ægri eâdem positurâ decumbentes, vulgò ingentibus ad talos cruciatibus ita divexentur, ut periti Chirurgi de hoc malo sublevando seriò laboraverint; imò sæpe pueris, quos longa in statu illo contrà naturam detinuit mora, ipsa corporis rectitudo vitiata fuit & immedicabili distorsione deturpata. Inde quoque rachitidem & partium etiam distorsionem natam vidisse me si dixerim, nihil novi proferam, cùm similia omnes viderint. Nec rarum est præpeditâ perspiratione cutim deturpari universam, dum calli nascuntur in

partibus quas aut laquei affligunt, aut lectus detinet hærentes & fixas. Verùm non in externis tantùm scena transigitur : nam , postquam longâ quiete stagnans induruit bilis , fiunt sæpius calculi biliosi ; & icterus ægros , jam per ipsam quietem ad cachexiam proclives , longis fastidiis atque tædiis , imò & cruciatibus vexat. Notum est colicos , ut aiunt , biliosos dolores à Chirurgiâ jam liberatis esse familiares , & longum imperare sæpe aperientium usum. Sed nihil frequentius est , post decubitus longos , quàm calculos in renibus aut pelvi urinariâ , aut in urethrâ , aut demùm in vesicâ nasci , quod saltem tormenta importet nephritica calculorumque ejectionem duram & difficilem , imò cruciatibus atrocem. Sed sævior adhuc metuenda superest Epigenesis , si nucleus ille lamellatim increscat , nova que expostulet operationum tentamina , suis etiam Epigenesibus metuenda , ut sunt urinarum stillicidia , stranguriæ , ulcera , mucosæ in vesicâ concretiones , & earum ejectus impossibilis. Quid quòd ab hâc causâ , calculi scilicet præsentia , toties remaneant ani pro-cidentia , hæmorrhoidales tumores , quos ipsa loci positura inducit , & quibus favet longa in hepate stagnatio sanguinis , redivus ejus per motum impeditum tardatus , bilisque secretio stagnans ? His etiam causis , ut & omnibus chirurgicis manum præcipuè postulantibus affectibus , addendus est animi terror , metus , mœ-

Ab animi
mœrore.

ror. Qui omnes animi affectus, tempore ingruentis suppurationis mechanicè aucti, fortunam operationum ita aliquandò mutavere, ut, spasmo violento ab hâc causâ illato, ægri quasi subitò & improvisò pereant, sine ullâ aliâ notabili mutatione vel in solidis vel in fluidis. Spasmus enim in partes debilitatas irruens loco actionis legitimæ à naturâ requisitæ, gangrænâ & sphacelum inducit, dùm simul motum cordis & vasorum supprimit. Sicque miserrimi ægri suffocatione subitâ è medio tolluntur, quòd aliquandò, vel in ipsâ operatione, inter cruciatus accidisse visum est.

Epigeneses
in graviditate
& partu.

1°. Tempore
gestationis.

Pressione
mechanicâ.

Nervis affectis.

At natura ipsa Chirurgiæ ditioni miseras subjecit mulieres, imposito onere gestandi atque post statum tempus fœtum emittendi atque parturiendi. Quæ quidem operatio, si in suâ simplicitate spectetur, Epigeneses in gestatione molestas efficit, sed nullâ ratione metuendas, à compressione partium & diversâ corporis positurâ oriundas. At si vel prævisa mulieris debilitas, vel animi terrores, vel nervorum irritabilitas summa hîc symbolum aliquam adjiciant, proh quantæ quàmque funestæ Epigeneses misellis impendent! Aliæ quidem à mechanicâ impressione, deturbato vasorum & circuitûs ordine oriuntur, dùm gestat quotidianæ mutationi objecta mulier; aliæ à nervorum mutato tono pendent & ab eâ facultate prorsus alteratâ, quâ sensationes in vitæ ordinato stadio excipiuntur. Porro in variabili

illâ vitæ conditione, quantum etiam ab institutâ
 secundum nativam constitutionem indole dif- Mutatis
humoribus.
 ferre debent humores ipsi, sive in proportionem,
 sive in naturâ elementorum, dum jam longâ
 morâ secretio lactis à naturâ præparatur? Præ-
 terea verò primis mensibus exuberat sanguis,
 nunc caput impetens, nunc thoraci & parti- Sanguine
refluo.
 bus in eo contentis infensus, nunc hepar &
 cætera viscera opplens pro nativâ harum par-
 tium debilitate. Hinc sæpe gravidis comata,
 hæmoptyses, hæmorrhoidum eruptiones,
 anhelitus, imò & hepatitides, singultus, vo-
 mitus, dum nausea ipsis quasi in habitum ver-
 titur, partim à nervorum irritatione, partim
 à sanguinis regurgitatione. Interea verò fero
 alluitur parum cocto aut potius semi-cocto Vitiatâ
coctione.
 sanguineus latex, qui, acido redundans spon-
 taneo, dolores invehit osteocopos, præsertim
 verò dentes & gingivas inficit, unde per totum
 gestationis tempus, imò & post partum, den-
 tium dolorifica caries sæpissimè obversatur.
 Nec aliam ob causam sæpe gestationis
 tempus dentium amissione notatur. Ab
 eodem fonte oriuntur tam sæpe pica &
 malacia, imò absurdorum alimentorum
 cupido, adjuvante præsertim imaginationis
 debilitatione. His jungitur, compressionis Vitiatâ bile.
 partium auxilio, icterus, ad usque partum
 invalescens, quem viridem, porraceum,
 imò & absolute nigrum vidi. Si desit uni-
 versalis icterus, at maculæ saltem corpus

deturpant, & huc feruntur vel illuc: ne loquar hîc de crurum femorumque tumefactione, quæ tam sæpe mirum in modum augetur, ita ut nihil de pristinâ formâ remaneat. Uno verbo gestatio est cachexia cum suis sequelis, effectibus & Epigenesibus, quas si numerare velis, inutilem luseris operam, cùm fatendum sit ipsis vix aliam competere curam præter expectationem, cùm symptomata illa omnia partu solvantur, aliisque locum cedant non minùs gravibus, sed acutie suâ magis reformidandis.

2°. Epigeneses ab ipso partu.

Partus verò, inter operationes quæ nixus vehementes postulant solutionemque continui efficiunt recensendus, non solum Epigeneses multas chirurgicas inducit, quæ pendent à partium continuarum fracturâ & rupturâ, ab earum decidentiâ, à non integrâ secundinarum aut extractione aut vacuatione: sed etiam spasmo violento, nunc fixo, nunc alternis vibrante & oscillante, vel symptomata in maximè disitis partibus nervea concitat, ve in ipsâ parte inflammationes horrendas, torminibus, singultu, vomitu, ventris tumefactione, & mammarum decidentiâ metuendas, quibus brevi jungitur aut phrenitis aut apoplexia. Verùm sæpe ipsa vacuandi humoris indoles putridas febres invexit, in quibus effusi humoris crudi sola quantitas, potest perniciem alioqui certam accersere. Quid quòd sæpe negligunt minùs cautè sabur-

ræ delitescens, & ab ipsâ intestinorum positurâ multiplicatæ, reliquias artis auxilio vacuare; unde putridus fomes novus exurgit. Interea verò, dum status intestinorum mutatur, flatus glomerari necesse est & tormina sentiri, quo quidem parvi momenti tormento paucae sunt mulieres quæ careant, nec quidem aliquibus sine periculo transiguntur.

Jam verò si lactis, jam parcius post paucos dies fluentis, refluxum in mammas impetum, atque etiam in alias partes præcipuè cellulosas intueamur, tum quibus de causis cohibeatur illud in his illisve partibus, & quos inducere possit effectus in corpore prædebilitato, quod regit nervei toni fracti tumultus, mille Epigeneseon Metastaseonque causas inveniemus, quæ, cum ad acrimoniam aut plethoram referantur superfluam, ad alios titulos aut jam tractata aut mox tractanda referri debent. Unde priori huic mutationum in morbis inductarum tractationi finem imponemus.

3°. A lactis secretionē.

PARS SECUNDA.

De Metaptosi.

METAPTOSIS, de quâ nunc, argumento prorsus difficili atque intricato, dicendum incumbit, morbi quamlibet mutationem designat, quâ positâ, forma morbi atque ipsius symptomata novam accipiunt indolem, nova oculis phænomena subjiciunt, ita tamen ut novus morbus à præcedenti pendeat, & alter in alterum translatus videatur: unde à *μετά* & à *πείρα* vox ipsa derivatur.

Quid sit
Metaptosis?
In quo differat ab Epigenesi.

Differt Metaptosis ab Epigenesi de quâ mox tractatum est, in eo quòd additur in Epigenesi malum malo, morbus morbo, veteri causæ nova accedit eique jungitur, sua inferens sibi propria symptomata. In Metaptosi mutatur prior ipse morbus, & in novum affectum transit, prorsus à priori degener. Dùm huic ultimo curas affert ars sedula salutare, totum tollit morbum quod in Epigenesi

In quo differat à Metastasi.

non semper sperandum est. Differt etiam à Metastasi, quæ tamen maximam Metaptoseon partem comprehendit, ut genus à specie: nam Metastasis fit semper à naturæ nixibus, criseosque speciem sive bonam, sive malam comprehendit: Metaptosis verò nil nisi mutationem morbi finit apprehendere, à quâcumque occasione orta fuerit illa. Hinc omnia

quæ corporis conditionem, & organorum facultatem immutant, pro Metaptoſeon fonte haberi poſſunt; adeoque pendere debet Metaptoſis quæcumque à variabilis & parùm conſtantis naturâ cauſæ, à rerum non naturalium influxu, à corporis alteratione aut præviâ aut ſuperveniente. Poſteſt ergo Metaptoſis aut arte, aut mechanismo corporis effici: unde Metaſtaſis quæcumque Metaptoſis dici debet, ſed non omne Metaptoſeon genus Metaſtaſeos titulo poſteſt inſigniri.

Ex hâc ſimplici & univerſali rerum in morbis ſupervenientium conſideratione naſcitur prima partis hujusce operis noſtri diviſio, quâ Metaptoſes aut Metaſtaſicæ ſunt, aut non Metaſtaſicæ. Altera ſcilicet ſimplicior eſt, eſtque mechanica morbi organorumque mutatio. Altera vim vitæ ſupponit morbo adverſariam, & cum cauſâ morbi decertantem; continet ergo aliquam criſeos aut perfectæ aut imperfectæ efficiendæ ideam. Verùm ut hæc poſterior Metaptoſeos ſpecies, Metaſtaſis, magnam & longam ſymptomatum obſervationumque ſeriem ſibi vindicat, & propter agentis naturæ conamina proprium verè impreſſum ſibi character gerit, propriam quoque ſibi habebit operis hujusce partem in quâ tractabitur.

Duplex
Metaptoſeon
conſideratio.

Nunc verò Metaptoſis quæ non fit à viribus naturæ, ſed ſimplex eſt, pendet à cauſis eam concitantibus, aut eam inferentibus accidentibus. De hâc, ut à ſimplicioribus ad magis

Metaptoſis
ſtriſtè dicta.

composita procedendum esse ratio indicat, primùm agemus, hujusque & naturam & varietates assequi conabimur.

Metapto-
seon natura
varia.

Metaptosis est morbi mutatio. Adest eadem quæ noxam functionibus intulit causa hostilis, sed, aut mutatâ indole, aut priore sede relictâ, cessant quæ priùs perniciem minabantur symptomata; exurgunt alia, à prioribus prorsus diversa, nunc pejora prioribus, nunc minorem incutientia formidinem. Ita, si pleuritis mutatur in phrenitidem, si erysipelas quod extûs erat ad interiora vertatur, si febris quæ intermittens erat, mutato ordine, in continuam evadat, totidem nobis apparent Metaptoseos species. Ut etiam à chronicis affectibus exempla petamus, si qui priùs aderat herpes, relictâ cute, pulmones laceſſat, si quæ gonorrhœa fluebat, virulentâ concitatâ inflammatione, aut testiculos invadat, aut deſæviat in inguina, causa remanet eadem, forma morbi mutata est, adest Metaptosis. Sic etiam multa & varia Metaptoseon symptomata æmulantur affectiones hystericae & hypochondriacæ, ita ut nunc deliria, nunc sopores inferant, nunc colicis doloribus vehementissimis corpus concutiant, nunc verò epilepticos insultus mentiantur. Ex quidem Metaptoseon species quantumvis, cum ab ipsâ naturâ morbi pendeant & ab ipsâ reptantur, primariam morbi indolem vix mutare dicendæ sint, adeoque Metaptoseon nomine

nequeant strictè designari, certè tamen nullo alio nomine appellari possunt, si symptoma morbo familiare & pluries redivivum jam alii symptomatum seriei locum cedat. Quæ quidem observatio, cum ad nerveos illos famos affectus præcipuè pertineat, tamen etiam ad illos omnes refertur qui non in parte organica sedem fixam ita cepere ut ejus organismum adoriantur, sed pendent à causâ fugaci, aut saltem mobili & volatili quâcumque, ut sunt humores acres, alienigeni, venenati etiam & pessimi. Hinc ergò Metaptoseon illarum duplex distinguenda species: alias enim ipsa morbi natura à fugaci & volatili causâ pendens intulit, inferetque quoties eadem causæ actuosæ facultas aderit. Aliæ verò nascuntur ab accidentibus quæ in corpus adducta causam per se fixiorem trahunt & revellunt à parte prius occupatâ, & in novam antea integram derivant. In utrâque hâc Metaptoseon origine multæ occurrere debent mutationum harumce differentiæ, quarum aliæ ab observatione constanti potuerunt prævideri, aliæ quasi ex improvisò suscipiuntur. Sed ut in tantis tamque variè sese multiplicantibus phænomenis, quæ sæpe Medicorum spem fallunt, ad aliquam possimus lucem emergere, omnia quæ ad hanc nostram Metaptosin referri possunt, accuratâ sedulitate perpendenda sunt. Hinc interest scivisse quinam sint morbi qui Metaptosin pati possint, & quid ab illâ sperandum

Species
Metaptoseon
duplex.

Partis hujus
divisio.

fit aut metuendum ; quænam morborum causæ possint mutabilem illam scenam ludere atque incautos fallere , & quibus distinguantur phænomenis ; quænam pariter mutationes morborum trahantur ab illis rebus quæ perpetuas nobis struunt insidias per eventus accidentales , seu per causas extraneas atque occasionales quæ superveniunt ; demùm proposito operi abundè fuerit factum satis , si ex his collegerimus quæ signa , mutandos fore morbos cùm significant , nobis aut inducunt fiduciam , aut diffidentiam incutiunt.

CAPUT PRIMUM.

*De naturâ morborum qui Metaptosin
pati possunt.*

UT nobis veram & ex rationali naturæ observatione natam morborum illorum qui per Metaptosin mutari possunt ideam & diagnosim possimus statuere, facile erit consentire, 1°. nullam esse sperandam aut expectandam Metaptosin in illâ morborum ferociâ quæ partes, quas factò impetu adoritur, destruit atque dilacerat. Quippe, rupto organisimo & destructâ partium conjugatione, nulla salutis spes emergere potest. Nulla est ars quæ creationem novam efficere possit, &, ut cum FERNELIO loquar, illius est recreare qui creavit. 2°. verò non magis spei superesse potest in illâ humorum tenacitate, quæ partes in quas decumbunt omni fraudat ad actionem facultate; omnis enim, quæcumque sit, Metaptosis actionem aliquam supponit.

Qui morbi
Metaptosin
non admit-
tant.

In priorì casu, qui venenatas atomos & verè lethales supponit, id activitati naturæ superest ut deletas partes extrâ naturæ centrum propellat, & mortuas à vivis secernat & separet ut pondus inutile, adestque naturæ instrumentum præsens, sola salutis anchora,

Quinam
horum mor-
borum sit
exitus?

Suppuratio. suppuratio, quæ partes organismo seu vitâ privatas à vivis & actuosis separet & eliminet, sed hæc non semper possibilis est, at sæpe etiam infelices conatus exerit, quoties interna depascitur viscera. In altero casu, qui chronicorum morborum classem maximam adimplet mortis feracissimam, pars corporis, per mor-

Partis inertia. bum iners reddita, extrâ centrum vitæ ponitur, restat moles inutilis, deest functio, vel per vias aut similes aut analogas supplet ejus defectum natura ad perficiendas quibus dedicata erat functiones: id in renibus, in liene, in uno ex oculis, auribus, naribus quotidianâ experienciâ observatur. At compressione, obstructione vicinarum partium actioni nocent organicæ illæ partes oblitteratæ, vitam difficilem & anxiosam efficientes: quippe sanguinis circuitui impedimenta struunt eò majora, quò sanguis aut vasa magis implet, aut illa eo rarefacto magis turgescunt, quod mulieribus impedito periodico menstruæ vacationis reditu familiare est. Verùm aliquandò, nec rarus ille casus est, moles illa, jam motui vitali inepta & prorsus inutilis, humescit, & spontaneum motum concipiens, putredine afficitur mechanicâ; tuncque acredine inficitur tetrâ & horrendâ, quæ, per omne corpus delata, non Metaptofes sed Epigeneses facit sævissimas. Caries ab hoc viru cancroso, nam illud ei nomen competit, doloresque per omne corpus sparsi & partibus

Sæpe in
cancrum de-
gener,

partibus destruendis idonei, huc & illuc invadentes phthisim accersunt. Imò &, mutatione detestandâ, pars illa, quæ vitalem motum non potest exerere, sensum acutum, quasi excitatis è sopore nervis, concipit, lancinanti-
 que cruciatu pars antea sensu carens sympto-
 mata suscitât Metaptosin æmulantia non veram, Unde ali-
qua Metapto-
seon oritur
species.
 quippe centrum mali non mutatum est, sed tan-
 tum diffusio veneno extensum atque propaga-
 tum: fiunt verò symptomatum Metaptoses,
 seu potius multiplicantur illa, nam partem
 cui virus adeò virulentâ vi præditum semel
 affixum est lues pristina non deserit, sed
 grassando alias atque alias invadit, donec
 oneratum malis corpus occumbat.

Ab hoc simplicissimo intuitu, sine erroris
 metu, pronuntiare poterimus, nullum omninò
 existere morbum per se feralem atque exitia-
 lem, qui non symptomata exerat Metaptoseon
 æmula, imò & veris Metaptosibus inducen-
 dis idonea, licet causa per se immota, fixa
 & immutabilis sit. Scilicet illa atomos exerit
 virosas huc vel illuc deferendas; nec fixa illa
 sunt symptomata, donec partem in quam
 decubuerit prorsus in intimâ suâ substantiâ
 adorta fuerint, eique noxam impresserint im-
 medicabilem.

Hinc patet Metaptosin ad illos prorsus per-
 tinere morbos, qui pendent ab humore quovis
 aut superfluo atque supervacaneo, aut per se

Veræ Mc-
 taptoses
 oriuntur in
 materiâ mo-
 bili.

malo atque ad nocendum apto, sed mobili, qui respuat, aut coctionem illam quâ possit in substantiam nostram converti, aut aliquam saltem quâ cum excrementis semel constitutis & secundum naturæ ordinem excernendis acquirere possit analogiam, sicque formam naturæ consonam queat accipere. Donec igitur hanc aut illam speciem morbi induxerit, sæpe vagatur, huc aut illuc defertur; nec prius cessat, quin organo in suâ intimâ substantiâ læso fixam sedem acquisierit, labemque inusserit non expellendam. Tunc demum immobilis evadit.

In organis
actuosis &
cellulosis.

Verum si organum illud cellulare fuerit & hujus generis quod possit etiam impellenti causæ cedere, nec ab illâ lacerari prorsus atque destrui, facile est intelligere quâ ratione Metaptosis ab hoc viscere in aliud fiat, dimotâ atque avulsâ causæ in hac parte adhesionem. Unde id perspicue concludi & pro demonstrato haberi debet, quod, ad Metaptoses prævidendas atque præcavendas, primò quidem & ante omnia natura morbi ponderanda sit atque perpendenda, postea verò partis in quam decumbit irritabilis atque actiuosa indoles & fabrica mechanica prænoscentia.

Quinam
morbi Metaptosis
obnoxii
sint?

Ut autem de morbis quibus, aut familiaris & prompta, aut etiam possibilis, utut rara, Metaptosis incumbere potest agamus, illorum origo in classes distribuenda est, quanquam variare Metaptosis possit pro corporis variatâ

conditione, corporisque mutatio possit etiam actuositatis efficaciam variè dirigere.

Morbi igitur omnes illi accidentarii, qui à consuetæ vacuationis defectu aut imminutione pendent, Metaptosin experiri possunt, ipsique illa familiaris est, si tamen non desit excernendus humor ob penuriam partium illum constituentium, aut ejus principia in alios usus non amoveantur. Sic urinæ defectus à nimia sudorum vacuatione pendens Metaptosin vix efficiet. Nil pariter metuendum si perspirationis illius insensilis Sanctorianæ imminutio in corpore sano & illibato accidat, nec nascatur ab humorum jam malè affectorum vitio quocumque. Impunè enim in sanitate augetur, imminuitur, tollitur. Verùm si, quâcumque de causâ in organo positâ, aut à toto corpore pendente, ut sunt res non naturales quæcumque, supprimatur perspiratio, refluus excrementosus humor Metaptosin in quascumque partes efficiet, variaque concitabit diversi prorsus ordinis symptomata. Prætereà, ut norunt Medici omnes, differentia ingens interest inter perspirationem in suo impetu protinùs suppressam, & illam cujus exitus tantummodò tardatur. Hæc enim vix corpus turbat, atque ad alias partes, v. g. vel ad urinæ vias, vel ad alvi patentia intus excernicula deferitur innocuè. Symptomata in primo casu, scilicet in subito suppressa sub impetu, vulgò erethismus & crispationem

Classis prima morbi à suppressis evacuationibus.

Morbi à suppressâ subito perspiratione.

Catarrh-
alium cum in-
flammatione
Metaptoses.

vasorum & important & supponunt. Hinc inflammatio & erysipelas nascentur. Si cum partiali & nerveo erethismo in partes membranofas atque tenfas decumbant, rheumatico, ut aiunt, more sævient. Si sine ullâ irritationis specie in partem aliquam feratur humor ille, fit catarrhodes congestio, quæ præsertim ad tardiores perspirationis immutationem pertinet. Patet inde omnes morbos catarrhales dictos, quos antiqui à fluxione pendere pronuntiabant, nos verò à vitiatâ aut imminutâ perspiratione repetimus, omnes, inquam, Metaptosin pati posse, non exceptâ ipsâ phlogodeâ inflammatione, quæ, nisi partes laceraverit, tumultuosè & vividè illas impetens, suppurationemque sibi sequacem vindicans, sæpe delituit subito ad alias delata partes, mutato etiam charactere & in erysipelas, aut œdema dolorificum converso. Scilicet cellulare tomentum, irritatione laceffitum insolitâ, novas sibi vires contractiles assumit, unde nondum satis fixa & mutata illa materies deturbetur. Imò, in raris admodum casibus, suppuratio ipsa, tenuatis partibus constans, in alias partes, priore sede mutatâ, defluxit, non sine anhelitu, non sine ingentibus articulorum doloribus; imò, notante HIPPOCRATE, cum renum doloribus novis & insuetis, per urinas, sub formâ criseos, effluxit. In primo morbi impetu, ut Galeni verbis utamur, fluxio in phlegmone revincta tenebatur;

phlegmonis crethismo laxato & composito materies hostilis mobilis fit, novasque inire vias apta, Metaptosi, Metastasi, imò & artificiosæ curationi locum dat. Catarrhodes morbus inflammationem sibi adsciverat comitem: sedatâ illâ, nova quidem symptomata induit; at materies evidenter catarrhodes, scretu, sputis, urinarum turbido fluxu, glutinosi muci vacuatione quâcumque sese facit manifestam.

Quid si, ut sæpe sæpius fit, dum improvise morbi isti adoriuntur incautos, cum primarum viarum saburrâ complicentur atque combinentur? Novas inde nasci noxas observatio demonstravit. Nisi enim hæc causa sublit, raro nocet legitima benèque præparata perspiratio, etiam suppressa subito. Tunc enim vel in validioribus subjectis per urinam, vel in infirmioribus per diarrhoeam quæ nasceretur suppletur; & inde cachectica plethora vacuatur, & sine ullo detrimento amandatur, notante SANCTORIO. Nonne igitur morbi omnes illi, à perspiratione suppressâ, sive acuti, sive à chronicâ congestionem, pro complexis atque à composito causarum fonte pendentibus habendi sunt? Tunc simplex solutio vix sine sudore in viris etiam robustioribus, si delictum semel senserint, absolvi potest. At Metaptosis in eis ita speranda casibus, imò ita expectanda est, ut Medici labor in eo reponatur ut rimetur & scrutetur attentè quas sibi vias na-

Catarrhæ-
lium cum
saburrâ Me-
taptoses.

tura affectet. Alia enim est Metaptosis furente syrio & æstuante cœlo ad cutim devehenda ; alia per frigoris acredinem in alvum rapitur , & colicis torquet doloribus morbus , qui per æstatem pruritibus fuisset importunus. Illis omnibus via curationis differt, imò aliquandò cum variis & complexis phænomenis plures simul vias ingreditur. At omnibus communis crusta illa sanguini supernatans ritè effuso , aliquandò congestiones lentiores intra viscera efficit : unde pluribus gravibus morbis prælusere coryza , anhelitus , dolores articularum , vocis rauco , imò & surditas ipsa , cui , notante HIPPOCRATE , diarrhœa est pro Metaptosi.

Aliarum
evacuatio-
num suppres-
sio.

Quod quidem hîc de perspirationis vitiiis dicimus à quibus pendet tam multiplex Metaptosiscon profapia , quæ veteres sub morborum à defluxione pendentium titulo annotaverunt , imò quibus in acutis affectibus universalitatem tribuerunt ; idem , authore post HIPPOCRATEM GALENO , dicendum est pariter de abolitione , aut imminutione cæterarum quarumlibet vacuationum. Illæ duplici sub intuitu debent discerni atque dividi. Alii enim humores nutritii sunt & partem œconomix animalis constituunt , à quibus & copiam & propriam indolem expostulat natura. Alii verò excrementitii sunt. Hos vacuare decet , & quidem secundum ordinem à naturâ præscriptum : sin minus Metaptosis horum sup-

prefforum corruptelam continebit, ut priorum cohibitio plethoram invehit aut excrementorum copiam. Plethoræ non unum incommodum est, Metaptosis non una; nam plethora rarò simplex est sine erethismo, unicum producens effectum gravandì comprimendive. Sed si, quod sæpius evenit, malè constituti & ordinati fuerint humores, compressioni addunt infarctum in vasis, pro nativâ vel adventitiâ debilitate dispositarum ad hæc mala suscipienda partium. Quod quidem duobus verbis, pro brevitate aphoristicâ, SANCTORIUS expressit; necessariò infert *cachexia vestigium, vel febrem.*

Quid efficiant mali periodicæ illæ sanguinis menstruæ vacuationes, fœminis necessariae, cum aut tardant, aut minuuntur, aut cessant, etiam in statu vix morbofo, imò & secundum sexûs naturam necessario, longum foret enumerare; ut certè stare sanitatem sine illorum proventu ubere non posse in id consentiant omnes. Sed præter omnia mala quæ à plethorâ, febrili erethismo, aut contrâ à vestigiis mox inducendæ cachexiæ pendent, mille alia incommoda repetenda sunt ab affectu nervorum, & uteri cum cæteris partibus sympatheîâ. Ab hoc duplici fonte sæpe Metaptoses, imò & Metastases exundantis sanguinæ plethoræ emicant. Brevi plethora degenerem efficit humorem, quandoquidem legitima proportio partium cruorem constituen-

Suppressa
evacuatio
menstrua.

tium, sine actione ordinatâ vasorum organico-
rum ipsum efficientium valere & concipi non
potest. Sic præclara Metaptosis miseros sola-
bitur, si capitis inde enatus dolor, aurium
bombus, oculorum caligo, mammarum imò
& hypochondriorum dolorifica & anxia intum-
escencia, hæmorrhagiâ narium aut sputis
sanguineis solvantur. At pedum intumescen-
tia, at crurum gravitas, at hæmorrhoidum
exitus torquens non desunt; aut, languente
naturâ, stomachi inappetentia, nausea, pica,
singultus, vomitus, pondus in pelvi, tardi-
que vel ipsius mentis motus, socordia, iner-
tia, imò & paralyfis cachexiæ prænuntiæ sunt
Metaptoses. Vidi in muliere, aliundè nervosâ,
menstruam dimidii corporis hemiplegiam tres
integros dies occupantem, quam quarto die
erumpentia solvebant menstrua. Verùm nulla
alia causa adeò violentè nerveum systema
concutit atque convellit, sive aliquis impetus
mechanicis non explanandus legibus, nec ob-
servatione deprehendendus, sanguini refluxo
inde concilietur, gasque aliquod hinc natum
misceatur ipsi, sive demùm compressio sim-
plicior illud convulsivæ actionis genus exer-
ceat in nervorum principium; certè affectio-
nes omnes hystericae atque hypochondriacæ,
tanquàm à causâ feraci, oriuntur à suppresso
vacuationum ordine, &, quod notandum ma-
ximè, si mechanicis regenda legibus febris
exarferit, si inflammatoria Metaptosis accadat,

nullo alio in casu adeò protinùs quæ antea summâ vi ferociebant convulsiones, rebus ad simpliciorum vim mechanicam adductis, conticescunt. Nullum in hoc casu temporis punctum caret Metaptoseos metu. Quæ quidem Metaptosis, causâ non cessante, imò integrâ permanente, sed nonnisi per effectus parti ipsi extraneos cognoscendâ, dùm symptoma aliud ab altero prorsus differente excipitur, Metaptosis est symptomatum, non verò ipsius morbi, aut causæ quæ variabilem symptomatum scenam concitare potest, immobilis ipsa & constans. Vera morbi Metaptosis erit si ab utero irritato inflammatorius impetus feratur in mammas, imò, quod non rarò in tenellis puellis observatur, si irritatio illa, rheumatismi inflammatorii instar, in omnes deferatur successivè articulos, non sine tumore erysipelatode & inflammatorio.

Metaptoseos,
aliæ morbi
ipsius, aliæ
symptomatum.

Verùm præter præsentis in hisce casibus Metaptoseos causas, alia semper subest quibuscumque vacuationibus suppressis, aut imminutis, ut rectè & experimentis & observatione quotidianâ SANCTORIUS deprehendit, vitiosa perspiratio. Etenim quoties alia quævis causa lædendo apta corpus quâvis ratione adurit, vacuationibusque infensa est evidentibus, toties etiam suppressa, aut imminuta perspiratio censenda est, licet minùs sensibus pateat, quæ omnibus respondat vacuationibus, nec unquam aut plenaria aut legitima censeretur, cum

Perspirationis
vitia
conjuncta
Metaptoseos
conduplicant

vitiatur, aut pessum datur coctio, quæ integræ stare nequit, vel unâ è functionibus secundariis læsâ aut pessum datâ. Hinc Metaptosis semper præ foribus adest symptomatrica, omnibus morbis imminens & causam non attingens, sed mutandis apta symptomatibus; ita ut, quod summè notandum est, in morbis etiam per se maximè à Metaptoseon casu remotis, suppressa illa atque læsa, aut imminuta perspiratio, possit facilè Metaptoses invehere. Licet enim cocta non possit cum morbo stare perspiratio, coctione scilicet destructâ, vapor tamen à corpore vivente indefinenter exhalans in partes redire potest, corpori noxas inferre, & sæpe, catarrhi formâ, medio in certamine ægrotantes invadere. Intumescunt scilicet frigore accepto palpebræ; in mediâ febre nascentis coryza vertit febrem in coma somnolentum, & tussis importuna faciem morbi mutat qui alius definit quàm incœperat.

Metaptoses
ab imminu-
tione liquo-
rum digesti-
vorum.

Si verò suppressiones aut imminutiones liquorum digestivorum, aut ad concoctiones primarum viarum inservientium consideremus, certè ingens nobis Metaptoseon ilias enasci videbitur à quisquiliis saburræ intestinalis, quæ jam corruptioni spontaneæ relinquuntur obnoxia, cum bilis reliquiis & mucî illius qui per totum intestinorum tractum exundat undequaque. Hæ porro, cum in mediâ ipsâ sanitate, mala longè à sede mali diffusa

inducant, quidni in morbis & Epigeneses & Metaptoses afferant? Et certè ante omnia id etiam, sine ambiguae theoriae subsidiis, evidenter patet, vix digestionem lædi, vix alimenta, aut difficile coquenda, aut putredine aliquâ laborantia intro-mitti, quin illicò caput doleat, nec priùs dolere cesset, quin non solùm primaria, sed etiam secundariæ coctiones peractæ sint, vacuatusque aut mutatus fomes ille, aut per vim vitæ auctam abactus omninò fuerit. Si tamen, ut non rarò fit, per vomitum aut per diarrhœam abigatur violenter, caput ut plurimùm illæsum remanebit, aut læsum sublevabitur. Nec prætermittendum illud HIPPOCRATIS effatum, quo pronunciat, quòd ab insuetâ plenitudine ventriculi, coryza nascatur subita. Verùm hæc semel posita non semper ab ejus vacuatione discutitur, effectoque mechanico semel posito, augeri & invalescere potest. Quod etiam extendendum est ad gingivarum inflationem, ingurgitationem tonsillarum, aut etiam suffocationes, non sine importuno frigoris aut caloris sensu. Quæ quidem symptomata Metaptoses & morborum mutationes possunt ita inducere, ut jam nullæ exoriantur de ventriculo morbi causâ querelæ, omnes verò ad partes posterius affectas referantur. Præterea verò non prætermittendum est quòd in prædispositis corporibus ab hoc solo sæpe ventriculi abore pruritus enormes atque in cute titillationes vix

vincendæ oriantur, quæ postea, vitio neglecto, possunt in Metastases facessere, & abscessus furunculosque multiplices tandem invadere. Id in ætate provectis convalescentiam morbi ferè ingressis quotidie observare est, si immorigeri fuerint illi, & falsâ spe virium per pleniorum victum instaurandarum alliciantur ad ingurgitationem. Illa etiam Metaptosis ad eos pertinet qui ante morbum herpetibus laborabant. Quid hîc sputa & excretiones plethoræ malè coctam & ferè cachecticam probantia commemorem? omnia jam vulgata, at Metaptosi per se apta inducendæ, si jam causa subsit in vitium aliquod inclinata. Vix enim ullum dari in affectibus illis qui corpus accidentaliter invadunt affectum simplicem aut non à pluribus pendentem elementis facile observatores omnes fatebuntur: tantus scilicet est partium inter se consensus, tanta conjunctio atque connexio! Quin etiam febrium inde multiplicem complexum efficientium ceteram pendere evidens est, quæ omnes possunt, si vacuationes ritè & ex ordine naturæ post præparationem illam quam coctionem vocavit HIPPOCRATES non fiant, per crisin atque Metastasin absolvi, nec minùs in ipso morbi decursu Metaptoses experiri, à quibus prorsus & in formâ & in incessu immutentur.

Metaptoses
à vitiis organorum
concoquentium.

Nunc verò si ad diversa quæque organorum concoquentium instrumenta attendamus, unaquæque functionum huc concurrentium læsa,

ut varia infert vitiorum phænomena, ita etiam & variis subjicitur Metaptosis. Liquor ille quem gastricum vocant, pancreatis succus quocumque modo vitiat, dum molem intrà intestina ab alimentis inductam suâ imbuat qualitate, vitiis etiam inficit; unde, ut causa morborum multiplex inde infertur, ita etiam perspirationi legitimæ nova nectuntur vincula, novasque morbi primarii qui intrà ventriculum insidet Metaptoses minitantur. Hinc & lymphaticarum glandularum ingurgitationes pendent, & repetuntur plurima diarrhœarum genera, aut contrà, ex deficientibus liquidis istis, aut mucis in morem glutinosi compactis, constipationes oriuntur quarum sequelam atque Metaptosin nuntiant hæmorrhoides vasorumque venosorum intrà intestina varices. Nec prætermiserim hîc varia torminum & dolorum, ut aiunt, colicorum genera, nisi ipsa sæpius pro principe morbo causæ latentis effectum, quàm pro Metaptosi habenda forent. Sed quid hîc addamus de acido in intestinis puerilibus, forsitan & senilibus decrepitis prædominante, quod varias sæpe Metaptoses efficere videtur, nunc in articulos qui ita violenter à ventriculi sympathiâ torquentur, ut difficile esset iis inhærentem materiam non admittere, nisi vel minimi cathartici efficacia dolores quasi prodigiosè discuteret; nunc in musculos à genere nervoso in convulsionem actos: quæ pariter symptomata à

vomitorio, si non tolluntur, mitigantur saltem evidenter; cujusquidem morborum effectus ad Metaptosin referendi mille exempla congerere facile foret.

Colici doloris Metaptosis in paralyfin.

Verum nulla saevior Metaptosis, nulla evidentior, quam quæ mutatâ formâ fit colici atrocissimi doloris in artuum paralyfin & resolutionem: quæ quidem Metaptosis, quanquam in colicâ pictorum frequentior sit, tamen in aliis colicorum dolorum generibus occurrere potest, ut sæpius epidemicè contigisse testantur AETIUS, HUXHAM, aliique complures.

Biliofæ Metaptoses.

Enim verò in Metaptoseon quæ à ventriculi peccatis pendere possunt historiâ, primum certè locum sibi vindicat bilis secretio, aut aucta, aut imminuta, atque natura prorsus immutata. Tenuissimus scilicet humor, non tantum pro universali tenuatarum sanguinis partium excremento habendus, sed etiam recrementum vocandus utile, præ aliis quibuscumque corporis humoribus exundat undequâque, & sæpe huc atque illuc colligitur, ita ut prima cutis, textui superposita cellulari ipsum excipiat, postea verò cæteræ corporis partes etiam ipso irritentur, sive collectim, sive separatim. Quin etiam, si, quod observatio satis antiquis demonstraverat, & quod ipsa natura bilis indicat, pro principio poni potest, videtur facillimè cumulari bilis per totam corporis latitudinem, quâ præcipuè adeps extenditur, vertique humor alter in al-

terum, & per hepar superfluus in intestina deponi; unde quoties aut spasmus partes illæ stringuntur, aut compressione laborant, aut obstructione obstipantur, ne refluant principia biliosa periculum præsens est. Icterus solâ vasorum strictione spasmodicâ nasci videmus, veræ Metaptoseos sub formâ, post colicos dolores convulsivos, post ventriculi irritationes, imò in capitis vulneribus; sed nullo alio in casu promptiùs atque evidentiùs quàm in animi affectibus tristioribus, aut in ipso iracundiæ furore. A quibus quidem causis quàm facilè spasmus in veram inflammationem vertatur observatio infelix edocuit. Certè in violento furore, maculæ viridescentes flavæ & luridæ exoriri visæ sunt, quibus necessarium fuit ut pustulas efformarent suppuratione solâ sanandas. Symptomata etiam illa à bile pendencia, quoties sæpiùs exardent, principia bili efformandæ & constituendæ idonea vitiuntur, prædominante forsan aliquo ex elementis bilis, sive spissescat illa & in mucaginem non satis actuosam vertatur; sive induretur, deficiente, aut alibi rapto principio aqueo; sive acrior & nimis solvente donata virtute ubertim tota inficiat incernicula & per omne corpus, jam intrâ vasa contineri impos, diffundatur, simulque exterius effluens, hominem universum bilioso intingat caractere. Sic vertitur cholera in icterum, alvo intereà biliosa fluente, conspicuum. Unde patet

quàm facilè, quàm universim Metaptoses varias inferre possit. Hinc sputa biliosa, tussis, pruritus, urinæ mordax in vesicæ meatus sæviens acrimonia, & dolores in senioribus diuturni: nec enim semel facta ab acrimoniâ biliosâ impressio & nata Metaptosis, bile vacuatâ, aut in pristinum statum restitutâ, facilè deletur. Quid ampliùs agamus de varicosarum hæmorrhoidum tumefactione & fluxu? magnum certè in morbis hepatis levamentum, quæ depuratorium organum constituunt, quarum absentia non solùm plethoram, sed morbos cutaneos, sed vultûs guttam roseam, sed anhelitum, vomitum, nauseam infert, ac demùm infarctus, scirrhus, & hydropem immedicabilem.

Hæmorrhoides inde metaptoicæ.

Cæteros humores & ingesta vitiat vitiosa bilis.

Præterea verò ea est recrementi hujus utilitas ita demonstrata, ita usibus quotidianis responsans, ut ejus vitia omnibus intrâ corpus introducendis communicentur. Abest ergò, eâ vitiatâ, quævis concoctio; residuaque alimentorum introductorum recrementa aut excrementa novam prorsus induant naturam necesse est. Amarorem tetrum, solventem, saponaceum concipit bilis asservata; spissata præ ardore, quem notabiliter auget, resinosa fit aut calculosa. Imò ardore simul violento effervescente, & coctione præ illis vitiis impeditâ, degener bilis it in resinosam diathesim, simul cum aciditate acri principia ejus formante & venenatam illi impertiente

indolem. Porro, quot mala inducere possit, quæ nullatenus ad pristinam & primævam mali causam pertineant, sentiet ille qui hoc nomine veterum atram bilem comprehendendi ^{Atra bilis in Metaptosim ruens.} atque designari intellexerit. Quid hîc addam de Metaptosis illis biliosis subitis, quas accipit humor ille à sympathetiâ nimium intrâ corpus exercente imperium, quam nec physice, nec cognita nervorum distributio dividendam reliquit? Quæ Metaptosis vel in ipsâ illâ sanitate quâ biliosæ fruuntur constitutiones ita sæpe accidit, ut videre sit homines qui, animo præsertim affecti, pluries in die colores vultûs immutent. Et certè, sive bilem in statu sanitatis spectes, sive in morboso statu, nullus alius est humor qui tot ac tantas Metaptoses facere possit, imò tot morbos, quorum nullus est qui factam Metaptosim excipere non valeat.

Quod verò de bile hîc, maximè universali ^{Metaptoses ab aliis humoribus, v. g. urinâ.} Metaptoseon causâ, pronuntiatur, ad alios pariter humores supervacuos, exundantes, & aliâ quâcumque de causâ intrâ retentos pertinet. Nullus alius humor adeò evidentem efficit Metaptosin atque urina, quæ, ubi retenta fuerit, nausæâ vomituque hominem ita afficit, ut inter symptomata renum, aut obstructorum, aut compressorum, aut coercitorum vomitus ille contineatur; imò sudor ipse prolicitur urinam redolens: quippe refluxus humor odore suo vel maximè dissita inficit.

Metaptoses
ab humori-
bus à morbo
efformatis.
Pure.

Verùm si à naturalibus humoribus ad illos quos ipse morbus efficit inquisitionem nostram feramus, certè nullum alium Metaptosibus inducendis adeò feracem reperiemus quàm pus ipsum. Nam, omni sublatâ theoriâ, observatio demonstrat in omnibus inflammatoriis morbis, catarrhalibus præsertim, nasci intrâ ipsa vasa sanguinea humorem puri analogum, qui, in partes delatus etiam à malo, ut videbatur, immunes, ibi abscessus efficit quasi illicò natos, à quibus etiam in urinam felici successu visus est refundi; quod nisi contingat, partes in quas decubuit, tandem sibi quærens exitum, dilacerat, & spem resolutionis omninò tollit. Nec non sine ullâ curationis spe potest Metaptosis, & quidem mala, effici, cum scilicet pus, remanente tamen pristino malo, ad partes vicinas, aut etiam distitas jam prædebilitatas defertur: unde multiplicantur ulcera, accersitur phthisis, longisque cruciatibus fatum ineluctabile supervenit. Nonne vulgare est, in extremo phtiseos illius pulmonalis agone, videre homines pure undequâque exundantes & quasi in illud conversos: quod etiam in variolarum redundantium suppuratione occurrit. Pus exire vidi per multiplices abscessus, universum urinosum laticem adimplere, imò per oculorum angulos erumpere: unde sæpe, jam crustis variolosis deterfis, morboque ut videbatur peracto, sustulit ægrotantes è medio mucî

omnis animalis in purulentam saniem conversio. Verùm non inauditum, aut in arte incognitum est, pus etiam ulcerosum partem aliquam deseruisse, in alias delatum, cum certè fluctuationem videatur subitus ille refluxus sustulisse, si tamen usque fidendum sit illi cuicumque fluctuationi: non enim rarum est fluctuationes in textu cellulari simulari, à quibus pus nunquam defluit. An aër, an aliquod *πνεῦμα* cellulas inflare & extendere videtur? Certè illa qualiscumque fluctuans partis alicujus non rarò observata tumefactio, degenerem arguit humoris mucosi indolem. Unde post longas aliquandò moras, pus tandem erumpit, quo tempore illum jam non metuendum sperare fas erat: visus est vel ipsi HIPPOCRATI, pro crisi, fluxus humoris per vesicam, cocti, formâ lacteâ æquali & lævi insignis; qui si finem morbo non imponat, spem nostram in hoc uno repositam relinquit, ut tandem longo & redivivo abscessu salus tardior affulgeat. Certè quâ ratione in interiorum abscessuum curatione cicatrix fiat vix intelligi potest, partibus laceratis atque discissis; at saltem prævideri potest remansuram in parte priùs affectâ infirmitatem quæ omnibus malis ipsam reddat obnoxiam; imò in cadaveribus ægrotantium postea alio casu pereuntium, vestigia cicatricum duriorum inventa sunt: nec non in hepate & pulmonibus.

tophi inorganici visi sunt partem prius ulceribus affectam adimplevisse.

Dispositio
partium ad
excipiendas
Metaptoses.

Ex his porro observatis, patet primam morborum illorum classem quæ pendet ab humorum retentâ aut vitiatâ excretionem, quamcumque partem affectaverit morbosus ille fomes, posse & Metastases & omnia Metaptoseon genera experiri, iisque peculiariter eò magis subjici partes corporis, quò majorem analogiam secundum acceptum naturæ ordinem cum humoribus atque organis prius affectis servant. Quò enim plus illa cum coarctatis organis aut fluidis peccantibus consonant, ipsisque secundum naturæ ordinem in officio peragendo supplent, eò magis de vitio participes fiunt, excipiendisque morborum causis & eorum communioni accommodata sunt; quod quidem omnibus Metaptoseon generibus commune est.

A variis
causis oritur.

Præterea verò hæmorrhagiæ quæcumque, quæcumque vacuationes nimix favent Metaptosi faciendæ in partes in quas fluxus dirigitur. Hinc sæpe à catharsi emicuit dysenteria, à fluxu urinæ immodico stranguria, à sudoribus nimis pustularum in cutem congeries, imò ipsa aliquandò miliaris eruptio, &, in pessimis etiam morborum putridorum generibus petechiæ. Observationes circa hæc Metaptoses multiplicavit in insulis Americanis J. HILLARY. Sed præterea cum ab hisce humorum fluxibus debilitas inducatur, tardatur

coctio, languor ejus effectibus inducitur, deponuntur huc & illuc materies quæ fuerant expellendæ, fitque morbi acrisia, ejusque & diuturnitas & mutatio nascuntur.

Altera affectuum Metaptoses simul atque Metaftases admittentium classis eos comprehendit, qui pendent ab introducto, quâcumque de causâ id fiat, miasmate venenato, sive causâ extraneâ mobili, quâcumque fuerit illa. Hoc certè sub titulo comprehenduntur morbi omnes contagiosi, aut etiam epidemici quicumque, à causâ pendentes incognitâ, nec satis ad evidentes aut aëris aut rerum quarumcumque non naturalium alterationes referendi. Huc ergò pertinent venenatæ atomi quâcumque erodentes, putredinem inferentes, & in nervos suam exercentes actionem. Quippe, referente clarissimo TISSOT, etiam ad nervum systema pertinet Metaftasis. Uno verbo, nullum est affectionum genus, quod ab extraneis partibus pendet, quod non possit Metaptosim pati, nisi organum in quod decubuerit ictu violento nec restituendo eraserit. Tunc enim mors ineluctabilis fieri non patitur Metaptosim, nisi inter Metaptoses frustra & prorsus incassum recensere volueris petechiales illas maculas merè gangrænosas, quæ aliquandò, etiam post mortem, in cadaveribus subito erumpunt. At ubi adeò violenta datur causa, nullâ ratione concipi potest quâ viâ queat aut imminui aut destrui morbus, quàm

Classis altera morborum Metaptosim admittentium.

Morbi ab introducto venenato miasmate.

1°. Acuti.

per violentam atque causæ tantæ correspondentem Metaptosim, quæ possit totum virus prostertere atque eradicare. Nec ullibi alibi tam multiplicata reperitur aut Metaptoseon aut Metaftaseon caterva, quarum alia aliam excipit; quippe superregurgitans causa in varias, vi quâcumque naturæ, partes disjicitur. Sæpe, malo omine, à causâ solâ id efficitur; sæpe etiam inutilibus concitata naturæ viribus Metaftasim mentiuntur. Quæ quidem symptomata, cum evidenter atque terrore incusso in pestilentibus morbis ferociant; minoreque tumultu, nec mechanismo dispari, in variolis atque morbillis agant & agantur; in genere ad omnes quoscumque morbos intulerit causa externa pertinent atque referuntur. Vidi variolas insertionem concitatas, eruptione factâ, per sudorem fracidum, copiosum, olentem ita abiisse, ut vix una jam apparentium pustularum ad suppurationem abierit. In casibus magis metuendis, exempla similium malorum pessima congeffit in tertio Epidemicorum libro HIPPOCRATES, dum pestilentialem constitutionem tantâ curâ descripsit.

2°. Chronici.

Nec in acutis solum Metaptoses fiunt: mechanismus idem ad chronicos pertinet. An alia datur lues adeò Metaptoseon capax atque ipsa arthritis, quæ acutas etiam Metaptoses efficere potest, omninò à pristina formâ alienas, imò etiam & peracutas? Hæc ab artubus, subito ictu incusso, caput comate plectit aut

violentâ phrenitide, uno in alterum abeunte symptomate; thoracem anhelitu vexat, aut suffocante catarrho perimit, cruciat intestina, vesicam & renes inflammatione afficit, imò &, dolorificæ indolis oblita, intrâ glandulas sese agglomerat delitescens, scirrhusque efficit, & morbos chronicos tenacitate horrendos invehit, nisi jam insperata nec expectata ex insidiis arthritidis prorumpat. Ab hujus autem frequentibus insultibus quanta in omnibus organis nascitur debilitas, unde tandem, accisis viribus, fatiscant omnia? Hinc ipsam in ulcera converti aut herpes senioribus notum est. Epigenesibus patet scorbutus, Metaptosis arthritidis, rheumatismus, imò & omnium generum herpes, qui morbum quemvis simulare norunt & dissimulare.

CAPUT SECUNDUM.*De variis Metaptoseon causis & speciebus.*

QUIS sit Metaptoseon mechanismus, à quo pendeant mutationum fonte, facile ex præcedentibus eruitur. Adest hinc causæ lædenti impulsio, adest illinc partis læsæ resistentia reactionem actuosam in illâ supponens. Verùm in omnibus de quibus agitur affectibus, ad quos pertinere potest Metaptoseon doctrina, quoties illa aut timenda aut expectanda est, morbus præ naturâ dominium exercuit, quæ tamen, viribus sibi insitis imò & auctis, ipsi resistit. Quotiescumque igitur causa morbi viribus naturæ non devicta, non prostrata est, sed à parte in quam decubuit in alteram defertur, causa potuit non mutari, sed pars morbum excipiens debilitata prius est: quæ contrà morbum acceptum repulit, viribus suis mutationem hanc induxit. Quæ quidem virium differentia inter varias corporis animalis viventis partes, tùm in acutorum morborum furore, tùm in chronicorum morborum inertia, quotidie per observationem apprehenditur.

Metaptoeses enim tùm in acutis, tùm in chronicis morbis æqualiter occurrunt. Semper causam

causam morbi integram designant. In acutis aut perniciem, aut diuturnitatem morbi præfagiunt. In chronicis contrà aliquandò spem roborant: imò, in elanguescente priùs morbo insperatum possunt exitum spondere.

At, sive in acutis appareant, sive in chronicis, possunt Metaptoses dividi in primarias ex indole ipsâ morbi pendentes, & secundarias quas infert accidentalis quælibet causa. Priores efficit ipsa partium inter se affinitas & communio, sive ratione officii, sive vasorum communione, & vicinæ jure nata, sive demùm debilitatis nativæ, aut acquisitæ intervntu promota. Secundariæ verò ad neglectum rerum naturalium referuntur. Suum sibi caput habebunt. Primariæ Metaptoses rursus in plures æquè classes subdividendæ sunt.

Metapto-
ses primariæ
& secundariæ.

Prima est fomitis morborum indoles quâ per se multiplicari valet. Secunda ejus est copia quæ vires prosteruat atque funditus adoriatur. Cui causarum classi ea addenda est quæ pendet à virium imbecillitate. Tertia quæ à corporis vitiosâ constitutione ita nascitur, ut pronum in vicia corpus illatam luem in partem aliquam combibat & ad eam advocet, dum à reliquis repellitur. Quarta demùm est ea humorum conditio quâ ipsi depravati, huc, aut illuc ad morbosos effectus per Metaptosim eliciendos, ab occasionalibus, sive accidentariis causis determinantur. Porro, de his causarum capi-

Causarum
capita qua-
tuor.

tibus singulatim agendum est, quippe quæ causas omnium Metaptofeon comprehendant.

§. I.

Causa prior
Metapto-
feon; fomes
multiplican-
di se capax.

Fomes Me-
taptofeon fe-
rax in peste
& variolis.

N A S C I intus atque ibi quasi educari, inde verò multiplicari partes naturæ admodum ad-
versas ita in confesso est, ut probari res non
indigeat. Adsit exemplum pestium, seu febrium
contagiosarum quarumcumque, quæ, corpori
illatæ, spatium temporis aliquod quo quasi
alantur intra corpus sibi postulant; nec prius
erumpunt & vim machinæ inferunt, quàm
multiplicatæ furias conceperint atque nocendi
facultatem: at si dubitantes animos aliqua
incessat, utut malè illa fundata sit, hæsitatio,
omnium demonstrationum locum sibi vindi-
cabit famosa illa variolarum insitio. Ex hac
porrò constabit delitescere posse innocuum
omninò & vix functionibus lædendis aptum
fermentum hostile, depositumque ad arctos
glandularum infarctus, ibi, tum calore loci,
tum actione vitæ intumescere, & ita multi-
plicari, ut jam spargendis undequâque atomis
nullus finis assignari possit, aut concipi: nam,
naturæ indolem sibi comparare & mutari
impos, partes sibi analogas mûcumque om-
nem immutat & in se convertit fomes ille,
multiplicatur malum, febrem concitat, cujus
efficaciâ ad cutem feratur multiplex jam ma-
teries, indeque suppuratione solâ abigatur.

Huc usque adest tantum Metastaseos idæa simplex, cum scilicet expulsus ad cutem morbus corporis viscera à veneno sinat intacta & immunia. At omnia sæpe subsunt primis diebus in corpore prædisposito pericula, quæ inflammationem etiam comitantur vehementissimam. Postea junguntur metuenda suppuranti parti cuicumque incommoda; putredo, vel à primarum viarum saburrâ inducta, vel ab ipso corporis fundo nata, vel ab exundantis materiæ copiâ fota; acrimonia, aut ab extraneis illata, aut à fomite jam præexistente pejorata venereo, scorbutico, herpetico; unde perpetuæ minantur & caput & thoracem insidiæ.

Quod autem in acutissimo & ferali morbo, In chronicis malis.
sive ars, sive natura molitur, quotidie etiam efficit in chronicis morborum cutaneorum formis, scabiæ, herpetibus, &c. Verum, hæc semel Metastasi constitutâ, quot Metastaseon species materia hæc ad cutim deposita induit? Sæpe, & id omnibus vel simplicissima observatio demonstravit, vertuntur in ulcera pustulæ herpeticæ, illa quidem aliquandò per ambitum rodentia, aliquandò etiam excavantia fungosæque. Tussis ferina, & acredine notanda, & anhelitu insignis scabiem retròpulsam excipit. Maniam vidi, & quidem insanabilem, à retròpulsâ tincâ oriundam. Spasmos asthmaticos, colicos dolores vehementes, hæmorrhoides ferocientes,

stranguriamque ipsam ab herpetibus intus sæ-
vientibus quis non vidit? At, sine evidenti
retropulsione, in gulosis & edacibus viris,
quam sæpe putridæ primarum viarum collu-
vies, illi junctæ quod ad cutem deferébatur
fermento, Metaptoses inferunt formidini indu-
cendæ pares? Quippe quod virus fermentef-
centis indolis speciem exhibebat, putredini
conjungitur, atque cum ipsâ coit; quæ brevi,
dominatum obtinens, corruptionis speciem
propriam ingenerat, pristinoque veneno nova
addit symptomata: sic ab artubus in oculos,
in genitalia multiplicato, & sævitiem nacto
fermento hostili, fit Metaptosis. Sæpe vidimus
in morbis variolosis totum corpus adipe de-
fraudari, & verti in sceletum, corruptâ &
peffumdatâ mucosâ materie; at sæpius, in
articulares glandulas grassantes morbi reli-
quix, ægros gravi plectebant anchylosi, vix
postea medicabili. Quid si, ad historiam
Metaptoseon ab hac causâ pendentium am-
pliolem efficiendam, hîc mirandas illas ve-
neni pestiferi in varios artus corporis Me-
taptoses, quas in libro epidemicorum tertio
scriptis sacrauit HIPPOCRATES referam?
Quid, si diversas herpetum in chronicis phases
atque Metaptoses recensere foret animus?
Omnia jam tractata. Satis ex hisce exemplis
patet multiplicari interius fermenta morbis
concitandis idonea; imò, cum morbi isti à
materiâ pendeant extraneâ, perfectæ concoc-

tioni vix aptâ, patet ipsos plurimum omnium
 posse in concitandis atque efficiendis quibus-
 cumque Metaptoseon generibus. Et in his qui-
 dem hoc notandum, quod in animato corpore
 possint longo tempore delitescere hostiles illæ ^{Morbosus}
 atomi, sine ullâ nocendi efficacîâ, aut facultate; ^{fomes diu}
 donec per liquidi adventantis, seque illis com- ^{sæpe delites-}
 miscentis impetum, fluiditatem & motum in
 externa accipiant: unde sæpe, causis à suâ
 indole & naturâ longè dissitis, sese comites
 adjunxere fomites isti latentes, ignoti, no-
 vamque actuositatem nacti, & inexpectatas
 imò nec prævidendas effecere Metaptoses. Sic
 sæpe tardius hæreditaria, aut etiam conquista
 labes emicuit; quod in hæreditariis morbis
 commune est, imò in ipsâ rabie caninâ acci-
 disse narrant Authores, præcipuèque MEA-
 DIUS: herpetibus verò, aut etiam arthritidi
 maximè familiare esse nimis cognitum est. Et
 certè ab hac causâ intelligitur cur morbi plu-
 res quibusdam prosapiis magis infensi sint at-
 que metuendi quàm cæteris hominibus: latet
 enim in hisce corporibus lues quædam incog-
 nita, quæ se nondum observandam præbue-
 rat, at labem altè corpori impresserat, quæ,
 per accidentalem causam in actum elicitâ, sese
 ferali omine manifestam facit. Vidi sic nu-
 merosam florentium puellarum prosapiam,
 phthisi à matre & avo acceptâ pulmonali ad
 vigesimum ætatis annum è medio tolli, unâ
 exceptâ, quæ connubia respuerat, sobrietati

& vitæ virginæ dedita, ob infitam à sororum fato formidinem. Eodem illa erat corporis habitu donata, iisdem periculis obnoxia quæ sedulior vitavit & depulit. Ea inexpectata latentis fomitis explicatio, iis inter alios competere dicunt hominibus quibus rufus ardet capillorum & barbæ color, & gravis hircus ad alas & inguina redolet.

§. II.

Causa Metaptoseon altera Morbo-
si veneni copia naturam
gravans.

In levi
morbo vix
ulla Metap-
tosis.

Metapto-
ses contin-
gunt in gravi
morbo.

SECUNDA causarum Metaptoses efficientium classis uberrima est, & ferè maximum morborum feralium numerum constituit, morbi scilicet gravantis exuberantia: quippe in hac secundâ Metaptoseon causâ, prior, de quâ modò actum est, morborum sese multiplicantium classis comprehenditur. Morbus siquidem onus est, ut GALENI verbis utar, naturæ impositum: quod, si fuerit leve, morbum levem & facilè sanabilem constituit, sive solvi ipsum patiatur materiæ morbificæ mitior indoles, sive, concoqui impotens, crisin, aut Metastasin efficiat. Sed, in levi morbo & à paucâ pendente materiâ, Metastaseon, si fugax causa fuerit, ut in catarrho levi, potest varia & multiplex forma induci; at vix alicui Metaptosi locus datur.

Sed, si fuerit onus grave, non Metastases solùm, verùm & Metaptoses expectandæ sunt: quippe errans causa vires undique op-

primens nunc huc hæret, nunc illuc; & sæpe, cum Metastases ante coctionem saltem inchoatam nullæ sint, & secundum HIPPOCRATIS effatum, in magno morbo nil paucum criticum sit, sæpe oboriuntur Metaptoses quarum unaquæque propriam sibi curationem postulavit. Ita in morbis catarrhosis sæpe videmus stanti atque subsistenti suffocationi sese jungere capitis dolores, deliria, vomitus, diarrhoeas, puncta lateris, dolores ad articulos, &c. imò & nullum levamen afferentes suppurationes. Id etiam in variolis accidit, in quibus ita multiplicata materies corpus conficit, ut jam illi ad cutem hæsitanti locus non relinquatur. Hinc ipsam sub textu cellulari delitescere necesse est, atque ibi novas struere insidias. Mucus scilicet omnis, omnis adeps, pure admixto liquantur. Feruntur huc & illuc ulcera: imò ipsa ossa, ad articulos præcipuè, quo locorum spongiosa illa sunt, exeduntur, putrescunt oculi, stillant fistulæ, suppurantur interiora, & ni ocyor lethum attulerit gangræna, conficitur lento tabo æger, Metaptoseon victima. In hoc certè terminationis ferali exitu consentiunt omnes pestiferi morbi, ubi vires superat veneni exuberantia: nam qui rari superant, oculis destituti, simi naribus, cruribus claudi, aut mente hebetes incedunt. Quippe in hac materie exuberante copiâ non modò Metaptosis accidere potest, sed est veluti ne-

cessaria. Verùm, non uno modo exuberat morbi materies, & multiplices hîc oriuntur Metaptoseon differentiæ.

1°. In morbo exuperanti præ imbecillitate virium,

Sæpe onus grave est pro virium infirmitate, tuncque causa levior in gravem transit. Hinc qui à morbo vehementi viribus accisi sunt, qui, per vulnera confecti & jam actione vitali defraudati, si virus aliquod, aut molem extraneam intus combiberint, vix veneni symptomata aut sentient, aut expriment. Convulsivum erit per Metaptosin, quodcumque sese oculis offeret; nil rationale, nil non absurdum emicabit. Imò in gravi casu, & viribus præ debilitate fatiscentibus, oppresso vitali spiritu & circuitu interrupto, mors placida, obstructis & actionem recusantibus meatibus, supervenit, nullâ crisi, nullâ Metastasi, Metaptosi nullâ; aut, si quæ fiat, sit in viscera vitæ sacra, lethalis ipsa per se & quasi subito perniciofa.

2°. In morbo gravi propter oppressum vitale virium principium.

At secundo si vires oppressæ sint, sive à veneno in caput delato & in hanc vitalem arcem decumbente, sive à quâcumque aliâ causâ; hic actio quidem vitalis naturæ, quæ interiorem actionem & excitat & fovet, aut perimitur, aut, omninò abnormis facta, salutares effectus non exerit. Hinc certè non solum coctio nulla, sed & nulli nixus ad coctionem sperandi sunt; viget autem aut putrescens, aut fermentescens, aut quoquomodò liquores immutans actio morbi mechanica, silente

& inertī omni facultate vitali : tunc nec Metastasi salutarem, nec crīsim quamcumque sperare convenit, sed solummodō mutationem Metaptoseos malam illam & quocumque modo feralem, eoque magis quō magis recedit à naturā morbus. Tales sunt tumores, indurationes, maculæ pestiferæ, hydropes generis cujuscumque, stases demū, ut cutim, sic intima viscera depascentes. Sic agunt violentā vi acredines putridæ; sic agunt plethoræ in cerebrum delatæ; sic & aqueus latex à caco-chymiā exundante in principium nervorum actus: imō effectus eosdem, sed lentiū invehunt affectus omnes animi tristes, animam è pacato stātu deturbare apti, & omnibus inertiam functionibus animalibus incutere idonei. Nam in his, omnis febris irregularis & abnormis, corde stricto, coctionem recusat & crīsim repellit. Ut ergō prior illa, viribus scilicet omninō deficientibus, Metaptoseon origo & causa quasi necessariō promptam atque veluti necessariam mortem invehit; ita hæc altera ab iis compressis atque sub morbi pondere delitescētibz sæpiū lentā tabe peredit; modō tamen arte, nimis sæpe inutili, vires vitæ non exsuscitentur atque renoventur: tunc enim fieri potest ut, cæterarum partium facultatibus prædominium obtinentibus, & Metaptofi reliquum corpus liberante, venenum, lentiori, sed existente naturæ actione, in minū momentosam partem deferatur, in

quâ, viribus actuositatem exercere jam idoneis, natura tandem ad conterendum hostem prævaleat.

3°. In exuberantiâ materiei per ipsius naturæ actionem evolutæ.

In evolutione corporum.

In infantiâ.

In puertatis limine.

Verùm non sine magno medentium timore natura ipsa intus allaborans multiplicem sufficit Metaptoseon materiem, summâ Medicorum attentione dignam; hæc à longinquo sæpe fundamento orta, nunc per varia ingruit fortuitaque accidentia, nunc in ipsâ corporis idiosynchrasîâ natalia invenit. Universalis hæc est & vix devitanda causa. Sæpius illa, in flexilibus juvenum corporibus, quasi ex naturæ constitutione, etiam sine morbosis partibus admissis, sed in novos nixus mutationesque corporibus necessarias nitente prætermodum naturâ, contingit. Scilicet materiæ nutritiæ exuberantis, sed crudæ acrimoniamque inde facilè concipientis fieri videtur Metaptosis. In articulos sæpe fit, aut in oculos, in parotides, in genas, in organa digestionibus inservientia. Sæpe brevibus ab ipso ortu intervallis manifestus fit uberrimus ille Metaptoseon fons in dentium eruptione, & in dispositione illâ convulsivâ quam ventriculi spontanea vitia inferunt. Sæpe tardiùs, hanc materiæ nutritiæ mutationem præmatura chlorosis puellarum invehit. Varias enim minatur insidias, & quibus vis supervenientibus morbis novam impertit indolem, novas complexionem addit Metaptoseon feraces, nunc hydropi & cachexiæ adscribendas, nunc ad

phthisin inflammatoriam referendas. Quod æquè in muliebri sexu, nondùm erumpentibus menstruis, & in masculâ vi necdùm evolutis ad generationis officium inservientibus organis accidit. Tunc temporis languet non evolutæ actio naturæ sub humorum jam abundantius exundantium pondere, sed per vices atque periodos, præ juventæ fervore, exasperatur, febriles motus sibi sæpe expostulans. Hinc nulla alia ætas adeò Metaptosis patet scenam ludentibus variam, & nunc huc, nunc illuc multiplicatis actionis naturalis effectibus: nullâ enim in aliâ vitæ periodo tantam corporis organis mus subit mutationem. Cùm pili enascuntur, vox mutatur, totum corpus ad novos usus accommodatur. Porro in eâ utriusque sexûs conditione, ut novus excrementorum recrementorumque

Metapto-
seon puero-
rum ætati
propriarum,
à pubertate
dissipatio.

ordo nascitur, ita destruitur veterum glutinum vix spiritibus fœtorum farrago: resistendi vim edidicere glandulæ; pristinaque Metaptosis, ab ipsâ olim inductæ corporis mucosæ prægnantis conditione, jam vincuntur. Sic ad aures saniem stillantes nullum præter ætatem invalescentem potentius subsidium, ad oculorum lippitudinem, ad pustularum ulcerosarum eruptionem, ad crustas illas lacteas, ignem sylvaticum, faciei maculas; quid plura? ad ipsam epilepsiam & convulsivas dispositiones. Imò, robore illo afflato, visæ sunt erigi partium ipsarum, ab infantili natæ

vitio, distorsiones, modò structuram ipsarum partium organicam non fuerint adortæ penitus. Hinc tot mala totque Metaptoses ab ætate sanatas numeravit HIPPOCRATES.

Metapto-
seon causæ
sexui fœmi-
neo propriæ.

Tùm porrò nascuntur maximæ inter utrumque sexum differentiæ, morborumque inter se discrepantium proventus Metaptoseon maximè ferax. Jam quantum à virilibus muliebres morbi discordes sint quis nescit? Morbus muliebris ferè sine Metaptosi nullus datur. Corpus habile & fluxile nunc huc, nunc illuc causam eò magis defert, quò magis cum nervis tensis atque vibratilibus & flexilibus fibris res agitur; semper minas intentat plethoræ veræ metus, muliebris ætatis progressus: semper nervi actionem moluntur inordinatam. Adde hîc humorum extraneorum ex ipso naturæ ordine nascentium exuberationes, delitescantias, eruptiones inconstantes. Idem morbus fit catarrhus, erysipelas, rheumatismus, suppuratio, hydrops. Unde vitam illæ in doloribus transigunt, quos & patienter tolerant & cum minori periculo.

Cuilibet
ætati & con-
ditioni suæ
Metaptoses.

Nec certè deest in utroque sexu cuilibet ætati, cuilibet vitæ conditioni, ut diversitas in morbis, ita & in Metaptosibus varietas: quarum aliæ, necessariò cum morbo junctæ, ad ejus naturam pertinent, aliæ accidentariæ tantùm dici possunt. Singulas enarrare impossibile est: alias edocet Physiologiæ simplicior inspectio; alias inexpectatas nec prævi-

dendas infert vis animata insita & abscondita ,
cuique subjecto peculiaris. At illas ullâ vix
comprehendere possibile est enumeratione ,
licet , de sympathetiâ loquentes , KAW-BOER-
HAAVIUS & REGA , rem immensæ inquisi-
tionis quâ fieri potest sedulitate descripserint ,
sed maximâ sui parte non valuerint attingere.

§. III.

HINC porrò patet quanta sit seges expec-
tanda Metaptoseon à perversâ solidorum
constitutione , sive connata sit illa , sive con-
quisita , si quandò morbus inciderit. Si enim
v. g. fracta sit illa quæ inter partes convenire
debet proportio , tunc vires morbi in illam
præcipuè desæviunt , quæ volumine , aut struc-
turâ aliis nullâ ratione proportionalis est. Sic
in illis in quibus caput volumine alias partes
exsuperat , dolores capitis præcipuè concen-
trantur , & quibuscumque in morbis horum
caput periclitatur , delirium minas præsentis
intentat , & convulsionibus præ aliis tentan-
tur. In hanc partem ne humores Metastaticum
in morem decumbant caveat Medicus : at
illorum ad nares , ad oculos fluxiones conge-
runtur , facili de causâ intumescunt glandulæ ,
inestque iis quasi præsens semper catarrhus :
in hac dispositione lippitudines expectandæ ,
aurium bombi ; & in genere mala quæcum-
que à plethorâ impendent , in has partes de-

Tertia Me-
taptoseon
causa ; à vi-
tiosâ partium
corporis
constitutio-
ne.

Ruit in de-
biliorem par-
tem Metap-
toxis.

In caput.

cumbunt, fitque, respectu proportionis fractæ, cachexia localis: adde quod morbi cutis, quicumque caput adoriuntur, iis præcipuè impendeant; quippe vasa magis capacia magis transmittunt humorum, iis verò ex capite expellendis obstat ex ipsâ partium fabricâ pendens thoracis proportionalis angustia. Hæc quidem omnia non eundem metum incutiunt, si caput fuerit angustius. Sed hoc in casu functiones minùs validè exerceri necessarium est, defatigationemque maximam levibus succedere laboribus pronum est. Unde vulgò ii pro imbellibus, imò pro imbecillis habentur, sive quòd minùs generetur humorum ad hæc functiones necessariò conferentium, sive quòd capacitas minor graciles nimis partes contineat. Certè cerebroscæ substantiæ ad partes subjectas proportio multò major est in homine, quàm in cæteris quibuslibet animalibus, eâdem cæteroquin ac nos mechanicâ vi vigentibus atque degentibus. Nec etiam prætervidenda colli proportio, quæ, in variis hominibus diversa, eos qui brevioris colli sunt, morbis reddit soporosis & in genere omnibus capitis morbis obnoxios. Arguti verò colli atque proceræ cervicis longitudo thoracis vulgò arguit angustiam & depressionem. At nullâ in aliâ corporis pravâ conditione adeò metuendus Metaptoseon proventus quàm in eâ quæ pendet à thoracis perversâ structurâ. Quo quidem vitio frequentius nullum, præ-

In pectus.

sertim in infirmis & mulieribus, si à parte spinæ dorsæ, si à sterni positurâ, si à costarum incurvatione variâ vitiari thoracem spectaveris. Ipsa quidem, heu! structuræ deformitas Epigenesis, seu potius Metaptosis fuit, ut plurimum vitii à parentibus accepti, rachitici illius, aut etiam degeneris venerei, aut demum scorbutici veneni, vel efformati per succorum alimentariorum penuriam & pravam à nutricibus haustam humorum crasin. Imò sæpe convulsiva dentitio, dum tenerorum humorum proportionem frangit in infantibus, simul inæquali muscutorum tractione metuenda, sæpe articulos torfit & spinæ rectitudinem fregit: nam rarum omninò, imò monstruosum, nasci infantes distortos; sed vitium illud recens ablactatos, & pravè educatos sæpe adoritur. Imò supervenisse rachidem ictibus, fracturis, luxationibus, violentisque corporis concussionibus experientiâ notum est. Quippe corpus inde summâ agitatum violentiâ chylum, sanguinem, succos omnes è nativâ proportionem deturbat: unde in tenellâ ætate ad ossa usque, mollia illa, cartilaginea & epiphyisibus insignia, pervenit irregularis succi mollioris appositio. Succus ille devius, dum hinc protuberat in dies, inde deficit, structuram, usum, nixus, puncta muscutorum fixa mutat, emollit, intervertit: unde varia corporis forma nascitur, nec usibus apta, nec vincendis irruentibus resis-

tentiis per se capax. Hinc etiam, restitutâ sanitate, tot gibbosorum species, tot posituræ deformes, quibus semel constitutis, nullus est catarrhus qui non anhelitus ingentes importet, qui non humorum colluvie gravet thoracem, qui non in levi causâ graviora importet symptomata. Quod quidem Metaptoseon speciem constituit gravem illam & suffocationi proximam, iis verò ita familiarem, ut pro asthmaticis illi jure habeantur sæpenumerò, totque experiantur suffocationum formas quot sunt & esse possunt vitiatæ in ossibus conditionis species. Verùm si in tali rerum statu, aut febris, aut morbus alter ingruat, primò quidem duplicantur omnia symptomata, suffocatio fit enormis, linguæ pharyngisque ariditas summa comitantur morbum. Hinc etiam per suffocationem præpedito sanguinis reditu livescit vultus, inflantur jugulares venæ, fitque quasi prioris Metaptoseos altera in caput Metaptosis. Rarò longioris ævi sunt illi quibus tale quid in structurâ thoracis piaculum inciderit, cum vix sufficient ad usus vitæ communes. Nullum est malum, etiam à thorace dissitum, in hisce casibus, quod non circuitum intrâ pulmones intervertat atque corrumpat. Sic à cordis polypo & impedimentis in magnâ vasorum cordi proximorum capacitate natis oriuntur mediastini thoracisque hydropes, qui, etiam si casu aliquo malum princeps tolleretur, exis-

terent per se; quod in coagulatione sanguinis catarrhosâ accidisse vidi, sive hydrops ille Metaptosis fuerit, sive Metastasis.

Præterea verò quot Metaptoseon species, quot sympathiarum formas inducit mutatus plexûum nervosorum situs, à quo mutatus usus atque directiones mutari necesse est? An non eadem longitudo, idem situs eisdem effectus exerit, diversus diversos? Longiores gibbosis sunt artus, thorax angustior, incurvata positio. Certè nerveis, & iis quidem vix prævidendis symptomatibus affectos vidi plurimos ex his, qui gibbo, aut thoracis distortionem laborabant. Longior foret horum symptomatum historia: at observatione etiam constanti in arte deprehenditur, eas quæ loricis in pueritiâ abutuntur fœminas & arte sibi elegantem & justam conciliare quærunt posituram, debiliore brevî notabiles esse nervorum systemate. Verùm, ne longiores simus in evidenti illâ exponendâ Metaptoseon origine, notasse sufficiet distortionem spinæ non ad solas thoracicas vertebrae pertinere, sed etiam ad lumbares illas; unde etiam hepar, lien, renes & universa abdominis viscera sua etiam patiantur discrimina. Et certè si ingentem illum apparatus quem sibi vindicat bilis secretio consideraveris, in quâ nullus vasorum angulus pro indifferenti haberi potest; si pancreatis atque lienis situm, si renalem lotii secretionem perpenderis, quàm varia inde

Metaptosis
per malam
partium con-
formatio-
nem.

In nervos.

In viscera
contenta.

expectanda sunt symptomata? Lumborum dolor, in his qui inversam habent lumborum structuram, nullum non comitatur morbum. Nec dubium est quin partes, aut volumine ampliores, aut porositate debiliores, aut infirmitate magis obsequiosæ, facilius venenum accipiant, fiantque sæpius in hæc partes, ut *Metastases*, licet *Metaptoses*. At nervorum variata actio *Metaptoses* facit symptomataque his tantum nota, cæteris verò mortalibus incognita. Porro dolor in aliquam partem delatus, & ibi quâcumque de causâ sæviens, novas morbo sedes, secundum *HIPPOCRATIS* effatum, invehit, novaque constituit complicatorum morborum, aut etiam *Metaptoseon* genera; hæc sæpe actione solâ profuere phænigmi, exutoria, vesicantia. Sic iis qui angustiores habent thoracem familiare est, ut diffusâ etiam de causâ facile sanguinem exspuant. Porro à sanguinis sputo puris sputum, à puris sputo tabes, ex *HIPPOCRATIS* edicto, multiplicatâ *Metaptosi* oriuntur. Sed, etsi non semper à sputo sanguinis, imò nec à puris sputo tabes oriatur, remanet sæpe anhelitus, sæpe pulmonum dolor, imò & vocis quasi perpetua imminutio. Vomitus viridescentes biliosi eos levi de causâ torquent, qui hepatis sedem mutatam à naturâ nacti sunt. Hæc omnia non solum morbi accidentia sunt, sed etiam novam ei formam inferunt, suntque veræ *Metaptoseon* causæ, &

veram Medicis crucem constituunt ; quoties nec ineundam viam indicant, nec etiam à scopo deterrent, cum vinculum nullum, nullam connexionem cum causâ fervent, sed symptomata inferant nullâ arte prævidenda. Quod quidem, cum in omnibus malè moratæ internæ corporis constitutionis casibus evidens sit, verum præcipuè est in iis quæ suspicari nefas, nec tamen ita raræ sunt corporis conditionibus, ut est, v. g. si lien desit, aut alieno loco situs sit, si renes pariter locum alienum occupent, aut aliquo tumore comprimantur, si adeps locum sibi non permissum invaserit. Cætera de hoc genere præterire licebit silentio, quippe quæ solâ cadaverum observationeprehenduntur, eâque ferè inutili, cum nec præcepta, nec regulam sufficere possint.

Per latentes intus partium deformitates.

At certè nulla pars adeò infamem & jure timendam cum aliis partibus sympathiam exercet quàm ea quæ ad uterum pertinet. Nec prætermittenda sunt in hâc classe ipsa etiam virorum genitalia. Porro, si eas quæ ab ipsorum evolutione jure repetuntur mutationes diligentiori examine perpenderis, circâ vocem, in maribus præcipuè, in sequiori sexu circâ mammas, & in genere circâ omne glandulosum genus, pronum erit concludere quantas in morbosâ constitutione vices sibi sumere debeant organa hæc momenti maximi. Nulla in sequiori sexu intrâ abdomen concipi, aut

Per deformia genitalia.

In mulieribus.

intelligi potest circulationis norma, si defit; aut quâcumque ratione laboret vacuatio illa naturalis, quâ sexus impunè carere non potest. Imò inde quot anhelituum formæ, quot eachexiæ vestigia pendent, quibus inertia spasmodica & irregularis novos motus & abnormes conciliat, nunc infarctus immedicabiles inferens, nunc etiam per febrilem motum erysipelata, maculas, œdemata? Sed sæpe ipsa laborat imaginatio: nec minora patitur symptomata ventriculus, vomitum, singultum, nauseam, picam, malaciam ab hac causâ sibi assumens. Imò ipsum hepar, dum laborat viridi illo ictero, satis probat nullum ab hac labe viscus immune dici posse. Verùm quot & quanta in hisce partibus, aut irritata, aut quocumque modo pessumdata nervorum actio possit inferre symptomata, jam alibi satis enarratum est. Dolores capitis, clavos hystericos, oculorum, labiorum, maxillæ inferioris dolores, aut convulsiones, nemo est qui ignorare possit. Tum verò spasmodumalii durabiles sunt, ut sunt, aut colli, aut artuum retractiones, quæ sæpe per annos duravêre, imò & intestinorum subingressus. Alii sunt fugaces & scenam quidem mutant, seu potiùs locum scenæ, ut videre sæpe est strangulationes, suffocationes, singultus, dolorum species vix enarrandas & ejulatibus miserarum tantummodò cognoscendas, quæ uteri mala comitantur. Forsan hæc omnia

inter Epigeneses malo Proteiformi superinductas, aut tantum inter ejus symptomata locum sibi vindicant. At datur sæpe in nervorum & uteri morbis revulsio: sæpe observatur morbum motibus spasmodicis formidandum illicò conticescere, & per spasmum in aliquo artuum situm & eum pertinaciter retrahentem morbi formam mutari. Præclare sæpe actum secum ægrotantes sibi gratulantur; at longa pertinacis spasmi fastidia brevi tædio miseros afficiunt; & dum conamina ad eum curandum exerimus, sæpe redit nova spasmi forma, aut succedit tremor semi-paralyticus. Præterea, ut omnis nervorum morbus causam aliquam sibi nanciscitur, sæpe nulla potior emicuit curandi methodus, quàm si per suppurationem morbus nerveus sese in inflammatorium versum esse arguat.

Veræ nervorum morborum Metaptoses.

Vividior est virorum mala conditio in organis genitalibus, ad caput & imaginationem vulgò delata; nec ignota tamen convulsifica horumce organorum actio, in quâ belluarum more feruntur in objectum amatum mares; quos nec virtus, nec legum fræna coercere valent. At nihil hæc ad Metaptoseon doctrinam conferunt, nisi tamen advertimus vehementem illam horumce organorum titillationem aliquandò in manias abire atque melancholias, imò in imbecillitatem, tremores, phthisimque siccam, si præsertim desit nutritio; de quibus omnibus cum abundè Cl. TISSOTUS

In viris.

Nervei
aliis affecti-
bus sæpe al-
ternati.

tractaverit, nulla nobis ratio est cur iis insis-
tamus diutiùs. Nec diffitebimur quidem, imò
& cum HIPPOCRATE consentiemus, quòd,
febre regulari semel positâ, nervorum morbi
isti sæpe conticescant, & reverâ quoties in-
flammatorium quid in corpore emicat, Me-
taptoses nerveæ rariores sunt. Attamen non
adeò infrequens est in febribus intermitten-
tibus nerveas fieri Metaptoses. Imò atrociora
symptomata, quæ, licet febre cessante vulgò
cessent, tamen diras sui etiam in intervallis
linquunt reliquias, ut sunt lumbago rheu-
matica, tenesmi, anhelitus, dolores coxa-
rum, cruciatus capitis, &c. Vidi non unâ
vice, quartanis silentibus, quartanarium in
morem accessus prodire convulsivos, febrem-
que magno herclè pretio redimere. Sæpe etiam
debilibus thoracibus inflammatorius ardor re-
linquitur, qui primam sedem à spasmò mu-
tuatus est. Quidni enim spasmò constringen-
te fiat congestio, quæ, semel facta, etiam
sublato spasmò, illicò non tollitur. Nec de-
sunt sæpe, etiam in hystericeis observandæ fe-
bres, quæ, desinente, aut imminutâ febre,
per intervalla spasmos relinquunt assiduos:
quod etiam aliquandò epidemicum fuit, & id
præsertim post ingentes æstus atque calores
observandum venit.

Nerveæ
Metaptoses à
causis sæpe
non nerveis.

At verò, licet causa Metaptoseon sæpe evi-
denter à nerveâ pendeat dyscrasiâ; ut anno
1780 in febribus autumnalibus passim ob-

servavimus, cum sæpe nunc hemicraniae in morem, nunc sub formâ colicorum atrocium paroxysmi emicuerint, imò & ipsam sint mentiti arthritidem, &, cessante paroxysmo, diras sui reliquias deposuerint; advertendum tamen est nerveam hanc dispositionem, qualiscumque fuerit illa, sæpe sæpiùs pendere à dyscrasiâ intus reconditâ & causis verè ad mechanicem referendis. Ita quoties uterus quâcumque de causâ obstruitur, phlogos tentatur, humore impetitur herpetico aut venereo, symptomata emicant hysterica ab utero latè longèque dissita. Imò sæpe, sublata per artem causâ, non tolluntur illicò effectus, superestque sæpe miseranda Metaptosis; quippe distractis convulsisque partibus, remanet non semper restituenda dyscrasia, ab atoniâ per erethismum præcedentem inductâ pendens, ipsique proportionalis. Mutatur symptomatum forma, morbi tenor dissitos à prioribus effectus exerit, Metaptosis adest.

Quod autem hîc de utero observamus, ad omnes æquè partes fibris donatas nerveis, quas ipsa regit sensibilitas, pertinet. Ita sæpe, post longos atque cruciantes capitis dolores, ipse functionum animalium tenor infirmatus succedit. Imbecillitatem nacta est imaginatio, imminutionem memoria, iudicium remansit debile; in junioribus quidem, mensium aliquorum spatio, res restituta est; at in vetulis impressa labes, per totum vitæ residuum re-

Nervea
imbecillitas
superstes; in
senioribus
durabilior.

mansit. Ita sæpe videre est à febris, quæ capitis arcem, aut saltem functiones impetisse visæ sunt, ægros convalescentes in compitis deambulare, bellè comedere, delirare tamen circà plurima objecta, non sine propinquo- rum metu; at vulgò sensim res ad pristinum rediit statum, viribus omninò restitutis. Id autem in senioribus rarò admodum contingit, & semel delirus senex semper delirabit. Idem anhelosis accidit; idem stomacho fractis atque ictericis; idem etiam omnibus morbis non adeò numerandis commune est, cum ad omnes hujus prosapiæ affectus, idem pericu- lum eodem modo pertineat, possintque huc omnia illa referri, quæ in Aphorismis vocavit HIPPOCRATES τὰ κατὰ λιμπανόμενα. Hæc & novos sæpe efficere morbos & eorum accer- fere reditus demonstratum est, nunc in debi- litato corpore majores, nunc in restituto & complicationibus libero minores. Illæ quidem reliquæ, in Medici non merentis vertuntur opprobrium, injustorumque ægrorum quere- las concitant. Quis ex artis practicis multa ventriculi mala, post morbos, ad usum tar- tari stibiati, ad kinamkinam, ad cathartica quævis referri nescit? Silendum est. Sibi ipsi præmium referet virtus conscia.

Orta inter
morbos de-
formitates,
sæpe Metap-
toseon su-
perstitum
causæ.

Nunc præter fomitem illum antiquum & in ipso fixum corpore, quantum valeat ad illum adaugendum, prava solidorum constitutio satis apertè patet; imò & in morbis ipsis vi-
tiantur

tiantur connexiones omnes, omnes posituræ. Unde in acutis, & præcipuè post acutos, remanent hinc adhærentiæ & concretiones, illinc laxitates & atoniæ; unde à malâ illâ viscerum & fibrarum diathesi symptomata oriuntur anomala, discordia, sibi repugnantia, crucem Medicis, tormenta ægris, stuporem assistentibus inducentia. Nec rarò, notante sic FONTENELLIO, Observationum redactore accuratissimo, in internis partibus, aut nativæ, aut casu quovis efformatæ dyscrasiæ atque deformitates, morborum species novas attulere, quas, aut ars prævidere, aut præcavere, non satis admonita nunquam potuit. De iis Sepulchreta videantur, aut etiam varia Aca-
demiarum Acta.

§. IV.

DATURNE etiam in fluido usque adeò mutabili, scilicet liquorum animalium systemate, nativa aliqua formæ mutatio atque impressa fermenti more labes, quæ ut morbos inferre, ita etiam Metaptoses inducere possit? Res certè facilè observatione deprehendenda, id saltem secum affert solatii, quod prævideri, adeoque aliquâ ratione præcaveri queat. Cùm enim omnia rapido cursu vehantur & auferantur, ut aliqua possit inuri labes fluidis quæ permanens sit atque fixa; supponere licebit dari intrà corpus receptacula à

Quarta
causa: humorum depravatio latens, in Metaptoses pronata, datâ occasione, erumpens.

Danturne
in corpore
fomitis mor-
bosi latibula?

rapiditate illâ circuitûs prorsûs immunia, quæ, cùm fomitem morbosum possint intûs retinere, corpus queunt ab eo aliquandò servare immune, unde, datâ tantûm occasione, in actum erumpit fomes, morbosque efficit varios pro ætate, conditione, imò occasionalibus quibuscumque causis. Qui semel liquor ubi in actum elatus est & ferociam suscepit, tum mutari, alterari potest, novam induere naturam, & varia Metaptoseon genera inducere. Nec satis est de cognitis & quasi evidentibus rerum proprietatibus fusiùs differere: certè ea est in materiâ & motu proprietas, si præsertim calor hîc concurrat, ut volatiles indè eliciantur atomi, aëris formâ, aut simplicioris etiam, si quod aliud est, fluidi, qui quidem possint functiones immutare, ordinem naturæ jam in morbis stabilitum evertere, & phænomena illa concitare quæ Medicis theoriis vix possunt comprehendî.

Quænam
sint hæc la-
tibula?

Textus
cellularis.

Porrò dari in corpore animali hujusmodi diverticula, in quibus tanquam ab ipso circuitûs tumultu humores excepti quasi conquiescant, motum actionemque amittant, imò & attractione firmâ partium inter se solidescere possint, facilè patebit per universum æconomix ambitum disquirenti, imò & leviter functiones intuenti. Ipse enim textus cellularis, quâcumque extenditur, in cellulas variæ formæ, varii ordinis, dispositionis inter se prorsûs diversæ divisus, potest exitum

liquoribus denegare, ita ut illi in eo comprehensi, atque stagnantes, jam novas facultates exerant, adjuvante porro calore, compressioneque partium vicinarum novas acquirant formas atque proprietates, quæ, quandiu in motum non aguntur, nullos exerunt effectus. Præterea verò, in ingenti illâ glandularum ubique diffusarum familiâ, quot possunt in diversiformibus meandris, in cellulis etiam primariis fermenta delitescere, quæ aliquandò actionem non concipiunt, nisi à variis ætatum, diætæ, atque locorum circumstantium varietatibus in motum agantur, tuncque datâ operâ erumpunt: tantus est insidiarum in nos proventus, tanta tamque legitima formido! Tales sunt plures hæreditarii morbi, qui tamen, nisi per ætatis decursum, non erumpunt, nec emicant, ut arthritis, ut sæpe etiam hæmorrhoides, quasi usque ad senectutis tempora ælitescentes, alique plures morbi. Fieri talia plura periodicè nec novum nec insuetum in corpore; quales sunt menstruales hæmorrhoides, annua erysipelata, semestres arthritidum paroxysmi; imò hæc in illa mala desinunt, ut hæmorrhoidum fit transitus in erysipelata, arthritidos in herpes: quæ quidem diversitates varia Metaptoseon genera in eodem humore constituunt. Igitur servari posse intus in corpore morborum fomites, conticescereque ad tempus in demonstrato est. Porro, jam in motum actò

Glandulæ.

Fomitis
evolutio Me-
taptoses fa-
cit.

Fomitis
evolutioni
accedit na-
turæ debili-
tas.

Accedunt
& ab exactis
morbis non
extincti fo-
mitis reli-
quæ.

A scorbuto.

& universam humorum massam fomite illo occupante, quantæ quàmque variæ Metaptoses expectandæ sint non minùs patet, si præsertim debilitas se morbo junxerit, nec permiserit ut nativas crises morbus humoralis adipiscatur. Hinc sæpè loco cruciatuum arthritidis in pedes aut manus desævientis, quot capitis dolores, quot anhelitus, quot tormenta colica, quot etiam atroces pruritu cutis morbi emicuerint nemo nescit? Quæ quidem singula pro Metastasisibus forsan haberi possent: at, superante malo, Metaptoseon etiam naturam induunt, ita ut, in vetulis præsertim, sæpè crudeliter sævienti jungantur arthritidi, ab ejus insultibus olim enati proventus. Quid varia hîc luis venereæ fata revolvam? Quid reliquias variolarum, siue insitarum, siue naturalium prosequamur, præsertim in pueris? Cum his omnibus bellè actum est, si chronicas tantùm labes inferant & Metaptosisibus locum relinquant: nam aliquandò sævitie insigni miseros peremerunt, occupatâ scilicet parte principi. Verùm nihil magis, inter humorum vitia, Metaptosisibus aliquandò acutis, sæpiùs chronicis subjacet, quàm scorbuticum virus, quod, præsertim in nautis longâ navigatione laborantibus, in aëre præprimis uvido atque frigefcente, emicat. Quippe mortes subitaneæ, apoplexiæ, paralyfes sese quotidie produnt; modò colicis illudit doloribus scorbutica lues, modò vexat

anhelitu, peripneumoniam simulat, cæterosque morbos omnes summæ jungit debilitati atque inertię naturæ ; nec Metaptosis tantum infamis est, sed aliquandò Metastasis mitescit, referente EUGALENO, in gingivas atque crura impetum faciens, artus omnes occupans, ulceraque efficiens quibus reliquum corpus sartum tectumque remanet. Certè in casibus istis Epigeneses atque Metaptoses inter se confundi licet, cum scilicet, remanente causâ eâdem, sæpe symptomata mutantur, fiatque unum prædominans cæteris conticescentibus. Nec metuendæ minùs mulieribus quæ à lacte degeneri pendent Metap-

A lacte de-
generi.

tos, quod scilicet in textu cellulari adipis locum occupans, ibi concrefcit atque coagulatur ; inde verò motum concipiens per putredinem sæpe adhuc acescentem nunc in cutem deponitur, nec pessimum illud est ; nunc degener occupat viscera in atrabilem versum, omniaque effera melancholiæ atque mania non facilè delendæ efficit symptomata. Hic videre est maniam vix sanabilem ; hic anhelitus convulsivos horrendos, hic icteros viridescentes, scirrhus, hydropes, præcipuè verò omnia convulsionum hysteriarum vel maximè metuenda symptomata. Reverâ quidem fateri cogimur sæpe Metaptoses illas rectè inter legitimos atque physisos mali effectus recenseri : sed, cum morbi ipsi novum characterem imprimant, sæpeque à præte-

A fomite
scrophuloso.

A fermento
herpetico.

ritis symptomatibus sublevent, novaque sibi consilia postulent, jure inter Metaptoses recensendi sunt. In quo quidem notandum est, posse plerumque illos nondum maturo morbo præcaveri, quod, ut in scorbuto, sic in lue venereâ verum: quia horum fomitem non tam natura quàm curatio noscitur; nec æquè in aliis circâ quos titubat adhuc artis efficacia, potest, aut prævideri, aut præverti Metaptoseon natura, ut in hoc dicto jam genere maiorum, quæ id sibi peculiare & proprium habent quòd sua sibi vindicent remedia specifica. Quid, v. g., de scrophuloso fomite prævideri potest, si verè & ad naturæ normam observata afferre in medium volumus? Perire phthisi pulmonali plerosque eorum qui scrophulis pueritiam habuere lubricam videmus, aut, lue in ventrem depositâ, scirrhis eos laborare, tandemque hydrope confici, non sine versi in cancrum mali doloribus atrocibus. Quid de fermento herpetico agamus, cujus ut non una natura, sic effectus non unus, sic Metaptosis diversa? Hypochondriaca pessima symptomata, hysteriarum convulsiones, melancholiam, scirrhos, hydropes, phthisinve siccam & per viridescentem diarrhœam vitæ infensam, ab hâc causâ ortas quis non vidit? imprimis si ars incauta atque veræ methodi nescia eruptionem molienti naturæ obstiterit; quod quidem in junioribus mulieribus familiare est atque vulgatum;

imò sæpe latuit hæcce causa per plures annos, nec sese videri passa est, donec emicuerit fato, aut quâdam potiùs felicitate, modò non ad hunc gradum invaluerit causa, ut superflua tantùm ad cutem sese ferant, nec minùs prædominans labes intùs defæviat. Tunc enim eruptio auctum tantùm malum atque magis ac magis invalescens demonstrat, nec jam criseos, nec Metastaseos, sed soliùs Metaptoseos capax.

Quòcirca illud præcipuum apud Medicos studium fuit, ut latentis atque sese dissimulantis mali diagnosim obtineant, duplexque inquisitio ipsis præcipuè visa fuit in proposito, an morbus, ille quicumque sit, totam imbuat humorum molem, in omnemque habitum sparsus totam corporis substantiam vitiet? An contrà, cæteris intactis, sanoque cæteròquin corpore, alicubi hæreat malum, ibique uni tantùm parti infensus, unique immixtus humori delitescat?

Quæstiones ad humoris morborum ejusque Metaptoseon diagnosim pertinentes.

Circà primam quæstionem, primum & universale Hippocratis præceptum est, ut ea omnia, quæ sub excrementorum nomine ejicit natura accuratè, & per plures temporis moras, inspiciantur. Ea enim in universali morbo pessumdari, vitari, & prorsùs immutari necesse est. Quod in morbo parti alicui proprio non reperitur. Sanum hominem nunquam possis dicere cui signa vitii omnia ab excretis petenda concurrant. Igitur, si nulla sit

i°. An morbus sit totius substantiæ?

functio peculiari affectu læsa, sed malum universale omnes æquè adoriatur, nunc hanc, nunc illam, pro ratione loci atque fabricæ, cruciatibus torquens; ita ut simul omnes signa dent indolis vitiatæ, quod in scorbuto familiare est, nec integra perstet ulla, aut concoctio, aut excretio, massam humorum universam vitiari patet: &, si symptomata hæc conticuerint, resque ad statum sanum & naturalem reduci videantur, aut sine crisi, aut sine vacuatione aliquâ quæ vitio præcedenti proportionalis fuerit, aut demùm sine legitimâ specifici remedii administratione, tunc signum est Metaptosi quâdam, aut Metastaticâ depuratione, vitium humorum in aliquod viscus depositum fuisse, ibique latere, novas moliturum insidias ex improvise assultu. Quod rarum est in universali morbo, nisi tamen mutatâ formâ, sed non mitificatâ indole, cò adaucta fuerit lues, ut solida possit ipsa alicubi corrodere; fit enim tunc ulcus internum, omnia brevi spatio depascens, & perimens: quod, in morbis pestilentialibus frequens atque promptum, in putridis minùs atrox, in scorbuticis affectibus lentum ubi compa-ruerit vitium, cujuscumque fuerit generis, lethale est.

2°. An sit
alicui pecu-
liari parti
proprium
malum?

At in alterâ quæstione scena omninò diversa expectanda est. Omnia vulgò sana apparent, non ut in priore casu vis vitalis prostrata est atque dejecta, residet huc, vel illuc

causa decumbens, & sæpe quas invaserat primum partes postea sanas relinquit. Si sese fixiorem fecerit, quod nunquam in suis efficit primordiis, symptomata quidem atrocia ibi concitat, & eò quidem atrociora quò cæteris partibus intactis magis emicant illa, & habent quidem hæc symptomata peculiaria secum semper aliquid aridi, incocti atque convulsivi: quippe natura inest acris, incocilis præ suâ ipsi innatâ tenacitate, & effectus causæ depositæ correspondent. Morbum merè nerveum credideris; &, si morbo aliqua jungatur, aut ex animi, aut ex corporis parte causa melancholiæ procathartica, erroris metus adest. Verùm historia vitæ præcedentis, symptomata antea alias partes vexantia, sanata atque definita, morbi indolem dissimulari vetant, & præcipuè semper sub horrendo malo perstantia residuæ sanitatis indicia.

At conditionis humanæ infelicitas illa est, ut, malo perstante, sæpius accidat ut quod fixum prius atque peculiare erat, dum causa in motum agitur & sese multiplicat, tandem cæteras in partes ipsâ suâ multiplicatione invehatur, fiatque ex morbo alicui parti proprio affectus universalis; periculosum id sanè, imò certi periculi indicium est. A centro enim proprio quæ cæteras partes causa invadit, dominatum se in corpore obtinere testatur; &, si radios illos debellare nititur

Ex morbo
peculiari
sæpe morbus
oritur toti
substantiæ.

Medicus, adsunt novæ veneni vires à fixiori malo suppeditatæ; quod quotidianâ observatione videre est: unde ars infelix curam ludit inanem, nisi succurrerit natura mortem differens, sed malo tollendo impar. Sic aliquandò pessimâ mutatione humor ille adipi mixtus, vi corporis inflammante, in tabum purulentum versus fuit. Quæ ultima degeneris cujuscumque humoris mutatio vires adhuc in corpore supponit; secus omnia in gangrænam abibunt, aut in scirrhum vitalibus viribus privatum omninò, iners quidem, sed lentè periculosum.

Varia Metaptocon
classes ex effectibus
desumendæ.

Patet porrò ex hâc causarum inquisitione Metaptocon à morbo ipso oriundas, à memoratis & expensis fontibus esse derivandas, quæ omnes, aut vitæ debilitatem supponunt, aut fomitis morboosi superredundantiam, & ad plures effectuum classes posse referri. Aliæ enim & nuntiant & efficiunt mortem; aliæ periculosa symptomata inferunt, acutosque morbos quoscumque simulare possunt atque invehere, nunc thoracem, nunc caput aggressæ, nunc ventriculo, hepati, intestinis insensæ; aliæ scirrhum inertem, lentè perimentem & vertendum in hydropem, in organa glandulosa deponunt. Aliæ plures & varias exanthematum species trahunt in cutem, ut aliquandò vidi mulierum menstruas vacationes hâc ratione delitescere. Plurimæ verò, nec infeliciter, sæpe sæpiùs, mutato tantum discri-

mine, vertuntur in suppurationem, quæ nec semper simplex, nec semper uniformis, aut ejusdem indolis, actionem naturæ quam ipsa concitavit, & à quâ traxerat originem, vanis destruit & irritis, adeoque nocuis conatibus; attamen plus vulgò ad Metastasim referenda est suppuratio quàm ad Metaptosim. Cùm autem Metaptosis possit aliquandò in morbis, vi illâ vitali necdùm accisâ, datâ occasione erumpere, superest jam ut circà non prævidenda quæ possunt ipsam invchere accidentia, nostram dirigamus tractationem.

CAPUT TERTIUM.

*De causis Metaptoseon accidentalibus
& earum effectibus.*

Res non
naturales
Metaptoseon
causæ.

CUM omnia in corpore animali, ut in universo terrarum orbe, statis nec infringendis regantur motûs legibus, lex eadem imperat ut illæ quas motus ipsi infert varietates diversa inferant phænomena, & in machinâ organorum multiplicitate conspicuâ, levis etiam causa effectus multiplices atque vix prævidendos inferat. Hinc ea omnia quæ in nos aliquâ donantur actione, nunc insidias prætendunt, nunc afferunt juvamenta; hæc porro corpora barbarâ, sed philosophicâ loquendi formulâ, Medici *res non naturales* vocavêre. Sed ut causæ omnes illæ morbis inferendis aptæ natæ sunt, ita, illis semel constitutis, varietates inducunt, & afferunt mutationes. Certum enim est, nec ullâ ratione non demonstratum, quòd, morbo semel constituto, naturæque viribus in unum occupatis & consentientibus, si non ex rebus non naturalibus remedium statui præsentì quæritur, illud ante omnia exoptandum est, ut per totum morbi decursum res illæ non naturales in eodem statu permaneant, nec

ullam accipiant mutationem. Quippe omnis mutatio in morbis, quæ cum naturâ in eundem scopum non collimat, per se noceet, dum mutationem facit, & ordinem interturbat certum atque debitum laboris pariter statis directi legibus, à quibus certi ac determinati pendent effectus. Ad hunc laboris ordinem omnia, tum interna, tum externa dirigi debent, referrique & revocari. Certè quidem ad hunc scopum omnia Medicorum instituta referuntur.

Quantas porrò partes agat, tum in morbis concitandis, tum in variis inducendis Epigenesibus, prima & maximè necessaria rerum non naturalium quibus vivimus atmosphæra, jam nimis abundè notum, ut institutionum Medicarum atria ampliùs pulsare non possit utilitatis aliquid afferre. Jam verò quantum Epigeneseon ab hâcce causâ possimus metuere alibi satis expositum est. Verùm nemo est qui non probè intelligat quantas Metaptoses afferre possit aër in morbis jam constitutis, sive è chronicorum, sive ex acutorum classe fuerint illi. Sed, antequàm Metaptoses illæ ad certas reducantur classes, observasse non fuerit inutile, ab atmosphæræ vix per artem dirigendæ facultatibus imperiosis, plerasque errantes morborum causas ad hanc illamve formam dirigi. Errat v. g. herpeticum virus nunc huic, nunc illi parti infensum. Illud à frigore acri ad thoracem & thoracis vicinas partes di-

Atmos-
phæra causa
Metaptoseon.

Atmos-
phæræ calor
& frigus.

rigitur, adfunt peripneumoniæ, pleuritides, angina falsæ, acres, æruginosis, incoctis foetæ sputaminibus, malè coctionem accipientes, tristesque relicturæ reliquias, quippe quæ à causâ pendebant per se errabundâ, nec per naturæ efficaciam ad hanc vel illam partem inclinatâ. Rectè actum erit à viribus naturæ, si devictis atmosphæræ facultatibus, aut calore aëris superveniente, quippe id salutaris habet ejus constitutio quòd perpetuò sit variabilis, ad textum cellularem atque cutim humor extraneus exuberet, quod juventuti flexili illi familiare magis est. Nec thorax tantum atmosphæræ insul- tibus patet: sed ut inter externa nullum aliud medium est, quod perspirationis coctæ impetum & phases adeò potenter dirigat atque atmosphæra, quot ab ipsâ causarum errantium directiones in abdomen devehantur facile est intelligere. Hinc tot Metaptoseon titulo dignæ diarrhœæ, dysenterix, fluxus superflui aliarum suppressarum vacationum vicarii, imò hæmorrhoides ipsæ ab impeditâ perspiratione pendere visæ sunt. Multos occurrere aspicias quos ætate vigente pruritus enormes cruciavêre, rubor oculorum lippus, genarum gutta rosea: accedentibus frigoribus symptomata hæc omnia conticescunt; vexant, mutatâ scenâ, hæmorrhoides, articulorum dolor rheumaticus, alvi fluxus tenesmodes, & alia mille mala, ex quibus causariis vulgare

est, ut hiemem æstate exoptent, æstatem hieme requirant.

Verùm ut in hisce omnibus actio physica & mechanica pro organi suscipientis sensibilitate summè variabilis est, impetus ille à sensatione dirigi debet, quæ sola corpus gubernat & ipsi imperitat. Summè, & ante omnia, in expendendis morbosis aëris effectibus, distinguenda est actio aëris, in subitam & impetuosè, aut inopinatò agentem, & eam cui corpus assuetum ita est, ut ab illâ vix impressionem aliquam experiatur. Hæc enim lenta variatio, sensibus diversimodè accepta, maximas quidem animalium differentias & temperamentorum gentilitiorum varietates constituit, sed vix in Metaptosis inducendis aliquid efficere potest; non enim commovemur assuetis. De subitâ igitur & impressionem affe-

Subita in
calorem fri-
gulve muta-
tio.

rente atmosphæræ conversione intelligendum est quidquid HIPPOCRATES Observatorum primus, quocumque sensu nomen hoc intelligamus, de variis & caloris & frigoris effectibus edixit, quibus brevissimis aphorismis hos evidentes effectus ita tractavit, ut tum morbos, tum Metaptoses indè, vel in chronicis, vel in acutis morbis, repetendas possimus augurari, præsagiaque ab evidentibus hisce qualitatibus efformanda queamus constituere. Ex hisce mihi principiis liceat quasi corollaria ex præceptoris nostri demonstrationibus prosequi.

Atmos-
phæra vis ad
Metaptoses
faciendas in
contagiosis
morbis.

1°. In pu-
tridis.

Horum
Metaptoses
in partes va-
rias.

In iis morborum classibus in quibus præci-
puas sibi partes atmosphæra vindicare potest ,
pessima certè & maximè acuta est morborum
contagiosorum classis , qui non solum epide-
micè sæviunt , sed ab aliis in alios communi-
cantur , qui primo quidem morbi insultu nec
crisem , nec Metastasin patiuntur , vitam
quasi ictu subito auferentes : sed brevi utrum-
que finem sibi affectant. Illa autem classis in
triplicem resolvitur naturam , quarum prima
putridos effectus exerit. Altera inflammatio-
nem parit. Tertia vires opprimit & spiritum
vitalem obtundit. Tres Metaptoseon species
ibi metuendæ sunt. Ut putridorum morborum
Metastasis fit per liquatum adipem & poros
biliarios , ita etiam propensio humoris putridi
in hæc partes ab ipsâ humoris constitutione
sæpe pendet. Tuncque , manca & inutilis
mutatio , nec in naturæ subsidium à viribus
ejus concitata & efformata , sed ex solâ vitiosi
humoris indole nata , ex propriâ cum organis
turgentibus analogiâ fertur in ipsa , viasque
elementis suis familiares affectat & sibi vindi-
cat. Hinc hepar , ventriculumque invadit, bre-
vique tabus per dysenteriam defluit, emicante
simul ictero ; & gangræna partes illas præci-
puè , & ante omnes alias , tabefacit & colli-
quat , promptamque mortem quasi ab hepate
afflicto invehit. Nulla enim pars adeò promp-
tè plectitur in hisce morbis , ut hepar , cujus
corruptelæ non dubia signa occurrunt in ca-

daveribus intemptorum. Nec tamen diffitendum tabo illo putrido accipiendo & fovendo, nullam partem non obnoxiam esse. Textus cellularis adipe scatet qui putrescentiam bilialem facile suscipit, unde tot maculæ, vibices, petechiæ cutem diffuere faciunt, nec criticæ, nec Metastaticæ. Nec minùs intelligitur unde ab hac putridâ totiûs machinæ indole, putrescentes partes versùs renes & vesicam Metaptosin faciunt. Ibi jacet ingens adipis copia qui stagnare per ipsam cellulosi textûs fabricam debet, unde tot nascuntur fistulæ, aliquandò ad exteriora deferendæ, aliquandò rupturâ internâ viscera omnia proluentes; quæ, si vires naturæ valerent, legitimo nomine Metastaticæ vocarentur. Etsi verò in morbis ipsis putridis, Metaptosis possit secundariò in pulmones irruere & caput ipsum oppetere, patet attendenti rem non esse ex naturæ ordine, nisi jam provecto & ad finem lethalem sese vertente morbo, cum demùm putrida labes inficit & corrumpit partes, accipiendo tabo minùs obnoxias. Tunc enim labefactatas esse omnes partes satis edocent symptomata. Secùs verò symptomaticè tantùm læduntur partes illæ, & sublatâ semel ex hypochondriis labe illâ lethiferâ, quæ oborta erant, cessant deliria, anhelitus, hypochondriorum laborantium affectibus semper respondentes.

At in morbis illis omnibus quantas partes

Atmos-
phæræ vis ad
has efficien-
das Metap-
toses.

agat ad concitandas Metaptoses atmosphæra evidens est, quippe quæ morbos ipsos protulit, eorum vehementiam adauxit, adeoque & Metaptoseon sævissimarum causa est. Porro, quid in hisce, aut minas intentantibus Metaptosis, aut semel constitutis, noceat non renovatus & vietus aër, ipsâ respiracione putridus effœtusque redditus, norunt omnes. Nec Medicorum, in hisce pessimis casibus, circa aëris efficaciam, novæ sunt annotationes. Imò, si aliquid putridam illam labem in pulmones atque caput determinare posset, aër est, cujus efficiaciâ atque absorptione semel vitiatâ, pulmones actione privari, ingurgitari, intumescere necesse est, reditumque adeò à capite tolli, à quo reditu impedito cerebri sinus ingurgitantur, rumpuntur, fitque lethalis, in morbo jam per se lethali, veternus putridus, & insolubilis apoplexia. Hic quidem causarum concursus verè Metaptosin efficiens, eò magis certè funestus dici debet, quò causæ jam vires debilitanti addatur altera vix debellanda debilitatis origo. Quod carceribus, locisque angustioribus in quibus hominum numerus ingens coacervatur & aëris usurâ defraudantur, commune nimis in vitâ civili sæpiùs occurrit, imò in arctiore lectulorum, camerarumque usurâ à Medicis jampridem exprobratur adversus gentilitias præjudicatas opiniones. Hinc incrementibus sic causarum effectibus certa atque prompta,

imò ad diem ferè & horam, secundum methodum Hippocraticam, institui potest prognosis, quam tardare vix posset liberior atmosphæra jam non putridæ usus; cujus tamen subitâ mutatione, symptomata maximè lethalia vidi pluries evanida & deleta funditis.

Forſan nec ſpes omninò fallax habenda eſt (non experta loquor) ab aëris quem aiunt *dephlogiſtici* uſu quem adeò vitalem prædicant, poſſe olim miasma, vel maximè putridum, in meliùs mutari, novas vires ægro ſuffici, & res in priſtinum ſtatum renovari. Quidni, cùm ab iſto aëre faces vividius & purius ardeant? Sed hæc feros manet cura nepotes. Spes ſola ad artem nunc pertinet. Saltem in hiſce morbis aër quærendus optimus; alioquin qui miasma iſtud fugere poſſunt fugâ ſibi conſulant, aut ſaltem aëra, qui rarò in noſtris felicibus oris vehiculum eſt horumce miasmatum, vitent atque varient, aut quâquâ ratione corrigant. Cujus quidem emendationis inſtituendæ forma ſatis apud Authores prædicata eſt atque decantata, novumque lumen accepit à nuperrimis circâ aëris analyſin experimentis.

Nec minùs tamen aëris renovandi efficacia, imò & cautelarum circâ illum neceſſitas demonſtratur in alterâ principe morborum inflammatoriorum, ſic jure dictorum claſſe. In hæc quidem omnia ſolida ſtrieta, tenſa,

Utilis in talibus aëris purioris admiſſio.

2°. In inflammatoriis.

dura habentur, ignis violentus ita accenditur ut omnia brevi fluida densentur, concreſcant quaſi, à ſtriſturâ & denſitate arctentur & alligentur; nec niſi laxatis vafis, & fluidam adeptis minùſque inflammatoriam indolem concipientibus liquoribus, ſpes ſit reſolutionis: quæ ſi non fiat, hærentibus omnibus mors gangrænola ſupervenit, aut aliqua ſalutis idea emicat, mutato in pus denſo illo lymphatico tenore, qui dùm miſcetur adipi jam acrioribus prædito principiis, & per ipſam caloris aucti efficaciam ſolutionem adepto, dat undique cocta atque facilè putreſcentia excrementa, veras efficientia non Metaptoſes, ſed de quibus alibi dicendum erit, Metaſtaſes. Porrò, cùm hic calor non tantùm effectus ſit, ſed etiam cauſa, reſpirationeque, in medio inflammatorio igne pernix atque repetita aërem inhalet, quanti ſit pretii atmofphæræ purior influxus, aëriſque placidior renovatio, hariolari facilè ſinit: quippe ut plus aëris conſumitur, ita plus eum renovari neceſſe eſt; alioquin ariditas, ſitis pharyngis exteriora vexabit, tonſillas, vulvam inflammabit; imò exſiccata aſperâ arteriâ atque bronchiis, tuſſis jure ſibi Metaptoſeos titulum vindicabit. Unde etiam rarum eſt in morbis inflammatoriis, jam ad ſolutionem tendentibus, ut ſputa non prodeant, non quidem critica, imò nec levantia, ſed pro reſolutionis ſigno habenda,

Aëris non
renovati in
inflammato-
riis effectus.

Metaptoſes
variæ.

Nam nulla datur inflammatio, aut inflammatoria diathesis, in quâ pulmones non aliquid patiantur: at sæpe sævissimas experiuntur Metaptoses; imò & ab aëris defectu & narium atque sinuum exsiccatione cerebrum ipsam labem aliquam suscipit, fitque à strangulatione aut anhelitu delirium. Præterea verò universa corporis superficies miasmatibus infecta perpetuis, non renovatis atque excrementosis, tum calorem undequâque spargit, tum molem illam excrementitiam cumulat; unde malum malo additur. Hinc ægri aëris novi beneficium anxietate perpetuâ captant atque sibi quærunt. Hinc in locis calidioribus & siccâ atmosphærâ retorridis, vix ulla datur inflammatio, sine eruptione macularum, aut tumorum ad cutem miliarium. Aërem sibi inclamitant; negatum brevi mille sequuntur mala; imò brevi, Metaptoseos more, ipsa putredo inflammationi additur, fitque ex omnibus complicationibus pessima & maximè frequens, præsertim fervente syrio. Unde quæ stadium suum breviter decurrere debuerant febres inflammatoriæ, novis symptomatibus infames fiunt, cum hinc inflammationis sequelæ, illinc putridarum anxietatum, nausearum, prostrationum simul agglomerata congeries, & ægro & Medico novum afferant sollicitudinum & curarum fontem, cum jam non coctio tantum inflammatorum excrementorum expectanda sit, sed & putridorum nova

Maculæ
erumpentes
& humorum
putredo.

& sæpe intempestiva expulsio : tantæ molis est in hisce morbis puriorem atmosphæræ usum conciliare.

Metaptoses
in inflamma-
toriis ab aëris
subitâ muta-
tione.

Verùm in morbis inflammatoriis maximus Metaptoseon fons habetur subita atmosphæræ mutatio ; nullum enim est tempus , nulla morbi periodus in quâ subitus elementi illius vitalis impetus corpus subitò non immutet , illudque de statu præsentis dejiciat. Porro omnis subita in morbis mutatio mala , sive jam natura vires actuosas , sed ordinatas illas atque regulares exerat , sive opus suum vix incœperit , sive demùm tantùm minetur incœpturum. Hinc metuendus à frigore erethismus omnia supprimens ; hinc à calore humorum morbosorum rarefactio enormis , & putrescentia quæ omnia colliquans , vires prostermit , capiti præcipuè infensus , ut frigus pectori. Jampridem ex observationibus Hippocraticis notaverat BALLONIUS , morbos hybernos & autumnales minùs faciliè coctionem recipere quàm vernos , aut æstivos. Nec minùs frequenti constitit observatione quantum incautè receptus aër in ægroto calente , imò & quasi deusto , erethismos sæpe lethales effecerit , aut saltem ita naturam ab instituto avocaverit , ut quasi novo plectendus sit morbo ægotans , Metaptosesque sævas experturus sit ad articulos præcipuè , in quos delatus morbi fomes , aut morbi longitudinem , aut abscessus efficit , aut etiam metuendas eodem

mechanismo in viscera Metastases. Semper aër imprudentibus obfuit.

At quod spectat particulares inflammatorios morbos, sive eos qui cum universali erethismo partem tamen aliquam occupavere, ut sunt pleuritis, peripneumonia, hepatitis, &c. eò major atmosphære cura circa illos habenda incumbit, quò sæpius sub nomine catarrhorum, imò & communi cum illis causâ, adorianitur: unde etiam à veteribus catarrhales habiti sunt, & sub communi fluxionum acutarum nomine designati. Classis hæc morborum, maximè universalis ab antiquis Authoribus habita, omnium morborum genus illud comprehendebat quod ab humore pendebat per initia mobili. Id omni excremento, aut retento, aut suppresso commune est, sive huc feratur & illuc causa lædendo apta, sive uni & peculiari parti fixa inhæreat. Unde pro præcipuâ eorum origine impedita simul atque vitiata perspiratio habetur. Huc omnes vernaes illi morbi, qui juventutem magnis afficiunt periculis, referendi sunt; pleuritis, peripneumonia inflammatoria, angina, rheumatismus, quibus sæpe Metaptosis ita communis est, ut pleuritidi phrenitis jungatur, delirium peripneumonix, sive ob extensionem causæ lædentis, sive ob morbi ipsius propagationes jure vicinix & partium correlatione contractas, sive etiam, quod non infrequens, si causa universalis centrum novum

Metaptosis
in inflamma-
tionibus qua-
rundam sin-
gularum par-
tium.

sibi sumat : unde etiam ad cutem & ad articulos Metastases sperandæ, si vires vitæ prævaluerint, sed spatium temporis ad solutionem sibi postulaverint.

Metaptoses
suppurato-
riæ.

Verùm universim morbi inflammatorii valentiores suppurationem sibi vindicant ; quæ cum jure meritòque inter Metastases numeranda sit, Metaptosin tamen efficit, mutato symptomatum ordine, nec depulso, sed accrescente, imò cum certo periculo, si liber exitus puri collecto non pateat.

Polypi.

At verò puris inter confectionem atque morbi solutionem, etiam defervescente erethismo, periculum urgens sæpe constituitur à massâ concretâ & flocculentâ, quæ, cum humorum locum occupet, membranæ nomen sibi vindicare possit. Vulgato nomine hæc concretio, in vasis majoribus polypi nomen usurpat ; hujus tamen lethalis atrocitatis signa in cadaveribus sæpiùs evidenter deprehensa, nobis satis enodant quâ ratione in morbis illis falsum levamen mortem instantem præcedat ; cum aliundè tamen in moribundis illis, de quibus HIPPOCRATES ait eos occultò mori, gangræna vix ulla sui indicia præstet, sed anxiosi, vigiles, inter ipsam loquelam cadentes moriuntur, insciis, imò mirantibus amicis, & aliquandò ipsis etiam Medicis. Porro quantum in illis inducendis crustosis concrecentiis confert vita in laboribus, & spasmis antea acta, tantum etiam symbolæ ad-

vere potest aëris purioris defectus, aut ejus calor immodicus æstuosis in locis thoracem divexans, vasa exsiccans, & cruorem latice seroso exhaustiens. Quæ quidem occulta nocendi vis nunquam frequentius, nunquam magis perfidè insidias struit, quàm in tertiâ morborum acutorum classe, de quâ nobis dicendum jam incumbit.

In hâc ultimâ morborum lethalium classe omnia per Metaptosin fieri dicenda sunt: naturæ incertæ ac titubantis & ab ordine virium dimotæ nulla observatur periodus: ipsa labantium virium exordia nil regulare offerunt. Non decertatur in corpore, sed ceditur. Omnia Medicis cæcutientibus occulta apparent & improvisa. Vitale illud vinculum, quodcumque fuerit, obscuratum atque vitiatum est. Symptomata tardè gliscentia, vix ante sui notitiam tradunt quàm insanabilia evaserint. Aliena miseri & in consona loquuntur antequam de dolore capitis questi fuerint: oculi errant, & tamen rectè omnia vident; pulsus tremit, antequam febre affectos credideris; de frigore conqueruntur; vix caloris sensum attingunt, illumque incertum, & , ut ita dicam, partialem: nulla coctionis nota datur; aut, si datur, fugax illa est & incerta. Concutienda est & ad se revocanda machina sui oblita officii, donec, concitato demùm impetu, aut mutantur, aut augeantur symptomata illa. Proh quantum est Medicis circa

3°. In malignis.

illam calamitatem decertantibus infortunium !
 Morbus à viribus naturæ derelictus atque desertus quot Metaptoses facit , quæ omnes conaminibus sæpe infelicibus Medicorum adscribuntur. Motus tremor est , respiratio anhelitus , admissa alimenta in pondus fatiscunt , aut vomitum , singultum , atque decorem diarrhœam concitant. Plaudunt sibi si alicubi tumor emerferit ; spes frustrat subito evanidus. Aëris puri & renovati efficacia metum dissimulat , forsân & dùm novas vires sanguini atque nervis afflat , superare pericula aliquandò potuit , ut aër vietus , effortus , vitalibus fraudatus partibus , illi , ut forsân causas , sic novas vires addit. Quantas vires huic morbo , quantas Metaptoses eâdem de causâ expectare fas sit satis constat , si attendas morbos illos ut plurimum iis accidere , qui aëre , aut vitiato , aut non renovato utuntur. Castris , carceribus , navibus frequens incumbit. Loca uliginosa ventis non perflata iis præcipuè infamia sunt. Imò. & à contagio quod aër effecerat in incarceratis reis visi sunt similes morbi , non unâ vice defluxisse in populos atque Magistratus quos primos miseri afflaverant. Sola spes superest posse Metaptoses in Metafasim verti ; quod per parotides in juvenibus aliquandò factum , per diarrhœam in adultioribus : nam vacuationes reliquæ , sine coctione emicantes , periculum augent , & nihil aliud nisi morborum longi-

Metaptoses
 in his ab aëre
 non renovato
 plurimæ.

tudinem declarant. Porro cum morborum illorum indoles ea sit, ut quasi per Metaptoses incedant, & spectaculi varietate artem eludant, patet quantas in eis procreandis partes agat atmosphæra, quæ si non renovetur, variis illis effectibus inducendis plurimum conducit.

Verum quod in triplici horumce lethalium affectuum classe deprehenditur, nonne in aliis catarrhalibus rheumaticisque morbis observatur, quos redivivos facit æris inclementia, quos calor ad sinus & membranam catarrhalem devehit, non sine dolorum capitis periculo, surditatis, amblyopiæ discrimine, quos frigus sæpe in dolores laterum vertit, coctionem quippe omnem intercipientis & præpediens? Nec certè licet purioris physices lumine imbutis aliquid addere iis observationibus, quas in capite tertii Aphorismorum libri congeffit HIPPOCRATES de atmosphæræ in morbis & inter ipsorum periodos effectibus, quorum plerique ad Metaptoses referuntur.

Atmosphæræ vis in aliis morbis catarrhalibus.

In chronicis Metaptoses eadem causa facit. Calore caput impetitur, frigore premitur respiratio, dolent articuli, coctio atque perspiratio elanguescunt. Actiones calore adaugentur, frigore torpent. Laxatio à calore pendet, à frigore erethismus. Quæ causæ morbos invehunt, faciunt & Metaptoses; unde jure meritòque æris directio pro Medicinæ cura-

Ejusdem vis in chronicis.

triciſ parte habetur : unde toties cœli mutatio, peregrinatio, imò & navigatio inter Medicinæ inſtituta numerata ſunt. Quid hîc exempla proferam à morbis repetita cutaneis, quos imprudentia aëris quæſiti frigidiuſculi ſæpe in thoracem & in pectus depulit? Arthritidem ab impoſitâ glacie ſuppreſſam in aſthma metuendum abiſſe novi. Quid hîc ſuppreſſa eryſipelata referam, longis plectenda doloribus, nunc arthriticâ conſtantiâ, nunc ſcorbuticâ incertitudine huc illuc, mutato ſymptomate, errantibus? Sed etiam à ſublato tumore, qui per ſe parvi videbatur momenti, nec ullum intulerat dolorem, & formæ vultûs tantum oberat, apoplexiam & conſtantem enatam vidi paralyſin. Quandiu vigerat æſtivus calor res bellè ſe habebat; ad prima autumnii frigora malum erupit. Nonne, notante HIPPOCRATE, frigus aliquandò in morbis convulſificum dici debuit, imò gangranam inducens? In genere quidem conſtitutio hiemalis frigida & ſicca minus morborum parit atque calens & humida : ſed omnes uno ore conſentiunt Medici iſtos & concoctioni minus aptos & adeò longiores eſſe.

Metaptoſes
à neglectâ
diætâ.

Quid à neglectis magni noſtri HIPPOCRATIS præceptis circâ diætâ Metaptoſeon poſſit enaſci, ut cognitum ſatis, brevius exſequemur. Ingluvies ſcilicet onus oneri addit, & deficientes vires ſuffocat; verum in

peracutis morbis, suadente ipso horrore ciborum insuperabili facilè evincitur, & præ fastidiosis medicamentis effugitur. Aliundè demonstratum est, vel soliùs experientiæ tesserâ, quòd quæcumque vel levissima ventriculum occupant, naturam ab officio divertunt, & ad conatus efficaces reddunt imparem. Adde quòd & clauso calido loco conclusa alimenta spontaneam putredinem concipiant, unde nausea, vomitus, horrores irregulares, rigores, convulsiones oriantur in morbis inflammatoriis; deliria, ariditas horrenda, fœtor intolerabilis in putridis, brevique sequantur maculæ emicantes gangrænosæ. Quid si putridam servant hæc indolem, si malum malo addant, quod frequentissimum est, cumulantur omnis generis excrementa, novoque proventu terrificant animos. Bellè cum ægroto actum erit, si moles hæc in abscessus crudos facessat & apostases textûs cellularis incolas, ab ipsius ingurgitationis continuatione renovandas. Quid si puerili ægrorum cupidini obsequamur & acria permittamus ægrotis, aut nullo dis- Ab acribus
ingestis. tincto habitu lactinia, &c. certè non solùm symptomata morbi spectanda sese offerent, sed ventriculi etiam affectus, nauseas, vomitus, anxietates, singultus, & in profundiore organorum systemate irregularia omnia, Metaptosesque puris acris aut potiùs liquidi corrumpentis & exedentis inducent. Nec

tutior erit diætæ medicinalis contemptus in chronicis affectibus; quippe qui aut malum chronicum vertat in acutiorem morbum, febrem concitet, aut minore metu, sed periculo non minore, lentam febriculam arceffat & stabiliat vix postea deturbandam; quippe quod in salutem institutum est à naturâ, ab imprudentiâ in onus cachecticum vertitur, quo gravantur viscera, eoque opplentur atque congestione fatiscunt.

▲ potu
nimio tepidoque post
acrium ingluviem.

Moles verò illa alicubi feratur ibique deponatur opus est: quod etiam sub pertinaciâ mali regiminis non sperandum superest. In eo autem falluntur multi quòd ignem semper suppositum credentes, illumque incusare prompti, potu nimio etiam aqueo & tepido sese ingurgitant. Error autem hîc facilè deludens in eo consistit quòd non satis attenderint potiores illi coctionem quamcumque in mutuâ principiorum in se invicem agentium proportionem consistere, eamque toties lædi, quoties aliquod principium eminet, liquidumque, vel maximè per se innocuum, huic coctioni obstare debere. Hinc, ubi moles excrementitia nimio illo liquido diluitur, jam impossibile est resolutionem victricem fieri, sed principia illa inertia atque sine statione, novas stases atque Metaptoseon fontes parturiunt, & in hâc actione sæpe diluentia cum acribus atque calefacientibus consentiunt, mirantibus sæpe agrotis insciis,

Nec minora verò, imò, HIPPOCRATE & BOERHAAVIO testibus, pejora expectare fas est pericula ab inediâ immoderatâ, & per sacras artis leges non directâ. Nutritio quidem ægrorum qui morbo peracuto laborant, in fluidorum renovatione industriâ consistit, cui quidem renovationi efficiendæ apprimè utilis est mucago illa, seu gluten tenerum quod vegetantia legitimâ præparatione tenuata sufficiunt; quod si defecerit, deterit ipsa actio vitæ à febre aucta quodcumque dulce facultate, ut cum HIPPOCRATE loquar, in humoribus reperitur: acria locum ejus sibi assument & solida vellicant. Verùm quæ ab inconcinnâ alimentorum directione nascuntur Metaptoses, per se pondus ventriculi, caco-chymiam, aut saltem pravam plethoram, inferunt, mox diarrhœam. Cætera quæ ab alimentis superadduntur vitia, à naturâ morbi pendent; vitiosi enim regiminis effectus oritur à virium concoquentium imbecillitate. Ex circâ duplex objectum occupantur & utrique impares fiunt. Unâ scilicet coctio ipsis naturalis alimenti incumbit & morbificæ materiæ coctio: quæ ultima, maximi momenti longior esse debet & difficilior. Inde suppurationes languidæ humorum vix coctorum refluxum inferunt, & resolutiones imperfectæ stases ad organa efficiunt. Præterea destruitur inde æquilibris illa potentiarum agentium actuositas; nervi ipsi in convulsiones aguntur,

Ab inediâ
immoderatâ

Diætæ
pravæ in
morbificæ
materiæ coc-
tionem effec-
tus.

quas sæpe à debilitate pendere arguit HIPPOCRATES ; nascuntur & deliria & fatuitates : imò & ipsa reconvalescentiæ difficultas , hostiles demonstrans reliquias nova mala producit , quibus facile est augurari quantum jungi debeant & ventriculi & intestinorum aut debilitatorum , aut bile & succo animali undequâque in iis exuberante nec absorpto turgentium symptomata. Nihil ergò hîc addendum est veteribus illis regulis quas tantoperè commendavit HIPPOCRATES , & quarum sese inventorem gloriosè profitetur.

Metaptoses
ab excrementorum
retentione.

Alvi obstipatione.

Hæmorrhoidibus
suppressis.

De excrementorum quorumcumque retentione Metaptoses efficientium quid dicamus quòd non præviderit Medicorum sagax inquisitio ? Ipsa excrementi cujuscumque retentio Metaptosis est. Quid alvi dura obstipatio , contenta exsiccantis atque sibi retinentis in caput præcipuè , postea in diaphragma totumque abdomen possit , impeditâ atque revulsâ ad superiora humorum circulatione , nemo est qui non , aut senserit , aut viderit ? In febribus deliria , cordis palpitationes , anhelitus cotionem præpediunt ; oculorum inflammationes , narium hæmorrhagias inutiles , icteros nocivos infert obstinata alvi durities. Quid jam addamus de suppressis hæmorrhoidibus quæ aliquandò criticæ emicuerant , quarum suppressio cum prædictis symptomatibus Metaptoses maximè metuendas in hepar , lienem , renes effecere , imò & vesicam & uterum mu-

liebrem adortæ eis phlogoses intulerunt? Quid quòd & bilis ab hâc causâ suppressa colicis doloribus ansam dedit: imò &, bile undequâque diffusâ, cutem ipsam pustulis, maculis, & herpetibus deturpavere hæmorrhoides suppressæ, aut assuetæ oblitæ depurationis. Quæ etiam omnia mulieribus malè menstruatīs accidisse nemo est qui non viderit: quibus quidem omnibus addenda sunt quæ ad partes sexui proprias pertinent. Hinc lumbis dolor ingens, hinc anhelitus, hinc ob vestigium pendentis indè necessariò cachexiæ, artium cruciatus, pallor, pica & malacia morbo ipsi superstites; hinc nervorum omnis tumultuosus impetus, imò imaginationis & memoriæ vitia, deliria, metus, melancholia, & illæ quæ ab utero morbidè affecto nomen sibi sumpserunt convulsiones, atque universa accidentium farrago quæ in mulieribus affectio hysterica, in viris verò hypochondriaca dicitur. Uno verbo morbi nulli alii tot tamque varias Metaptoses inducunt, partim à plethorâ, partim à cachexiâ, partim à nervorum vitio repetendas.

At perspirationi illi quam corpus perpetuò exhalat paulisper attendendum. Hæc, strictâ & rigente per erethismum cute, locum vix sibi vindicat: aret cutis, & si quid porosa exhalat, id parvi admodum momenti dici potest. Aqueus est vapor, forsan & aëreus. Sed remanet intus miasma illud stringens &

Difficili
menstrua-
tione.

Perspira-
tione sup-
pressâ.

irritans, donec subsidiis efficacibus ars illud diluendum ita mitificaverit ut coctioni ejus possit natura vacare. In genere probatum est ab observatione plurimorum, perspirationem veram atque coctam in statu naturali alimenterum coctioni respondere, partibusque scaterere mucosis, ponderosis, quæ, coctione deficiente, aut nullæ sunt, aut crassioris & crudæ indolis, quæ nocent per se, & plerorumque catarrhorum, jure pro causâ habentur. Ut ergo perspirationis illa materies merito infamis est ad accersendos morbos, cum, constante morbo, nulla sit, Metaptosin nullam facere potest. At mitesciente erethismo & jam laxatis organorum vasis, si supprimatur illa, quod in corpore, sensilitate per morbum auctâ donato fieri facile potest, morbum facere debet redivivum & sævas Metaptoses. Catarrhus in rheumatismos, inflammatio in abscessus, & quidem in phthisim abire potest; quod non semel tristis experientia demonstravit. Quot phthises quasi epidemicè sævierint à primariâ tabe catarrhali epidemicâ pendentes, nemo est qui, HIPPOCRATEM evolvendo non animadverterit. Imò metus ille omnibus impendet, qui sæpè & levissimâ de causâ in affectus catarrhicos etiam leves incidunt. Sudor verò aliquandò in morbis oritur, per vim extraneam, aut sæpè nixus inutilis expressus; nocuus illè, morbum nunc designat, nunc auget, nunc tristissimo fato

Præcipue
in morbis
mitescenti-
bus.

Sudoris in
morbis sup-
pressio.

finientem comitatur. Supprimi quidem moribundorum sudor vix potest; at, sudoribus aliis quibuscumque medio in morbo suppressis, anhelitus, anxietas, rigor, suffocatio, novam morbo formam induunt, ad interiora fomite delato. Nec verò res ita intelligenda est, quasi utile foret cessantem sudorem provocare; quippe acrimoniam, siccitatem, densitatem possent corpori ægrotanti adeoque inflammationis pericula invehere, indeque & coctionem & crisin præpedire. Sed hos causa morbi violenter efficax intulit, nec unam didicit illa nocendi formam, &, si cohibeatur ejus sudatorius furor, necesse est partes alias plecti. Prætereà verò, cum acre aliquod per habitum contractum in corpore exuberat & exundat, ad sudorum illorum excretionem sæpè ante ipsa morbi tempora familiarem semper Medicus attendere debet, quam non immeritò comparaveris cum fluore illo muliebri non minùs observando, qui toties inter naturalia excrementa debet numerari.

Plethoram acrem undequaque præbet mulieribus lacteus humor post partum per universi textus cellularis ambitum diffusus. Ille nunc inflammatoriam indolem capescit, quæ excussâ, rheumaticos morbos æmulatur; nunc in cutem vertitur, nisi illum abscessus exhaust. His sudor familiaris est nullâ arte cohibendus quem frustra medicamentis provocares; detraherentur scilicet utilia, nociva

Lacteus
humor re-
tentus.

remaneret moles solidior facta, & scirrhis & malorum iliadi producendæ apta.

Evacuatio-
num vicaria-
rum in his
consideratio.

Verùm in suppressionibus illis vacuationum quarumcumque, aut in earum augmentis ad alias quascumque attentio sese vertere debet. Nam, v. g. ut suppressus sudor alvum & urinas augere debet, & ad hæc incernicula morbum deferri ex ordine naturæ est, ita ab oppositâ causâ repetendum est quòd iis erumpentibus alvus dura jam à solidatâ bile non commoveatur, aut urinæ latex solidescat & sæpe in calculi granula vertatur. Idem de cæteris intelligendum; nec Metaptoseon illa origo prætermittenda unquam. Inde enim ut supplicia, sic suppetias expectare fas est, fatenturque Medici omnes nullam sæpè aliam rationem dari immodicæ vacuationis pericula depellendi, quàm per correspondentes vacuationes auctas. Suppressa autem incautè vacuatio quæcumque, sive critica fuerit, sive tantùm utilis, per se, Metaptoseon, earumque chronicarum, sæpius est origo, imò malo semel constituto, atque in partem aliquam fixo, incassum omninò illa restituitur. Id hæmorrhoidibus, menstruæ sanguinis vacuationi quotidiano usu accidere vel simplicior experientia demonstrat. Aderat juniori fœminæ manûum sudor, qui tinctas ad Minervæ opera lanas à colore deerrare faceret: supprimitur astringentibus: lentum illud tabum pulmones infecit. Nil non tentatum ad eam

restituendam fuit; sudabant manus, sed sudore non eodem, non depuratorio. Quin etiam aliæ ferè omnes causæ de quibus, aut egimus, aut agendum superest, vix aliâ ratione agunt ad Metaptoses ex suppressis pendentes vacuationibus efformandas, quam dùm erethismum concitant in excretorio organo & eo constituto humorum legitimum fluxum repellunt, atque in alia deferunt viscera præfenti semper discrimine.

Nil est quod dicamus de venereâ in morbis tentigine; quippe quæ aut morbi symptoma est, aut non existet, naturâ aliò distractâ; quæ si adfuerit unquam, aut debilitando, aut nervos prætermodùm concutiendo, prostratis ægri viribus & convulsivâ debilitate inductâ, morbum in infinitam longitudinem protrahit, & Metaptoses pro vario morbi genere diversas inducit. Capiti præsertim, sensûum origini causa hæc inimica est, nervisque, qui ab eâ tentigine subsultant. Tùm nutritio inde læditur, abitque corpus in marasimum citissimè colliquantem.

Venerea in morbis evacuationio.

Somnus atque vigiliæ quæ sese toto vitæ tempore mutuò excipiunt, in morbis etiam vices alternas exercent. At protractiores vigiliæ pro symptomate vigentis & ferocientis morbi habendæ sunt, & si qualemcumque in corpore mutationem præcedunt atque prænuntiant, factâ semel illâ mutatione, aut cessare, aut mitigari observantur. Vigilare

Metaptoses à somno & vigiliis.

diu & noctu semper malum; at aliquandò
 noctu atque interdiu stertere pessimum. Ut
 enim vigiliæ tensionem atque erethismum,
 actuososque hostes, nec inertem naturam in-
 dicant atque palam ostendunt, ita somnus
 languore & atoniâ prostratum corpus, in-
 fractasque aut deletas vires prænuntiat.
 Sæpe etiam somnus non merum symptoma
 est; sæpè Metaptoseos nomine jure vocatur
 veteris ille, ferreus, à quo surgere vix
 ægro datur, qui, ut cum HIPPOCRATE lo-
 quar, caput opplet, corpus debilitat, aut
 in paralyfim, aut in apoplexiam degener.
 Præterea vacuationi cuius mechanicè obstat,
 si sudationes solas exceperis, excrementa ad
 vasorum ostia congerit, ubi stent, hæreant,
 & cumulata corrumpantur; unde toties no-
 cuit crisi, Metastafive salutari; sic etiam sen-
 sus obtudit sopor ille fallaci spe illudens,
 quem intulère narcotica perversâ admissa ad-
 ministratiōe. Nec verò sola nocent artis
 præposteræ instrumenta; somnus ipse naturalis
 ab effectu suo mechanico, quo omnibus naturæ
 actionibus plumbea innectit vincula, multis
 in morbis nocuit, & in locum ordinatæ illius
 febris quâ vis naturæ agit & agitur, spasmos
 & convulsiones intulit, & in morbis convul-
 sivis ita malum auxit, ut sæpè miseri ægro-
 tantes ministros qui somnum arcerent con-
 duxerint. Hinc ergò metuendas à somno esse
 Metaptoses, quæ hinc à compressâ nervorum

origine, inde verò ab actionum atoniâ repertuntur, multòties observatum est.

At quantum in producendis atque inferendis morbis valent, tantum etiam in iis effe-
randis atque evehendis posse curas animi
mordaces vivente inque sub pectore mœstiam,
omnibus in propatulo est: quippe
nihil adeò fixum cordi, vasis, & actuosæ
vitæ systemati vinculum innectit atque animi
pathema triste; nihil adeò concoctioni, secretioni,
excretioni cuicumque nocet, eam
tardans atque supprimens. At in hisce morbis,
sive animi pathema eos induxerit, sive
foverit jam natos atque crudeliter immutaverit,
semper ad capitis arcem, ad cerebri
functiones malum delabitur & illas ocyùs, aut
tardiùs impetit. Hinc oculis, ore, genis, loquelâ
tale malum deprehenditur. Sic in
acutis peripneumonia vertitur aut in phrenitidem,
in homine violento & irâ ferventi, aut
in lethargum, si mœror vires prostraverit. Latentes
verò sæpiùs causas in abnormem motum
concitat furor & animi impotentia: sic arthritidis
quæ rheumatismi formam irregularem sibi
sumit leviori de causâ, & artus undequâque
discruciat, in subito & inopinato animi pathemate
sæpè apoplexiam atque phrenitidem mentita est
lethum inferens. Grave quidem illud & lethale;
at, quæcumque causa exterior exarserit, non rarò
contigit ut vi rapidâ delatum virus arthriticum, aut acre aliud quod-

Metaptoses
ab animi pathematibus.

In caput.

Metastases
arthriticæ ab animi affectibus.

cumque, dùm vitam non perimit, longos cruciatus attulerit, aliquandò perpetuos, aliquandò periodicè etiam tolerandos atque redivivos; & aliquandò, quod pejus est, fixum & stabile malum induxerit, delirii aut potius insanix formam aut melancholix indolem sibi assumens; quam vidimus ipsi per decem annos perdurantem, per unicum, sed violentum arthritidis ad pedes delatæ paroxysmum evanescere. Sæpe etiam in irâ, in metu subito morbus in hepar atque lienem fertur, & icterus etiam viridescens, quem non postulabat morbus, cutem ægrotantium infecit. Hæc autem symptomata vivida & morbum immutantia quantum metuenda sint in morbis docet ipsorum effectus etiam in fanitate, quo factum est ut bilem concitare & movere idem sint atque iram accendere, & Pelidæ cedere nescii stomachus pro proverbio habitus sit. Rarius admodum & in prædebilitatum tantum thoracem agunt animi pathemata, illaque vivida & quasi vitam interrompentina, cùm hæret vox faucibus. At diaphragma, nerveus ille musculus, sæpe spasmò constringitur, & spiratio ab hac causâ impedita potest humorum hærentiæ atque Metaptofi locum dare, cùm præcipuè multi ita constituti sint ut angor animi, cordis subfultus atque palpitationes inferat: nam nerveæ illi actioni atque inordinato tumultui cor ipsum miserè subjacet; quod tamen febre

Metastasis
in hepar.

In pectus.

In cor.

femel constitutâ rarum est; nisi tamen febris illa per se nervea sit, atque à causâ illâ occultâ de quâ jam mentionem injecimus oriunda.

Verùm non sine summâ attentione unamquamque harumce causarum æstimandam credimus, ut, dùm ad singulas attendimus, sentiamus tamen rarum esse Metaptosin ab illâ solâ atque unicâ causâ nasci; sed sæpiùs concursus multarum ad effectus exerendos conspirat: prædisponit altera corpus; altera in corpus jam patens & apertum incidit; tertia à variis occurribus mutatur & fit quid novum singulare ex multiplicibus constans elementis. Sic quod in eodem morbo corpus unius ægrotantis inficit, aliud corpus finit intactum & innocuum, verùm malis & malorum mutationibus obnoxia infirmitas est, corpusque tenerum atque debile causas omnes & plenius imbibit & facilius ab iis commovetur.

Effectus
illi rarò fiunt
nisi à plurima
causarum
concurfu.

CAPUT QUARTUM.

De signis tùm diagnosticis , tùm prognosticis Metaptoſeon quarumcumque.

METAPTOSIN ſi ſeorſim à Metaſtaſi, ut hîc poſtulamur fieri, intueamur, per ſe, ut jam diximus, mala eſt : ſit enim à morbi prædominantis viribus, dùm vires intereà naturæ, aut inertes ſunt, aut diſtractæ, vel à materiæ morbiſicæ prædominio acciſæ atque prædomitæ. Poſteſt tamen aliquandò, ſed tunc, ut ſcholæ loquuntur, per accidens, ſalutaris evadere, ſi vim & ferociam morbi in partem minoris momenti deferat Metaptoſis. Ita quotidiana docet obſervatio in morbis veternoſis atque deliris attolli parotides, quæ, utut malæ ſint & per ſe pernicioſæ, arti illas occupanti auxiliorum occaſionem præbent. Ita petechias quæ ſuppurationi tandem idoneæ evadunt, & morbi vim ad cutem peſſimâ hâc eruptione transferunt, ſalutem attuliſſe narrant Authores. Ita etiam, in tertio Epidemicorum libro, unius ex artubus jacturâ corpus ſervatum vidit HIPPOCRATES. Metaptoſin an hîc potiùs incuſemus quàm Metaſtaſin? At per abſceſſus quos ſola cutis compreſſio effecerat fluxiſſe hydropicorum aquas libera-

Metaptoſes
per ſe malæ,
per accidens
bonæ.

tumque corpus visum est. Verùm etiamsi non posset aliquandò à Metaptosi salus pendere, summi certè momenti foret & Metaptoses prævidisse atque quasi præsensisse, & quam perniciem possunt intentare advertisse: unde signis earum nos esse maximè intentos necesse est, ea undequâque rimari, iisque aruspicum more inhiare.

Quantum
utilis sit Me-
taptoseon
diagnosis &
prognosis.

Desumptâ autem primò diagnosi à morbi naturâ & indole, & ab ipsius ægrotantis conditione, tum demùm ex præteritorum recordatione futura augurari fas est. Postea imminentem Metaptosin docet status ipse & gradus morbi, qui tantum periculi importat, quantum à naturali ordine recedit, & quantum ipsa præcipuè læsa functio ordini vitali necessaria est. Aliquandò etiam à læsione communicatâ aliæ læduntur functiones, à quarum vitio superveniente, novos eventus expectare fas est. Sic vicinorum suppuratio molem cancrofam sejungere & expellere visa est. Prætereà verò, cum ad amplificanda artis quam profitemur pomœria, præcipuè sit necessarium ea quæ ignoramus ingenuè fateri; revocanda est hîc observatio etiam minùs docta longævorum Medicorum, circà morbos qui epidemicè grassantes id habent commune, ut eadem exhibeant phænomena, eundem assequantur finem, eumque pro exitu sibi sumant. Iis enim ut communia sunt idio-

Unde de-
sumantur.

A phæno-
menis mali
perspectis.

Ab expe-
rientiæ constan-
tis analo-
giâ in epide-
micis.

In ende-
micis.

In quibus-
dam corpo-
rum consti-
tutionibus.

nantia, ita pares Metaptoses, imò & decubitus Metastasin æmulantes similes incumbunt. Nec non endemicas lues observatione cognitæ attentè perpexisse necesse est; siquidem agentium externorum actio pro diversâ locorum indole propria sibi phænomena exhibet, quæ corporibus aptata, in habitum trahuntur. Hinc, positis hisce omnibus conditionibus, ancipitem morbum in hanc illamve partem deducunt atque determinant supervenientia quæcumque prorsus accidentia, de quibus jam fusè egimus & de quibus jam agendum non supererit. Sic plica Polonica Metaptosis mali ancipitis apud Polonos habetur. Sic dracunculi, apud Indos post febres emicant. Sic icterus viperæ morsui supervenit; &, ut progrediamur ultrà, sic apud Barbadeses Americanos, in omnibus ferè acutis morbis, maculæ erumpunt. Sic apud Neustriæ atque Aremoricæ littora, in omnibus propè acutis affectibus exardent papulæ fero plenæ, & miliares. Nec minùs pro corporum diversitate diversa expectare fas est phænomena. Rufos frequens angina premit, & in eam plurimi morbi delabuntur. Hispanos angit colicus dolor; Anglos rheumatici dolores præcipuè excruciant. Quid valeat corporum diversitas in inferendis morbis, adeoque in Metaptoseon formatione, satis inde deducitur, quòd juxtà Caium, in sudore famoso Anglis epidemico, externorum in An-

gliam devectorum corpora illi non forent obnoxia, ut & quòd Romæ pestilentia divexatæ Judæorum corpora ab ipsâ forent immunia, teste Ramazzino. Non verò illa diversitas in omnes æquè causas agere potest, causæ ergò natura ante omnia spectanda est, eique præcipuè insistendum.

Non enim omnes æquè morbi Metapton capaces sunt; at ipsorum Epigeneses facile in Metapton abeunt. Verùm in omnibus affectibus spectanda, ut cum Scholis loquar, Metaptonis causæ, Metaptonis morbi, Metaptonis symptomatum. Verùm ut Metapton ad se morbum derivet duplex conditio requiritur. 1°. Causa quæ morbum parit non radicitus fixa sit, possitque sedem mutare, & ipsa vel in pejus, vel in melius converti. 2°. Ea saltem, copiosa sit exundetque undequaque, ita ut feratur huc & illuc, imò, non desertâ primâ sede, aliam occupare & invadere queat, adeoque morbum complexum reddere & phænomenis inæqualiter sævientibus, obscurum, inconditum, & quasi absurdum. 3°. Demùm multiplicari possit illa & dato spatio invalescere, partesque sanas in se trahere; quod omnibus ferè epidemicis affectibus improvisis illis commune est, & omnibus certè contagiosis causis quæ à minimâ haustâ & inoculatâ moleculâ mirum in modum in-

A quibus
conditioni-
bus mo bo-
rum pen-
deant variæ
Metaptones.

tumescunt, & nefanda producunt sympto-
mata.

Sæpè fiunt in
fixiori morbo
Metaptoses
symptoma-
tum.

Hæ quidem conditiones omninò seorsim
pensandæ. Nam, v. g., in morbo ab ictu,
aut vulnere violento partem infringentibus
aut contundentibus, morbi ipsius Metaptosin
sperare absurdum foret. In scirrho pariter
lapideo & tumorem efficiente rem sibi spon-
dere nefas: imò in ipsâ inflammatione partes
lacerante Metaptoseos spes vana; quæ, si
nequid partem lues læserit, potest occurrere.
Scilicet causa in hisce casibus fixa est & amo-
veri non potest. Causa ergò morbi intacta
Metaptosin non patitur. Verùm symptoma-
tum Metaptosis in quocumque genere mor-
borum metuenda maximè. Hinc, v. g.,
compressio, prorogatio mali ad vicina, in
inflammatione hepatis singultum facit: in-
flammatiō renum cum urinæ suppressione vo-
mitum putridæ & urinosæ materiæ procrea-
vit, genitaliumque dolores & alterutrius è
femoribus summè cruciantes retractiones. Ab
hâc propagatione pariter vertitur angina in
peripneumoniam, hæc in pleuritidem, utra-
que in phrenitidem. Sic etiam, in vulneri-
bus, veram symptomatum Metaptosin effi-
ciunt convulsiones illæ, quæ sæpe, articulis
vulneratis, nullo admissio in diætâ errore,
sævissimè erumpunt, & ægrum paucarum ho-
rarum spatio jugulant, dùm vix aliquid in
vulnere deficit notatu dignum.

At, quoties causa mutari potest & gradum aliquem mobilitatis per se nanciscitur, causa simul, simul morbus atque symptomata tolluntur & alium morbum effingunt. Id catarrhalibus quibuscumque affectibus commune est, quos idcirco Antiqui sub nomine fluxionum designaverant, ex eo quod, non mutato, imò ingravescente malo, ex unâ parte in aliam defluere videantur. Et certè, cum maximas partes ad hosce morbos inducendos agat perspiratio illa quæ, coctione pessumdatâ, vel levi datâ occasione, suppressitur & refluit; cum tunc suppressum existat excrementum illud, quod in pluribus regionibus & pondere & quantitate cætera superat; cum tamen aliundè augeatur quotidie, necdum constituto satis morbo, hujus excrementi non excernenda materies: patet eam levem primo intuitu morbum, solosque frontales sinus occupantem, oculis objicere, mox invalescente causâ musculorum omnium actionem impedire, indeque, multiplicato Metaptoseon fonte, gulam ejusque glandulas occupare, brevi etiam pulmones & eorum membranas, imò nec intacta relinquere primævi vitii fautores stomachum & intestina; unde nullo alio in morborum ordine tot observantur Metaptofes. Quid si degener humor ille, novamque & acrem indolem assumens, rheumatismos, & illos quidem inflammatorios induxerit; si sævam & multis infamem

In mobili-
bus causis
morbi simul
causæque
Metaptofes.
Exempla
ex catarrha-
libus.

Exempla
ex catharro
in alias acri-
monias dege-
nere.

erroribus arthritidem acuerit, quot ille Metaptofeon formas induet? Diversitas porro illa prævidenda & præmetuenda erit, cum sese notam fecerit causa quæcumque determinans. Sic arthriticas & rheumaticas quotidie observamus anginas atque pleuritides quæ à membranis in musculos proximos feruntur, sæviunt abscessuum, anthracum & furunculorum more; unde rursus in articulos, imò &, observante HIPPOCRATE, in genitalia ruunt; tum inexpectatâ, nec prævisâ sævitiâ rursus in relictos articulos invadunt: postea sæpius per urinas, rarius per diarrhœam alvinam ægri liberantur. Neque enim illud omittendum est quòd humor perspirationis incoctus, & cruditatem præ inertia naturæ servans, aliquam etiam spontaneam, præ calore & motu, mutationem subire possit, &, nisi à viribus naturæ mutetur in melius, in pejus verti, & aliquam novam nancisci acredinem. Tunc bilis, urina, sudatio aliquam etiam alterationem subire debent; unde, inter catarrhales morbos, non solum arthriticæ pestes, sed etiam erysipelata, pustulæ, & cætera hujusmodi vitia numerantur jure, cum perspirationis vitia referant: quæ quidem inter hosce morbos affinitas facile demonstratur, à quâcumque causâ repetantur illa, quòd, imminutâ, aut pessumdatâ perspiratione, illa etiam jam sopita recrudescent atque reviviscant, eadem sequantur fata, easdem

Ex sopitis
malis sup-
pressâ pers-
piratione re-
crudescenti-
bus.

Metaptofes

Metaptoses subeant; quod in morbis plerisque hujus prosapiæ observatum est. Hinc, in hisce affectibus, pro Metaptosi frequentiori habentur gravedines, sternutamenta, tinnitus aurium, capitis gravitates, anginae species non una, tussis, dolor laterum pectoris, icteri, nausæ, diarrhœæ, tormina, ischuriæ, & præcipuè dolor articulorum, quosquidem comitantur phlogoses, pruritus, & cætera hujus generis symptomata. Nec mirum si horror ille & frigoris interni sensus importunus, imò & spasmodicus rigor, qui morbos istos invadentes comitatur, de novo & inopinatò media inter morbi phænomena assurgens, non Metastases solùm, sed & Metaptoses nuntiet & præfagiat plerumque.

Cùm verò ex eo intuitu pateat humorum omnium mutationes, eorum effectus in solida ^{Humorum morbis propriæ sunt Metaptoses.} posse variabiles efficere, patet simul nullum esse morbum ab humorum mutatione pendentem, in quo non Metaptosis metuenda sit; exceptis, ut diximus, iis qui partes solidas lacerando atque corrumpendo vitium ipsis inusserunt indelebile; in quibus ad solam symptomatum Metaptosim nostra vertitur attentio. Ut verò crisis atque Metastasis ad eas tantùm pertinet causas quæ possunt coctionem suscipere, ita contrà Metaptosis ad quoscumque humores referri potest, qui corruptelam qualemcumque possunt induere. Cùm enim malefica earum actio adaugetur,

ad plures vitium inde natum extendi functiones debet. Sic summus scorbuti gradus Metastasin vix patitur; Metaptosis in hoc casu semper & quasi quotidiana metuenda est; hinc atque inde emicant abscessus; hinc ossium tumor animadvertitur; illic vibices, hinc herpes defluunt; illic pruritus torquet; anhelitus, tussis, diarrhoea simul vexant. Res eadem advertitur in virulentis humoribus venereo, scrophuloso, rachitico, sed nullo alio in exuberante humore adeò violenter atque in atrâ illâ bile cancrôsâ.

Quâ ratione infectis aliquo vitio humoribus Metaptoses fiant.

Hæc verò omnia satis apertè nos deducunt ad intelligendum quâ ratione omnes quas alibi recensuimus humoralium affectuum classes sibi Metaptoses maximè vindicent. Quoties enim humor aliquis corpori inditus in eoque habitans in melius mutari non potest, aut per actuosas naturæ vires expelli, res in eodem statu remanere non potest, notante HIPPOCRATE; sed, ut facultas rectè morata rectum producit, ita quæ semel malè constituta fuit, in ceteras omnes redundans & communicata, debet illas & vitare & sui similes efficere. Remanet enim & vivit intus causa, quæ non emendata, imò pejorata, vitium intulit: unde crescere vitia necessarium est. Ita in suppuratione internâ levi pus paucum, refluxus parvus, symptomata producit æquivoca, vix nisi sagacioribus deprehendenda oculis. At vivit interea ulcus, bre-

vique hos facit progressus ut pro uno ulcere deprehendantur multiplicia, eandem formam, eundemque characterem sibi assumentia: vix aliqua datur phthisis pulmonibus perimendis apta, quæ non ad externa etiam pus deferat, aut quâcumque de parte evomat. Nulla hîc speranda in corpore victo atque debellato Metastasis: superat pus undequâque, & exuberans humores facit verè Metaptosin inducentes, imò aliquandò falsâ spe deludentes. Idem omnium humorum neglectorum, ac moderatiùs primò sævientium, postea verò exasperatorum, fatum est. Idem etiam eorum qui, dum vacuabantur, aut ad cutem ferebantur, innocui videri poterant, aut saltem partem tantum unicam lædentes, sed imprudenti arte, aut infelici fato percussi, jam interiora depascuntur. Id sæpiùs observatum est in præposterâ agyrtarum sedulitate, qui dum in sanando herpete occupantur, jamque sibi inconsideratè plaudunt, viderunt totam cutim, imò & cellularem textum scatere furunculis, quorum fatum illud est ut, uno extincto alter, imò plures renascantur, ad viscera tandem deferendi, unde certiolem perniciem intentant, per dissimulatas insidias. Si verò in universam humorum massam diffundatur nocens humor, plures fiunt Metaptoses donec aut illum ars expulerit, aut natura per Metastasin felicem ad emunctoria amandaverit. Hinc etiam in im-

perfectâ Metastasi aliquandò reliquiæ humoris non satis debellati Metaptosis efficiunt ; crissimque jure imperfectam inde judicaveris , quòd sanitas non sit restituta ; Metaptosesque cò magis timebis , quò plus de læsione functionum restitabit. Hinc etiam sæpè accidit ut in obstructione per Metastasin factâ curandâ , cùm pendeat illa à quiscuilibet illis excrementosis , in viscus aliquod , v. g. hepar depositis , Metaptoses novæ nascantur ; cutis , v. g. , herpetibus foedatur , fluor-albus in mulieribus concitatur , in viris hæmorrhoides , aut stillatio oculorum , aurium , imò & gonorrhœæ antea illas non expertis nascuntur : qui enim latebat immobilis humor in motum agitur , & cùm causa aliqua cognita morbum præcessit , admonendi sunt ægrotantes , ne nova illa , seu potius rediviva , nil tale suspicantes terreat.

Metaptoses
per medica-
menta in-
ducæ.

At sæpe etiam medicamentorum actio , si illa ex irritantium genere fuerint , Metaptoses induxit , dùm motum febrilem accendunt , dùm humores movent , dùm corporis extranei personam agunt , in spem meliorem admissa pharmaca. Ita à vomitorio singultus , à cathartico diarrhœa , tormina , tenesmus , à cantharidibus ischuria , ab aromaticis stimulantibus tussis , à spirituosissimis vigiliæ , dolores capitis , pruritus , tentigines veneræ ortæ sunt. At latebât aliquandò in medelâ non imprudenti prædispositio ad morbum corporea.

Verum etsi omnium humorum illorum morbificorum ea indoles esse debeat ut vires, ubi semel intus intumescere, sibi assumant, nullâ aliâ in morborum classe res adeo evidenter patet, atque in affectibus illis contagiosis, quorum ferociam quâ ab alio in aliud corpus trudentur negare impossibile est. At hîc demonstrare prorsus inutile quâ ratione atomus intus in corpus prædispositum accepta rapidè sese multiplicet, & certis ictibus violenta & semper eadem inducat symptomata. Leniore jam morbo Metastasis speranda, graviore putridæ ut plurimum, at semper horrendæ Metaptoses assurgunt, in ipsâ etiam morte corpus deturpantes. Sic sphaceli, maculæ gangrænosæ, intestinorum tabum ejicientium graveolens effluvium, urinæ sanguinæ, sputa è pectore anhelo nigra, rubra, putida spontè diffunduntur. Hæc quidem omnia in morbis extremæ ferociæ pestilentialibus observantur, quæ mitius sæviunt in variolis aliisque hujus generis morbis, qui tamen naturâ ad pestilenciales referri possunt, & sæpius, ubi à corpore prædisposito putridam nacti sunt indolem, possunt non sine injuriâ ad pestem ipsam referri.

Porro ex hisce paucis accuratè perpensis patet quàm latè diffundatur Metaptoseon metus in morbis omnibus, qui accidentariò in homines incidunt, cum nulla sit febris; nullus ex acutis morbis qui non illas pati

Metaptoses
in contagiosis
& pestilentialibus
frequenter.

Quibus in
morbis Me-
taptosis præ-
Metastasi
frequenter
fiat.

possit : & , cùm plurimi ex illis criseos atque Metastaseos sint capaces leviori morbo , multò plures erunt qui , graviore illo & periculum inferente , possint Metaptosin experiri : siquidem aliquis , imò qualiscumque naturæ labor , ad coctionem imperfectam expectandus est , ejusque viribus locus datur , qui nullus omninò , aut sine nullo successu apparet in Metaptosi. Putredo , dùm sese multiplicat , Metaptoses facit ; at , vires prosterrens & evincens , Metastasin respuit. Præterea verò quotiescumque , in morbis etiam localibus & uni parti addictis , causa morbi viribus infensa est & actiones lædit vitales , ita ut earum obstet efficaciam , Metaptoses à causâ illâ arcessuntur , ut , v. g. , hæmorrhagia in thoracis affectibus ; in doloribus capitis deliria , imaginationis atque memoriæ vitia ; manuum atque pedum inflatio in cordis palpitationibus , quæ præsertim pendere possunt à polypo , aut ossificatione orificii vaforum magnorum , ut sæpe vidimus occurrere in animalibus vetulis fractis labore immodico. Maculas ab hac causâ livescentes cum anhelitu demùm insuperabili mihi vidisse contigit : symptomata omnia in lævam corporis partem acutiùs sæviebant. Dolores laterum , imò & ventris hydrops , plus in lævam assurgens , pro Metaptosi jure observabantur.

Si verò arguas hæc pro symptomatibus haberi debuisse, non inficias quidem ibo. At differt Metaptosis à symptomate, quòd sublatâ causâ, illicò tollatur symptoma; quod quidem de Metaptosi dicendum non est. De-
 bilitatem textûs cellularis non tollit illicò absentia causæ; sed ubi ad aliquem gradum increvit causa, solidisque labem inussit durabilem, tunc sibi curationem propriam vindicat affectus ille, qui jure in principiis pro symptomate habebatur. Sic curam sibi expostulant propriam, suasque sibi proprias indicationes commonstrant agenti Medico, hernia post vomitus, spasmus post dentitionem, menstruorum evacuatione cessante affectio hysterica, &c.

In quo
 Metaptosis
 differat à
 simplici mor-
 bi sympto-
 mate.

Suæ sunt eâdem lege & eâdem conditione, morbis etiam maximè chronicis, Metaptoses, quarum singula non licet percurrere symptomata. Quantum enim Metaptoseon efficiant phthises, sive pulmonales, sive hepaticæ, sive à quocumque alio viscere pendeant vix enumerare dabitur. Diversæ illæ sunt pro diversâ partis affectæ naturâ, & varia exhibent phænomena; quin etiam, morbo grassante & dominium sibi vindicante, quotidie novæ erumpunt. Postea verò puris acredine consumptum corpus ulcuscula, imò & ulcera experitur; undequâque exurgunt etiam narium, aut aliarum partium hæmorrhagiæ, diarrhœæ, inflationes ad usque hydropem

Metaptoses
 in chronicis
 affectibus
 phthisi, lue,
 arthritide,
 vulneribus,
 &c.

devectæ, aliaque dira symptomata. Nonne totum Metaptosis scaturit virus venereum ad usque intimam ossium structuram pertingentibus? Arthritis etiam, ubi superexundat & totum corpus detinet, quam partem finit intactam? Ne repetita toties de scorbuticâ lue, de herpetibus exsuperantibus, elephantiasi, aliisque intus educatis venenis videamur, jam exposita sub Epigeneseon titulo, recoquere. Imò nec fracturis, aut casibus Chirurgicis suæ defunt Metaptoses, dum vicinia intacta malum accipit, dum quiete articuli indurantur & concresecunt, dum supinus ipse situs & coactus in dorsum decubitus renes vesicamque calculi elementis inficiunt, dum nervi subsiliunt, imò & in convulsiones rapiuntur, dum natura, uni intenta operi, nec ventriculum finit concoctioni incumbere, nec intestina agere, bilis fluxum impedit, nullaue aut coctio, aut excrementorum excretio fit, ut suo didicere periculo quicumque minùs obsequentes regulis diæticæ fuerunt, aut antea saburrâ laboraverunt. Ne loquamur hîc de iis quæ sæpe accidere possunt externis complicationibus, quæ viris militaribus in vulnere curatione nimis familiares, Chirurgicæ sedulitati sæpe insidias struunt, nullâ arte prævidendas; imò, si prævideri possent, non tamen idcirco sanarentur in corpore undique vitiato. Verùm de complicationibus illis hîc agere impossibile est. Has in classes redigere

ex dictis facile est : at alios tangit iste labor , nec omnia omnes possumus. Certè ex his omnibus satis intelligitur quanti nostrâ interfit , ut ad ea omnia attendamus , quæ morbum comitantia , & Metaptoses & fatum morbi possunt prænuntiare.

Igitur in excutiendis Metaptosis quibus-
cumque nunquam præteribit Medicus quo
tempore illæ exardeant & erumpant. Ut enim
nulla crisis , nec Metastasis possunt nos in fidu-
ciam inducere , quæ non appareant post signa
coctionis & morbo jam ad statum pervenien-
te , quodcumque alieno tempore apparet ,
Metaptosis est ; pertinent sæpius ad incipien-
tem , nec adultum morbum Metaptoses. Nam
licet nondùm dominatum exerceat morbus ,
crescit tamen viribus non resistentibus. Hinc
RODERICUS A CASTRO , Dux noster , inter
Metaptoses recenset symptomata quæ præ-
dominantur , ut horror , rigor , sudor in
febris , quæ cùm symptomata partem essen-
tialem morbi constituent , vix Metaptoseon
nomen sibi merentur. Sed febris helodes , seu
sudatoria , sed quæ rigore est stipata erratico ,
sed frigorigera , sed quæ sibi præsumit anhelitum
& anxietatem , hæmorrhagias , sudores , diar-
rhœam , hæc criseos jura usurpat ante diem :
fit enim id per Metaptosin superexundantis
materiæ , quod per naturæ vires fieri debuerat.
Porro judicatoria non judicantia , ut ait HIP-
POCRATES , partim lethalia , partim diffi-

Ex his
eruantur
diagnosis &
præfagia
præsentis
Metaptoseos.

Metaptose
incipiente
morbo.

cilis sunt iudicii. Sed in incipientibus morbis tumores sæpe evanidi, semper inertes, morbum incoctum errantisque humoris vestigia designant, qui postea in caput aut pulmones fertur. Maculæ erysipelatosæ, nullo alio tempore morbi conspiciendæ, non tanto apparent discrimine, sed fiduciam de securitate morbi auferre debent: nam ubi statim emicuerint illæ, brevi fugientes, vulgò aut vomitus & nausæ per totum morbi curriculum torquent ægrum, aut tussis asperrima divexat pulmones. Ita & vomitus & diarrhœæ spontaneæ, præsertim præmaturæ, aut latere putridam saburram, aut humoris incerti, nec Metastasin adhuc facientis, huc illucve decursum demonstrant. Hinc, sæpe in morbis eruptivis, ante eruptionem similes nausæ advertuntur, quæ, si in Metaptoses facebant loco eruptionis quæ fieri debebat, nec tamen erumpit, recusante scilicet naturâ, summo versatur æger in periculo, vitæque auferetur, aut longi saltem temporis fastidiis erit illa redimenda. Sic etiam, ut à chronicis exempla repetamus, ante arthritidem ingens flatuum stomachalium eruptio vulgò morbum prænuntiat, aut, nondùm arthritide constitutâ, dolores huc & illuc torquent; sæpe etiam erysipelas sese huic præcursores effecit. Cordis palpitationes, tremores indefessos pulsui & pulmonibus æquè infensos, Metaptosin veræ atque legitimæ arthritidos exitisse

vidi, sed devix, nec satis in articulos favientis. At si post inanes conatus, insultus illi arthritici tandem in articulos non decubuerint, viderunt omnes inde hepatitidem, videre ischuriam nasci, cujus reliquias tardius & per artem concitata arthritis sustulit. Quid & quod ipsam maniam, plures per annos durabilem, tandem sublatam viderim, erumpente quæ prius non extiterat arthritide. Idem de colicis doloribus dicendum; idem de erysipelatibus quæ in habitum trahuntur. Imò etiam symptomata à stomacho repetenda, sese febribus intermittentibus pro præludio statuunt, & pro Metaptosi, dum paroxysmorum intervalla occupant; dolores quoque osteocopi dicti ante febrem pluribus diebus adoriuntur, ut & latentis obstructionis pondus, aut dolor quicumque fugax: imò & vermes aliquando apparuere, qui, præter febres convulsivas quas inferunt pluries favientes, pluries sopitas, spasms interea superstites, quàm diversa antea sæpe intulere symptomata, quàm variè affilientes & vix prævidendas creavere Metaptoses, imò quas non assumpsere morborum non duraturas species ac formas? Quid, si venenatorum atomorum variam indolem adeò diversè in corpus agentium sectemur, spasmodicam agunt scenam per multiplices effectus, multiplicesque Metaptoses, donec aliquem sibi characterem assumant. Hic certe Medico ad omnia circumstantia

Metapto-
seon natura
morbi futuri
indolem pro-
dit.

severo examine attendenti, in tantis tenebrarum umbris aliqua lux affulget ex ipsâ Metaptoseon naturâ; nam in morbo putrido, etiam sub inflammatoriâ larvâ, sese dissimulantes Metaptoses putridæ illius atomi signant. Sic dysenteria erumpens in morbo cuius symptomata phlogosin exprimunt, latere putridum quid, hæsitantibus significat; idem petechiæ, idem maculæ luridæ, idem milliares pustulæ nigrescentes, proximâ sæpe morte conspicuæ, incassum eheu indicant.

Metaptoses
morbo pro-
vectiori.

At constituto & invalescente semel morbo, & ad sui fastigium evecto, quodcumque Metastasin non procreat in Metaptosin vertitur. Coctionis defectus tunc tibi signa præbeat, quæ ex urinis nunquam fallaci augurio defumuntur, nisi tamen Metaptoses has pravæ Metastasin titulo volueris insignire. Hinc apoplexia sibi convulsiones adscititias assumit, & in paralyfin inde, hinc in convulsiones vertitur. Ipsa paralyfis, nativæ oblita inertiae, sensu destitutos artus in motum agit violentum, spem prætendens fallacem. At lethargus in phrenitidem transit; vertitur intrò quidquid exteriùs emicabat, jungitur phrenitidi peripneumonia. Angina delirium sibi procomite assumit, aut pulmonalem inficit fistulam. Pleuritidem pariter infestat peripneumonia, imò & hepatitis. Quandòque junctus renum nephritico dolori vomitus nova concitat accidentia, & testiculorum tumores

fuscitantur. Vidi ab angina erysipelatosæ radiis totam tracheæ superficiem infici, delabi inde ad pulmones malum, oriri phthisin à causâ, quæ primo aspectu simplicior videbatur. At, utero læso, quanta convulsionum agmina expectanda sunt? Putredo adscititia variolas infames efficit. Primum periculi adhuc latentis signum præbet anhelitus, imò reduplicata & offendens respiratio, aut, ut in phreniticis, nunc lenta, nunc incerta. Quæ tibi phænomena in jamjam morituris cumularè Observatores post Antiquos, maximè colendi DURETUS & PROSPER ALPINUS.

Quid jam sectemur morbos sic dictos putridos, aliosque quibus malignitatis nota iniusta est. Nulla est Metaptoseon in putridis casibus classis, quæ non naturam morbi designet, uti modo dicebamus. Diagnosim morbi facit ipsa Metaptofis, quippe extrà circuitum delata morbi pars, jam caret tumultu illo febrili qui ad plures, imò sæpe oppositas causas pertinere potest. Sævit effera peripneumonia; putridam fore tibi sputa præmatura, cruda, copiosa, cum virium defectu & urinis prætermodum turbidis, imò olentibus, certò designabunt. Bilis præmaturus effluxus, icterus primis morbi diebus erumpens, quantum terroris injicit HIPPOCRATI, tantum solutionis putridæ in humorum mole latere satis edocet. Prætereà licet aliquandò in principio nondum prævideri

Metaptoseon in putridis præ-sagia.

possit qualis sit metuenda atque prævertenda Metaptosis, morbo jam adulto & ad extremum sui fastigium evecto dubium superesse non potest. Vicit quidem ille naturam: quidquid exoritur in ægri detrimentum apparet; attamen an omnis omnino spes abjicienda? Sæpe sub sphacelo externo vita emicuit & quasi pullulavit. Ecquid enim? Generalis in morbis illis universalibus & totiùs substantiæ regula est, ut à principibus visceribus malum avertatur, & ad sedes minùs metueudas dirigatur, dùm interea jam evidenter cognitum, & sub oculis positum, per potentissima artis auxilia debellatur. Huc miram exeruere efficaciam acida potentissima: huc cortex Peruvianus, Medicis mirantibus, vitam revocavit pereuntem & quasi difflutam. Hic quidem Metastaseos jura videtur capescere Metaptosis, cauterii ad instar revulsivi, quo cutis usta partes maleficas ad sese advocat & quasi imbibit.

In morbis
sæpè datur
specifica &
quasi epide-
mica Metap-
tosis.

At non eadem evidentiâ semper occurrit hæc salutis via, nec in omnibus adeò certò casibus indicatur. Sæpè enim ad cognitæ morborum classes aliqui referri non possunt morbi. Quibusdam etiam, etsi evidentes mutationes cognitæ faciant, inest latens quid quod feratur ad has illasve partes, & sibi propria procreet symptomata Medico non prævidenda: & id quidem pluribus morbis epidemicis accidit, quibus familiares sunt hæc

vel illæ Metaptoses, nullâ ratione, sed observatione solâ casuum similium prævidendæ. Stat suus ancipiti fortunæ locus in arte nostrâ, non ex ipso naturæ vitio quam ipsa sua creatio certam facit atque constantem, sed ex humanorum sensuum & artificum industriæ defectu. Huc afferat auxilium qualecumque titubans observatio. At quoties pluribus exemplis res constitit, tunc prævisa erit quæcumque Metaptosis, quæ aut non deest, aut saltem aliqua nec indubitata sui dat indicia. Id, jampridem à SYDENHAMO annotatum, quotidianâ confirmatur experienciâ. Ipsi nova morbo symptomata ver affert, nova indit autumnus phænomena : at nota epidemica ipsi morbo epidemico propria semper superadest ; imò & in levibus ac vix notabilibus ejusdem speciei incommodis non deest illa epidemicæ indolis tessera huic anno peculiaris, alii anno incognita : imò ipsam etiam assumunt quicumque chronici habent aliquid, aut putridi, aut inflammatorii, quales sunt & scorbutus, & morbi rheumatifantes atque arthritici, quorum origo & catarrhalis est & inflammatoria. Exempli in re notissimâ proferre inutile est, cum nullus sit observator attentus qui rem non viderit.

At est etiam Metaptosis non una quam endemicam vocare possis, quæ Populis quibusdam multò plus quàm aliis competit. Talis est ea Alepensis pustula, quæ iis iolis populis

Metaptoses
etiam dantur
quasi endemica.

Metaptoses
quibusdam
conditioni-
bus artibus-
que propriæ.

competit, referente & describente RUSSELLO. Ita etiam & Asiaticis & Afris proprius dracunculus ille, etiam ab Antiquis descriptus. Ita etiam febris illa Americana Siamensis dicta, & Occitanis Medicis descriptus anthrax: quæ Metaptoses plus metuendæ sunt in climatibus quibusdam quàm in aliis. Imò inter endemicos affectus qui sibi proprias varietates vindicant, æquum est recensere illos qui ad vitæ conditionem variam referuntur, imò & ad ipsas artes in quibus hominum variæ conditiones exercentur. Carcerum ille morbus febrilis, qui aliquandò pessimâ contagione in populos victu opiparo & aëre libero utentes diffusus est, quàm pessimam intulit Metaptoseon sobolem, verèque pestilentium bubonum, anthracum, petechiarum genera? Quod etiam evenit illis qui, ob fortunæ penuriam, in locis angustis & effosis agglomerati, aëris usurâ defraudant sese, & in minori symptomatum ferociâ ulcera cutanea viridescencia experiuntur, rhagadesque ore diducto hiulcas, quæ etiam, febre sanatâ, ideò non sanantur, aut etiam protuberantias adiposas à vitio putrefacti textûs cellulosi pendentes. His omnibus si febris ardens emicet, si variolæ erumpant, tantùm accumulabitur putredinis saniosæ vixque sanabilis, aderitque mixtus è putredine atque naturâ morbi morbus novus priori periculosus magis. At sedentiis quibuscumque iisque qui corpore incurvo

allaborant, ad ventriculum & hepar anxietas ingens, malaque inde nascenda morbis sese jungunt: unde, morbo etiam sanato, reconvalescentia difficilis oritur, ob angorem vix extinguendum ipsius ventriculi. His abdominalis plethora & circuitus tarditas metuenda sunt; his hæmorrhoidum cruciatus facile incidunt. Quid jam hîc referam quæ iis qui mineras excoquunt, & præsertim plumbatas malorum feracissimas impendent? Colicus dolor, funestâ Metaptosi, in paralyfin abit, ut abundè notum est. Quid si arsenicales vapores naribus & per pulmones excipiantur? Quanta & quàm pessima mala advolabunt, si catarrhus aliundè accersitus partes jam affectas invaserit? At dùm atomi illæ intra sanguinem admittuntur, nervosumque genus, quâcumque pateat illud, afficitur, sæpe spasmus durabilis laryngem, gulam invasit, ventriculum ipsum coarctavit, imò & dùm nervos cordis impetiit, in massas abiit sanguis polyposas, longis perimentes palpitationibus; imò & vidi, potu immodico spirituosorum, ^{Metaptoses} à diætæ vitiis ^{inductæ.} concretiones ad radicem magnorum vasorum positas; unde motus cordis præpeditus suffocationes, vel ad minimum motum, efficiebat, & anhelitum cujus sequela demùm, motu impedito & sanguinis coarctato reditu, mortis nuntia, erat thoracis hydrops brevi in alias partes decumbens. Alia sunt innumera Metaptoseon genera, quæ diætâ gentibus variis

familiaris inducere potest. Sed nullâ aliâ in conditione majus periculum impendet quàm in ciborum inconcinnè adhibitâ mole, quæ saburram intestinalem procreat, fontemque uberrimum efficit in morbis acutis complicationum, in chronicis verò ingentem anomaliam infert, novaque procreat symptomata. Multi sunt quos ab opiparis epulis ingens divexat pruritus, sive universalis ille sit, sive in aliquam partem labes statuerit imperium atque dominatum. Sæpe à solâ crapulæ culpâ arthritis renovata poenitentiam edocuit, feram quidem illam, si relictis articulis lues in caput aut in reum stomachum irruerit. Pro cutaneorum affectuum fonte habuerunt multi piscium & cochlearum usum: certè nullâ aliâ in causâ tot in ipsâ cute diversarum Metaptofeon origo delituit. Longum certè fuerit miserimum affectuum nostrorum campum decurrere: satis sit si à præcedentibus observatis intellexerimus Metaptofes quasvis à morbi ferocientis violentâ vi natas naturæ ipsi penitus adversari; aliquandò etiam mortis esse prænuntias, semper verò aliquid mali præsagire; has ergò aut morbi violentiam, aut vires accisas, ut in inediâ, fame & malignitate causæ sit, aut demùm causarum complicationem indicare. Has igitur prænosces hisce omnibus consideratis; scilicet perpenfis, 1°. naturâ morbi, de quâ abundè dictum; 2°. ratione communitatis functionum: ita si ren unus

Quid generatim confutito morbo Metaptofis quælibet indicet?

Judicia de Metaptofibz ex naturâ morbi.

tentetur, alterius functiones præpediuntur, Ex functionum læsarum notâ analogiâ.
 potestque sævissima Metaptosis in utroque calculum ingenerare, idem videre est in oculorum functionibus, utrique quidem alterutrius inflammatio nocet; quippe sanum, dum alterius laborem in se unum suscipit, opprimi à causis influentibus par erit, simulque partem mali accipere. Idem in omnibus ferè morbis vigorem affecutis accidit, & in incipientibus ac nondum constitutis hariolari licet. Quippe ita constitutum est corpus, ut nulla detur pars quæ non aliam sibi vicariam habeat in functionis supplementum. Id observatur in catarrhis, quorum plerisque membrana Schneideriana accipit, mox in pleuram, pulmones, intestina, rarius in vesicam decubituros. Si porrò catarrhus in renes aut oculos inciderit, eadem prorsus evenient atque in inflammatione simplici: laborabit uterque, nec ab illâ labe communicatâ, immunem esse in corpore partem crediderim ullam, præter ovaria mulierum, aut virorum testiculos, qui dum sibi suppleant, vix tamen ullam mali communiter experiantur.

Quid hîc addamus de lineâ illâ non satis Situ partium conformi.
 observatâ atque cognitâ, quæ hominem in duas partes æquales partitur atque dividit; quâ fit ut ad dextri lateris partes, analogiâ quâdam ab HIPPOCRATE & Antiquis observatâ, propagetur malum, lævâ intactâ, nisi impulerit malum functionum paritas. Porrò,

ut Veterum more loquar, quæ καὶ ἔτι fit malorum communio boni ut plurimum augurii, naturæque agentis testimonium, potius ad Metastasin pertinet quàm ad Metaptosim, in quâ omnia confusè & nullo certo ordine peraguntur.

Ex indole
causæ.

3°. Ratione causæ: nam aliæ in quasdam partes potius agunt, desertis atque non oppugnatis aliis. Moles catarrhalis aëris spiramenta occupat, à quibus in articulos fertur & cum quibus consentit, atque in junioribus genitalia invadit. Venenata quæcumque causa à capite in ventriculum & lumbares musculos, inde ad cutem fertur in Metastasi, in Metaptosi universas simul occupat, & multiplicata non ideò priorem locum deserit. Quid agamus hîc de atomis illis extraneis acribus atque cruciantibus, quæ habitu inducto, jus civitatis intrâ corpus nactæ sunt, & nunc silent, nunc etiam possunt huc illuc deferri. Porro licet nulla sit pars quæ non possit affici acribus atomis, tamen in partes tendineas atque membraneas plus exercent venena illa imperii. Imò licet vulgò nullâ ratione nisi temporis tractu immutari possint, visa est aliquandò ipsa arthritidis veluti fermentescere, atque instar atomorum contagiosarum multiplicari, increfcere, & omnes simul partes sævissimè invadere, nec respirationi, aut capiti parcere, imò & in gangrænam abire fœralem, atque etiam hydropem mentiri: quod

præsertim accisis viribus in senili debilitate vulgatiùs, in viris tamen atque etiam ætate florentibus factum vidi, Metaptosi unâ aliam primò quidem excipiente, postea etiam comitante & conjunctâ. Metuenda hæc esse atque prævidenda in senili debilitate facile est augurari. Viget scilicet hostis, destruit vires, & iis sufficiens materia impar vix affluit. In genere verò Medicus observator id sibi antè oculos habere debet morbos chronicos quoscumque, ubi in acutam vertuntur ferociam, duplicia fata nobis expectanda relinquere, vel scilicet expulsionem morbi, viribus naturæ ad id unum vergentibus, aut mali per Metaptoses repetitas augmentum; quippe vel majora viribus audet natura, quibus inutilibus factis, malum undequâque spargitur & invalescit acredine novâ sibi per vim vitæ adscitâ; vel malum ipsum per se novas vires assumpsit, novamque actionem, dum interea, causâ præcedenti nondum abactâ, alligatur & quasi constringitur functionum efficacia, quarum unaquæque pro vi peculiari habenda est, quarum summa simul conspirans vim naturæ efficit.

4°. At, ut notandum etiam est, alia prorsus phænomena morborum expectanda sunt, ingensque Metaptoseon varietas pro variâ corporis conditione. Aliæ sunt infantibus familiares, cum pleræque in hac ætate Metaptoses ad ventriculum atque intestina vergant,

Ex ætate
& conditione
ægotantis.

humoresque stomachales incredibili rapiditate corrumpantur. Omnes verò ferè à partibus maximè disitis ortæ causæ arcessunt in his convulsiones & spasmos, quorum sæpe sequela fuit artuum dislocatio atque disjunctio per totum vitæ peragendæ spatium duratura. Mox progrediente ætate aderunt tumores lymphatici: puellis verò brevi cachexiæ vestigium debilitatem nativam & testabitur & augebit. Jamque, minitante menstruâ eruptione, ventriculi omnia mala renovabuntur à debilitate pendentia symptomata. Simul verò nervorum æquilibri motu ob menstruorum penuriam fatiscente, quæ struuntur aut capiti aut thoraci insidiæ semper reformidandæ, semper prævertendæ sunt: nam nullâ aliâ in corporis conditione tot hæmorrhagiæ per pulmones aut per nares, tot etiam in acutis morbis deliria, tot in chronicis affectibus insanix metuendæ sunt. Inflammationes generatim in fœmineâ infirmitate, minùs ad supurationem vergunt. Periculum hoc viragibus plus impendit aut florenti virorum juventæ; his crises per hæmorrhagias salubriter erumpunt; his menstruorum loco hæmorrhoides sæpe aut Metastases aut Metaptoses efficiunt. At senili ætati & jamjam decrepitæ, quod in florenti ætate Metastaseon materiam præbuisset in Metaptosin vertitur; deficiente scilicet naturâ, nulla est morbi forma, quæ non in illos glomerata inelucta-

bilem finem prænuntiet, donec iners gangræna vitæ miserrimæ terminum imponat. Hinc in variis ætatibus atque conditionibus ingens Metaptofeon diversitas; quæ tamen omnia subjiuntur & naturæ morbi ipsius, & etiam epidemicæ illius indoli.

Ex his apparet quantas & quàm pessimas agant partes in morbis quæcumque sunt & dicuntur Metaptofes, quocumque tempore morbi appareant illæ; imò, jam decreſcente malo, quæ priùs ſiluerant aliquandò apparent, ſive regiminis perversus uſus eas induxerit, ſive malum in fluxione revinctum & ſub erethiſmo quaſi compreſſum ruruſus enituerit; quòd, ut arthritidi ſcorbutoque non incognitum, plurimùm obſervatur in morbis cutaneis, præſertimque lacteis mulierum, imò, quoties cachexiæ veſtigium atque alimentaris ſpontanea degeneratio per febris activitatem diſſimulatur. Morbo etenim compoſito & ſilente fœdatur maculis cutis, aut œdema pedum hydropem minatur, vulgarem illam debilitatorum Metaptoſin, de quâ SYDENHAMUS doctè & diſertè nos admonuit. Imò quotidianum eſt in autumnalibus febribus intermittentibus lienem ipſum intumeſcere & in aliquod volumen increſcere, quod ſolutâ febre etiam per longum tempus remanet, imò aliquandò per totam vitam, quod ipſemet vidi. At non rarò, in obſtructionibus, ſi præſertim ab humore aliquo ſuppreſſo ena-

Metaptoſes
etiam morbo
decreſcente.

tæ fuerint eique debuerint originem, evenit ut quo gradu solvitur malum, pustulæ nascantur: quòd, ad Metastases etsi aliquâ ratione pertineat, potest tamen referri ad Metaptoses, cum ab ipso malo pendeant, ipsumque sæpe ferociùs excipiant.

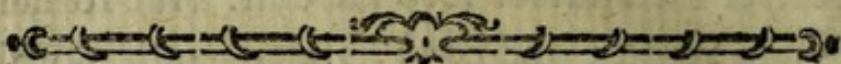
Metaptoses
ex usu reme-
diorum præ-
videndæ.

Ad genus idem pariter referendæ sunt quæcumque ab admissorum remediorum efficaciam pendent. V. g., ea quæ à topicorum administratione sæpe repetuntur phymata, papulæ, hæmorrhoides ab usu aloëticorum natæ, ischuriæ quas induxit cantharidum appositio, aut gingivarum tumor dentiumque vacillatio ab imprudenti mercurialium usu accita & provocata. Quæ omnia, etsi à malo non pendeant, possunt prævideri per cognitam & experientiâ exploratam remediorum horum actionem.

Cura ex
Metaptoseon
consideratio-
ne qualis.

Ex his porrò satis deducitur curanti ægrum Medico Metaptoses quasdam potuisse prævideri, plures verò improvisas assurgere: indicationes verò curatorias, iis admissis, ita esse variandas ut princeps morbi causa semper sibi præcipuam curam postulet, & eâ quidem ratione, ut in acutis morbis, prævisis Metaptosibus, nullisque circumstantibus infidiis neglectis, præcipua tamen hæc sit quæ à naturâ morbi petitur sollicitudo. Quotiescumque pars quædam impetitur & præcipua imbibit symptomata præcipuam in se trahit attentionem, & Metaptosis ferè
semper

semper Metastaseos loco habetur. Huc forsan natura vergit; huc certè saltem causa morbi defertur; huc recludendam esse viam ipsa mali inclinatio demonstrat. Certè si nihil sibi petechiæ postulent in morbo per se summè pestilentiali & putrido, at bubones, etsi non pendeant à criticâ dispositione, in id incumbendum esse docent ut quò virus fertur, huc exeat. Via enim, ubi semel fuerit aperta, forsan ea erit artis nostræ felicitas, ut impetu facto, naturam onere aliquâ saltem parte liberet importuno. At in chronicis lentèque factis Metaptosis, res aliquandò aliter se habet si, v. g., cachexia immutata morbum immutet, atque aut in scorbutum, aut in putredinem intestinalem transeat: si scrophulosa, aut venerea diathesis in phthisim pulmonalem, aut fluxum hepaticum abeat: si Rheumatismus, aut humor quilibet extraneus paralyfin nuntiet: hinc enim mutantur indicationes rei peragenda: natura quippe morbi mutata est prorsus & symptomata in aliud systema conversa. Cæterum sæpius, uti jam dictum, Metaptosis accumulationem mali significat, unde in acutis morbus, ob accitum illud infortunium, varias remediorum directiones potius postulat quàm novam methodum: in chronicis verò dum complicationem morbi sæpè facit superveniens Metaptosis, sæpè quoque indicationes agendi multiplicat, imò & nonnunquam adversos inter se conatus expostulat.

PARS TERTIA.

De Metastasi.

Quid sit
Metastasis?
In quo ab
Epigenesi &
Metaptosi
differat.

METASTASIS est morbi mutatio, à naturæ contra causam lædentem decertantis viribus concitata, & ad salutem corporis instituta. Unde in Metastasi duo semper considerata obijciuntur: hinc causa lædens, indè natura in ipsam debellandam incumbens & occupata. Porro differt Metastasis toto genere ab Epigenesi, quæ etsi, ut causa divertens atque revellens, possit aliquandò in Metastasin mutari, tamen indè ab istâ differt quòd etsi Epigenesis ab essentiâ morbi concitari posset, & ipsi juxtà rerum ordinem supervenire, nihil nisi mechanicum in se continet, nihil ad sanationem à viribus instituendam sibi vindicat, estque, aut symptoma mechanicè superadditum, aut causæ influxus non necessariae. Quantumvis autem sub nomine Metaptoseon possit etiam Metastasis comprehendi, & utraque ad idem genus referri queat morbi mutatio, differt tamen Metastasis à Metaptosi qualem descripsimus, quòd hæc semper per se mala sit, malo omine à causæ grassantis impetu appareat, arguatque naturæ prostratæ, aut inertiam, aut aberrationem. Illa

Verò contrà actuosam indicet naturam, viresque ejus aliquâ sui parte victrices; unde, in salutem corporis semper instituta, scopum suum sæpè attingit, licèt illo aliquandò defraudetur. Hinc Metastasis non tam latè patet atque Metaptosis: at sæpè superadditur & Epigenesis, & Metaptosis Metastasi. Ita pustulæ in variolis & in aliis morbis eruptivis Metastasin efficiunt sæpè salutarem, quibus aliquandò infelici Metaptosi jungitur corruptela putrida, unde naturæ deficiunt vires. Ipsa Metastasis in oculos, in laryngem facta Metaptoses sibi jungit metuendas, quæ naturæ salutare institutum corrumpunt. Adde huc causarum externarum influxus, quos sæpè invexere imprudentia, inscitia, negligentia ægrorum, victûs delicta, peccata ab adstantibus admissa, aëris mala constitutio, at præcipuè & ante alias causas, prævia, quæcumque fuerit, depravata corporis constitutio, siue peccet fluidorum indoles, siue solidorum tenor, aut nativâ, aut conquistâ laboret infirmitate.

Epigeneses
& Metaptoses
Metastasi
superadditæ.

Metastasis ergò debet spectari ut salutaris, cum sit secundum naturæ ordinem & ejus institutum, cum sit, ut cum Antiquioribus loquar, ad ignobiliora à nobilibus partibus, ut si per naturæ agentis vires deferatur à vitalibus partibus ad articulos, aut ad textum cellularem nociva & morbum efficiens materies. Pessima contrà erit si fiat à cute, textu

Metastasin
quid faciat
bonam vel
malam?

cellulari, glandulis externis ad vitalia organa. Utilis pariter erit si conatus virium per humori nocenti consonos exitus morbum tollere allaboret, ipsique & gradu & tempore correspondent. Timorem incutiet si vias causæ nullatenus aptatas sibi arripiat, si parva Metastasis causam grandem attingere non valeat; si præmatura, crudis adhuc causis, nec turgentibus, adeoque eliminationi imparibus humoribus morbificis, emicet alieno tempore.

Completa
est, vel in-
completa
Metastasis.

Ea verò spectanda, aut in acutis affectibus, aut in chronicis, estque vel completa, vel incompleta. Quæ ultima, etsi spe fallaci aliquandò illudat, aliquid tamen oneris detrahit & præludit illis quæ salutare esse possunt, imò sæpè morbi morem, symptomata, decursum immutat illa morbi qualiscumque conversio à viribus naturæ facta, & in corporis utilitatem instituta.

Divisio
hujus de Me-
tastasis
tractationis.

In hoc igitur consistit nostra de Metastasi tractatio, ut attentè spectemus 1°. quibus de causis, quo naturæ molimine fiant Metastases. 2°. Quot Metastaseon species det aut natura morbi, aut partium in quas decumbit differentia. 3°. Quibus signis possit & Metastasis & ipsius exitus ægrique fortuna futura prævideri, indèque curandi indicatio præsumi. 4°. Accedet postremò toti operi quidam veluti appendix, tractans eas, quæ à variis morborum complicationibus ortæ, ex dis-

unctis primò, deinde verò uniformi naturæ motu in unum coeuntibus affectionibus, constant mutationes. Ista, ut actione naturæ plerumque producta, phænomenorum complicatio & confusio, ad Metastasim proinde videtur præcipuè pertinere, eique adeò conjungetur.

CAPUT PRIMUM.

De Metastaseos mechanismo & causis efficientibus.

JAMPRIDEM apud veteres Medicos observatione compertum est causam morbi in eo solummodò à morbo differre, quòd hæc nullâ actione prædita possit intrâ corpus, illâsâ ad sensum machinâ, remanere, & reverâ permaneat, donec, stimulo semel inflicto atque viribus laceffit, concitet symptomata, semper quidem à causâ morbi pendentia & ab ipsâ repetenda, sed sæpè etiam à viribus naturæ, quæ, concitatæ in lædentem materiam, nituntur contrâ ad eam expellendam, atque extrâ corporis limites eliminandam.

Symptomata morborum alia causæ, alia naturæ tribuenda.

Duplex ergò exoritur ordo symptomatum. Alia enim à causâ morbi lædente pendent, consistuntque in functionum læsione, vacationum ordine suppresso, earum indole mutatâ & perversâ, nervearum actionum ataxiâ. Alia contrâ à viribus naturæ concitantur, ortumque ducunt ab augmento & multiplicatione nixûum atque conatûum, quibus & augentur functiones, & vacationes crescunt, reparantur, aut etiam multiplicantur. Hinc meritò GALENUS in morbo semper du-

plicem effectuum ordinem agnosci voluit, cum alii ab ipsâ vitii efficaciâ pendeant, alii à decertantis naturæ viribus repetendi sint; scilicet, in morbo quovis ad curationem tendente, certamen inest inter lædentem causam & resistentes atque resilientes naturæ vires, quarum victoriam & prædicere atque prænoscere, & adjuvare artis est.

Simplex quidem est & ab ipsius rei visceribus trahitur morbi hæc idea. Siquidem nulla est observatio quæ non edoceat naturam, à mechanismo corporis actuoso pendentem, solam sibi instrumenti curatorii titulum & jura vindicare posse. Arti decus ingens, utilitas insignis incumbit quoties auxiliatricem se jactare potest. Ut autem mechanismus ille universalis intelligatur, à simplicissimis functionibus res auspicanda est. Velut enim, in statu naturali & sano, alimentorum massa nondum subacta & in usus nostros redacta extranei quid habet, ita ad eam subigendam atque immutandam vires corporis aliquâ ratione adaugentur atque incrementum illud, licet existat in sano & valido corpore, sentiri se vix patitur. Verum jam à lautiori cœnâ vultus rubicundior, pulsus elatior novum nixum in naturâ, laboremque ejus adauctum simplicissimis hominibus demonstrabunt. Si moles illa viribus grandior fuerit, nixus ille pro naturæ debilitate plus

Natura
morborum
curatrix.
Analogia à
coctione na-
turali ducta.

minùsve increfcit, nec ceflat donec, aut plenior vacuatio finem labori impofuerit, aut longior inedia, confumendis nata humoribus, pondus fuftrulerit. Si jam, aut imprudentiâ accedente, aut viribus infirmatis, increverit adhuc extranea illa moles, proportionalem experietur difficultatem quominùs & feparetur pars excrementitia, & mutetur in propriam animali fubftantiam pars quæ nutriendo apta eft; omnia tunc in laborante naturâ invertentur, conatusque ad coctionem naturales illi aut tardabuntur, aut etiam interrumpentur. Tunc non fine phænomenis novos nixus demonftrantibus natura irritata atque concitata maffam hoftilem, longiore temporis morâ, proteret. Unde primò horrores illi atque rigores in malè concoquentibus adeò familiares; poftèa calor exardescet, & demùm fudores erumpent, omnisque ille labor plus minùsve temporis, plus minùsve laboris fibi poftulabit.

Ut coctio
naturalis, fic
& morbofa,
fed opero-
fior.

Mechanifmus porrò non alius quærendus eft, ut jam alibi probatum confidimus, in coctione morbofâ, adeò apud Antiquos famofâ; fiquidem actionis paritas adefl, licèt in labore majori violenta magis, cùm in grandiori atque ferociori causâ majores objectæ refiftentiæ, & minùs regularem & minùs efficacem coctionis nixum reddant. Siquidem, præter alia omnia quæ ab improvifis & in causâ conftanti non devitandis

accidentibus nascuntur impedimenta, ipsa sola materiae resistentis atque quasi resilientis pertinacia, virium agentium salutaribus effectibus obfistens, nunc has, nunc illas, propius rei naturam functiones lædit, aliam sæpè obstinatiùs invadens, aliam comprimens. His positis, jam non ex ordine instituto procedit naturæ labor. Obstat causa ubique præsens, officioque partium innectit vincula. Imò & ipsa non tardari solum, sed etiam prorsus perire potest coctio. Porro, si omnia secundum naturæ ordinem agantur, nec ulla, quod vix supponi potest, sese obtrudant impedimenta, functionumque æqualis supponatur nixus, paritasque virium & æqualis partitio per omnes atque singulas partes, à quibus exurgit vis corporis universa naturæ nomine designata, fiantque hæc in homine robustiori; tunc, utut vehementissimam admiseris causam, violenta quidem orientur symptomata ab aucto actionis vitalis tono, verum erunt illa ex naturæ ordine, coctionem tandem, aut seriùs, aut ocyùs efficientis. Ipsa scilicet naturæ vi omnia mutantur, novâ factâ excrementorum mole, novo partium utilium proventu, sive, ut scholarum more loquar, partim assimilatio fiet materiae devictæ, partim nova & proportionalis materiae lædenti excrementorum exclusio, quæ & numerosiora esse debere, & à statu naturali multum diffita ipsa ratio indicat;

at, his semel expulsis, omnia in statum naturæ proprium esse revocanda ipsa coctionis idea supponit.

*Ipsa tamen
hæc naturæ
actio violentior
ipsi sæpè
moras nec-
esse valet.*

Verùm fatendum est, in hisce naturalis facultatis augmentis, symptomata concitata ab hujus violentiâ posse per se ipsius naturæ intentioni repagula objicere: nam, vel alicujus partis innata, aut acquisita debilitas, sæpè densato in suis principiis & tenuato in constitutione acquisitâ sanguini potest hærentiam inducere, dùm intereà fibrarum erethismus inflammationem accersit ipsi coctioni nocivam, vel externa quæcumque pariter coctioni moras injiciunt. Tùm animi pathemata, tùm adstantium, aut etiam medicantium inscitia, secundùm primum HIPPOCRATIS Aphorismum, naturam sæpè fusdeque convellunt & à scopo divertunt, unde symptomata supervenientia Metaptosesque diversæ concoctricem facultatem ad aliena occupant, aut etiam ipsius vires omninò prosterunt. Id enim omnis semper Medicus ante oculos habere debet, quod observatio demonstravit ab ipsius HIPPOCRATIS ævo constantissima, naturam salubriter ad duo objecta non posse attendere & in ipsis occupari, sed è duobus alterum ab altero hebetari & quasi excludi. Hoc quidem in ipso naturali functionum statu compertum est. Siquidem si animum ad aliquid appuleris languent illicò functiones omnes, & suspensæ interrumpuntur, cessant vacuationes quæ-

libet. Quicumque dolore in aliquâ parte torquetur; hic nunquam felicem sibi concoctionem naturalem sperare potest, aut etiam benè coctam aut rectè moratam vacuationem: unde, rectè HIPPOCRATES doloris in corpus actionem à mutatione excrementorum judicari pronuntiat.

Hinc ergò, in morbis complicatis duplicique causarum infestarum actioni obnoxiiis, coctio semper, aut incerta, aut longa erit, difficilisque judicationis tales morbi rectè æstimatedantur; quippe utraque pari passu incedere non potest coctio quam sibi quæque causa expostulat; sed altera nocet alteri, ita ut sæpè neutra à naturâ perficiatur, sed illa, tantis impar malis, succumbat. Ecquid enim in unum finem collimat coctio, ut partes heterogeneæ homogineam sibi assumant indolem, expellanturque expellenda juxtà naturæ morem & ordinem. Hinc, multiplicatis hostibus, & longior & difficilior ipsi opera incumbit.

Complicatio morborum difficilem reddit coctionem.

His semel positis quæ noscuntur ab omnibus, atque ab HIPPOCRATE ad usque nostra viguerunt tempora principiis, facile est præsentire non omnes æquè morbos huic patere coctioni, sed eos tantùm qui nondùm solidis infixi ea ita adorti sunt, ut eorum substantiam nec vitiaverint nec corruperint. Coqui per se potest atque immutari valet hostilis materia quoties humorum formam, conditio-

Non omnes igitur morbi æquè concoctioni patent.

nem, constitutionem adoritur. Debet enim, ut in omni mutandâ materiâ, posse atomus hostilis fluida fieri & à motu perpetuo alterari, mutari, legitimisque & naturæ familiaribus particulis immisceri, atque ab iis superari. Quod si non sit ea hujus humoris nocentis indoles ut mutationem subeat, repugnetque ut vincatur, frustra veram atque legitimam coctionem tibi sponderis.

Morbi rebellis materies in partem quamdam sæpè deferitur uti-
liter.

Non ideo tamen disperiit omninò naturæ actio. Fit enim nixus novus ad hostilem materiam quâvis viâ expellendam atque removendam. Concentrari in unum illud objectum vires observatione notum est. Febrilis illa actio universalis peculiarem sibi brevi vindicat actionem, fitque in parte ad quam deferatur febris quasi peculiaris, quam, ut calor atque dolor acutus, imò & in partibus externis rubor comitantur, inflammationem vocant. Ubi textus cellularis nocivæ materiæ centrum ac sedem præbet, hanc in novam indolem vertit, imò adipem ipsum & humores ibi per circuitum raptos immutat, solida vicina destruit, & hostilem atomum partibus remixtum utilibus tandem vacuat, felici quidem successu, si ad externa materies illa conversa, novo & insperato mechanismo expellatur. Id autem non solum in partibus singulatim læsis fieri perspicitur, sed etiam quoties irritis natura conatibus, sive inquilinæ humorum naturalium indoli, sive excrementis

ad naturæ normam densatis atque tenuatis, morbi materiam undique diffusam assimilare nequit. Tunc enim humorum naturæ consonorum crescens facultas & principiorum inter se attractio atomos separat, sejungit, segregat hostiles; has circuitus in debilitata organa congerit & accumulât. Tuncque novo molimine nixuque potenti renitentes agitât, donec ipsa laceret organa materies jam viribus inferior, viasque sibi novas, quasi terebrato corpore adaperiat.

Morbi ergò qui vires naturæ frustrâ exercent, nec coctionis commoda aut utilitatem possunt experiri, illi sunt qui, extrâ naturæ centrum positi, frustrâ illam laceſſunt, aut agunt compressione, aut irritatione inutili adeòque nocivâ. Nihil enim nocet magis quàm irritatio inutilis: scilicet in se ipsam agit natura, viresque suas consumit: unde eas fatiscere necessum est. Idem etiam de iis dicendum est affectibus, qui vires vitales & actionis illius originem opprimunt, ipsique quasi vincula injiciunt. Quibus etiam addendî sunt affectus illi, qui nerveam partem adoriuntur, & in illam, cæteris intactis, agunt. Quamvis enim forsan, in affectibus etiam nerveis, aliqua insit coctionis forma & species, nondùm illam ars valuit severâ observatione comprehendere; imò & illorum inconstantia in symptomatibus sub pertinaci causâ exerendis observandi spem elusit.

Quidam morbi omnes non naturæ actionem eludunt.

Alii mutationes spontè concipiunt non sivas.

Quoties ergò materies humiditate leni attingi & lentescere non potest, frustra coctionem, aut moliri tentabis, aut à naturæ viribus sperabis, &, si quæ, ut in scirrhis materiis, spontanea mutatio incidit, laborque in centro peculiari & ab actione naturæ sejuncto nascitur, non modò inutilis ille dicendus erit, sed & nocivus, cùm hic necessarius sit causæ nocentis effectus, ut partes alienas naturæque extraneas intrà vasorum motorum systema introducat. Contrà labor novus à materiis illis intrà vasa accendetur, vires consumer, erodet solida, novamque ab inutilibus naturæ nixibus concipiet acredinem brevi feralem, ut experientia de cancroso viru satis pronuntiavit.

Conatus naturæ in concoctionem non semper utilis.

In venenatis.

An ergò, si hosce similesque excluderis morbos, coctio, ut semper necessaria, ita etiam semper utilis? Minimè certè: quod quidem concludere facillimum erit, si paulisper attendamus ad ea quæ possunt hujus successui obsistere. 1º. Quidem si moles admissa hujus sit naturæ, quæ aut eliminari, aut moli naturali assimilari non possit omninò. Tales sunt partes plurimæ venenatæ quæ, dùm à corpore non possunt immutari, aut per convenientes vias expelli, ipsum mutare ex rei necessitate debent; quippe absumitur vis innata, & frustra dùm ingentes conatus exerit sese ipsam immutat. Tales sunt partes illæ verè venenosæ, à quibus animalium prin-

cipiorum indoles adeò aliena est, ut horum
 formam & structuram assequi nunquam pos-
 sint. Hæ spinæ infixæ ad instar, ut HEL-
 MONTII verbis utar, vanas & inutiles con-
 citant suppurationes, totum corpus, aut in-
 pus convertunt, aut ita stringunt, ut jam nul-
 lus detur nisi convulsionibus & spasminis locus.
 Morbosæ illæ moleculæ vires naturæ exsu-
 perant atque vincunt; at ipsæ vinci & superari
 nequeunt. 2°. Quoties ea est humoris mor-
 bum efficientis natura, ut omnia per ipsam
 suam indolem colliquet & putredine imbuat,
 adeoque totam quasi corporis molem diffluere
 faciat: unde ipsa vis aucta, dum superficiei
 & contactûs puncta multiplicat, malum auget
 & perniciem magis instantem facit. 3°. Quo-
 ties, immutato mechanismo non satis cogni-
 to, moles humorum nativam indolem uni-
 versim amisit, &, ne subtiliora sectari vi-
 deamur, vapescit, & liquido illo subtili,
 aëreo, vitali defraudatur, ita ut nec viribus
 adaugendis, nec naturalibus functionibus
 exercendis vacare possit; quod in aliquibus
 malignis morbis non adeò rarum est. His si
 addideris eas quæcumque ita positæ sunt
 affectiones, ut dum centrum morbi pecu-
 liare sibi vindicant, non possit ordo naturæ
 ad hoc usque penetrare; prætereà verò si at-
 tenderis plurimis deesse exitûs atque elimina-
 tionis ob clausos aditus facultatem, senties
 certè quâ ratione possit in casibus hisce om-

In colli-
 quante ma-
 teriâ.

In pessimis
 datis humo-
 ribus.

Centro
 mali extrâ
 vias naturæ
 posito.

nibus nixus ille coctionis necessarius, aut non fieri, aut, si fiat, perniciem intentare vano & irritato impetu, qui tunc ad accelerandum feralem exitum concurrit.

Metastasis
naturæ opus.

Fit ergò Metastasis à viribus naturæ contra hostilem adversamque ipsi naturæ materiem decertantis. Porro, ut intelligatur quid sint vires illæ, & quâ ratione agant & agantur, omnis attentio ad universæ mechanismum naturæ undequâque agentis convertenda est, id est, ad summam Creatoris providentiam, quâ edictum fuit ut omnia motu semel indito propagarentur atque vigescerent. Porro innumerabiles effectus à simplicitate unius actionis pendent, & quas in universo orbe disposuit Creator optimus, eas in individuís etiam ita divisit conditiones, ut certi indè nascerentur ordinatique effectus. Vires porro illas corpus humanum quasi intus repositas non semper expandit, sed adsunt quoties ipsa rei necessitas reposcit novi latentis & innatæ facultatis renixus. Vires illæ evidenter agentes negari magis non possunt quàm vires satis cognitæ, quibus non solum extranei cibi in inquilinam naturam mutatio fit, sed etiam functiones omnes exercentur; nihil enim magis demonstratum est quàm propositio illa, existere scilicet perpetuum in corpore vivente mechanismum, quo omnia illa ita sapienter peraguntur, ut pro re natâ possint augeri, imminui, & obstantia vincere atque superare.

Ad illud verò plenius assequendum non solum vires adaugentur, sed etiam tempus plus minusve durabile requiritur, ita ut coctio nulla, morbo semel posito, statim apparere possit. An verò vires illæ à naturâ corpori viventi insitæ ab animâ sentiente pendeant, stimuloque quem percipit illa actiuo, licet in sensus nostros crassioris structuræ sui signa ostendere nullâ ratione videatur, quærere distuli. Quippe quæstio hæc ad nos nullâ ratione potest pertinere qui in observatione rerum conquiescimus. Licebit tantum admirari naturæ, seu potius ejus Conditoris sagacem & fecundam providentiam, qui simplicissimo mechanismo tot & tanta exerit effectuum phænomena. Quippe vel levi intuitu observamus mechanismum unicum atque uniformem exrendis Coctioni, Crisi, Metastasi, imò & Solutioni sufficere, positoque semel illo, quem

Eadem naturæ actio solutionem producit & crisin & Metastasin.

Distantia principiorum à naturâ hinc in acredine consistit, illinc in crassitie, seu proportionem elementorum in humoribus mutatâ; unde nascitur Metastaseon in coctione difficili materiæ. Acredo siquidem, quæcumque sit, siue nobis in suis incognita principiis, vellicet, & videatur intus nata, fota

Coctio difficilior fit ob humorum vel crassitiem vel acredinem.

atque educata, five ad classes cognitās & proinde ad effectus determinatos referatur, stimulo semper agit, quem expellere quidem ingentibus & pro ejus conditione reduplicatis nixibus natura aggreditur. Crassitiei nocentis exempla suppeditat frequentissima gravis ingluvies quæ febres vehementissimas excitare potest, imò ardentes, aut etiam phrenitides, vel lethargos, notante id HIPPOCRATE. Inter acredines numerantur venena omnia illa acria, miasmataque varii ordinis & efficacix, quæ non solum solida irritando ea stimulant, sed etiam ipsam humorum indolem immutant; ita ut, etiamsi vehementissimis frustra laboret conatibus natura, tamen reduplicatis nixibus vinci se pateretur, nec grassanti causæ posset obistere, nisi aliqua cruda etiam & non præparata molis pars exire posset per evacuationes, quæ, etiamsi curando malo eâ de ratione impares sunt, quòd à naturâ nihil mutatum sit, tamen pro salutaribus aliquâ ratione haberi possunt, quòd molem imminuant nocivam, dum interea ars salutare porrigit diluentium & demulcentium auxilium. Id in morbis quibuscumque putridis eò magis occurrit quòd fomites illi putridi à quâcumque parte sibi incrementa sumant stomacho, intestinis, renibus, stagnatione qualicumque, imò & ab externis vires acquirere queant, ut aëre & alimentis, &c. Quid si dentur venena acria intus enata, quæ vires supprimant, so-

poremque inducant, ut negare impossibile est: datur enim acredo narcotica.

Si ergò acre quodcumque, narcoticâ exceptâ & stupefaciente acredine, imò nec ipsâ etiam exceptâ, stimulos quasi ex ipsâ suæ naturæ necessitate infligat & vires ad motum provocet, an concipi poterunt acria quæ acutos morbos non excitent, sed longâ egeant ut expellantur coctione? Rem porrò in corpore animali frequenter occurrere docet vel simplicior admissorum intrâ corpus observatio. Nec enim omnibus stimulis æquè omnes patient corporis partes, nec in omnes humores agunt acria æquali efficacîâ. Sic salia pura deferuntur in urinas, sic aromatica sudorum & perspirationis vias affectant: nec ulla est notabilis acredo quæ non promptos sibi conciliet exitus, si non aliquam cum principiis humorum constitutivis adhæSIONEM contraxerit, unde per coctionem, aquâ mediante, temporis morâ & resistantiâ superatâ, possit tandem discuti. Is est enim naturæ scopus & labor, ut repellatur per coctionis institutum ab humorum inquilinorum mafsâ quidquid ipsis alienum est, nec propter aut adhærentiam, aut crassitiem illicò vias excrementorum patentes subire potest. Præterea verò vigere potest intùs, imò grassari & multiplicari fomes morbosus, iners, symptomatum expers, non actuosus, sed quasi ex insidiis agens, dùm latitat intùs in glandulis aut

Post morbos sæpe latet acredo pertinax,

Etiā post
acutos.

cellulis, & per accidens accipit actionem. Imò sæpè, si causæ adsint, aut corrumpentes, aut fomitem augentes, coctionis efficacia, utut repetita, inutilis evadit, & dùm spes defraudat imbellis coctio, malum intus grassatur & progressus tales accipit, ut post nixus naturæ inutiles æger tandem occumbat. Exempla similia casuum sæpè offerunt lues scorbutica aut venerea, lactei mulierum affectus in quibus maximas agit partes textus cellularis, repositam intus materiam hostilem recondens. Imò sæpè etiam, acutis morbis, præsertim illis qui per eruptionem finiuntur, supersunt mansuefactæ jam reliquæ, quæ nunquam nisi dato tempore & quasi per intervalla erumpunt. Id post variolas adeò commune est & vulgatum, ut non ampliori indagatione egeat, cùm vix ullus ex ægris sit qui non sæpius, imò per multiplices vices, furunculis Metastaticis ita laboret, ut deficiente uno alter erumpat. At etiam materies reposita, erumpente frigore, nunc oculos, nunc aures laceffit, donec exhaustus deficiat per plures Metastases fomes ille plures per annos agnoscendus atque repetitus. Et id quidem nobis ideam suppeditat quâ possimus intelligere quâ ratione Metastasis in completam atque incompletam rectè dividatur.

In acutissimis sæpè pars morbi solutionem,

Et certè in morbis etiam acutissimis, si materies coquenda atque immutanda hujus indolis sit, ut possit ita per vires auctas subigi

atque immutari, ut naturæ familiarem atque inquilinam adipiscatur unâ sui parte indolem, alterâ verò legitimum excrementorum characterem, solutio fit incompleta quidem, cui perfectionem imponit, reliquiarum non adeò facilè mutandarum Metastasis. Coctio ipsa nisi post hanc absolutam, erit imperfecta & incompleta, ejusque signa ad hunc usque finem minùs evidentia perdurabunt. Solutio verò perfecta decrementum morbi efficiens, & vix ullam vacuationem sibi expostulans, oppidò rara est in morbis cum vigore aliquo naturam adorientibus. Nam, cùm materia morbifica quæcumque plus excrementosam materiam referat quàm inquilinam & naturæ proximam, rarum est illam, quæcumque sit ejus indoles, sine evidentium excrementorum vacuatione expelli, imò & vulgò non unam in morbis alicujus momenti fortitur illa formam exitûs, sed vulgò omnia simul adaugentur excrementa, & in finiente morbo refarciuntur effluuntque vehementiùs perspiratoria, scybalosa & urinosa excrementa. Id certè naturæ consonum est victrici, & ejus actionis formæ conforme: siquidem ut in alicujus momenti morbo vigente, atque omnia corporis organa stringente, supprimuntur illa, ita & decrecente illo, hæc quoque restitui & refarciri æquum est, pro variâ proportionem quâ fuerant antea cohibita atque ad suorum ostia vasorum retenta & impedita,

pars excretionem,
pars Metastasis subit.

Solutio
plena rara.

Morbi excretio fit sæpiùs per omnia simul adaucta corporis excrementa.

Crisis fit
perfectâ coc-
tione, ma-
teriâ aliquam
præ alias af-
fectante ex-
cretionum
viam.

Nec aliter se res habet in partâ vehementissimo labore victoriâ. Hæc autem crisis est & dicitur, quæ Metastases victoriâ felici atque completâ præcellit & prævertitur, in quâ scilicet per nixus vehementissimos in motum acta materia, quæ morbum efficiebat veluti agglomerata, demùm fertur impetu in aliquod peculiare excretionum organum, jam expellenda. Tunc, quæ illam potuerunt in ipso certamine ad exitum per coctionis molimina præparare, victrices corporis vires, jam ob mitificatam humorum acredinem, ad nixus majores eliciendos habiles factæ, impetum illum, libertatis restitutæ jure, suscipiunt, unoque nisu morbum depellunt. Quod fieri non potest salubriter & efficaci depulsione, nisi materies expellenda ita fuerit præparata, ut hâc abactâ corpus liberum sartum & integrum permaneat.

Crisis sæpè
fit imper-
fecta, mor-
bum mi-
nuens ante
plenam coc-
tionem.

Si quæ ergò ante hanc coctionem materies expellatur, hæc potest quandòque salubriter, sed non curativè expelli duobus in casibus. 1°. Si primarum viarum officina quisquiliis turgeat, quarum præsentia morbum potuisset adaugere, absentia minuere. 2°. Si, quod non adeò vulgare est in morbis alioquin sanabilibus, materies ita undequâque exundet, ut exitum ipsa sollicitet; quod *turgere* ipsi HIPPOCRATI dicebatur. At medius quidam terminus est inter hunc rariorem casum & perfectam illam crisin. Si scilicet materies

hâc ratione exundet, ut possit & debeat ex ordine naturæ vacuari antequam coctio, aut propter exuberantiam, aut propter resistentiæ pertinaciam perfecta sit, fit tunc crisis imperfecta, ad naturæ levamentum apta, non ad morbi sanationem sufficiens: juvat illa quidem, sed non sanat. Talem videmus casum in morbis qui per reduplicaciones aguntur, aut ad intermittentium naturam accedunt. Est enim sua cuique reduplicationi coctio imperfecta, est & sua, sive per sudores, sive per alvum, vacuatio, morbus perstat integer, at de ferociâ suâ aliquid deponit, donec per multos illos & pro variâ conditione variatos paroxysmos, tandem vires ad coctionem necessariæ resarciantur; quæ observatio familiaris est, saltem apud nos.

Hæc quidem pauca de crisis dicta sunt, ut saltem liceat ex his naturæ nixibus ejus constantiam, uniformitatem, providentiam observatione constanti deprehensas ita admirari, ut illam etiam in Metastasis productione forsan non adeò evidenti imperu agentem persequi possimus. Etenim nihil aliud nobis offert spectandum Metastasis quæcumque præter materiem morbificam quæ, utut naturæ legibus subjiciatur & aliquâ ex parte obtemperet, ita tamen constituta est, sive mole, sive acredine partium, ut nullâ ratione possit prorsus consonam naturæ formam assumere, & naturalia œconomix animalis pro-

Materies
Metastaseon
non omninò
coctionis ex-
pers, sed
cruda magis
& pertinax
quàm cri-
sium.

ducta, five assimilanda sint, five expellenda, æmulari. Igitur si coctio hostilium harum atomorum, imperfecta quidem, aliquatenus tamen fieri possit, nulla alia nobis idea superest, nullus alius mechanismus, nisi quo materies illa à functionibus avertatur, & à centro naturæ actiuo repellatur. Quod quidem quotidianâ observatione demonstratur in variolis, in abscessibus illis qui naturæ actionem præuiam sibi vindicant; in hæmorrhagiis etiam, in herpetibus, arthriticis morbis, aliisque hujus prosapiæ affectibus, qui, quamvis materiâ constant indomabili, tamen aliquâ ratione à viribus naturæ superantur, quatenus collecta materies in hunc illumve ablegata locum, peculiare sibi centrum actionis vindicat. Nec res illa quidem, quamvis certè providentiâ admirandâ videatur institui, alium supponit mechanisum præter eum quo partes homogeneæ per se uniuntur, & motu illo perpetuo in corpore concitato ad viscera structuræ analogæ feruntur & quasi trahuntur. Hisce porrò materiæ hostilis suscipiendis Metastasibus præ cæteris patere debent, & inter alia subjici viscera illa quæ cellulosâ & dilatabili structurâ constant, ut sunt cutis & glandulæ, tum verò ea quorum hæc est fabrica ut excipiendis, secernendis everrendisque excrementis idonea sint, ut hepar, renes, vesica, & præcipuè ante alia, cutis perspirationis organum. Nec toties natura in crimen

Metafaseon
materiem ex-
cipiunt par-
tes molliores
aut excre-
mentis dica-
ta.

crimen vocanda est, quoties Metastasis fit in pulmones, hepar, &c. : id enim sæpè fit ex materiæ analogiâ, sæpè ex ordine rerum circumstantium ; at sæpè etiam ex adstantium peccatis contingit.

Patet certè ex his, aliisque sæpè observatis, Metastasin minùs esse tutam atque securam quàm ea crisis quæ fit per vacuationem : ejecto enim hoste, quid superest timendum ? At in Metastasi sua supersunt pericula : adest enim semper, centro actionis mutato, sed naturâ morbi eâdem & indomabili, hostis ad portas. Multa possunt ita concurrere, ut centro illo novo relicto, aut ad priores sedes, aut ad metuendas magis regrediatur malum, & in vires jam præcedenti accisas certamine sæviat. Sua ipsi centro novo actio aliquandò non sine periculo est, novusque exoritur morbus priori, aut periculo æqualis, aut metuendus magis. Hoc historia variolarum abundè probat, quæ sæpè in oculos, sæpiùs in pulmones aut hepar, ejectis reliquis, infames fuere : & id epidemico more accidisse visum est ; imò plures rusticos regiminis impatientes peremit diarrhœa variolis superinducta.

Præterea verò Metastasis cum ad existendum duo supponat, aut materiæ rebellem atque non expellendam per vias naturales indolem, aut virium nimiam debilitatem, non rarò imperfecta est, atque toti morbo expellendo impar. Undè sæpiùs per repetitas Me-

Metastasis
tuta minùs
est aliis mu-
tationibus.

Metastasis
imperfecta
sæpè est.

taſtaſes morbi expulſio fit; adeòque in perfectâ etiam Metaſtaſi & plures per dies duraturâ, ipſam non adeò perfectâ coëctio antecedit, ſed inſunt differentiæ plures quas poſteâ ſuis locis annotare non erit inutile.

Metaſtaſis
ipſo morbo
ſæpè periculoſior.

Verùm ex his ſemel poſitis atque comprobatis principiis illud ſequitur Metaſtaſin non ſolum minùs ſecuram eſſe perfectâ criſi, ſed illam etiam eſſe ipſo morbo periculoſiorem aliquandò facile eſt demonſtrare. Si ſcilicet aut pulmones, aut ventriculum, aut ipſum hepar adoriatur, vel demùm, quod in morbis acutis non inauditum eſt, in ipſam capitis arcem decumbat, &, interiora ejus organa impetendo, vires & vitam miſerè deſtruat. Nec certè difficile eſt indè concludere Metaſtaſi non uſque fidendum eſſe, ſed, cùm & materiem magis rebellem & vires minùs actuoſas arguat, opus eſſe ingentibus artis moliminibus ut adjuvetur illa & in loca tutiora relegetur, & in iis ſemel accepta quaſi cohibeatur, imò & augeatur. Spectatoris & admiratoris otioſi perſonam agebat in inſtante & prænuntiâtâ criſi Medicus. At, in Metaſtaſi, non obſequioſum tantùm ſe præſtare debuit, ſed & actuoſum & ad omnia feliciùs peragenda promptum: nam Metaſtaſis quæ ſui dat indicia non fit illicò, ſed ſæpè plurium dierum poſtulat intervalla, nec ideò tamen, aut completa, aut perfectâ ſemper dici poteſt. Summè ergò noſtrâ intereſt ut phænomena

Medici in
Metaſtaſi
impendente
munus.

tùm instantis, tùm fientis, tùm factæ Metastaseos recenscamus. Fit in morbo Metastatico infirmior eaque imperfecta coctio, annotanturque ejus signa non æquivoca, sed nunquam perfecta, quæ tùm in linguâ, tùm in urinis, tùm in ipsâ cutis superficie jam molliori atque flexiliori, imò in oculis ipsis, in ipsis vultûs lineamentis deprehenduntur. Scilicet omnimodè perfecta coctio & suis numeris omnibus absoluta perfectam crisin efficeret, aut victricem solutionem; hîc autem adsunt semper, & has in flocculento deprehendes urinæ sedimento, hostiles reliquæ, dirutæ quidem atque prostratæ, sed exstantes tamen: verùm, ut coctio perfecta non erat, cruditas non adeò mala emicat. Nonnisi peractâ absolutâque Metastasi coctio deprehenditur, in suis signis perfecta atque completa; scilicet tunc demùm profligata expulsaque est hostilis materies.

Imperfectæ
coctionis si-
gna Metasta-
seos prænun-
tia.

Nec verò etiam obliviscendum quod ab HIPPOCRATE notatum fuit, fieri aliquandò mutationem Metastaseos in crisin, seu vacationem, tùm etiam Metastaseon inter se mutationes. Nec mirum, siquidem Metastasis ipsa morbus est ab eâdem, sed mutatâ causâ pendens, novamque prorsus induens formam, novam indolem, nova phænomena. Prioris nobis ideam mutationis exhibuit HIPPOCRATES, dùm observat dolentes ad articulos jamjamque abscessum sibi expectantes, ab illo liberari excretâ, copiosâ &

Metastaseon
in se mutuo
aut in crisin
mutationes.

crassâ urinâ. Quod non adeò rarum esse omnes testabuntur, qui ægris observandis operam navant. Idem etiam iis accidisse, qui, dùm interiorum abscessûum penè experiuntur angustias, diarrhœâ biliosâ liberati sunt: testes appello Practicos omnes. Ab hæmorrhagiâ, sive per hæmorrhoides, sive per uterum, instantes hepatis abscessus devictos fuisse pariter fatebuntur Medici. Nec id solum, licet efficacius, efficient hæmorrhagiæ illæ violentæ atque copiosæ quæ crisin efficiunt, sed etiam lentæ illæ atque perdurantes quæ efficaciam diuturnitate compensant. Licet enim de iis siluerit HIPPOCRATES, forsân in iis oris vitam degens in quibus res rarior est, tamen apud nos casum hunc non adeò rarum esse omnes pariter consentient, saltem de menstruorum & hæmorrhoidum fluxu.

Metastaseon
sæpè metuenda
mutatio.

At Metastasis mutationes atque inter se conversiones quàm frequentes sint atque metuendæ, si deessent alia exempla, quàm terribilia nobis præstarent variolæ illæ, quæ non aliâ ratione, dùm vertuntur ad interiora, ut ad vulgi mentem loquar, tot miseros insperatò perimunt. Scilicet quæ fieri debuit ad cutim Metastasis fit in caput, angit laryngem, pulmones arctat & suffocat. Verùm nulla est pars quam non aliquandò Metastaseon imminuentium mutatio atque conversio vexaverit. Sic erysipelas, aut potius materies illa sæpè catarrhalis, quæ ad exteriora delata erysipelas

facit, nunc anginam, nunc peripneumoniam
 Metastaticâ phasi facit, & post variè illuden-
 tia phænomena in dysenteriam vertitur. Cur
 in ipso morborum acutorum furore, sæpè
 surditas emicat, diarrhoeam, & illam quidem
 salutarem, prænuntians? Cur sæpè idem pa-
 rotidibus, aut bubonibus accidit, quos jamjam
 suppuratos esse iurares, mox sustulit diar-
 rhœa, aut melius adhuc hepatis subitò incref-
 centis tumor indolens ad tactum? Scilicet
 coctio aliquâ ratione facta est, & ipsius morbi
 principis ab humorum centro expulsio incepta
 per naturæ vires: sed pars superest materiæ per
 se rebellis, quæ errat adhuc huc & illuc, imò
 aliquandò ab ægrorum, aut adstantium malè
 moratâ curâ renovatur, dum salutare quæ
 partem operis in se suscipiebant vacuationes,
 arte præposterâ tardantur. Fluctuat incerto
 passu titubans natura & iter ingressum regredi
 cogitur. Hinc novas adoritur partes hostilis
 materies, iteratur in debilitato corpore certa-
 men, præclarèque cum ægro actum erit, si
 melius monita ars naturæ obsequiosa ipsam
 ad pristinum revocet ordinem, ut possit uni-
 formibus nixibus ita materiem morbosam
 edomare, ut jam vasorum diametris obsecun-
 det illa, aut alibi cum minore periculo fe-
 ratur. Id artis est observasse sedulò, huic
 proposito obsequi, in id intendere summum
 est artificium. Huic si temeritas obstiterit,
 aberrat à scopo natura, cui contradicere pia-

Artis in
 his munus &
 naturæ vis.

culum est, tuncque, aut falsos sibi gratulabitur successus, brevi infelicitè rependendos, aut nascitur abnormis morbi longitudo. Illud enim in omni crisi, sive illa per vacuationes fiat, sive per Metastasin, annotandum est, naturam quidem in unum opus intentam atque efficaciter laborantem videri, impetumque ejus in unam partem deferri, in quam, aut fit apostasis, aut per quam fluxu rapido humores rapiuntur: sed cum vires illius refarciantur integrè & ad pristinam revocentur integritatem, omnes simul placidè redeunt vacuationes, undè salutaris ordo rerum renascitur, lingua, gingivæ, labia & colorem & mollitiem & secretiones recipiunt, urinæ facilè, nec adurentes prodeunt, cutis lubricitatem pristinam & humiditatem ipsi innatam jam reperit, simultaneâ actione omnium functionum ita conspirantium, ut qui uni nocuerit omnibus simul noceat. Nec est, ex veterum doctrinâ, ut ars malè sedula partes suas in hoc labore agere velit: quippe una actio ex omnium conjunctione conflatur, ut ex rotarum omnium actione partes suas peragit horologium. Inest scilicet in naturâ rerum ordo immutabilis, & ideò immutabilis quòd mechanices legibus suis obsecundet. Has quidem penitus intelligere atque intueri impossibile est, at videre & observare licet.

Debilitas
ægri reli-
quias morbo-

Et certè indè intelligere facile est cur & quandò, debilitatis præsertim naturæ viribus,

sæpè Metastasis, ut & crisis, non uno tenore ^{rum foveat} perficiantur. Vires enim naturæ aliquatenus ^{paratque} & aliquâ sui parte causam potentio- ^{Metastases.} rem debellant, sed non integrè & nonnisi per vices. Scilicet, aut illæ ita debiles sunt ut partim tantum agere possint; pars oneris superest: aut ita accisæ ut dum cæteræ partes adhuc agere possunt, ferietur una atque onus ipsi concreditum exonerare non possit: aut demum multiplicatur intereà materies hostilis. Qui tres casus quotidie occurrunt in debilitatis, aut per alium qui præcesserit morbum, aut per nativam constitutionem, hominibus, vel pravâ humorum diathesi vexatis, vel sese malè sedulò ingurgitantibus. Tunc enim nec crisis nec Metastasis integrè fiunt, sed, vix ullâ coctione præviâ, aut illâ incertâ, nec signis stabilibus aut firmis constitutâ, pars causæ exit, pars alias per partes erraticè vagatur aliam sibi sedem quærens, & dato tempore, novoque inito certamine, eruptura. Tot hujusmodi abscessibus, sive apostasibus, ut græcè loquar, acuti morbi vertuntur in chronicos affectus: id in arthriticis scorbuticisque quotidie videmus. Illud etiam sæpè observatum post variolas, quarum reliquiæ Metastaticæ per annos grassantur, imò per totam vitam residuæ extant: ita abscessus non notabiles post peripneumonias phthisim induxerunt. Ita sæpè ipsa arthritis, dum paroxysmis ludit acutis, videtur jam exhausta; at

brevi recrudescebat illa & in aliam partem defœvit acutè, ita ut vetulorum præsertim vita tota in repetitis consumatur arthritidos paroxysmis, quibus tandem vires opprimuntur.

Dietæ vitia Metastaticis materiæ sufficiunt.

Quòd si malâ & perversâ vitâ, nondum renovatis digestivis viribus, alimenta ita oggerantur, ut jamjam laborantis naturæ opus, aut pervertatur, aut elanguat, ut quotidianum est apud pauperioris fortis homines, quibus nihil præ inediâ timendum atque metuendum sibi fingit malèsuada imaginatio; certè in hâc imprudentiâ benè cum naturâ actum erit, si pars extranea quotidie renovata non pejorem accipiat indolem, quàm quæ abscessûs materiæ competit. At certè major copia materiæ fiet, si non pejor, si non exundans, si non, malis profligatis atque discedentibus, subdat putridam materiem, fomitemque morbosum corpori fracto atque lassato inferat: quod quidem ad Epigeneses pertinet. Sic sæpè Metastasis arthritica ad ventriculum & intestina deferitur, ibique materies nidulans putredinem concipit, caput opplet, & putridæ febris symptomata capefcit. Exardet illa, & toto febrili tempore non dubia arthritidis symptomata, ut dolores articulorum evanidi, cruciatus ad aliquas partes apparent. At, si prosperè res cedat, fatendum est aliquandò feliciter evenire ut febris sua tempora peragens & morbum auferat, & illam quæ præcesserat arthritidem. Id pariter in quibusdam herpe-

Utilitas febris ad Metastaticas reliquias tollendas.

tibus accidisse non inauditum. Quod enim à vulgaribus naturæ viribus fieri non poterat, ab iis accensis atque prætermodum auctis quidni speraremus? Certè tollendis multis malis, quæ levia simul & Metastatica dici poterant, sæpè in vitæ decursu profuit febris: tales sunt sæpè juveniles illæ in vultu efflorescentiæ, quas superveniens febris, post vacationes multas, aut arte factas, aut à naturâ inductas, sanavit. Artem instituerat Cl. GRANT de hepatis, aut lienis infarctibus per febrem arte concitandam tollendis, quod certè ad illos tantum defluxus pertinet, qui à Metastatico conatu sumpserant originem. Certè quantas in Metastasis inducendis atque faciendis partes agat bilis, pluries exponendi sese dabit locus. Sufficiat hîc in mutatione humorum Metastaticorum annotavisse quàm facilè ex naturalibus humoribus alter alteri suppleat, & sic, mutato ordine, mutatâque corporis, per rerum illarum non naturalium influxum, conditione, possit incepta Metastasis aliò protinùs verti: quod quidem non sine aliquo periculo fieri posse facile est intellectu, cum scilicet, virium naturalium ordine certo agentium impunè perverti impetus non possit, imò debeat immutatio illa supponere inter utriusque actionis intervalla inertiam quamdam, aut potiùs tumultuarium motum, cujus effectus necessarius est, sic docente GALENO, novum ex-

Ex his de-
monstrata
Metastaseon
mutabilis in-
doles.

Omnis in corpore mutatio excrementa parit. crementorum proventum ingenerare. Siquidem nulla, notante eodem, supponi potest in corpore motûs & ejus effectûum mutatio, quin indè etiam ex materiæ necessitate nova ingenerentur excrementa, quæ novas sibi excretiones postulant, novosque edunt effectus. Et hic quidem naturalium corporum sese per vires internas immutantium novasque proprietates acquirentium intuitus, in hoc certamine naturæ cum causâ lædenti, cujus effectus semper in mutatione consistit, nunquam omittendus est. Siquidem indè multa in excrementis Medico spectanda occurrunt, quæ quidem, in eo quòd pertinet ad excrementorum varietatem, sive in coloribus, sive in gravitate, sive in odore, aliquandò in doctrinæ formam poterunt redigi. Quod, etsi nondùm factum, licèt ab HIPPOCRATE nuntiatum, non idcirco tamen negligendum est. Id certè in sedimenti urinosi copiâ, colore, varietatibus, ejusque cum causæ lædentis & partis læsæ analogiâ, ut jam à pluribus annotatum est, experienciâ attentiori adhuc considerandum, cùm plura in eo puri consona, mucoque densato simul in mole & in constituentibus principiis tenuato analogia deprehendantur; ne plura hîc addamus de partibus bilis, quæ ipsis urinis colorem igneum, earumque sedimento rubedinem impertiunt, nullis sæpè aliis hepatis læsi signis sese prodentibus, quod jam notavêre olim & Du-

RETUS & PROSPER ALPINUS. Hæc verò, etsi omnia forsan empyricæ observationi hucusque subjecta fuerint, patet tamen & Physicis & Chemicis quâ ratione possint aliquatenus ad theoriæ normam adaptari; modò in hac inquisitione nimis præcipitanter non agamus, liceatque morari aliquantumper in naturæ divitiarum fundo, qui nos non oscitantes finit hariolari, sed introspicientes altiùs immorari.

At satis ex his intelligetur axiomatis illius HIPPOCRATICI veritas, *nil paucum esse criticum*. Nec fidendum usque, aut abscessui, aut vacuationi cuivis, quæ non fuerit causæ lædenti proportionalis. Quid enim sperandum à minimâ vacuatione in maximo malo? Virium tunc fiunt nixus inutiles, & debilitas indè nata veræ mox erupturæ crisi officiet, imò morbi longitudinem præfagiet actionum vitæ nixus inutilis. Quodcumque paucum apparet in morbis, aut Metaptosim sapit, aut virium imbecillitatem. Fieri tamen aliquandò potuit ut Metastasis cum machinæ levamento fiat, ubi parte non contemnendâ hostilis materiæ natura liberata est. Nec prætereà facile denegare possumus quod experientia confirmat, Metastasi scilicet semel factâ, posse tamen, hæc persistente atque vigente, crisim perfectam fieri. Nam collectis viribus natura crisim perfectam efficiet, stabitque intereà Metastasis, corpusque solutum atque sanatum

Nil paucum criticum, effatum Hippocratis.

Crisis & Metastasis sæpè simul in eodem corpore.

à duplici curationis fonte permanebit. Vidimus in febribus, collecto abscessu, & materiâ per suppurationem evadente, coctionem perfici, &, stante puris generatione, natura per alvum & diarrhoeam morbum profligavit, imò etiam per sudores, quamvis cum septentrionalibus Medicis omnibus, imò & DURETO atque BALLONIO consentiamus, rarò admodum crisin perfectam apud nos per sudores solos sejunctos expectandam esse, sed sæpiùs fallacem, cujus fallaciæ testis sit immanis quæ vulgò sudores apud nos excipit debilitas. Lentior tamen in hoc composito casu eâ de ratione expectanda crisis est quòd eo qui præcessit labore vires fuerint accisæ atque imminutæ, adeoque & labor difficilior & affectus longiores expectandi sint. Sæpè casus ille Metastaseos cum crisi copulatæ observandus occurrit in parotidibus, imperfectam Metastasin in morborum malignorum decursu efficientibus. Partem criseos per Metastasin efficiunt illæ, vitamque reddunt ad efficaciores nisus aptiorem. Coctionis aliqua signa, sed incerta, sed dubia, tum in linguâ, tum in urinis apparuerant; sed, crisi verè imminente, firmiora illa evadunt. Idem etiam accidit in ictero illo quem sexto exacto die rigor superveniens nuntiat. Metastasis in hepar facta futuram diarrhoeam criticam prælagit, hanc icterus prænuntiat. Ita etiam multoties, in pleuritide, peripneumoniâ, hæmorrhagiæ

utiles Metastaticæ, crisin per sputa cocta futuram, cæteris concurrentibus salutaribus signis, denuntiant. Hæmorrhoidibus etiam cum cruciatu supervenientibus idem factum est. Hæc verò omnia aliquibus signis salutaribus præcedi debent, undè ipsam subodoramur salutem, si præsertim, ubi jam dictum, Metastases illæ aliquam servaverint cum morbi furentis causâ connexionem.

CAPUT SECUNDUM.

De variis Metastaseon speciebus.

Metastases
ad classes re-
vocari va-
lent.

EX iis quæ huc usque posuit atque demonstravit observatio, satis intellectum confidimus quid sit Metastasis, & quâ ratione à naturæ viribus concitetur. Mutationes porrò physicæ quæ à viribus corporis in motum salutarem actis ingenerantur, non unâ ratione diversitates multiplices possunt efficere, humorumque crasin atque ordinem intervertere. Imò satis probatum est illas omnes mutationes à solis naturæ viribus pendentes, ad certa posse genera referri atque in classes revocari: quippe quod mutatur & novum characterem induit semper, pro illorum ex quibus conflatur elementorum naturâ, & actione instrumentorum agentium, proprietates & suas metitur ab illis acceptas. Quod verò mutari non potest, ita actione instrumentorum involvitur atque cicuratur, ut possit, novâ connexionem sibi conciliatâ, tandem expelli atque à corpore auferri & avocari.

In Metastasi
consideranda
actio naturæ
& mali ma-
teries,

Hinc fit ut in Metastasi quâcumque duplex rerum ordo constituendus sit: alter in quo morbi causa sedulò exploranda sit; alter in quo virium ad certamen conspirantium nixus

sedulò perpendi debeat. Ut ergò amplissimus ille, *Metafasteon* quarumcumque ambitus, sive mutationum illarum salutarium quas ad corporis salutem humores subeunt, possit meditantibus sese objicere atque ab observatoribus deprehendi, ante omnia universus humorum excernendorum intuitus subjiciendus est oculis, à quo fonte omnia illa mutationum genera derivantur & pendent.

Quodcumque intrà corpus introducitur debet per naturæ laborem perpetuum, aut in nostram converti naturam, aut cum naturalibus excrementis eam adipisci concordiam atque consonantiam quâ possit cum iis expelli. Conversio porrò illa fieri non potest quin dissociantur à se invicem partes dissimiles atque superflue, sociantur contrà atque connectantur illæ quæ homogeneæ sunt; quo mechanismo necesse est ut excrementa nascantur. Coctio nulla, nulla assimilatio concipi potest, sine aliquâ excrementorum generatione.

Cuilibet
coctioni sua
sunt excre-
menta.

Id ergò omnibus causis lædentibus evenire necesse est cum aliquâ disparitate. Disparitas hæc pendet à tempore & nixûum violentiâ: nam vires, pro obstantis materiæ ratione plus minusve exardescunt, antea quasi sepositæ & nullis fervefactæ causarum stimulantium excessibus. At quò plus virium exerit natura, aut quò longiori utitur temporis intervallo, eò plus excrementorum ingenerat illa; &

Coctionis
morbificæ
excrementa
plura.

Metaſtaſeon
analogia cum
quibuſdam
naturalibus
in ſanorum
vitâ phænomenis.

ſimul materiæ à quibus morboſa lues pendet, per ſe magis excrementitiæ ſunt, quàm quæ ex naturæ ordine vulgari virium impetu concoquuntur. Verùm licèt ſalutaris quæcumque Metaſtaſis auctum virium nixum ſupponat, ſi univerſas Metaſtaſium leges & ſpecies animus ſit comprehendere, non eas tantùm in morborum impetu ſatis erit obſervaffe, ſed, ut eas undique quaſi pullulantes videamus, earumque mechaniſmum intelligamus, operæ pretium erit, ſi univerſim mutationes & decubitus humorum ſalutares, etiam extrâ morbos, legibus naturæ vix mutata obſequioſas intueamur; nixus enim naturæ non ſemper evidens eſt, & cum tumultu agit, & in ipſo virium vitæ ſalubris exercitio multa deponuntur in totiùs corporis ſalutem, quæ, ſi rigidè ſumatur vocis interpretatio, Metaſtaſeos nomen ſibi vix vindicare poſſunt.

Metaſtaſeon
poſt denti-
tiones ſpeci-
mina.

Id verò per omnes ætates, per varia loca, pro diverſitate & victûs & morum, obſervatur. Ipſa *dentitio* infantis ſæpè Metaſtaſes non unius generis efficit. Ipſis ſæpè poſt diarrhœas, aut potiùs eorum loco alvi fluxûum quos gratulantur infantibus nutriculæ, abſceſſus ad glandulas enaſcuntur, conſpiciuntur ventris tumefactiones, imò & in articulos ſpina ventroſa decumbit, ſæpiùs quidem Metaptoſeon titulo dignæ, ſed quæ aliquandò etiam in Metaſtaſes faceſſunt, tùm varii oculorum morbi, glandularum quarumcumque intum-

mescentiæ, quæ quamvis salutaria per se dici non possint, tamen, cum corpus à morte liberent & convulsionibus lethalibus, aliquâ ratione *Metastases* se vocari sinunt. Nec minùs nomen istud merentur quæ versùs septimum ætatis annum eminent sæpè *parotides* ad dentitum molarium eruptiones, tum etiam quæcumque mutationes in lymphâ antea vappidâ & quasi lacteâ exsurgunt, quibus novus excrementorum proventus procreatur; adeoque *Metastatici* dicendi sunt illi *decubitus*, *ignes sylvatici*, *crustæ*, *pustulæ*, *papulæ*, *tumores volatiles*, qui, plus de *erysipelatis* naturâ quàm de aliâ quâcumque participes, ejusdem speciei classẽ complent.

Verùm mutatio illa maxima, & præcipuè insignis ad pubertatem, in utroque sexu emicat: artuum torositas, vocis mutatio, glandularum actiuosa fabrica, novarum secretionum ordo enascens inter naturæ agentes effectus naturales habendi sunt. Sed simul tot sæpè faciem deturpant *pustulæ*, tot glandularum dolores atque abscessus, tot inflammatorii in articulos rheumatismi, tot narium hæmorrhagiæ, pulmonum hæmoptyses & sanguinis ad loca superiora *decubitus*, ad salutem corporis & causarum lædentium sublationem instituti, sed per se ad nova inferenda pericula prompti, ut non sine ratione lubricam hanc & periculis plenam ætatem *Majores nostri* incusaverint. In pubertatis tempore. *Stabilis est magis & fir-*

In ætate
adultiori &
variis vitæ
conditioni-
bus.

mior ætas illa quæ periodos istas superavit. Tunc loco hæmorrhagiarum è naribus hæmorrhoides superveniunt, infarctus hepatis, ventriculi tormenta. Locorum, victûs, imò & ipsa vestium mutatio, si præsertim inconsultò & incautè fiat, novas in corpore mutationes inducunt, undè tot Metastatici morbi in eos decumbunt qui novas regiones affectant. Id videre est constanti eorum observatione qui Medicinam in insulis Americanis exercent : advenis enim, aliorum morborum loco, pustulæ, sudamina, erysipelata, epidermidis avulsio prominent; ut est etiam apud nos diarrhœa iis familiaris qui Parisiorum Lutetiam primùm invisunt, colicus dolor illis qui Pictavienses oras advehuntur. Alia sunt multa adcò ut loquacem delassare valeant FABIUM. Tot porrò erysipelatosæ phænomena ichorem & tenuem fundentia humorem, qui ferè ad puris consistentiam vergat, an Metastatica dicenda sunt? Certè humorem inimicum in hisce malis natura in cutem atque ejus cellulas expulit. Imò si ars præpostera, aut formæ cupida industria, intùs repellat, jam nulla superest ulli visceri securitas, funestoque toties exemplo, aut phthisis pulmonalis, aut mesentericarum glandularum obstructio superveniunt. At sæpiùs frustrà artificiosam harum Metastasin ars molitur : superat in loco clauso, calido solidatum malum, & prohibita illa Metastasis per Metaptoses varias corpus

erodit. Sic decrepita ætas, imò jam inclinata, In ætate
senili & de-
crepitâ. dum minùs vacare apta est iis secretionibus quæ robur postulant, excrementorum farragine obruitur, hanc ubi cohibere suadet malè intellectæ munditiei lepidior libido, Metastasin natura sibi vindicat. Imò sanitas illa decrepitorum senum per Metastases iteratas atque variatas, si non stet integra, saltem aliquâ ratione quotidiano naturæ labore singulis diebus refarcitur atque renovatur. Hinc tot senili ætati pituitæ crassæ, indivulsæ excreationes, quibus deficientibus suppleant œdemata erysipelatosa, phymata, papulæ, lippitudines, aurium indurationes, sensuum prostratorum imminutiones, quibus, etsi miserrima sit, vita debetur; alioquin brevi in pulmones excrementosa farrago verteretur.

Nulla est ex rebus non naturalibus quæ, dum mutationes lymphæ & humoribus impertit, similes non inferat Metastases. Morborum porrò illorum omnes causæ adeò variè historiam morborum medicam adimplent, ut iis insistere vanum foret, atque prorsùs extrâ propositum. Consideranda tantùm nobis erit in casibus illis qui vires naturæ auctas supponunt Metastasis vera & legitima, non à vitæ infirmioris incommodis pendens iisque accommodata, sed à vero morbo liberans, cum venenum intùs existens expellere satagit natura atque in illud incumbit, morbusque

Metastases
in morbis.

adeſt aut chronicus, aut ex acutorum genere.

In chro-
nicis.

Verùm quia in chronicis labor non adeò evidens eſt, & ea quæ in illis naſcitur Metaſtaſis ſæpiùs abſque ullo impetu critico oritur, ſed eſt potiùs lenta in unam partem naturæ directio, atque ſequela continuati nec interrupti laboris, juvat certè paucis ad eos animum advertere morbos, qui in chronicis Metaſtatici eſſe poſſunt, & ad vires naturæ curatrices poſſunt pertinere. Verùm ut in morbis chronicis Metaptoſis maximè frequens eſt, ita Metaſtaſis ſimplex & ſubita ad ſalutem vergens rara eſt oppidò, imò ad paucos omninò pertinet.

Chronico-
rum morbo-
rum ratio.

Verùm, ut fixior eſſe poſſit doctrina eorum chronicorum morborum, qui per Metaſtaſin curari poſſunt, paucis advertamus quare & quomodò morbus poſſit chronica mala efficiere, & longa ſibi poſtulare temporis ſpatia ut corpus proterat, aut ab eo tandem ſuperetur & depellatur.

Omnis
cauſa chro-
nicos parare
morbos va-
let.

In quocumque morbo à ſuppreſſâ perſpiratione pendente, aiebat SANCTORIUS, *apparet cachexia veſtigium, vel febris*. Quod quidem dicebat de hâc unicâ cauſâ vir graviffimus, poteſt in genere non ſolùm ad quamcumque ſuppreſſarum vacuationum ſpeciem referri, iisque competere, ſed etiam applicari ad quodcumque cauſarum genus, quod ad ſolidæ ipſius ſubſtantix vitium non pertinet. Quæcumque enim cauſa

functiones lædit, duplicem subire sortem debet. Vel 1°. deprimit vires, earumque actiuo impetui impedimenta struit; quo in ferali & lugendo certamine, si funditus natura brevi non succumbat, grassari malum, adeoque non inferri solum, sed adaugeri debilitatem necessarium est. Hinc si in hoc casu febris accedat, lenta illa erit, per Metaptosim facta, & symptomatis debellandis forsan capax, sed nunquam causæ eruendæ. 2°. Vel ea quoque causa à naturæ viribus occupatur; qui est omnium morborum salubrium casus. Materiæ lædentis, vel copia, vel resistentia major minorve, temporis differentias constituit. Ea quidem causæ lædentis conditio morbos vulgò celeres facit & citò depellendos; sed in eâ quoque aliquandò chronici dari possunt, qui etiam sine artis ministerio, sed multò melius illâ subsidium ferente, à naturâ vincuntur: tales sunt illi qui, dum sensim multiplicantur, viribus debilitatis primùm, atque infirmitate laborantibus, eò tandem deveniunt ut febres stimulo aucto accendant, naturâque chronicâ depositâ in acutorum ferociam mutantur: quæ quidem naturæ actio aliquandò quorundam temeritate felici usurpata est, ut jam annotatum, ad tollendum morbum. Et illa certè methodus Agyrts non incognita, aliquandò veris titubantibus & mussantibus Medicis, gloriam curationis eripuit, dum,

Chronici
sæpè sanantur
lentâ
versâ in acutam
indole.

substracto per draſtica vacuantia morbi fo-
mite, febris interea accendebatur. Id quidem
in mania non ſemel eveniſſe vidi. Ea etiam
imprudencia vel caſus catarrhales veteres af-
fectus ſuſtulit, titubansque à longo tempore
ſanitas in priſtinum vigorem reſtituta eſt. Nec
alia eſt cardiacorum illorum ſtimulantium
actio, quibus concitata natura, quod vide-
batur indomabile malum à ſe repulit. Id in
herpetibus, malisque rebellibus cutaneis,
laſteis, lymphaticisque accidiſſe quis neget?
Sed raro curatio illa fit, ſine humorum muta-
tione, quâ qui prius humor iners erat &
agendi facultate deſtitutus, vim acquirit
phlogiſticam, jamque & in pus coctum verti
& ſanabilem abſceſſum efficere poteſt.

Chronici
alii Metaſta-
ſes utiles ex-
periuntur;
non mutatâ
indole.

Verum etiam ſine acuto illo tumultu alii
ſunt morbi chronici, qui Metaſtaſes expe-
riuntur ſoliûs naturæ viribus: quoties ſcilicet
materies mobilis & nondum depoſita, à no-
bilibioribus, ut Veteres loquebantur, ad igno-
biliores partes deferitur. Id arthriticis, imò &
rheumaticis humoribus familiare experientia
demonſtravit. Hoc erumpente nondum un-
quàm cognito, imò nec præviſo morboſo fo-
mite aſthmata, melancholias, imò & manias
ſanatas vidiſſe me ſi dixerim nihil novi affe-
ram. Hinc tot hæmorrhagiæ, tot hemicra-
niæ quæ juniores vexant, primò quidem in
hæmorrhoides, poſtea verò in arthritidem
faceſſunt. At non ſemel vidi in ſenio jam

fatifcente ipsam etiam arthritidem & quidem periodicam abire in erysipelas & mox in squamosos herpes, sub quibus squammis si humor exhalans ichorosus fluere cessaret, vertebat se morbus, & arthriticos dolores jam desuetos revocabat. At in hisce morbis verè chronicis levamen vulgò affert Metastasis, non veram curationem & integram, nisi fomitem illum intrà corpus juvenile accidentalis aliqua causa intulerit, quod rarum est; verùm dùm levationem mali momentosi aliquam attulit, pretiosas ad agendum indicationes suffecit, & sæpè obscuram mali indolem dubitantibus detexit.

Nec minùs Metastaseos nomen meretur levatio illa, quæ in morbis omnem humorum molem inquinantibus, expulsâ in aliquam partem mali causâ, morbi formam mutat. Ita, notante EUGALENO, sæpè scorbutus formam & phænomena prorsus immutat, dùm feliciùs ad crura & pedes morbus deferatur, aut gingivas atque os, reliquis relictis visceribus, occupat. Ita lues ipsa venerea in tumorem aliquem glandulosum quasi concentratur. Ita serophulosus tumor, partes intimas & viscera maximè momentosa occupans, non sine præsentì degenerescentiæ periculo, à mesenterio atque partibus lymphaticis in cutem deferatur & textum cellularem, ibique & crustas rebelles & adipis induratio-

Nec ipsi
totiùs humo-
rum massæ
morbi chro-
nici Metasta-
sibus carent.

nes efficit, dùm intereà rediviva intùs sanitas efflorescit. Hi sunt morbi in quibus incepta per artem curatio, illicò, aut dolores offert sæpè in articulos sævientes, aut cutem, in quibus, dùm sepositum fomitem textus cellularis accipit, cutis ita fœdatur, ut pristinum incommodum ægri requirant ac sibi reddi postulent, cùm contrà pergendum sit audacter, nam remeare gradum impossibile est & maximè periculosum. Vidi sic tumores verè œdematosos nec longo tempore perdurantes, per annorum spatium lentè indurari, tandemque lentum incommodum, in suppurationem crurum torquentem & cruciantem abire. Sed longa hæc atque sæva Metastasis, corpori, quod videbatur Medicinæ cuivis impervium, sanitatem retulit ipsi priùs vix cognitam. Id sæpè omnibus Medicis evenit, etiam vix sortem hanc sibi spondentibus. Id etiam induratis mammis, post longa indurationis scirrhosæ pericula, felici & insperatâ suppuratione, evenire ægroto gratulatus sum. Quod artem effecisse aliquoties contigit, sæpè etiam naturæ opus fuit. Sic febricula catarrhalis accidentariò concitata sæpè hæc protulit, viribus naturæ concitatis, phænomena.

Hæ Metastases aliquandò per rerum non naturalium influxum contingunt.

Sic etiam quodcumque è rebus non naturalibus corpori immutando idoneum est, dùm similes mutationes afferre potest, Metastasin facit. Hinc adeò famosa est apud Medicos tùm antiquos,

antiquos, tùm recentiores veris efficacia, quæ
 mechanico etiam & facilè exponendo effectû, <sup>Per tem-
 pestatum mu-
 tationes.</sup>
 dùm secretiones & præcipuè perspirationem
 auget, inertibusque vasis oscillandi vim ad-
 dit, morbos mutat, languentibusque vasis,
 oneris parte ablatâ, vires addit, unde sæpè
 emicat altè in juvenibus cruor è naribus.
 Pueris pariter, imò infantulis, post longas
 emaciationes, abscessus crustæque fiunt, quæ
 hieme delituerant : calor auctus eruptiones
 auget, verque per omnia diffunditur. At,
 æstate ingruente, minor fit Metastaseon fœ-
 cunditas, eò quòd, etiamsi augeatur motus,
 cœli ariditas vasis & fluidis, vehiculum sub-
 trahit, donec omnia rursùs, autumnò in-
 gruente, in pristinam revocentur inertiam,
 secretiones minuantur, earum intervertatur
 ordo : unde à Medicis, non sine ratione, nota-
 tum est morbos autumnales & longiores esse
 & difficiliores ad crìsim & curationem. Hinc
 in senibus præsertim catarrhosa lues autumnò
 ingruens jam provecto, nonnisi erumpente
 vere, crìsim accipit sæpè per Metastases ad
 articulos, ad vesicam & cutem, imò aliquan-
 dò per abscessus. Cæterùm iis mutationibus
 insistere quas Authores adeò plures & anno-
 taverunt & diligenter descripserunt inutile
 prorsùs est, tanquam de re satis cognitâ. At
 cum HIPPOCRATE sufficet meminisse baro-
 metricam illam corporum animalium virtu-
 tem non adeò tempestatibus esse propriam,

ut singulis varietatibus tèmpestatum, imò & dierum sua non sit in morbis mutandis efficacia. Id enim designat, cum ait, quocumque tempore frigus & calor sibi successerint & se exceperint, morbos autumnales esse expectandos.

Per muta-
tiones lo-
corum.

Quod autem de tempestatibus quæ tempestivè non apparent ait HIPPOCRATES, de locis etiam in quibus ea varietas infamis est, quidni intelligendum? Certè sua est quibuscumque calidis & humentibus locis in advenas defæviens lues; ut in insulis Americanis annotavère Medici. Sua est etiam septentrionalibus qui ad loca meridiana ablegantur Metastatica depuratio. Ita quasi indigena est Hispanis ad Peruviam adventantibus herpetum eruptio, quam sub feliciore & meliori cœlo conticescere experiuntur. Iis verò qui à meridianis ad septentrionales oras devehuntur, præter omnia catarrhis debita fata, morbi impendent plures erysipelatosi, quos rursus sanat in patrias sedes regressus.

Patrium
solum
quid in his
possit?

Victum à pueris assuetum, propinquorum amicitiam, mentis exhilarationem inter præcipua aëris illius nativi quem adeò multi extollunt commoda recenscam. Nam alioquin quid variabile illud elementum fixi possit atque firmi in corpus agere, nisi ex cognitis atque mechanicis legibus hariolari impossibile est. Certum verò est atque fixum in isto Patriæ amore, sæpius factum ut, dum veteres

& altè infitos habitus resumimus, vetera etiam mala recrudescant, deleta etiam per peregrinos habitus sanitas refarciatur: quod iis præsertim locis accidit, quæ situ atque victu multùm à cæteris Europæ populis distant: in quo aliquâ ratione homines vegetantium naturam æmulantur, quæ in locis non suis marcescunt & dispereunt, aut certè staturam, colorem, habitum immutant.

Ex hâc brevi circâ rerum non naturalium actionem excursionem satis patet, quantum ab illis possit subverti ordo naturæ & ad alias amandari partes; ut, v. g., calor immodicus caput impetit, aëris impetus in pectus & thoracem agit, sive frigidior fuerit, sive aren-
tior, gulam, buccas, œsophagi superiora simul invadens. Ventriculi cum capite & cute sympathia, multis cognita atque deprehensa exemplis, id efficit ut ab uno ad aliud ex istis visceribus Metastases facilè deferantur. Quod thoraci minas incutiit sæpè in vesicam atque articulos defævit. Intereà ingluvies, mala in ventriculo & intestinis coctio hepar, bilis
meatus infarcit, vires prostermit, &, æquè omni corpori nociva, primam scenam vulgò, catarrhi more, ad thoracem infert, postea ad totum æquè corpus dispertitur. At in his casibus nec crises, nec Metastases legitimæ sperandæ sunt, nisi alvum liberent, sive per hæmorrhoides enatas, sive per abscessus, sive demùm per diarrhœas, imò & intestinorum

Quid res
cæteræ non
naturales?

Quanam
malis ab in-
gluvie ortis
Metastases
conveniunt?

Vera aliquando per urinas chronicorum crisis & Metastasis.

abscessus, quibus tamen eliminandis aliquando symbolam confert urinæ latex, quisquiliis ferè coctas avehens, plus tamen in juvenibus quam in ætate provectis, plus in hominibus sanitati propioribus quam in maximi momenti morbis: ita ut multi negaverint posse per urinas fieri crises, aut Metastases; quod, etsi verum fortè sit in morbis acutioribus, chronicis non comperit, quippe contrarium non unâ vice vidi: nam longa & post annos ad hanc viam delata Metastasis plures divexavit mihi probè notos & assiduè visos, dum corpus intereà imbellem priùs corroboraretur evidenter, auferrenturque in his præfocans anxietas, in illis longi & arthritidi spurix similes articulorum dolores, in aliis etiam totus hydrops insperato & uno quasi impetu abire videretur.

In ipsâ sanitate crises & Metastases observantur.

Patet ex his corpus, si etiam intrâ sanitatis limites spectetur, totum esse Metastaticum, & cum ad diversitatem summam excrementorum generandam per se, pro circumstantiarum in ipsum incidentium varietate, disponatur, sequitur indè illud, notante sic SANCITORIO, crisi aliquâ egere, quam statim temporibus foeminæ experiuntur; imò & latentius per occultam perspirationem, impetu quodam menstruo auctam, ut plurimum marium corpora, eodem ad stateram notante, liberantur. At, si ex illo certo ordine qui tam facillè intervertitur, quâcumque de causâ deturbetur, sit

aut morbi seminium, aut crisis. Ita familiares sunt juvenculis hæmorrhagiæ, adultioribus diarrhœæ biliosæ, vetulis decubitus, præcipuè in pulmones, & cum iis bellè à naturâ actum erit, si indè in hanc aliamve partem causa catarrhalis deferatur.

Verùm cum pateat undique textus cellularis, certum est in eam portam facillimè esse deferendos abscessus, ut potè qui tenuiori & laxiori textu gaudeat, aut, si collectio simultanea fieri non possit, in eas partes quæ lymphâ scatent uberiori, ut sunt articuli. Nec ullum viscus ab hâc labe immune dici potest: inest quædam humoribus quasi innata proprietas, visceribus organismi ignoti sympathia, quâ causas externas sibi analogas quasi ad se alliciunt, suscipiunt & mutationes imprimunt, quas sola edocet observatio. Abscessum ab irâ vehementiori natum vidi. Ab insueto furore brevi icterum vulgò flavum & viridiscentem sæpiùs observatum quis nescit? Unde apud veteres bilis pro irâ synonymè sumitur. Cordis palpitationes, imò & thoracis arctationes, postea per abscessum sanandas metus intulit. Veneris nimia & præpostera exercitatio quantam vesicæ & renibus, ut & omni generi nervoso labem intulerit, tot graves indicavêre Authores. Adde quos decubitus sæpè sæpiùs intulit ipsa materiæ nutritiæ exundantia, tum in juvenibus, tum in vetulis, ad glandulas, ad articulos, ad ipsa

In quas partes generatim Metastases fiant & abscessus.

ossium capita, quæ scivisse, ad quæ attendisse necesse est, ut omnis Metastasis doctrina comprehendatur. Nec mirum si morbi prius ignoti Metastasis, ipsius causam seriùs edocuit.

Ex his intelligitur
omne Metastaseon
syste-
ma in
chronicis.

At illa quidem corpus humanum spectandi ratio satis intelligere sinit quâ possit ratione fieri, ut non solum in morbis chronicis satis aliundè cognitis, fiant Metastases de quibus jam egimus, sed etiam quâ fiat ut causarii illi de sanitate anxii, sibi ipsis onerosi, aliis importuni, aliquandò, collectis naturæ viribus, ad sanitatem per abscessus improvisos reducantur; quomodò Metastasi, sive per artem fonticulis atque cauterio inustæ succedat aliquandò nova Metastasis; scilicet à naturâ humor depositus & in motum actus in alium locum fertur, magno sæpè agrotantium infortunio. Nunc igitur in morbis acutis exsequenda superest Metastasis.

Metastasis
in acutis
supponit
aliquid
inflammatorium.

Morbi quidem acuti qui Metastasin experiri possunt & crisin qualemcumque, omnes quidem certâ ratione vires in motum actas supponunt, & stimulum insignem quo partes hostiles permutatæ emunguntur. Hinc omnes qui Metastasin salutarem possunt experiri morbi, aliquid sub se habent inflammatorii: at non eadem ipsis forma, nec causa similis.

Quot acutorum
species
Metastasin
patiantur?

Hinc Metastatici dici possunt morbi 1° inflammatorii propriè sic dicti, sive sint illi phlegmonosi, sive erysipelata mentiantur,

sive demùm œdema calidum atque renitens efficiant. 2°. Illi qui à veneno aliquo intùs quâcumque de causâ introducto pendent. 3°. Illi qui ab intùs natâ putredine, aut acredine quâcumque trahunt originem: symptomatibus quidem multùm differunt illi ab his qui purè inflammatorii dicendi sunt, licèt multa habeant symptomata cum illis communia. 4°. Demùm ultimum at non minimum locum occupant qui à suppressâ aliquâ vacuatione pendere dici possunt. Verùm hæc jam Metastaseon natura sat fusè in causis tractata est; neque jam in præcedenti capite sat exacta, hîc rursùs recensere animus est. Licèt autem omnes illæ morborum classes referantur ad actionem acridinis vasa stimulantis, & æstum, aut saltem calorem qualemcumque concitantis, tamen, cùm sua sibi unaquæque acredo propria habeat symptomata, propriosque indè exerat effectus, servat etiam & profert propriam sibi & Metastaseos formam & symptomata.

Inflammatorii certè morbi primam atque præcipuam classem constituunt; circa quorum varias species multa etiam Metastases consideranti distinguenda sunt. Differunt enim ratione symptomatum & effectuum, ratione causæ & loci quem occupant. Primò quidem morbi inflammatorii alii universales sunt; peculiarem alii sedem occupant. Inflammatorii universales, vel ab æstu concitato in interiora

Prima Metastaseon classis in morbis inflammatoriis.

Quorum varietates ad doctrinam Metastaseon non inutiles.

grassante nati, & à circuitu per stimulum externum qualemcumque aucto effervescentes, nihil in peculiari causâ sibi vindicant. Hi FEBREM ARDENTEM sic Veteribus aliquandò dictam nobis exhibent, ignis etiam nomine simpliciter ab Authoribus designati. Aliquandò etiam, ut bilis pro principio inflammationis habebatur, biliosæ febres vocatæ sunt. Hi à causâ hostili acri irritante pendent, sive illa repetenda sit à rerum non naturalium influxu, sive ab atomis hostilibus intus admissis. Si autem leves sint, & functionibus, præsertim vitalibus, auctis tantum, sed vix læsis, nihil metuendum offerant; post paucos dies ita resolvuntur, ut, proventu tantum excrementorum aucto, atque sedimentis, ut in urinâ patet, condensatis atque copiosius exeuntibus, morbus solvatur. Nam nulla coctio, nulla morbi levatio, nulla morbi sanatio concipi potest, quin excrementa illa cocta & in ordinem naturæ redacta exeant. Si verò violentior fuerit inflammatio, omnia majora & vehementiora emicabunt, respiratio cita, vel intercisa, ardens, pulsus vehemens, calor exurens; omnia excrementa cruda, pauca, urentia, imò & debiliū viscerum consensus, deliria, tusses, renum dolores concitant: hinc coctio tardior, protractior morbus. At si mitescunt omnia, necesse est ex ratione & proportionē vehementiæ sympto-

Metastases
in levibus
illis raræ ad
graves tantum
pertinent.

matum majorem cumulari excrementorum copiam, quæ, ubi jam motu & mutatione nocendi vim amiserunt, crisin atque impetum copiâ & agglomeratione partium inter se analogarum concitant, & vario modo, pro loci affecti declivitate, aut debilitate auferuntur in ægri salutem. At si excrementosæ illæ partes, aut ubertate peccant, aut aliquid è pristinæ acredinis indole obtinent, nec jam illis viam per naturalia emunctoria sibi cedere licuerit, brevî in textum cellulosum, naturâ suâ laxiorem & cedentem externorum impulsui, materies illa deponetur, ibique collecta, calore loci & inflammationis fota, in pus abibit, novum sibi parabit exitum, fietque abscessus sic propriè dictus, vera inflammationis sequela, & Metastasis phlegmonodæ dyscrasiæ evidentissima. Hæc quidem aperta est & maximè communis abscessuum phlegmonodeorum origo. At si aliqua prius pars indoluerit, aut vitio aliquo intincta fuerit, huc materiam ferri æquum est; unde universalis in peculiarem morbum vertitur: quod sæpè, causâ aliquâ in omnes agente, epidemicum fit.

Verùm etsi causæ huic producendæ Metastasi concurrentes multum differant, ut effectus earum primarius idem est, scilicet inflammatio, sic eadem est excrementorum indè generatorum forma, & licèt inter se per diversam partium volatiliū exaltationem, per

Metastases
in pus &
abscessus,
quandò fiant
& in quas
partes?

Pus idem
ex variis
causis.

densatarum molecularum tenuationem varia inferant phænomena, adeòque inter se discrepare videantur, in hoc conveniunt ut idem sensibus offerant productum, scilicet pus album, leve & æquale, si omnia ex ordine processerint.

Puris
theoria.

Scilicet effectus est necessarius & quasi mechanicus motûs perpetui in humorem mutabilem & alterationis capacem, ut principia ejus & tenuioris evadant substantiæ, & densitatem ex intimiore partium unione, conjugatione, forsan & mutuâ attractione, contrahant. Hinc quò humores intrâ corpus & plus laboris experti sunt, & diutiùs vasorum actionem pertulerunt, eò etiam magis partium tenuium & volatilium emittunt, ac ponderis, sub eodem volumine, plus acquirunt: fiunt ergò & ponderosiores simul atque tenuiores. Densitas ergò atque pondus principiorum, tenuitasque eorundem novum humorem efficiunt, qui ex inspissatâ crustosâque & jam hærente lymphâ vertitur in excrementum leve & æquale ex partibus ponderosis, imò & etiam aliquandò solidatis, tophosis scilicet atque calculosis constans; & illud aliquandò in levibus præsertim morbis, iisque qui solvuntur per urinas, exit sub formâ sedimenti ponderosi quod puris formam æmularatur. At si, aut copiosius fuerit, aut aliquid etiam retinuerit acredinis nativæ quâ ipsi

Pus elimi-
natur per
urinas, aut
per inflam-
matorias
Metastases
in varias
partes.

exitus denegatur, in textum cellularem patientem per collectas vires decumbit, fitque sæpè abscessus, nullo prævio inflammationis centro annuntiatus, estque vera inflammatoria Metastasis, suppuratioque illicò nata nil de morbo relinquit residui præter suppurationis incommoda, eò copiosiora quò morbus antecedens fuerit vehementior, quò pars excipiens laxior atque magis cellulosa. Hæc est vera Metastasis, quæ in junioribus vulgò, aut ad parotides, quod infantum proprium est, aut ad inguina, aut versùs articulos defertur, & à quibus sæpè liberavit urina fluens, crassa, & copiosa; in adultioribus versùs musculorum intervalla, anum, renes, perniciem intentant abscessus illi, quippe parcus datur exitus, nec omnimodus, dùm interea corpus universum in pus vertitur, & lenta tabes universam machinam depascitur. Verum, si aliquod extiterit etiam in morbo universim inflammatorio inflammationis centrum, unde omnia fluant & ad quod referantur, jam non alibi ferentur humores quàm in centrum illud, quòd jam quasi laceratum & discissum sese obvium, omnibus causis incidentibus, præbet: unde tot inflammationes tam internæ quàm externæ in suppurationem versæ. Nec difficile est indè intelligere cur tot inflammationes, quæ in junioribus per hæmorrhagiam judicabantur, in verulis abscessum efficiant, cum in his pars sanguinis

Aut centrum inflammatorium in morbo natum occupat.

rubra non adeò ubertim reperiatur, sanguis-
que jam glutinosus facilè concreascit. Nec
difficiliùs etiam intelligere licet cur tam ob-
vium sit sputa puriformia benè cocta, cum
pure confusa habere, eaque promiscuè intros-
picere, cùm tanta sit inter crisin illam & hanc
Metastasin analogia, quam vix nisi sequelæ
distinguant inter se. Nec certè ex observatis
hisce non intelligitur quò fiat ut in morbis
summè inflammatoriis, nec ullo tamen in-
flammatorio centro notabilibus, subito &
quasi confertim nascantur abscessus enormes,
qui ingentem vim puris sub scalp pro aperiente
effundant, cùm etiam muscutorum intervalla
eo repleantur. Facta est scilicet intrà sangui-
nea vasa crustæ priùs inflammatoriæ tenuatio
in puriformem prorsus materiam, quæ uri-
nas, sputa invadat, & simul in textum cellu-
larem deponatur, ita ut homo in pus versus
videatur: quod quidem eò timendum magis
est quò ægrum corpus magis sanguineæ fuerit
constitutionis. Nec rarum est in arte hæmor-
rhagias imprudenter cohibitas in abscessus
faceffere; quod observatum est quidem in
morborum acutorum historiâ, verùm etiam
extrà morbos observatur: nam sæpè, præ-
sertim in validis ac robustis & hæmorrhagiæ
assuetis, sine ullo symptomatum apparatu
plethora mota, anxiosos, graves efficiens sine
ullo morbo homines, si præsertim catar-
rhodes quid jungatur, abscessus efficit, quam-

Aut in vasis
jam pus con-
fectum, sine
inflamma-
tione in par-
tes abscedit.

Abscessus
nati absque
morbo præ-
viis.

quàm in statu naturali frequentius fit hæmorrhagias per diarrhœam biliosam suppleri. Rem observavere antiquiores artis Magistri.

Patet ex his illud quod ex ipsis effectibus necessario sequitur, in morbis plerisque evidenter inflammatoriis, imò & in aliis quibuscumque admittendam esse non unam Metastaseon differentiam; ita ut alia sit, ut Medici loquuntur, Metastasis causæ, alia sit symptomatum: nam causa quidem sæpè per Metastasin tollitur. At si vehemens fuerit inflammatio, cum circuitûs ipsius violentus furor, cum calor necessario humorum moli mutationes inferant, potest, imò debet inde ingens excrementorum moles nasci, quæ sublatâ quidem priori & principe causâ, aut per crisin, aut per suppurationem videtur conticescere: at dolores supersunt; osteocopos dicebant Antiqui, languet cum incertis cruciatibus anxius æger. Nova igitur ex hoc naturæ ordine interrupto exoritur causa, quæ tandem vertitur in abscessum qualemcumque, ita ut inde consistat massa, quæ morbo faciendo per se primùm non conduxerat: & casus ille juvenum est, præsertim quibus hæserit hæmorrhagia. Porro ex hac causâ à morbis jam exactis & profligatis longi exorti undequâque dolores, nonnisi longo tempore in abscessus colliguntur, &, ab articulis præsertim incipientes, sub inflammatorii rheumatismi, aut sævæ ischiados nomine, post

In inflammatoriis Metastases aliæ causæ, aliæ symptomatum.

Materia per inflammatorium morbum producta sæpè Metastasin secundariam facit.

menes plures, aut thoracem, aut hepar abscessu fatigant, aut, quod melius, in cutem & textum cellularem & ad crura decumbunt. Superfuit enim ab inflammatione prægressâ malè solutâ humor excrementitius, qui, dum sub dissimulatâ inertîâ acredinem concipit, novum morbum efficit, sæpè etiam abscessus improvisos elicit; pluries casum hunc, si ad præterita attendere detur, reperies, lethalemque exitum falsæ reconvalescentiæ plausu propinquorum olim exceptæ miraberis; quod quidem præsertim in ætatum necessariâ mutatione, aut in victûs atque regionum conversione annotare est. In hisce enim casibus, causâ primariâ non subsistente, absoluta tamen solutio impossibilis est, vigente & corpori inhærente humorum pessumdatorum mole, quæ primum comitata morbum, novum nunc, ipsâ corporis conditione mutatâ, affectum parturit & educat.

In inflam-
matoriis Me-
tastases etiam
pendent à
specificâ acris
morbofi na-
turâ.

Alius est Metastaseon ordo in morbis qui ab acri prorsus extraneo intrâ corpus introducto pendent: illud enim, aut individuo unico peculiare est & in corpore à cæteris sejuncto natum, ita ut in ipso solùm visum sit, nec prætereà usquam. Id observatione prosequendum, viasque naturæ subodorari signis tum salutaribus, tum exitialibus ritè perpensis, plerumque ars attenta potest. Aut est epidemicum & per populum sese dispergens, illudque in omnibus communia infert phæ-

nomena; aut endemicum, vel gentilitium etiam esse potest. Suam acre illud indolem sibi habet, à Medicis sedulioribus deprehendendam, sed, quâcumque agat ratione, sive fixioris sit naturæ, sive volatilis magis, ejus tamen effectus ad classes certas actionis referuntur. Nam aut phlegmonem concitat, aut ad erysipelatis naturam accedit, aut saltem ad calidi illius œdematis indolem, quod pro erysipelate jure habeas, revocari debet. Aliquando, ut in variolis, omnes hosce characteres seorsim & diversis temporibus insumit. Verum, si hasce agentis naturæ formas è medio sustuleris, alia prorsus supererit Metastaseos statuenda idea: nam qui aliquando morbis etiam vehementissimis Metastaseon formâ supersunt dolores, etiam vehementes, erratici, ii, ut jam abundè dictum, ocius ferius in abscessus finiuntur. Sed aliquando evenisse visum est ut, mutatâ prorsus, & quasi exhaustâ priori nocendi formâ, dispareat illarum causarum agendi norma, cessat fibrarum erethismus, disperit nervorum sensus ad actionem exstimulans, supersunt congestiones, quæ scirrhosos infarctus efficient atque obstructions, quibus solvendis nova erit accersenda Metastasis. Illi quidem dolores, dum principio per actionem naturæ fiebant, phlogosim sibi ascitam habuere, quæ, cessante actione naturæ, conticuit. Quid his superest? Ut quæ struxit ipsis impedimenta

Varia ejus
acris indoles
per effectus
deprehenda.
denda.

Congestiones & obstructions
post morbos
inflammatorios exactos
maximè in
senibus.

vasorum inertîâ, compressione, circuituque vasorum impedito, crescant, vicina compri- mant, obstant functionibus omnibus, in hydropem postea abeant: quod fatum præcipuè seniorum est & decrepitorum illorum, in quibus natura debiles admodum nixus facit, & in quibus id familiare est, ut ad crura Metastasis morborum œdemati molli atque cedenti jungat ulcera, ob laxitatem & inertiam ferè insanabilia. Id etiam in hac ætate accidit, ut vel vehementissimi antea morbi sibi laxiorem & œdematosam indolem assument. Fit enim Metastasis & partium nocivarum amandatio, sed desunt vires, & phlogosi cessante remanet obstructio, à quâ nulla speranda est Metastasis; timenda verò sola Metaptosis gangrænosa, quæ mortem & annuntiat & præcedit vulgò.

Rara est
phlegmo-
nis semel
nati Me-
tastasis,
nisi in fero-
cissimo malo
aut debilibus
ægris.

Porro insignis illa & regularis suppurationum scena ad phlegmonem & phlegmonodeum ardorem solos pertinet; qui ubi semel intus conceptus est, atque vehementer infixus, rarò sedem suam deserit, plus metuendus vicinæ quàm aliis partibus. Sed duplici tamen ratione, etiam in Metastasi, pertimescendum se præstat, dum scilicet universus sanguis & omnis ejus moles in pus quasi verti videtur, vel ubi tantâ ferocitâ violentiâ ut gangræna metuenda sit, quod accidit quoties, aut ignis tantâ vi incenditur ut jam nullus ordo, nulla partium conjugatio fieri possit,

sed omnia tenuissima auferantur & vitalis aura avolet; vel viribus, aut deficientibus, aut confidentibus, natura opus requisitum nequit perficere & absolvere. Prius quotidianum est in bubonibus illis qui ante coctionem apparent. Unde, præter ephemeræ, febres à bubonibus incipientes esse pro malignis habendas edixit HIPPOCRATES. In posteriori casu, partes nocivæ, recusante vi vitali, nec inviscantur, nec cœunt; & in debilitate summâ quidni ergò vitam supprimant in læsâ parte?

At verò sæpius à malè moratâ naturæ actione semicoctum pus erumpit, & crisis imperfecta ab inchoatâ, necdum perfectâ Metastasi expectanda est. Certè à phlegmonibus atque phygettis malè suppuratis in casibus non adeò malignis ortos atque perdurantes, imò perviciaciâ eludentes medicamina vidi pruritus enormes, importunos, omni majores patientiâ, qui semper aliquid erysipelatosi subditum supponunt; ut & pruritus per phlegmonem enatam tolli in junioribus observare contigit. Verùm indè concluditur posse quidem non suppuratam phlegmonem repelli; at tunc causam phlegmonis non universim per suppurationem superficialium tolli videmus, materiemque huc illuc delatam, aut alias phlegmones, aut etiam erysipelata, herpes, aut alterius generis exanthemata in membranas atque cutis extrema deferre,

Nonnunquam tamen imperfectus phlegmo Metastaticè repelli potest.

novas & improvifas clades aliquandò concitatura. Plus tamen metuendum erat à phlegmone, glandulis, visceribusque pulposis (fi fas ita loqui), plus verò ab eryfipelate, membranosis nervosisque partibus, quæ quidem eryfipelate sic propriè dicto non afficiuntur, quandòquidem illud ad cutem solam pertinet, sed spasmo stringuntur inflammatorio, & ichore, ut cum HIPPOCRATE loquar, diffuunt.

In inflam-
matoriis fre-
quentiùs
fiunt eryfi-
pelatofæ Me-
taftases.

At illa quæ eryfipelas mentitur acredo, ferè universim spectata, in Metaptosis constituitur; aliquandò tamen veras, sæpè fallaces, & sæpiùs redivivas Metastases efficiens in morbis vel vehementissimis; quippe materies eryfipelati inducendo apta per se, etiam si fuerit pertinaci cum humorum atomis nexa vinculo, minori impetu solida laceffit atque destruit, unde ab his ad illas partes faciliùs fertur. In eruptionem hujusmodi abit sæpè in junioribus repressa hæmorrhagia, abit & serosa diarrhœa, abit etiam quasi propriâ naturâ sudor retropressus. Illa quidem eryfipelatosa diathesis nusquam pro universali humorum indole habenda est: extranea semper est, cum pendeat, ubi non ab externâ combustione, aut locali impressione orta est, ab admiscâ, aut natâ intus acredine, quæ perspirationis vias affectabat, & ad earum hæsitabat ostia. Ab hac causarum classe, omnes febrium gradus oriri fas est; nam modò le-

vissimas, vixque notatu dignas, & solutione simplici resolvendas invehit, modò vehementissimas concitat, imò & ardore urente notabiles, pro vario acris veneni morfu atque nocendi efficaciâ. At illæ, ubi externè erysipelas concitarunt, mitigantur vulgò. Aliquando tamen, erysipelate extante, supersunt febres; scilicet erysipelatoſa eruptio Metastaseos naturam frustra æmulatur, ubi materies aut superflua superabundat, aut partes aliquas occupat erysipelatoſo humorì fovendo idoneas, ut est gula, larynx, pharynx, ventriculus atque intestina, in quæ humor ille exundat: verùm infeliciùs thoracem & pleuram invadit illamque occupat, quod vincitur infortunium, si novâ nec in robustioribus incognitâ Metastasi, rursùs ab hisce visceribus ad cutim possit ille humor deferri; quod jam scivêre Veteres, in quod semper consentiunt Authores etiam recentiores, & ii qui tantum posuêre in admo- vendis vesicantibus fiducia, quæ nihil aliud ad cutim afferunt præter verum erysipelas, in phlegmonodeam naturam sæpè degener. Nec opus est hîc in ea insistere quæ circa hanc Metastasin annotavêre ab HIPPOCRATE omnes: quippe ea est humoris erysipelatoſi illius volatilitas atque tenuitas, ut non solùm ab internis ad externa deferatur, sed etiam di-

Humoris
erysipelatoſi
summa in-
constantia.

versas partes, nunc huc, nunc illuc delatum, occupet; sæpè à capite ad crura feratur, nunc

dorsum, nunc faciem invadens, improvisum ubique & inexpectatum. Sic illud vidi à capite incipiens, cum jam sanatum videretur & ægra de sanitate restitutâ sibi plauderet, omnes, ne unâ quidem exceptâ, partes externas successivè invasisse, datis perfidæ quietis intervallis. Verùm id quidem omnibus erysipelatibus, five illa Metastaseos naturam habeant, five ipsa morbi causam constituent, commune est, ut sibi ipsis veram faciant, mutatâ sæpè sede, symptomatis cutanei Metastasin. At erysipelas Metastasin faciens, summâ artis curâ servandum atque fovendum, juvenibus satis commune est; & anginae, five veræ, five spuria Metastasin familiarem producit: contra verò capitis doloribus, caro, comati, prælusisse sæpè visum est, ac præcipuè ventriculi atque intestinorum morbis, & præsertim dysenteria. At symptomaticum atque prævium omnibus erysipelatosi cutis affectibus, anxium, nauseosumque ventriculi cruciatum quis non vidit? Imò &, quamvis vulgò comes se præbeat articulorum morbis, aliquandò tamen ipsorum crisis fuit. At in mulierum morbis menstrua dum cohibentur, non rarò ipsis ad faciem & oculos erumpunt erysipelata: infantum dentitioni quoties erysipelata pro Metaptosi sunt? Quoties etiam pro Metastasi? Cutis scilicet infantum tenera atque levis ipsorum

impetui patet, quoties acescens & ferè lactea cohibetur perspiratio.

In genere quodcumque acre & fugax est erysipelatis formam facillè assumit; unde tussibus & pertussibus, nauseis atque vomitibus, iisque quæ sibi succedunt invicem sine ullo necessitudinis arcto vinculo symptomatibus, fas est succedere erysipelas in quâcumque ætate, in quâcumque tempestate, quod ad cutim esse servandum magnâ sollicitudine ipsa ratio indicat; quippe quâ facilitate erumpit eâdem retropellitur.

Acre fugax
omne facillè
erysipelatis
formam induit.

At certè id in corporis necessariâ mutatione verum, iis præcipuè imminere juvenibus erysipelata qui simul juniores facillè hæmorrhagiis laborant, iisque postea metuendos esse abscessus & hæmorrhoidas. Ætas ingravescens dolores ad articulos efficiet; postea verò in senio cutis textus & omnes cellulæ excipient acre illud, unde & pruritus & omnes efflorescentiæ cutaneæ, quarum, licèt causa sæpè multum differat, effectus tamen idem est, scilicet erysipelas, quorum alia summè mordentia & dolorifera, alia prurientia, alia phlyctænosa sunt & gangrænæ proxima.

Erysipelatis
pro ætatum
successione
phases.

Hinc alia Metastaseon classis intelligitur: scilicet earum quæ à causâ pendent, ut ita dicam, alienigenâ, quæ toties, dirâ Metastasi in viscera delapsa, phthisim, vel hydrophem tandem accersivit: primam, si partes phlogosi lentâ vix notandâ at pervicaci affe-

Secunda
Metastaseon
classis à for-
mitibus cor-
pori extra-
neis & ad-
ventitiis.

Fomites
illi intus
nunc phlo-
gosim, nunc
lenas ob-
structiones
pariunt.

Illos in cu-
tem reduces
sanatio se-
quitur.

Facile re-
crudescent.

cit; alteram, si, ipsam viscerum substan-
tiam adorta, actionem virium retuserit, atque
verterit sese & vicina in scirrhosam duritiem.
In hoc ultimo casu Metastasis, antequam
materies fixior evaserit, salutari omine appa-
ret, & coctione præcedenti nuntiatur. Id
toties scabiei retropulsæ, herpetibus, faciei
pustulis accidit, ut non minimam morborum
interiora lento morfu depascentium partem ad
hanc causam referre æquum sit. Hæc porrò
Metastaseon species non solum genere acre-
dinis differt, sed gradu & variis effectibus.
Tunc sæpè herpetibus, aut aliquâ cutis defor-
mitate apparentibus conticuere tussés, dysen-
teriæ, vomitus, singultus, aliaque hujus-
modi symptomata. Sed hæc mutationes
expectare vix fas est, nisi jam in causario
anteà ægro aliqua istorum morborum signa
præcedentia extiterint, aut anteaactæ vitæ his-
toria simile quid expectandum edocuerit.
Quippe miserè nos edocet observatio quòd,
etsi hujusmodi extranea excrementa videantur
devicta, quasi è cineribus reviviscant illa;
tùm verò illos, qui morbos à causâ intus si-
mili latente experiuntur, iis non unâ vice esse
obnoxios, similesque Metastases pluries pati,
donec corpori & humorum similium genera-
tioni tempus, ætas, locorum mutatio va-
rietatem necessariam attulerint. Speranda qui-
dem & omni arte & operâ molienda Metasta-
sis, quoties retropulsa eadem, aut etiam

Metaptosis quæcumque morbum efficit visceribus infestum. Verùm aliquandò quidem confestim retropulsa lues nocet; aliquandò sub specie fallacis inertiae vix inferre malum videtur, donec novas vires nacta novum efficiat mali centrum; sed tunc illam ad pristinas sedes revocare non adeò facile est. Aliquandò subito emicat, &, pro partis naturâ atque sensibilitate, acutos struit inflammatoriosque morbos. Felix fortunatumque erit si novus ille affectus, à causâ impetuosè agente prolatus, nondùm accisis viribus, nondùm occupatâ per congestionem sede fixâ, ad locum derelictum novo impetu feratur; & in hoc quidem eventu sperando multas condiciones animadvertere fas est. Sit, v. g., acuta eruptio retropulsa, scabiei, v. g., in pulmones tussi acutâ, febre, suffocatione sæviens; sit eadem in caput apoplectico modo functiones lædens, aut etiam vomitu atque singultu ventriculum fatigans, certè multò major spes eminet eam ad cutem revocandam, si, dùm omni ope atque operâ erethismum tollimus, laxatio & ad cutem derivatio eam revocet. Omne enim malum, eâdem non mutatâ causâ, à loci diversitate funestam minatur ægro sortem, & in solâ symptomatum vehementiâ consistit, quæ si tollantur, viscera remanent intacta, nondùm scilicet destructio, aut pefumdato organismo. At ubi lentè in viscera quorum substantia vix dolet, glandulasve de-

Retropulsi
nunc protinus,
nunc lentè nocent.

Si lentè
noceant, no-
cent sæpè pe-
riculofius.

cubuit, ut hepar, lien, imò ipsa intima pul-
monum à nervis sejuncta substantia, de de-
leto malo sibi gratulantur ægri, vix aliquid
intùs latere morbosæ luis suspicantes. Me-
tastasis illa pessima, lentâ tabe inflictâ, conge-
ritur latenter, latenter ipsam viscerum exedit
substantiam, quâ jam, per veneni intùs gras-
santis vix sensilem efficaciam, exesâ atque
immutatâ, virus ipsum vix revocare possis ad
cutem, quippe jam intimè substantiæ viscerum
adhæret, & ipsis suam afflavit indolem. Hinc
corpus lentâ tabe pereditur, quippe indè
atomi nocentes quâquâversùm feruntur. Hanc
frustrâ ad pristinam sedem revocare satagas :
illius est recreare qui creavit. Qui casus
sæpè fuit illis accersitus mulieribus, quæ,
cutis deformitatem dùm metuunt, insidias
pulmoni illatas, aut vix sentiunt, aut de iis
queri nefas arbitrantur, ne sapientum con-
silia de latente tabe admoneant, operamque
impendant, ut vel ipsius formæ dispendio
pristinas sedes malum occupet. At postea serâ
pœnitentiâ imprudentiam expendunt; nam,
uti jam dictum, vix ulla certa spes Meta-
staseos plenariæ affulget, quæ tamen non
omninò inaudita fuit.

Horum
Metastases
fiunt, vel in-
tegrâ fomitis
manente na-
turâ;

Hæ quidem Metastaseon species tria ge-
nera constituunt præcipua, quæ in morborum
variis speciebus occurrunt, & specie quidem
criseos annotari possunt. Materia scilicet
morbifica antea desæviens, nec solutionis
absolutæ

absolutæ spem sinens concipi, aliquandò qualis antea fuit ad minùs periculosa loca, per naturæ vires in hunc unum scopum conjuratas & conspirantes, cum coctionis præviæ signis certioribus, expellitur, pristinum semper servans characterem; aliquandò etiam penitus immutata & in novam conversa materiem. Sic sæpè erysipelas, per internas simul atque externas partes feralem personam agens, in phlegmonem fixiorem abit & anthracibus reperitis tollitur. Sic herpes etiam morbos inflammatorios attulerunt, à quibus mutati & crîsim per urinas & Metastasin per abscessus invenerunt. Sic hæmorrhagiæ quæ criticæ esse debuerunt, imprudenter cohibitæ, post longa morbi maligni tormenta, crîsim per abscessus invenerunt. At aliquandò abscessus ipse visceribus insidens, tabumque periculosum efficiens, per varios partis ferè ulceratæ & totiùs naturæ nixus, in abscessum legitimum mutatus est, & cellularem textum salvo viscere occupavit. Non solùm ichor in puris naturam conversus est, sed centrum morbi mutatum. In genere enim ubi partes solidæ non avulsæ, aut organismus non destructus est, in id conspirat natura, ut à partibus in quibus metuenda est stasis, ad securum magis locum transferat materiam. An id instinctu aliquo atque providentiâ præviâ fiat, ut STAHLII Discipuli voluerunt, quærere vix utile est; modò de observatione constet. Suf-

Vel mutatæ
ejus formâ &
indole;

Vel abs-
cessu jam in-
tùs formato
ad exteriora
tamen sese
salubriter
vertente.

ficiet tamen hîc annotasse partes omnes, quô majori sunt in œconomiâ animali momenti, cò majores ex ipsâ mechanicâ structurâ causis impetentibus offerre resistentias, minùs verò resistere & contrà cedere faciliùs, textum cellularem qui non solùm undequâque per corpus universum extenditur, sed inter se communicantibus cellulis ita constat, ut nulla sit quæ non intimum cum aliis quibuscumque ejusdem textûs partibus commercium exerceat.

Tertia Me-
tastaseon
species à ma-
teriâ intûs
enatâ in
morbis.

Verùm, præter hæc omnes Metastaticas quæ antea extiterant partes, plurimæ aliæ sunt Metastases, quæ in morbis ipsis à causâ quidem præviâ pendent, sed in ipso corpore excrementorum loco fotæ, natæ, atque educatæ sunt. Tale nobis exemplum præbent morbi quicumque epidemici, qui, dùm summâ defæviunt violentiâ, parem Metastaseon formam æmulantur, causâ scilicet pari. Sic pluribus ad parotides, & axillas, & ad inguina nascuntur suppurantes glandulæ, quas summâ curâ servare apertas artis est, cum nihil tale antea in corpore extiterit. Crusta primùm nascitur inflammatoria, postea ingens ichoris primò, postea puris copia exstat. Ipsa contagii causa quid cum pure commune habet? Facile est id in phlegmonodeâ causæ naturâ deprehendere & evincere, cum scilicet illud pus ipsum, parti nocenti involvendæ ejusque efficaciz auferendæ & mitigandæ aptum, intrâ sani animalis vasa infusum,

Metastaseos
hujus mate-
ria à causâ
mali sæpè
prorsûs di-
versa est &
non unius
formæ ca-
pax.

contagiosam pestem evidenter accersat, cujus effectus nonnisi jam fracto morbo pus rursùm eliciat, antea verò dira concitet symptomata, eaque contagione infecta. Quidni res eadem accadat in erysipelate? Vidi ego herpes, qui antea non sui ulla dederant indicia, post morbos acutos epidemicos affatim erumpere. An latebat intus eorum quasi præludium & prosperma? Res quidem potest vera esse. At, illud herpeticum genus, postquam deferbuit omninò morbus, evanuit & cessavit, potiùsquam sanatum est: nunquam revocatum fuit aut renovatum, jure certè inter Metastases locum sibi vindicans. Prætereà verò ubi densitas illa inflammatoria in pus versa non est, sæpè per se glandulas occupat & corporis universam molem reliquit. Tuncque defervescente erethismo, in mollibus præsertim vixque actuosis corporibus, indurantur illæ, concrecenteque mucò & quasi solidato, scirrhosam brevi accipiunt atque mutantur indolem; quæ quidem scirrhusa massa quomodò illicò concreseat, & in duras moleculas granulofas adeò promptè vertatur, ut lapideam duritiem Metastasis illa mentiatur, non mirabitur quicumque attenderit quàm facile crusta illa per vim sanguinis densata concreseat & solida evadat, parvo temporis intervallo, etiam in vasculis ad emissum sanguinem continendum destinatis.

Verùm, etiamsi Metastasis, propriè sumpta,

Eadem in
quibusdam
chronicis
oritur Me-
tastasis
species.

In œdema-
tibus calidis.

sæpius ad morbos acutos pertineat quàm ad alios, dantur tamen morbi non quidem acuti, sed actionem naturæ & efficientes & supponentes, in quibus sæpè dato impetu Metastasis fit etiam subita & acutorum in morem.

Hujus generis sunt œdemata illa, quæ forsan maxima sui parte inflammatoria dici possunt, & ab HIPPOCRATE aliisque Authoribus digito non cedentia nuncupantur. Pellucida sunt illa atque nitentia, sub cute tamen tensâ atque rupturam minitante: attrectata dolent, imò & facili de causâ rubore faciliè evanescente afficiuntur. Porro licet ad erysipelas referantur, coloreque tantùm differant ab illo, id habent peculiare quòd plus inertix in naturâ supponant, aut minùs efficacix in causâ lædente; hincque plus vulgò ad partes infimas pertinent quàm ad alias, ad longævam ætatem quàm ad juvenilem alacritatem, ad loca frigida quàm ad ea quæ fervidiori sole incalescunt: unde iis accidit œdematibus ut sæpè à parte in partem ferantur; & si, infortunio aliquo, à parte minùs nobili ad viscus aliquod devehantur, facile est in his casibus novam sibi spondere Metastasin, cum vasa, aut vix accisa sunt, aut vix erethismo densata. Hinc sæpè accidit ut tumor qui priùs ad pulmones, postea ad pedes Metastaseos in morem delatus fuerat, tandem per ingentem urinarum fluxum evanescat & criticè avehatur. Quod etiam iis œdematibus accidere videtur

quæ à moribus animalium pendent. Adeò verum est illud quod jam ediximus ipsa morbi excrementa ab eo generari, nec antea extitisse. Vidi ego hominem, gravi suffocatione ferè peremptum, illicò & quasi temporis momento pedum tumore sublevari, ita ut ritè incederet, bellè decumberet, qui postea tumor pedum per urinas evaserat. At eadem causa idem bis effecit, donec tandem, deficientibus viribus, idem levamentum prorsus supervacaneum ipsa reddiderit toties renovata recidiva. Uno verbo, in omnibus morbis actuosus, etiamsi ab inflammatione distent, modò solida non disrupta fuerint, modò non deletus sit organismus partium solidarum in fluidas agentium, Metastasis à partibus actione præditis ad cellulas ferè inertes speranda est. Quid etiam in morbis in quibus actio elanguet & quasi dormitat alius est Metastaseon ordo, quem occursum non omninò deleta spes est.

Morbi quidem in quibus vires elanguent triplici sub aspectu spectari possunt. In aliis scilicet principium vitale actuosum soporatur, & quasi oppressum indormiscit, unde & cordis elanguet actio, & respiratio veterioso sopore sonora, fatiscit; in aliis à causâ putredinosâ prosternuntur & opprimuntur vires vitales; in aliis demùm omnes actiones elanguescunt, dimidiatamque, ut ita dicam, vitam degent ægri, sublati viri-

Eadem &
in morbis
soporosis &
vitiis prostratione notandis.

bus, exhaustoque ac deficiente actuositatis principio. In prioribus, ubi jam nulla exercetur functio ac vita fatiscit, quid sperandum? At, si respiratio cordisque motus integri supersunt, morbi somno analogi nullam non Metastasin experiuntur. Ita sæpè à veterno liberavit abscessus ubicumque natus, aliquandò ad parotides, aliquandò pessimo omine ad pulmones. At sæpiùs diarrhœa spontè enata atque dysenteria ab hoc veterno ægros extraxerunt. Imò febris ipsa pro quâdam habenda Metastasi. Quid enim! Tot causæ capitis arcem impetunt, tot in eam defæviunt? Et quamvis pars ipsa tono aliquo vix donari videatur, quamvis actionibus obsit ipsa veternosa affectio, tamen ex istâ etiam malâ relaxatione faciliùs Metastases fiunt quàm in aliâ corporis conditione. Patet enim textus cellularis, nec impulsui virium naturalium resistit; hiant cutis spiramina, & partem acceptam humoris regredi vix patiuntur & vias iterare. Hinc tot herpes ab apoplexiâ enascuntur, tot insultus veternosos ipsa arthritis facit. Imò & excisam vidi atque sublatam meliceridem in apoplexiam, moxque in paralyfim abiisse, quâ rursus alias occupante partes, omnia in pristinum statum revocabantur.

Eadem &
in summè
putridis.

At in morbis summè putridis omniaque corrumpentibus, si vehementem atque pestiferum attigerint illi gradum, plus Metapto-

feon expectandum est quàm verarum Metastaseon, nec nisi jam mitescente morbo sperandæ sunt, sed ubi jam vires aliquâ ratione legitimum insumunt dominium, atque aliquâ ratione reviviscunt, aut impetu facto, aut per ipsas Metaptoses extrâ actionis centrum constitutas. Tunc omnia à Metastasisibus multiplicatis expectanda sunt, nihil à solutione, nihil à crisi, quæ, in tanto humorum omnium vitio si fieret, in ipso suo expulso hostilis materia vires omnes, imò & corpus ipsum pessumdaret. At in nullo alio morborum acutorum genere tam properè Metastases fiunt, & ante perfectam coctionem, imperfectæ quidem illæ atque incompletæ. Superabundat enim atque regurgitat undequâque materies naturæ cedere impar, unde pro pure ichor per ulcera elabitur. Profluens tamen onus à naturâ ferendum imminuit; unde pluribus Metastasisibus opus est. Primæ quidem & nondùm satis adulto morbo in glandulas fiunt, aut inguinales, aut alias à centro ita dissitas, ut apud illas reditus sanguini denegetur, aut saltem in illis moretur. Postea verò in hepar deferuntur morbi putridi & flavedine inficiunt corpus, quam diarrhœa, imò dysenteria, primò putrida, postea, acciso & mitescente morbo, benignior, longo & ultra morbi fines protracto intervallo, postea tollit. Accedit brevi in urinis antea putridis sedimentum, primò quidem rubrum & lateri-

In his variis ut temporaria ita & Metastaseon forma & indoles.

titium, postea flavescent, indeque album, leve & æquale. His vulgò sub ultima morbi tempora accedit sudor, nullusque suo critico motu caret ex naturalibus humoribus, quicumque sit: quippe omnes & singuli partem humoris sibi adsciverant & in se assumpserant. Hinc diversæ febrium istarum putridarum, &, ut Veteres loquebantur, pestilentialium species plures ex his Metastasis affectant. Imò & apud veterem HIPPOCRATEM artus alicujus avulsio, in febre & constitutione pestilentiali, pro Metastasi habetur, metuendâ herclè, licet, manuscriptorum defectu, vix illam metuisse videatur. Certè, quoties adest Metastatica gangræna, licet morbum pristinum auferat, metuenda illa Metastasis novum herclè morbum priori non minùs gravem inducit, aut saltem ingentia sibi postulantes auxilia, ne nova Metaptosis ipsum in corpus deferat, eumque per totam machinam diffundat, unde ab introducto veneno lentior, sed certa perniciès inferatur.

Nec carent
Metastasi
morbi ipsi
cachectici.

Superest jam ut de iis loquamur Metastasis, quæ possunt in iis morbis observari in quibus actiones vitæ, aut non agunt, aut tacitè agunt, & nullum affectant inipetum. Ii sunt morbi chronici sic dicti, in quibus nedùm incusetur actio nimia, contrà actio illa destructa morbum ipsum constituit & facit. Ii sunt in quibus imminet cachexia, & qui, si sibi relinquantur, in hydropem evadunt. In

illis omnibus causa morbi vires destruit ; hinc nulla in iis speranda est *activitatis* norma : languent concoctiones omnes , & deficiunt spiritus , demissi & vappidi , ut Angli dicunt. Debilitas ex eorum essentiâ est. Verùm licet scirrhusa moles , aut iners obstructio nullam admittat curatricem actionem , licet ipsa cachexia actionem impediat , possunt , in tantâ rerum omnium calamitate & socordiâ , causæ accedere multiplices quæ ipsam exstimulent , quæ , si medicamentis excitentur , naturam reddunt actuosam. Ita acre in aquis intrâ corpus stagnantibus quâcumque de causâ inductum , ipsis mobilitatem conciliavit unde vacuarentur illæ , imò , compressione adjuvante , in proximis nata inflammatio abscessum conflagavit utilem & salutiferum. In cachexiâ juvenicularum puellarum nonne quæ videtur iners natura fluxum menstrualem effecit , reparandis atque instaurandis viribus utilem : quæ enim stagnabat plethora in motum subito agitur. Ita etiam quæ autumnis & hieme , famulantibus simul tempestatibus , ægrum divexavit catarrhalis moles , erumpente calore verno , auctâque per mechanicam caloris actionem perspiratione , solvitur , aut Metastasi aliquâ inflammatoriâ aufertur , modò non in inflammatoriam phthiseos pulmonalis naturam abeat. Multòties certè ab hâc mutatione tumor pedum imminens sanatus est , aut erysipelatum atque pustularum eruptio cessit ;

Ex stimulo
quolibet accedente.

Ex aëris &
tempestatum
mutationibus.

Sæpè accedente in aliquâ parte peculiari erethismo.

imò fatus atque ab aëris calore accersitus arthritidis vix expectatæ impetus, mala hyberna sustulerunt. Tollitur scilicet indè pars oneris, & virium redintegratur actio. Præterea, licet partes omnes universum corpus constituentes elangueant, fit sæpè in unâ, cæteris otiantibus, parte organicâ erethismus, quâ vires ejus edant effectus aliquos, qui ubi partes alias in consensum traxerint, corpori novas vires addant, ita ut morbo febris se comitem addat. Hæc ubi corpus iners ejusque facultates in motum traxerit molem illam adoritur, immutat, & excrementorum jamjam excernendorum titulo donat. Unde si in causariis illis ac prælanguidis morbus acutus occasione aliquâ efferbuerit, Metastases plures partim inflammatoriæ, partim œdematosæ expectandæ sunt, quæ materiæ copiam vincant. Tunc ingens excretorum humorum copia undequâque exundans quasi incalescit, intumescit, mutatur; jam verò novam indolem nactus ille humor actuosam suscipit efficaciam: at corpus insigni humorum copiâ liberandum & tempus sibi postulat, & multarum coctionum multiplicationem sibi vindicat. Unde morbus ille acutus, corpus liberans & fartum ac tectum ab antiquo malo præstans, plures morbos efficit sæpiùs redi-vivos omnesque Metastaticos.

CAPUT TERTIUM.

De signis Metastafium.

CUM Metastafis quæcumque summi fit momenti in morbis, maximè nostrâ interest ea omnia aucupari signa quibus illa prævideri possit, & etiam quæ commoda possit inferre, queis premere corpus queat incommodis. Quæ omnia ominari atque prædicere impossibile est, nisi ante ejus existentiam è collectis undique signis, nec uno neglecto, affore præfenserimus.

Ex his patet in nostrâ præfenti disquisitione comprehendi signa Metastafium tum diagnostica, tum etiam prognostica. Prætereà cum ex signis illis alia universalialia sint & ad omnes æquè Metastases pertineant, & sint ex ipsarum essentiâ, ea universalialia, communia & primaria dicenda sunt. Alia huic illive mutationi Metastaticæ peculiarialia sunt, nec ad ullam aliam pertinent; unde peculiarialia cuique sunt & ad uniuscujusque fortunam referuntur. Rursus verò ex his signis mutationum Metastasin minitantibus alia essentialialia sunt, alia ex complicatione & commixtione, sive constitutionis, sive alterius morbi, nascuntur. Ea porro verè, secundum scholarum loquendi

Signa diagnostica alia universalialia, alia peculiarialia cuique Metastasi.

Alia essentialialia, alia accidentalialia.

formulam, accidentalia dici possunt. Hæc quidem singula dum persequimur, ab ordine illo, quamquam rem omnem sub se divisam continente, recedere liceat, cum pluribus vinculis ex ipsâ rerum substantiâ nascentibus nimium inter se materiæ lædentes jungantur, ut ea possimus ordine certo & definito prosequi.

Diagnostica signa essentialia.

At generalia illa, quæ futuram arguunt Metastasin, ante omnia definire erit ex nostro officio, cum ad omnes æquè pertineant illa. Insunt quidem ex subjecto in quod incidunt, à diversis rerum occurrentium actionibus plurima differentiarum capita & effectus prorsus diversos: at semper ex ipsâ rei naturâ adsunt; quippe ab illâ ipsâ pendent, nec sine illis Metastasis ulla potest existere.

Metastasis initio nunquam apparet.

Porrò, uti jam sæpiùs dictum, nulla concipi potest Metastasis quæ non à viribus naturæ excitetur. Hinc nunquam statim & incipiente morbo fieri potest: nam materialium rectè supponitur mutatio in Metastasi; mutatio autem quæcumque necessariò præviam postulat actionem in id conspirantium organorum. Ergò illa quæcumque mutatio fieret statim, ea nunquam morbum, seu naturæ decertantis conamen supponeret. Si Metastasin simulent præmaturè eductæ vacuationes, etiam si salubriter exeant & in corporis comoda, turgebat, ut verbis HIPPOCRATIS utamur, materia, id est, impetu morbi acta,

Turgens initio materia Metastasin sæpè simulat.

exundabat undique, ut in cholera morbo, humor hostilis, quodque per stimulum inflictum emissum fuit, saltem de hac nocente materia aliquid, non sine periculo, detrahit. Præterea verò Metastasis victricem ex aliquâ parte naturam, accisamque ex parte hostilem materiam supponit, feliciaque naturæ conamina, & illud certè suis se signis indicat; quæ signa tempore certo apparent, vario quidem pro naturâ morbi, & agentis corporis variatâ infirmitate: morbi enim vario admodum, pro naturâ & vehementia causæ, ordine stadia sua percurrunt. Incipiunt scilicet, & necdum constituti sunt, augentur & incrementum, & fatendum est quòd quoties incrementum & augetur morbus, toties etiam causæ dominium incrementum morbiferæ; unde vix ulla speranda aut crisis, aut Metastasis. At, ubi semel grassanti illi causæ vires residuæ moram injecerint & æquato certamine omnia processerint, tunc mutationes illas subitas, quas criseos nomine expectare fas est, collectis natura viribus elicit; tuncque, pro variâ morbi naturâ, aut crisis fit, aut Metastasis, quæ ipsa critica est. Ut ergò crisis, sic Metastasis morbum jam Marte æquo cum naturâ decertantem, & vires naturæ aliquâ parte morbum superantes exigit; quod quidem tempus, in morbis maximè acutis breve, in minùs acutis lentius emergit, in chronicis etiam per certas periodos fieri potest.

Vera Metastasis supponit naturam aliquatenus victricem.

Signa in
morbis lethalia & Meta-
tasi locum
non relin-
quentia.

Verum non in eâ rerum ignorantia positi sumus Medici, ut eas per sua signa periodos statuere & prævidere non possimus; in vehemente enim morbo, mortem vel ab initio possumus præhæntiare. Si enim ex HIPPOCRATICIS signis quæ mortem nuntiant plura concurrant, si respiratio simul, simul functiones animales, si quæcumque ad vitam pertinent, ita à morbo in pejus ruant, ut agenti causæ morbiferæ actio vitæ vix resistat, secretiones pariter ex ordine naturæ penitus recedant atque injussè fiant, nihil naturalis ordinis residuum sit, vigeat ubique hostilis causa, quid superandum superest? Morbo incrementi cedit ægrum corpus; Metaptoses variæ, perniciosæ, symptomaticæ præludunt. Omnia quæ funesta atque exitii nuntia edixit HIPPOCRATES signa prognostica in hoc consistunt, ut magnoperè à statu naturali recedant functiones omnes. Quò verò plus ab illo distant signa enascentia, eò magis exitiosa sunt. Hinc ut benè spirare in morbis plerumque felix fuit, sic malè spirare fuit exitiosum. Sic etiam, sine malâ respiratione, scilicet, aut coercitâ atque brevi, aut rarâ & suspiriosâ, si deliret ægrotans, terroris non adeò impendit legitimi; si jungatur delirio vitium respirationis, aut animi terror, aut delirium ipsum respirationi alioquin liberæ vitium aliquod impresserit, ut in obli-
viosis quotidie respirationem raram videmus,

Ex respi-
ratione.

quæ etiam illis communis est quos triste ac melancholicum deliramentum occupat: observantis Medici metus increfcit pro gradu quo functiones illæ plus minùsve læduntur, & à ftatu naturali longiùs diftant. Tùm verò etiam pulfus, fi vehementes, validi, liberi, nobis eò plus inducent fiduciæ quòd circuitum fanguinis magis liberum arguant. At parvi, celerrimi, malè fibi correfpondentes nec liberam circulationem, nec proximam crifim arguunt. Unde, etiamfi non ii fimus qui recentium obfervationes circà pulfûs obfervatas varietates velimus convellere, inefle profitebimur quamdam pulfui etiam proximè critico libertatem, quam Medici accuratiffimi diftinguere atque fejungere præ cæteris norunt, vigetque intùs, & fub ipsâ criticâ dyfcrafiâ obfervatur firmior fuperantis naturæ vigor. Prognoftica verò figna illa quæ à calore petuntur, aut vultu, aut ventriculi & inteftinorum vitiis, nifi infantem, imò præfentem gangrænâ arguant, atque adeò folidorum diftractionem mortemque, fintque aliis ftipata fignis quæ vel ipfa rei atrocitas infert, poffunt quidem varias morborum phafes indicare, at certè per fe lethalia non funt, nifi quatenùs agunt in organa vitalia. Sic, v. g., in homine quem veneni infumpti urget & ad mortem trahit lethalis efficacia, primò quidem æger fymptomata experietur, quæ ventriculo atque inteftinis propria funt,

Ex pulfu.

Ex aliis
qualitatibus.

Veneni le-
thalis fym-
ptomata.

eorumque inflammationem comitantur : tales sunt dolores vehementes , singultus , vomitus , convulsiones , extremorum frigus atque eorum livor , hæc tristitia quidem , sed per se non feralia. Postea remediis nullus dabitur locus , ubi jam deficientibus pulsibus , ipsa mali partem susceperit respiratio , eaque intercisâ atque simul fuerit facta celerrima , atque in inspiratione & expiratione correspondentibus inæqualis. Scilicet , antequam signa hæc exardeant , vires elanguescunt , prosterunturque , at integris instrumentis ad pristinum statum revocari possunt. Sed in hisce ultimis symptomatibus destruuntur ipsæ & earum instrumenta deficiunt ; hisce igitur ita constitutis Metastasin expectare inutile foret : pulsat atria mors ineluctabilis. Licet porrò incipiente lethali , necdum constituto satis morbo symptomata hæc nondum eò pervenire ferociæ ut spem detrahant , tamen eorum agglomeratio præmatura justam ac legitimam formidinem incutit : quippe in virium fontes agunt illa , ipsis vincula innectunt , quibus superante morbo vincuntur. Nam etiamsi à sævioribus mitescere aliquandò & molliùs incedere principiis , in casu absolutè & necessario lethali , illa videantur symptomata , stationes tamen occupant quibus occupatis vires sese exercere non possunt , eò quidem magis quò functionum læsarum numerus major est , atque adeò quò minùs de vitâ su-

perest. Nec tamen diffidendum est sæpè à causâ morbificâ, in validis præsertim robustisque hominibus, insidias strui. Sana omnia incauto securaque videantur : nil saltem eminenter culpabile est. Sed diligenter facultatum omnium, simulque singularum ordinem intuenti, videbitur æquè iners & languidum earum exercitium : cessant omnia, fato occumbit æger, aliquandò improvise. Hinc culpa in Medicos refusa artem infamat. Prætereà in his pessimis casibus id annotandum, adesse causam pessimam quæ quidem functiones turbare non videtur, sed eas saltem pro rei momentosâ actione non auget, imò latenter impedit; unde casu, ut ita dicam, subito eas prosternunt atque destruunt causæ insidiosæ, pugnaque nullum locum relinquunt : nam ubi primum causa agere incipit corpus illicò destruit; quod quidem eâ de causâ oritur quòd corpus sentiat minùs sive illud ab oppressione cerebri pendeat, sive etiam causa lædens narcotici instar agat, sensumque omninò, ut multis venenis familiare est, obscuret & obtundat. Similes quidem eventus in malignis omninò morbis non adeò rari sunt. In his incipientibus vix ullus querelæ, at nullus saltem ejulatibus locus est : obtusus est & quasi stupens æger, vix delirat prostratâ & deletâ actione nerveâ; grassatur intereà causa, quæ latenter omnes subito ictu functiones destruit.

Insidiosa
in summâ
l-thalitate
symptomata.

Sympto-
mata quoque
levioris mali
Metaſtaſim
excludunt.

Nec verò Metaſtaſis in cauſâ omninò contrariâ expectanda eſt, ſcilicet ſi omnia vel levia ſint, vel naturæ legibus ita obſequentia, ut vel quæ tutior atque magis experenda eſt, fieri poſſit reſolutio, vel humorum expellendorum criſis. Nullus Metaſtaſi relinquitur locus, nec expectanda hæc, ſaltem regularis, quæ naturæ laborantis nixus majores & vim aliquam ſolidis illatam ſupponit. Quippe ad naturalem excrementorum indolem accedere non potuerunt quæ materiam Metaſtaſi præbent: debuerunt ergò mutari. At ſi hinc paucitate, illinc ipſius materiæ nocentis mitiori naturâ, potuit illa in inquilinam aut materiæ nutritiæ, quod rarius, aut excrementorum, quod frequentius eſt, indolem converti, ſenſim deſerveſcit morbus, declinanti-que morbo nihil novi accidit, niſi quòd major fiat copia excrementorum aut naturalium illorum, aut ad naturalia proximorum.

Phænomena criſeos in graviore morbo, cum Metaſtaſeos phænomenis collata.

At ſi violentior cauſa exarſerit, fit impetus poſt coctionem & ſtante illâ; ſymptomata nixu critico efferantur; mox vacuationes ingruunt pro naturâ morbi diverſæ, ſed cauſæ morbi per phænomena ſua declaratæ conſonæ atque conformes. Tùm verò ſi univerſa & integra fuerit materiæ hoſtilis vacuatio, laxantur omnia, vacuationes omnes in priſtinam reſtituuntur integritatem, imò & primo criſeos tempore adaugentur: quippe quæ, primò cohibitæ, poſtea per liberos & laxatos

meatus facilius exitum moliuntur. Sunt ergò tria hîc in naturæ motu critico requirenda. Primò quidem nixus, qui non sine tumultu atque impetu fit, symptomataque exerit quæ timorem incuterent, si non præcessisset ipsa semper secura coctio. Postea vacuatorius impetus, qui sæpè debilitatem habet adscititiam & præcedenti certamini proportionalem. Tertiò demùm libertas in secretionibus omnibus restituta, quam sequitur functionum alacritas, sanitatis & comes & signum. Eadem porrò in quâvis Metastasi expectanda sunt, si integra illa fuerit, quippe quæ eodem jure potiatur atque alia crisis: sed in hoc differt quòd Metastasis quæcumque brevi sua sibi propria concitet symptomata, febrem vulgò à primâ diversam, serotinas reduplicaciones, leves sudatiunculas. Inest quidem cæteris omnibus functionibus libertas redux & oneris pristini amotio, sed, ut in debiliore per labores pristinos corpore, symptomata hæc spem lætitiæque tardant. Imò & si Metastasis in locum non optandum decubuerit, ibique deposita grassetur materia, mox exardescunt nova symptomata, atque novi tumultus concitabuntur, primamque lætitiæ lacrymæ excipient.

In quo differant à criticis Metastaseos symptomata.

Ex hisce porrò sedulo animo pensitandis statim intelligitur quæ sint Metastaseos signa, quotiesque ea sit expectanda. Alteram quidem illa spem salutis profert, sed ambiguam sanè

Indè signa diagnostica & prognostica Metastaseos.

Quid antè & quam nunquam cum solutione, aut etiam
Metaſtaſcon. cum criſi integrâ conferre poſſis. In morbo
quocumque in quo Metaſtaſis ſperandam ſe
relinquit, quæ ipſam comitantur phænomena,
nec adeò violenta ſunt ut mortem præ
foribus adſtare deſignent, nec adeò lenia ut
ſpondeant ſolutionem, nec tamen ſatis ordi-
nata, ſatis diſtincta ut perfectam ſpondeant
criſim; nec ipſa præcedens coctio adeò per-
fecta & numeris omnibus abſoluta. Tùm
verò tacitam ſpem exſuſcitant ſigna criſeos
non evidentia, quæ prædicentis audaciam
ſuſtentant. Inceſſu ancipiti progreditur mor-
bus, & quas intentat minæ, aut minùs certo
paſſu vitalia organa agrediuntur, aut, ſi
centrum aliquod morbus occupat, in hoc
unum deſæviunt, cætera organa reſiſtunt va-
lidiùs. Si enim morbus univerſalis ſit, & par-
tes affectæ eâ vi reſiſtant ut ægro periculum
immane non impendeat, ſed adſint ſigna
æquivoca, coctionem quidem aliquam deſi-
gnantia, ſed fugacia & interrupta, ſi ipſa
ſpes affulgens nunc emicet & ſpem augeat,
nunc ceſſet & incutiat formidinem, errare
adhuc judicabis nocentem materiam, & res
in incerto ſtatu poſitas: nam, in hâc malo-
rum ſerie, deducitur adeſſe quidem materiem
ſolutioni obſtantem, quæ hujus ſit pervicaciæ
ut vinci non poſſit, ſed quæ per ipſam par-
tium affectarum vitalem reſiſtentiam morti
inferendæ ſit impar. Superſt ergò ut aliquâ

mutatione in id evadat idonea ut expellatur ; quod ipsâ circuitûs & virium efficacîâ contingere par est. Siquidem , etsi aliquandò conticescant vires delassatæ , mutatio in meliùs quæcumque delitescentis naturæ , sed tacitè operantis indicat actionem qualemcumque : hæc tandem superabit morbum , aut saltem in partes minori sensu , adeòque minori donatas resistentiâ ablegabit.

Porro , si materies illa in centrum aliquod fixum abigatur , ibique sæviat , centrum verò illud non adeò sit vitæ necessarium , sequitur ut mutatio in parte fiat : ea mutatio novâ symptomatum serie stipata Metastasis jure audit : talis est suppuratio , quæ in loco affecto phlegmonodeas causas sequitur , & quæ sæpè , si centrum illud non præpoperè discissum atque divulsum sit , ab hâc parte in alias ferri potest , intacto & integro illo quod priùs læsum fuerat centro ; tenuatâ scilicet per vitæ vires quæ priùs labem intulerat materiâ , jamque mobilitatem adeptâ , imò aliquandò canalibus urinæ excretoriis adæquatâ , ita ut partim saltem sub sedimenti formâ cum iis exeat.

Quid in ipsâ Metastasi fiat ?

In hoc ergò laborantis , atque inter ipsos conatus titubantis naturæ certamine , cum coctio incerta sit , nuncque ejus signa emineant , nunc contrà obscurentur vigeatque morbus , facile est intelligere quâ ratione observari queant , inter hæc discrimina , Metastases imperfectæ quæ de morbo aliquid detra-

Metastaseon etiam imperfectarum utilitas.

In morbis
universali-
bus.

In locali-
bus.

hant, ipsum verò non absolvant. Duplex harum Metaptoseon dos est, ut partem quidem morbosæ materiæ detrahant, tum verò ut ab ipsarum repetitione coctio postea plenior & securior evadat. Est quoddam prodeire tenus; harum quidem Metaptoseon phænomena plus ad morbos in quibus universa humorum moles inficitur, quàm ad alios quoscumque pertinent. Sic diarrhœa in febribus spontanea morbum effecit leviozem. Idem etiam miliaribus febribus sæpè per paroxysmos, erumpente in cutem veneno, contigit. Sed omnibus hisce ea lex est, ut non statim appareant inter morborum initia, ut aliquâ saltem copiâ prodeant, ut cum aliquâ symptomatum levatione accidant. Quamvis autem in hocce genere morborum qui ab evidenti universali causâ pendent frequentiores sunt Metafastes, non tamen non reperiuntur illæ in morbis localibus, ut arthritide & rheumatismo inflammatorio, si ea sit causæ violentia, ut mutari advectos humores necesse sit. Sic & sæpè anginas imminuit deque earum periculo detrahit erumpens erysipelas externum. Sic & rheumatismus erumpens à thorace & pulmonibus labem divertere visus est. Ipsæ vehementes contusiones Metafastim aliquandò passæ sunt & sanatæ per abscessus in locis enatos diffitis; tumores glandularum à catarrho facti, pariter per urinas ablati sunt, quippe à locali causâ nascitur universale ma-

lum. Sanguis viri antea fani crusta illa catarrhosâ brevi obducitur, quæ quasi præludium Metastaseos, aut saltem criseos spectari potest, quâ semel constitutâ, rarò solutio simplex, sæpius crisis, aut Metastasis expectari se finit. Imò aliquandò in senibus & infantulis depositus in glandulis catarrhus obduruit. Sæpius verò in morbis illis peculiaribus & parti alienæ propriis, nec universo corpori attingendo aptis, malum in partes concentratur, ibique ingravescit. Longam fore & difficulter sanabilem Metastasin jure prælagimus: siquidem uni & soli parti, cæteris feriantibus, præcipua pars operæ peragenda incumbit, nec onus æqualiter dispertit causa morbi.

Cum fiat à naturæ viribus actio illa, quæcumque fuerit, non illam expectare & sperare fas est, nisi aliquod nobis prodeat indicium eas aliquâ ratione vigere; quæ signa petuntur à functionibus naturæ residuis, sese aliquâ ratione extollentibus, pulsu pro diversitate Metastaseos vario, sed validiori saltem ante tumultum criticum, respiratione pleniori & uberiori, linguæ mutatis aspectibus, cum scilicet interni hujus limbi jam naturalem colorem recipiunt & uvidi naturali humore conspiciuntur, utut dorsum ipsius linguæ remaneat horridum, squallidum, & retorridum. Tum verò signa alia repetes ab excrementorum in melius mutatione & morbi

Signa futura Metastaseos universalis.

Ex viribus sese extollentibus & incipientibus coctionis signis.

euphoriâ. Sed nihil laxationem illam criticam uberius & plenius indicat urinis, quæ, cum nobis statum excrementorum primæ & secundæ coctionis indicent, jure habitæ sunt pro legitimis coctionis signis. Hæ ergo si, pristinam limpiditatem servando, jam aliquid insignis sedimenti albi, levis & æqualis deposuerint, crisin jam instare designant. Idem etiam de affuturâ Metastasi significabunt, positis quibusdam differentiis quas Metastasis crisi magis imperfecta affert: nam, ut Metastasis materiæ morbificæ virulentiam non omninò excisam atque deletam significat, ita imperfectioris coctionis, aut in functionum exercitio, aut in excrementorum naturâ signa profert. Nondum perfecta, nondum matura est coctio, ubi fit plerumque Metastasis; & cum Metastasis ipsa morbus sit, sæpè eâ jam ferocius incipiente, desinere aliquandiu videntur coctionis signa. Adest ergo in Metastasi coctio, non perfecta satis, illamque nuntiant coctionis signa in urinis, ut & cæterarum excretionum natura in melius versa. Cutis mollior, levior & jam humectata, lingua pariter tangenti minùs aspera, sputa faciliùs prodeuntia, veterum excrementorum & habitu assueto prodeuntium redintegratio, pristinam brevi renovandam fore sanitatem denuntiant. Sed coctionem Metastaseos præviam multa distinguunt. Sic urina non adeò in metuendâ Metastasi limpida est, sed sæpè,

Quid coctionem Metastasi præviam specialius designat?

utut

utut sedimentum semper nobis præstet, eneo-
remata nobis multa leviora, adeoque minùs
cocta, exhibet. Sæpè turbida remanet, ut
in naturæ tumultu sit, eaque quæ limpida
ejecta erat aliquid crudi indè designat quòd
tota brevè turbetur, adeoque contentæ in
urinâ materies nondùm ordinem suum re-
sumpserunt, sed quæ pondus per coctionem
acquirere debuerant leves adhuc remanent,
Metafasti quidem aptæ, sed ad coctionem verè
criticam impares. Sic etiam sæpè sedimentum
illud rubicundum ac lateritium bilis copiosæ
effluxum nuntiat, atque sæpissimè pustulis &
eruptionibus biliosis præludit. Sedimentum
etiam, licèt leve albumque sit, si fuerit co-
piosissimum, nec satis ponderosum, Metafastes
à copiâ materiæ pendentes præfagit: tunc enim
superest plerumque materies quam, etsi fuerit
cocta & in statum saniozem conversa, tamen
incernicula capere non possunt; & id quoque re-
dundantis plethoricæ cacoehymix signum est.
Sed, ne ad singularia de quibus dicendi alibi
dabitur locus digrediamur, quæ signa in
urinis evidenter deprehenduntur inquirenti,
linguæ morbidæ attendenti inspectio declara-
bit; quippe quæ statum intimarum partium,
si eam à respiratione seposueris, satis designet.
Arida enim, exsucca & rubicunda, sed co-
lore rubro insignis, omnia stricta & crispata
declarat. Idem etiam gingivarum & dentium
ipsorum ariditas significat: laxari omnia ali-

Lingua.

quatenus, sed non tamen ita ut res ad naturæ ordinem redeant, si squalens omnino & confertim excrementis onerata appareat. Vitia verò tunc ea quæ antea sub erethismo revincta apparebant ostentat, putridamque nigredo & foetor indolem vitii jam sinunt agnosci, ut & acredinem qualemcumque fissuræ, rimæ, pustulæ leves indicant. At, jam sibi victoriam parante naturâ, etiam si lingua nunquam in medio squalidior & excrementis magis scarens apparuerit, tamen ad limbos quasi è fonte puro scaturit lymphâ nitidior, uti jam diximus, tuncque Metastasin expectare fas est; plus autem nitoris crisis perfecta sibi expostulat. Hinc etiam Metastases præfagiunt quædam quæ, aut antea delituerant, aut tunc primum apparent ad labra & partes levi epithelide tectas pustulæ, sive crustosæ sint, sive lymphâ plenæ; nam hæ nihil aliud significant præter aliquam erethismi laxationem & materiæ vitiatæ in laxiores cellulas defluxum. Hæc porrò laxatio, si non pessimis comitatum se arguat debilitatis symptomatibus, semper meliora augurari permittit: sub eâ enim laxatione omnia regulatâ magis atque magis ordinatâ actione perfici demonstrat. At insufficiens erit illa laxatio, si non constans atque uniformis fuerit, sed per renovatos cesset paroxysmos. Nam quod paucò tempore perdurat, nec regulari ordine peragitur, ut non constans est, constantem pariter effectum

Pustulæ in quibusdam locis apparentes.

Certâ modo appareant & copiâ & constantiâ.

elicere non potest. Porro effectûs producti constantia in alicujus momenti certaminibus prorsus necessaria est. Hinc etiam elicitur veritas sententiæ illius HIPPOCRATICÆ quæ ad Metastases omnes pertinet, *nihil paucum esse criticum*. Nam quid ad morbum sanandum efficient momentosum paucæ effluentes laticis ichorosi guttulæ? Vanos sanè atque inutiles naturæ conatus. Hi coctione, aut nullâ, aut minùs perfectâ stipati, plus de viribus quàm de morbo detrahunt, arguuntque effectos virium nixus, summamque corporis ægri debilitatem: quod uno verbo comprehendit HIPPOCRATES cùm ait: *Judicatoria non judicantia, partim lethalia, partim verò difficilis judicii*. Sit ergò quantitas delatæ materiæ causæ proportionalis, si certum ab eâ solatium quæsieris; alioquin in invalido corpore morbi longitudinem augurari fas erit.

Prætereà verò cùm naturæ actio certis determinetur regulis, à quibus in suâ existentia ipsi nunquam recedere licet, sed quas non omninò introspicere nostræ debilitatis sequela est, necesse est, ad certam inducendam nostro augurio fiduciam, ut morbo quidem præcipuè ipsi correspondeat materies ad Metastasin faciendam accommodata, ut consonet parti affectæ, postea verò ætati, tempestati, regioni, vitæ regimini: quæ omnia in corpore humano ægrotanti ingentem varietatum fontem inducunt, quibus in inspiciendis accurata

Signa singularia Metastases designantia.

sedulitas requiritur. Hinc nostra nos tractatio quasi manu deducit ad ea singulatim expendenda, à quibus pendet studium singulare, quod à nobis suo jure postulant peculiaria atque secundaria Metastaseon signa, quæ, cum præcedentibus conjuncta, hanc illamve Metastasim indicant atque designant, ita ut una pro alterâ non habeatur. Causarum enim illarum influxus & variata admodum forma Metastaseon non solum locum, sed genus & speciem determinant.

Apostases. In genere Antiqui abscessum, sive *πρωσίω* nomine, qui Metastasim speciem constituunt præcipuam, non solum abscessus suppurantes, quos *ελεία* nomine designabant, intellexerunt, sed tumores omnes qui, vel ab ipso corporis fundo, etiam sine prævio morbo, enati, vel post morbum in partem aliquam ita decumbunt, ut in priori casu alacritas major & sanitas uberius nascatur, in altero morbus, aut imminuatur, aut evanescat. Hinc abscessus illi in calidos aut frigidos malè divisi fuere; quippe omnes auctam naturæ actionem supponunt. At alii phlegmonem æmulantur, & nonnisi pure cocto albo, lævi & æquali, aliquamque cum sputis concoctis & urinis morbidis analogiam servante, involutam materiem hostilem ostendunt, eâque corpus liberant. Involvi verò sæpè materiem hostilem, & mox semper in pus propriè dictum mutari, ut censuerant Veteres, à vario-

*Apostases
phlegmono-
deæ suppu-
rantes.*

larum infitione, ut jam alibi dictum est, Recentiores probavêre. Siquidem in hoc casu pus, vel maximè salutare, materiem contagio inferendo aptam involvit, non immutat. Aut igitur pus, aut gangræna phlegmonas propriè dictos sequuntur, quorum signa præbent morbi magnitudo, nec solutionis, nec criseos perfectæ spem nobis relinquentis. Dolores erratici primùm, sed vehementissimi, ab hâc in illam partem delati, metum incutiunt, cum stipentur simul febre acerrimâ & discordi functionum exercitio; secretiones aut nullæ, aut paucæ fiunt, aut saltem à naturali statu plurimùm abludunt, tum verò in centrum aliquod decumbunt, centrum vulgò priùs debilitate aliquâ infirmatum. Sed ubi jam centrum illud occupatum est, omnia hîc defluunt ac brevi spatio feruntur, non sine notabili primariorum symptomatum mitigatione, urinarum & secretionum quarumcumque instauratione. Si ad oculos centrum illud pateat, fit tumor notabilis, fastigiatus, œdemate aliquandò fastigium illud impediens; aut, si profundius tumor sedem fixerit, œdema solum apparet molle, sed dolori responsans acuto; imò in internis etiam suppurationibus, notante HIPPOCRATE, œdema sæpè partibus in externis sese deprehendendum finit. Urinæ primùm sedimento albido crassiori donatæ, sed substantiâ tamen turbidâ atque non limpidâ, distinguntur. Hinc limpidiores

Earum
signa.

Apostaseos
ad interna
rupturæ &
phthiseos
periculum.

fiunt & minùs sedimenti servant, lingua fit mollior & humidior; imò, si HIPPOCRATI usque fidendum est, illa linguæ medietas quæ abscessui responset, plus humiditatis servat quàm opposita; saltem id in Causis edixit. Nova tunc suppurationi propria symptomata exardescunt, quibus hîc insistere prorsùs inutile est, cùm locus errori rarò detur. At illud quod quasi phlegmoni insidet œdema, præsertim si in pulmonibus scena agitur, aliquandò errori locum dat, dùm instat metus ne effundatur in cavitates ichor purulentus. Sed quamvis res ita se habere possit, nec rarò complicatione Metastaseos accadat, tamen febris lenta, imò brevi hectica hæsitantes dirigit. Hîc unica spes affulget. vacuari pus totum, nec ullas fermentantes atque novum pus cientes servari intùs reliquias; & quoties ad externa fertur humor qui ex omni corpore in morbo universali ibi cogitur, maturo Chirurgi ferro, aut cauterio opus est. Porrò patet satis ex hisce quantum sub Metastasi purulentâ lateat periculi, quod eò magis instat & multiplicatur quò major fuerit morbus. Imò quantumvis totus prior morbus fuerit per Metastasim absumptus, tamen multi indè propullulant purulenti, Metastatici affectus, quibus materies nutritia cum adipe mixta, tota in pus vertitur, & corpus, peresum marasmo, febris organorumque destructioni tandem succumbit. Qui etiam infe-

licissimus casus apud juniores & cacochymos in externis etiam abscessibus suppurantibus accidit. Omnia in sphacelo Metastatico pe-
 jora mortem portendunt certissimam & ferè ineluctabilem, si præcipuè Metastasis illa non fuerit completa atque absoluta. In his Metastasis lingua, utut humiditatem nacta sit, nigra remanet; scybala exeunt nigra, rodentia, splendida. Iphis etiam urinis sedimentum inest, sed sæpè nigrescens atque furfuraceum: loco tepidi caloris per cutim exhalantis frigus molestum tractantis manus inficit. At ubi sphacelus ille per virium naturæ nixum vehementissimum & ultra præscriptos limites adactum concitatus est, ut in peste illâ à THUCYDIDE descriptâ, illicò vires concidunt, & ex prognosticis HIPPOCRATICIS mortem expectare fas est, nisi mali causa in unum depulsa centrum sinat illas redintegrari, tuncque salutaribus, etiam in debilitate maximâ, erumpentibus signis, limbus roseus vitam à morte secernit atque disjungit: urinæ, quæ, etiam cum coctionis incertæ atque vacillantis signis, sedimentum atrum deponunt, jam minùs atrum ad fundum secedere sinunt, imò brevi albicantem, unde fit ut in ipsâ desperatione spes affulgeat; tuncque apostasis illa abit in suppurationem, quam etiam lingua minùs nigricans & ad limbos vividior indicat. Sæpè etiam in linguâ quæ pustulæ nigricantes eruperant, sub crustæ

Phlegmonodea apostasis in sphacelum desinens.

Sphacelus aliquoties à vivis partibus, naturâ agente, separatur.

Tales in
epidemicis
morbis ob-
servati casus.

formâ abeunt, & ipse labiorum epidermis similem patitur mutationem. Sed, tam metuendos in epidemicis atque contagiosis morbis visos casus cum Medici omnes agnoscant, fatentur improvisam illis nonnunquam succucurrisse Metastasin, & ex ipso mortis sinu ægros evasisse. Signa aderant lethalia omnia in prognosticis HIPPOCRATIS congesta. Forſan vires corporis, è sudorum levium urinarumque subsidio, utut pessimarum, imò & quandòque sanguinearum, spem aliquam sinebant in sinu reconditam. Imò &, in casibus illis, apud nos sub clementioris cœli indulgentiâ rarissimis, nisi in contagioso morborum pestilentialium veneno, Metaptosis quæ venenum in aliquo centro cumulavit, cæteras ei minùs obnoxias reliquit, & sine novo virium naturalium nixu aliquam effecit Metastaseon speciem, incompletam sanè & insufficientem, sed quæ præreptam viribus naturæ libertatem restituat; unde illa ipsa Metaptosis meliorem spem conciliet. Verùm, rebus in statum feliciorum constitutis, ichor primùm, postea pus prodit, & in abscessum salutarem omnia labantia restituuntur.

Apostases
non omnes
suppurant.

Hæc quidem ad inflammatorios affectus, à quâcumque demùm causâ orti fuerint, referuntur, & ad eos solos possunt applicari; sed universæ naturæ laborantis atque decertantis actio simplex & uniformis, aliquâ ratione ad phlegmones per se revocari potest. Ex hâc

observatione Veteres, uti jam dictum est, sub universali ἀποσσεύων nomine non solum abscessus puris productivos recensuere, sed omnia eruptionum genera quæ, dum partem unam liberant, gravant aliam quamcumque, felici omine, si secundum naturæ institutum causa lædens, jam mutata & viribus naturæ accisa, à nobiliori & momentosâ parte in aliam ignobiliorem nec præsentis adeò necessitatis deferatur.

At, inter abscessus illos, si voce minùs usitatâ liceat abuti, qui nunquam suppurationem subeunt, plures notandi sunt quos ubi natura semel eduxit, iners illa manet, & quasi officio suo defuncta quiescit. Frigidos vocabant Antiqui nostri Præceptores, eò quòd nec crethismum, nec calorem illum cæterorum arentem secum ferrent, nec semel constituti in alienam mutarentur indolem, sed immoti permanerent, aut saltem sensim solverentur, sine morboſo apparatu; alio hodie sensu frigidorum tumorum nomen accipitur. Morbum à lymphâ crassâ, viscidâ, inertî pendentem, sine ullâ naturæ actione, apud recentes vox illa significat, quæ quidem speciem unam, non genus universum comprehendit. Frigidos quidem ad Veterum sensum affuturos tarda morbi motio, satis quidem ut non citò solveretur pervicacis, imò qui per se simpliciter non solveretur, indicabat. Urina iis adfuit partibus scatens divulsis nec unitis, sed quæ

Dantur
etiam apof-
temata in
morbis fri-
gida Veteri-
bus dicta.

Eorum

signa.

Incompleta
plerumque
ea est Meta-
stasis.

vocabat HIPPOCRATES *ἡρα διστολία*, unde
ipsis turbida quædam inerat facies. Declara-
bant eosdem lingua quidem limosa & squal-
lida, sed humiditate non carens, imò ali-
quandò humidior; fastidium ciborum, quos
& insipidos & nauseabundos ventriculus res-
puebat. Signa etiam dabat febris, non qui-
dem lenta, sed non vehemens, nisi per pa-
roxysmos, frigore interstincta irregulari, nec
qui proportionalem inferat ardorem; nec ista
etiam Metastasis statim fit, sed per partes, &
febris pariter non statim cessat. Unde certè
illa vulgò, si quæ alia, incompleta est Me-
tastasis, nisi tamen in infantibus ad dentitio-
nem promptis appareat, quos à convulsione
liberat ista febris; aut etiam eminet in juve-
nibus jam pubertatem molientibus, in quibus
omnis naturæ impetus in glandulas jam novum
organismum molientes dirigitur, cum jam
barbæ, aut genitalium pili efflorescunt,
odorque specificus efformatur. Nam quòd
scrophulosis atque strumosis res eadem acci-
dat, id à fermento proprio lympham vitante
repetendum est, quod, etsi aliquâ parte Me-
tastaticum aliquandò dici queat, tamen non
quiescente, sed potius invalescente malo,
Metaptosim æmulatur.

Fomes sæpè
in his latet,
his curatis
evolvendus.

Nec verò etiam negandum est in illâ glan-
dulosâ Metastasi, etiam sine aliis signis quæ
illum proprio stigmate designent, ex ipsâ rei
naturâ & mechanismo necessario reperiri sæ-

piùs fomitem extraneum, siue ille natalia febris ipsi debuerit, siue extiterit antea. Sed, ubi ars sanandis illis tumoribus cautam etiam & prudentem curam adhibet, ab illis jamjam solutionem spondentibus & mobilitatem concipiente eorum humore morbifico, novos exardescere videmus quotidie morbos, novasque effici Metastases, quæ, ut plurimum sub exanthematum & pustularum genere continentur, quanquam inde & phthises & apoplexias nasci viderint omnes.

Lentæ pariter, aut saltem parùm vivida febris opus est, illi quæ rarò in adultis & robustis, nisi jam à longo tempore cachectici & causarii fuerint, observatur, & ad infantes solos lactantesque, præsertim mulieres, pertinet, in articulos, ligamenta & ossa Metastasis, quâ, præsertim eorum extremitates, mollitiem affectant aliquam: unde, ligamentis hinc laxioribus, illinc etiam, præ partiali spasmò strictioribus, osseque tumefacto, distorsiones nascuntur sæpè per totam vitam durabiles. Inest certè in hisce malis cachexia, quæ pessimo motu actuositatem concepit & acidum virosum extulit: quod, ipso illo naturæ motu, acidum, in partes spongiosas depositum, fit convulsionum materies & cruciatibus localibus, sed pessimè sævientibus, affectus nerveos universales, inauditos & Medicorum ipsorum stuporem inducentes excipit atque immutat, sæpè phthisi inducendæ, aut

Articulorum tumores frigidi à cachecticâ acedenteque humorum crassi.

Horum
signa.

cachexiæ adaugendæ natum, aut pessimam utriusque morbi complicationem efficiens. Illis urina turbida, jumentosa; illis dolores acres admodum atque erratici, sed qui, aut ad articulos, aut ad spinam deferantur; illis inquieta nox, anxia vigilia, sæpè appetitus stridens admodum, gingivis interea, aut in-
tibus, aut, si scorbutici quid lateat, tume-
factis, &, si non aliqua hujus labis aliundè
signa appareant, facies, imò & labra ipsa
pallidiora sunt, compressione solâ erubef-
centia. His etiam abdomen prominulum sæpè
sine dolore tumet, nec sine sensu sunt glan-
dulæ. Tument etiam aliquandò pedes, si,
quod sæpè fit, æger erectus stare voluerit.
Sed aliquandò pedum aut manuum tumores
renitentes atque resistentes ex tumore ad ar-
ticulos pendent, qui solvi quidem videtur, si
dolor profundior sibi sedem cuderit, &
quasi ad articulorum interiora vertatur; tunc-
que nova dolorifica febris ardorque enascens
putridus, cariem ibi sedere ossaque depasce-
testatur, comitante marasmo.

Cachexia
hæc acris per
morbos acu-
tos mota.

Rarum quidem est ferox illud malum, ca-
chexiæ acris in motum actæ superveniens, sed
non inauditum & prætervisum, si præsertim
quid intus scorbutici latuerit: & hoc quidem
sæpè pependit à superveniente acuto morbo,
tanquam ab occasione. Sed tamen ab hæc ob-
servatione, quæ frequentius sub leniori, nec
adeò metuendâ formâ erumpit, deducere licet

Metastases etiam chronicas posse ingens inferre periculum : unde etiam artis est eas, si fieri possit, ubi morbis acutis succedunt & locus affectus suadet, actuosas reddere & in legitimam actionem vertere, dum omnia gaudent naturæ agentis efficaciam & solidæ partes adhuc illæscæ sunt : nam neglecta talis Metastasis, & simul semper accumulato intus fomite morbofo metuenda, longam, aut feralem corpori labem inurit ; & certè si adultos deformatos interrogare libuerit eorumque audire historiam, patebit eos deformationis, ut plurimos saltem, causam ab infantia iniisse, illamque morbis acutis, ut aiunt, malè curatis debuisse. Nullâ enim aliâ in ætate, causis quibuscumque impetentibus, mollis cedit faciliùs ossea compages, aut articulorum ligamenta, quæ adèò doloribus & lymphaticæ glutinosæ congestioni obnoxia sunt.

Familiare est febribus intermittentibus ut in lienis obstructions definant. At, quoties lienis ille morbus adest sæpè interminabilis, nec medicamentis auscultans, toties etiam adest morbis illis fomes, qui minimâ de causâ morbum renovet. At tandem qui morbum facit fomes & qui ab ipso morbo factus est, per naturæ efficaciam solvitur. Metastasis scilicet hæc est materiæ pervicacis, indolem suam servantis usque, & eosdem semper effectus elicere paratæ ; sed quæ sæpè post longa temporum intervalla multasque vices, expulsa

Tumores
lienis indolentes post
intermittentium curam.

fenfim, quamvis immutata, tandem exulabit. Qui casus in febribus istis evidens, & à plurimis Auctoribus annotatus, forsan non unicus est in œconomiâ animali; suspectosque eos habere licet qui vultu, ore, incessu, post morbos quos abactos credunt, latere aliquod malum declarant. Illud est fomitis latentis, nec extincti post Metastases periculum præsens, quod HIPPOCRATES *Τα κατὰλιμπανόμενα* vocaverat. Certè qui illam sanitatis alacritatem nunquam recuperavêre, hos sæpè idem recrudescent morbus divexat & infida tantùm, causâ nec mitigatâ, nec expulsâ, Metastasis liberaverat. Idque fatale novimus iis qui eodem morbo sæpè conflictantur.

Herpetum
arthritidos-
que &c. in in-
ternas apos-
tafes muta-
tio.

Sic herpetes, sub apostasium nomine, apud Antiquos plus cogniti quàm famoso nec satis definito herpetum titulo, si conticescant, quod evenit ubi per falsam Metastasim delituerunt, metuendâ herclè mutatione, intimam viscerum substantiam labe tacitâ perdunt, nec priùs erumpunt quàm ruinam immedicabilem intulerint. Idem & arthritidi percussæ contingit; novaque in salutem Metastasis emicare poterit, si rursus appareant, cutemque fædent & inficiant herpetes, arthritidis articulos; quod ut fiat sæpè ars inutilis conatus exerit. Nam, etsi longum eorum intervallum possit causæ defectui & absentiae tribui, credique possit ex organicæ structuræ

vitio ipsos reviviscere, plerorumque tamen finis, vel in hydropem, vel rariùs in phthisim eos testatur adfuisse & in obstructionem fuisse conversos, ubi jam moveri impos facta materies, nullâ ratione pristinas sedes potest rursùs invadere. Hinc proavorum nostrorum famosæ adeò de arthritide querelæ, quam pingebant ferocem, quoties incrudesceret, metuendam quoties sileret. Ita ut etiam hodie rectè, meo quidem iudicio, pro signo latentis arthritidis meritòque metuendæ habeatur, semel etiam, aut longè diffitis intervallis eâ laborasse; tunc verò signa in morbo anomala & erratica tormentum variant. Secretiones pariter ordinem respuunt: urina nunc apparet sedimento gravis & quasi ipso onerata; nunc tenuis & limpida defluit, cruditatique atque coctionis vices sese quasi protinùs excipiunt. Nec id arthritidi soli competit, sed omnibus illis affectibus qui, quâcumque de ratione, nunc erumpunt, nunc conticescunt, ut sunt rheumatici illi dolores, imò & scorbutici, qui arthritidi quidem affines sunt, sed aliquam tamen mutuantur à primævo fomite differentiam.

Signa deli-
tescentis
arthritidos,
&c.

Morbos illos Metastaticos, sive Metastasi-
bus efficiendis chronicis pares, prælagire licet
ex cognitione illarum quæ eos olim intulêre
causarum; sive Venus impura, aut præposterè
adhibita fuerit, sive ingluvies, sive vini ab-
surda & enormis potatio. Sed omnibus id

Diagnosî à
causarum
procatharti-
carum na-
turâ.

commune est quòd duplici potissimùm tempore sæviant : primo quidem , & sævissimo , in eâ ætate in quâ primùm incipit imminui SANCTORIANA illa perspiratio : altero , sed leniùs ut plurimùm , desævire quo inertes humores motum concipiunt , vere scilicet & primâ æstâte. Verùm notandum est dictum illud HIPPOCRATICUM , quòd quo tempore frigus & calor eodem tempore dominantur , eodem etiam morbos autumnales expectare oporteat. Unde incerta tempora fomitibus illis semper maligna sunt & metuenda ; quippe resurgunt è latebris in quibus eorum actio indormiebat inertes , & ipsa oscillationum in fibris variata conditio , perspiratoriique excrementi miscela , nunc aucta , nunc interrupta , novum motum ipsis , sed incertum & inordinatum conciliant.

Temporum
& climatum
varius influ-
xus in has
Metastaseon
species.

Hinc ergò tempore illo quo actio imminuitur , aut ejus effectus præpediuntur , autumno scilicet , Metastasis , imò & Epigenesis atque Metaptosis magis apparent , vere verò crisis salutaris magis expectanda est : quippe motus omnes per frigoris ingruentis actionem tardantur , febris minori quidem movetur impetu , sed minùs regulari ; multiplicantur humores , & naturæ decursus , viribus elanguescentibus , tardatur : quæ omnia vehementiùs , sed magis ad naturæ normam in verno tempore & illâ solidorum relaxatione peraguntur , notante id , jampridem post HIP-

POCRATEM & GALENUM, BALLONIO. Hinc hieme fiunt Metastases minùs victrices lentioresque; quæ æstate fervidâ contingunt, multò plus ad crîsum perfectarum naturam accedunt. Imò qui morbus in septentrionali cœlo Metastases sibi postulabit, sub clementiori solis influxu crîsi terminabitur: unde, Observatorum in diversis climatibus scribentium libris perpensis, multò plus crîsum observatarum magisque regularium & spem inducentium certam reperies in fervidis regionibus, quàm in iis qui naturam in frigidioribus oris eidem operi intentam deprehenderunt.

Sed in hâc summâ causarum circumstantium varietate diversoque influxu, ubi ad formandam prognosim qualemcumque simul concurrerint invasio morbi cum corporis viribus collata, & rerum non naturalium accuratè perpensus influxus, tunc summâ attentione perpendendum supererit ingenium morbi epidemicum: nam licèt in morbis omnia actione evidenti videri possint regi atque dirigi, subest tamen semper latens aliquid quod, nisi exploratum jam fuerit, divinari non potest atque prælagiri, notante id SYDENHAMO, seque ipsum incusante, quòd, hujus studii defectu, in incipientibus morbis epidemicis unus vel alter ægrotans periculum evadere non potuerint, quod omnibus Medicis metuendum pronuntiat. At in hoc quidem viro clarissimo non assentiemur: quippe licèt na-

Epidemicæ
in his constitutionis influxus.

turæ vias assequi non semper datum sit, hanc tamen sequi semper licet & ultrà salutares metas prodeuntem sistere, tardanti verò calcar addere semper concessum est, nec ultrà tendere. Verùm ejus vias, sive inutili nixu eas affectet, sive salubriter peragat, expiscari attentis & meditantibus ipsa non denegabit unquam. Hinc severæ atque austeræ observationi pretium accedit.

Quæ sit
indicatio ex
incompletâ
Metastasi.

Sed id nunquam attentius faciendum quàm cum incompleta Metastasis exurgit & agrum solatur, non sanat; illa quidem incompleta est. Talem signis fusè expositis expectare fas erat: sed tamen in eo Medico utilior est quòd vias naturæ indicet, nisi per se pessima sit & à pessimâ causâ inducta, ut est gangræna illa BELSIENSIS à SECALI CORNUTO inducta, quæ, etsi à pessimo malo pendeat illudque sublevet, omni ope atque operâ præpedienda est; quippe destructioni organicæ ars semper obstare, quantum in se est, debet, nec nisi causâ jam debellatâ suppurationem expectare fas est. Id etiam de porriginè, de tineâ, de morbis pruriginosis intelligendum est, imò & de plicâ Polonicâ.

Imperfectarum Metastasisum prognosis.

Cæteræ omnes incompletæ Metastases & de Metaptosi participes in eâ HIPPOCRATICA sententiâ continentur, *Judicatoria non judicantia, partim lethalia, partim difficilis judicii*. Ex autem apparent in ipsâ dimicatione, victoriâ nondum comparatâ, & coc-

tione adhuc vix incipiente, nec satis formatâ. Porro nixus illi naturæ vires exhauriunt & iter à naturâ institutum corrumpunt, adeoque compositum atque complexum morbum efficiunt. Quamvis autem sententia illa HIPPOCRATICA, universim spectata, vera sit atque animo tenenda, dantur tamen casus in quibus Metastasis illa, nedùm noceat, prodesse potest. Sic dantur morbi per se paroxysmis conflati, post quos Metastasis fit erysipelatoſa, quæ, per intervallum perſtans & quasi immobilis, rursus paroxysmo redeunte attenuatur, postea verò augetur, deferveſcente paroxysmo, donec imminuatur ſenſim per plures paroxysmorum reditus. Impetus naturæ in cauſam agit quam attenuat. Symptoma ipſum ceſſantis efferveſcentiæ & partialis coctionis peractæ ſignum eſt. Idem etiam accidit Metaſtaticis illis lienis tumoribus qui, febribus intermittentibus erumpentibus, post primos paroxysmos apparent, &, ſi imprudenti medelâ febres ſuſtuleris, remanent forſan immedicabiles affectus, quos febris ipſa certò certius ſuſtuliffet.

In genere tamen, licet ſæpè ſæpiùs in febribus malignis parotides appareant quæ Metastasi efficiant minùs perfectam, & quas cauterio ad ſuppurationem advocare utile ſit, ut, vias naturæ ſecuti, ipſi oppoſita vincamus obſtacula, fatendum eſt Metastases illas poſſe ſine periculo cum Metaptoſibus confundi, in hoc quidem utiles quòd materiem morboſam

Imperfectæ
Metastases
cum Metap-
toſibus ſæpè
confundi
poſſunt.

è naturæ centro detrahant, adeoque onus ferendum imminuant. Sed quid ipsis fiduciæ tribuendum sit sola indicabunt coctionis signa; nam, si certo tempore illa appareant persistentque, omnia ad salutem ægri accommodari prædici potest. Hujus si defuerint signa, nil tibi sperandum superest, nisi ut res in meliorem statum, tardiùs quidem & protractiori morbo, vertantur. Hi Metastasium nixus, sine ullâ præviâ coctione, aut tantùm sub inconstantibus coctionis signis emicantes, quæ sæpè falsâ spe illudunt, delitescentiam efficiunt, sæpissimè lethalem. Scilicet non cessat natura, sed inter ipsos suos nixus inutiles occumbit, aut, si plus pertinaciæ quàm sævitiei profert morbi causa, quod efficacix natura amisit pertinaciâ debet compensare. Imò hinc morbi acuti vertuntur in chronica pathemata, vitæque restitutâ, sanitatem vix datur attingere.

CAPUT QUARTUM.

De morborum mutationibus quæ à complicatione pendent.

SI ad prædicta & præcedenti tractata elucubratione attendimus, minùs mira Medicis videbitur morborum aliorum in alios mutatio, quæ tantoperè minùs gnaros admiratione percellit; siue enim mutatio illa salutaris sit, siue in perniciem abeat, tamen nobis aut Epigenesim, aut Metaptosim, aut demùm Metastasim exhibet. At, si illa, quæcumque sit, aut Epigenesis, aut Metaptosis salutaris evadat, aut crisi locum dat, aut in Metastasim definit. Complicatio enim adeò famosa, morbos efficiens & complexos & notabiles symptomatibus disparibus, huc ferè revocatur; quippe quæ à diversis, imò ab oppositis causis inducitur mutatio physica, tamen ad unum effectum prædominantem illum refertur, invadente cæteras concurrentes causas affectione principe, easque in se disparibus quidem primò & in morbi principio phænomenis sed postea in unum finem & unicam mutationem consentientibus, ut notaverat dudùm HIPPOCRATES. Omnia enim in naturâ à summo rerum Conditor ita sapienter fuerunt ordi-

Complica-
tionum ra-
tio.

Duæ cau-
sæ suis dif-
tinctæ phæ-
nomenis, in
morbi de-
cursu, naturæ
actione, con-
fundi pos-
sunt.

nata ut, licet nixum eorum legesque quibus reguntur prætervideamus, extraneum illud & inexpectatum, quod solâ infirmitate sensûs nostri abnorme apparet, per se tamen regulatum sit, & legibus æternis in omni suâ essentiâ connexum. Ita Epigenesis à causâ pendens prorsus à morbo alienâ, duas in corpore causas, adeoque multiplices effectus elicere potest. Sed evidens est à duabus causis simul corpus impetentibus tertium quid enasci, novum quidem, sed quod, ab utrâque formatum, per varia phænomena morbum tamen unicum efficiat. In principiis quidem morbi, actione naturæ nondum constitutâ, suis se quælibet causa detegendam finit phænomenis: at, ubi natura vires exeruit, causæ omnes & singulæ certamine uno involvuntur, cessant symptomata ad alterutram pertinentia, nova ex composito & complexo vitio efformantur & enascuntur. Hinc rebellem morbum expectare fas est, quippe occupatur naturæ vis circa complexum fomitem. Unde fit ut sæpè in hisce casibus Metastasis legitima crisi prævia sit, crisis Metastasi; novaque circa finem morbi complexionis idea renovatur & enascitur. Is est scilicet corporis mechanismus, ea hujus organisationis actio, ut Epigenesis illa complicationem inducens, quæcumque sit, nunquam simplicia phænomena, & qualia sola produxisset, efficiat: quippe corpori jam mutato nova superveniens mutatio, com-

plexos atque combinatos producit effectus; imò dum formato & constituto malo se sociam addit, brevi naturam ejus, aut induit, aut immutat. Indè oritur quid novum, proprietates novas sibi aptans, mutansque naturæ decertationem; attamen unico certamine res conficitur. Id quidem in solis affectibus acutis observare licet, non in chronicorum inertia, quæ solis patet Epigenesibus.

Et certè Epigenesis, corpus immutans, non sub uno, aut simplici intuitu spectanda est & perpendenda. Eam quidem primo intueamur aspectu, quæ priori mutationi morbum constituenti contraria sit; illius effectus ea retundit, & ei ipsa remedio est. Hanc omni ope atque operâ sibi postulant, & efficere, aut saltem imitari conantur Medici. Sic ulcus, aut vulnus hydropi illatum, aquas aliquandò cum levamento extrahit, & id quandòque videmus in ulceribus per accidens inductis, quæ, vel combustio, vel vulnus quodcumque in cruribus tumefactis induxit. Hinc edocti scalprum tumidis cruribus admovimus Medici. Sed Epigenesis hæc ulcerosa quantum nocebit, si lymphæ stagnanti putridam conciliaverit illuviem? Sic accidentaria, vel etiam naturalis, ut in menstruatis mulieribus, hæmorrhagia, venæsectionem efficiens, inflammatorium furorem compescuit. Sic etiam improvisa apepsia ingluviei debita, quantumvis ut plurimum mala maximè metuenda intulerit, aliquandò ta-

Complicationes ab Epigenesibus.

Epigenesis causæ morbi adversa ipsi pro remedio fit.

men, dùm repetito vomitu machinam succutit, convellit, movet funditus, causam sæpè residem abstulit, imò diarrhœam effecit in morbis capitis atque pulmonum salutarem. Idem dicendum de absurdis devoratis, de quarumcumque rerum non naturalium influxu, quæ, ut rectè directæ possunt sanitatem afferre, ita in statu naturali per se nocerent, & in morbosâ corporis conditione possent Epigenesim efficere.

Remedio-
rum actio
Epigenesis
vera est in
morbis.

Uno verbo nihil aliud afferunt medicamenta præter Epigenesim illam. Hinc tanti momenti res est ista recto usu admove: nam Epigenesis quam advehunt, si malè morata fuerit, morbum quidem immutat & tollit symptomata priora, sed alia accersit, ut toties videre est in HYPERCATHARSI, quæ quidem inertem saburram sustulit, at inflammationem intestinorum & omnia invexit debilitatis nimix mala, quamvis illa catharsee adhibitio postularetur ab indicationibus; sed vel præmatura illa fuit catharsis, vel nimia.

Quæ ultra
modum in-
ducta mor-
bum novum
priori curato
substituit.

Alter hîc sese offert Epigeneseos per artem inductæ casus, in quo, licèt indicata fuerit inducenda Epigenesis, tamen proportionē peccat illa cum causâ lædente, unde destruat quidem priorem, sed hujus loco malum aliud invehat. Ea nunquam magis annotanda fuit quàm in actuosis medicamentis & irritantibus, quæ sæpè, cachexiæ vincendæ adhibita, eam quidem aliquâ ratione superant, sed sæpè
hujus

hujus in locum, imò & cum ipsâ, necdùm superatâ actione violentâ, inflammatoriam dispositionem inferunt, ardoremque fervidum cum cachexiâ jungunt, si ita fuerint constituta ut simul inflammando debilitent, ut familiare est drastice illis medicamentis, quæ ex resinis & aromaticis conflantur, hinc stimulantibus, illinc vacuantibus, venenorum certè ratione agunt. Longum foret Epigenesibus ab hâc causâ inter Agyrtarum manus pendentibus diutiùs insistere, cùm actio medicamentorum mechanica inter morborum causas ab omnibus rectè receisfeat, adeoque inter Epigeneses jure locum obtineat. Natura verò idem mutationis genus efficiens, Epigeneses illas in chronicis morbis lentiùs efficit. Sic loci, aëris, alimentorum mutatio, contrarias inducens in corpore morbofo dispositiones, pristina vitia sustulit. Sic herpetibus tollendis sæpè satis fuit in calidiora climata digressus; imò ipsi imminenti phthisi ultramarina expeditio remedio fuit; & Romanis morbosâ illâ dispositione laborantibus familiare fuit in Ægyptum emigrare; successum ad ipsam transmarinam peregrinationem referebat PLINIUS. Aliundè multis quoque, dùm phlogisticâ atque biliosâ phthisi laborantibus profuit umbrosa atque frigida loca quærere, id sæpè accidit ut loco diatheseos illius inflammatoriæ nascatur cachexia, quippe in omnibus casibus

fines sunt certi extrà quos nequit rectum consistere.

Sic cachexia inflammationis loco sæpè inducitur, &c.

Imò sæpè, post inflammatorium erethismum solida irritabilia crispantem, densantemque fluida, ubi sedata sunt omnia, sequitur atonia proportionalis tensioni præcedenti; quippe fracto tono, eò solida laxantur magis, quò fuerit tensio violenta magis: undè nihil adeò commune est, præsertim si victûs ratio cæteraque non naturalia in eundem scopum concurrant, quàm ut morbi cachectici quasi Epigenesis morbis inflammatoriis succedant, & æger, cui metuebamus phthisim, abeat in hydropem. Id inter manus, vel etiam eorum qui sese fingunt doctos Medicantium, accidit, ubi præposteris venæsectionibus ægrorum vires prostravêre, ut sæpè contrà phthisis eos excepit qui parcâ nimum manu, timidi & hæsitantes, phlebotomiam administravêre; utroque in casu Epigenesis mala. Nam, dùm remedium præsentis malo quærimus, contrariamque inducimus Epigenesim, in vitia adversa, imò & opposita furtim delabimur. Hinc Medicorum doctissimorum ars sæpè fuit corpora quæ venæsectionibus diluentibusque debilitavêre, lentè cardiacis & actionem moderatè augmentibus reficere. Hinc etiam constat effati illius HIPPOCRATICI veritas: quæ corpora lentè attenuata sunt, lentè reficere oportet. Ultrà enim metam feretur quicumque contractum mali habitum impete facto

tentaverit restituere; reviviscet erethismus in prædebilitato corpore & jam ad conatus effica- ces impari. Porro in eo artis prudentia consistit, ut dum morbi sequelas profligamus, latentes ejus non exsuscitemus scintillas: latet enim aliquandò sub atoniâ erethismus, non universalis quidem, sed in parte aliquâ concentratus. Sic violentior medicamento stimulantis, quod sub roborantis titulo adhi- bueris, actio, veluti cineri suppositum doloso, potest pristinum revocare incendium: latentis verò hujus erethismi signa in urinis, in pulsu deprehendes. Adhucdum hîc in suâ etiam parvitate duritiei aliqua servat signa: illæ tenuitatem nimis limpidam inspectantium oculis offerunt.

At verò ex hoc phænomenorum morbis su- pervenientium intuitu satis deducitur Epige- neses illas, ab arte accitas & ab illâ mode- randas, à naturâ auxilium invocante requiri sæpius, quatenus in statu sano per se nocuæ, vitium præsens & excessum peccantem emen- dant atque corrigunt. Idem ergò dicendum de omnibus rerum naturalium intrâ morborum spatium concursibus, quæ, vel rectè, vel malè adhibita, ut morborum, sic sanationum causæ efficiuntur. Tales sunt quæ nunc à ple- niori diætâ, nec viribus proportionali pendent, nunc à strictiori & tenuiori, ut notavit HIP- POCRATES & ab HIPPOCRATE BOERHAA- VIUS, priori magis metuendâ: siquidem na-

Ars Medici
omnis in
moderandâ
hâc reme-
diorum Epi-
genesi.

tura sola vires refarcit : nec ars alimenta nutritientia potest concoquere ; quæ ad pleniora vacuanda potens , ad amissa refarcienda nullâ ratione potest conferre. Hinc peccata in regimine adeò sæpè plectuntur ægri. Quod tamen doctrinæ institutum sæpè solum sufficiens fuit ad superandos acutos morbos arti per se minus obediens.

Epigeneseon
aliud genus
fortuito in-
cursu mor-
bum mutans.

At datur alia Epigeneseon classis verè fortuita ; hæc morbo non opposita , adeoque ipsi curando nullâ ratione conferens , vires contrà morbi auget , morbi extricationem impedit , virium exercitio obstat & morbis , aut longitudinem infert , aut pericula. Epigeneses illæ possunt quidem omni morbi tempore , mutatis phænomenis , atque pro corporis conditione variatis effectibus , illucescere ; sed brevè , si salutem augurari fas est , omnia ad eundem phænomenorum ordinem revocantur. Sic frigidi aëris effectus insoliti atque subiti multis in affectibus ordinem naturæ mutant , & , ut nova symptomata excitant , sic acrisias faciunt. Sæpè incauta aëris admissio feбри addidit dolores rheumaticos , aut , dùm sudores supprimit , vomitus , nauseas , tusses concitavit. Sic infantibus in febre levi suppressa perspiratio quintanas tusses longo vix solubiles tempore effecit , imò & tumores pustulosos , aut phlyctænosos , sæpè redivivos , aut tardè suppurantes : sic , in ardore inextincto febris biliosa ardentis , glacies manibus contrectata ,

Aëris frigidi
admissio
subita.

frigore agens, icterum intulit frigusque penè gangrænosum. Sæpè, incauto aëris usu, febris moderata in erysipelas abiit vultûs atque faciei, quod semel constitutum longo tempore in has illasve partes renovatum desæviit. Ab illâ causâ sæpè catarrhi per Metaptosim ulcera effecere; quantum noceat in casibus chirurgicis aëris & tempestatum inclementia, nemo est ex Chirurgis qui non observaverit. Convulsificum esse frigus jamdudum annotavit HIPPOCRATES. Certè maximè notanda & metum incutientia nervorum symptomata ab hujus subitâ actione concitantur. Porro nihil adeò regulari motûs febrilis actioni nocet, quàm irregularis ille atque inconditus spasmodum tumultus, causaque vehementissima esse debet atque ferè funesta quæ febrem interrumpit spasmis, quibus continendis atque sedandis vulgò febris comparata est. Hinc jure meritòque in febribus emicantes subitò spasmos exhorremus: quippe id saltem ab iis expectandum, partes illas quæ motui & sensui præbent originem, à causâ ipsâ impeti; quod in febribus sic dictis malignis non rarò observatur.

Contrà caloris æstuosi scelus est ut putrescant omnia in morbo febrili. Hinc ab eo solo tot nascuntur maculæ, vibices, petechiæ, miliares eruptiones, hydroa, quæ in febribus insularum Americanarum Medici omnes annotavêre. Adde ariditatem linguæ, faucium,

Aëris æstuosi accessio.

imò & pulmonum ipsorum, ab aëris aestu in molem humorum agente & ipsum colliquante : unde febribus complicantur simplicibus anginae spuriae, tussis symptomaticae sic dictae. Quid jam de pruriginosis morbis ab hac causâ nascentibus dicamus, aut etiam herpetibus, non iis qui per vim morbi educuntur, sed ex ipsius fundo nascuntur, additâ acri materiâ excrementosâ ; non Metaptosim nec Metaftasim efficiunt illi, sed malum malo addunt. Putridum acre quale nascatur ab aëris stagnantis & putridi exhalatione norunt omnes illi, qui febrium illarum salutarium intermittentium inde mutatam indolem quotannis observant. Rectè pergebat morbus sua decurrens stadia ; mutatur illicò aëris conditio, vixque elasticam servat facultatem, illicò nascuntur nausea, vomitus, cibi fastidium, animi demissio melancholica, brevi-que sese comitem addit icterus. Verùm illa mutationum in morbis causa nimis nota est, ut ad illam diutiùs attendamus : suffecerit hîc annotasse complicationes illas, sive symptomata ad Metaptoses referenda, rarò admodum aliquid indicationibus curativis immutare : princeps causa, morbus scilicet omni operâ tollendus est ; nisi in veram Metaptosim illa cesserint, novumque protulerint morbum. Sit satis ad observationes SYDENHAMI & ante ipsum BALLONII revocasse harum rerum studiosum. Hi Authores attentè notaverunt

quanta mutatio fiat in morbis, quanta Epigeneſeon varietas oriatur in affectibus, veneno graſſante epidemico, ſive eum in autumno, ſive vigente vere ſpectaveris. Verùm nulla feralis magis Epigeneſis quàm ea quæ à Mutationes morborum ab animi affectibus complicatis, triftibus animi motibus infertur. Stupor actiones omnes nervorum ita in morbis neceſſarias occupat, ut jam nulla actio ſperanda ſit; tuncque aut, cerebro ceſſante, Epigeneſis fit, aut, cauſâ illuc delatâ, Metaptoſis, veraque cauſarum complicatio. Verùm Epigeneſis; conſtringens & quaſi alligans omnia, morbi faciem immutat; inflammationis loco, quæ, utut ſæpè funeſta, tamen certum ordinem ſervat, ſpaſmus viget durus, iners, ob corporis & præcipuè cordis majorumque vaſorum ſtriſturam; fit icterus, ſtrictis vaſis enaſcens, non criticus; brevi ventriculus naſceat, viridia, capite obſeſſo, evomit; ſcybala nulla expectanda ſunt; urinæ, aut ſupprimuntur, aut tenues evadunt, quique actionem geſtibus & voce exprimebat gemens, taciturnus, tremens, veternoque trifti occupatus æger vix jam vitalem auram carpit. Deliramenta ipſa triftia ſunt, moroſa; languentibus reſpirationis muſculis fit illa ſuſpirioſa, aut intercifa, aut intrò revocata; vultus decolor, muſculi faciei collapſi, & oculi, aut lacrymoſi, aut demiffi: brevè ſpaſmus labia, guttur, linguâ tremebundâ, occupabit, præclarèque ſecum agi clamitabit

æger, si mors tantis malis medeatur. Urinæ, in spasmo melancholico, turbidæ, & quales jumentorum minguntur. Pessima est quæ turbida, nihil deponens omnia confusa arguit; melior si è turbidâ limpidior evadat & sedimentum deponat copiosum; inter utramque anceps quæ, limpida reddita, citò turbatur: superest scilicet aliquid in naturâ virium, sed incertarum & titubantium. Ira furor brevis morbum fanatu facilem in phrenitidem immutat; ira suppressa illa, cordis palpitationes invehit & crethismum latenter auget, uno verbo ut omnia complectar, morbum merè organicum in nerveam indolem immutat. Spasmus qui à quâcumque causâ morbo superinductus, sive lentus ille sit, & atoniam simulans crethismumque dissimulans, sive vehementis fuerit & stringens omnia crispatione evidenti, sive fugax ille ab aliâ in aliam partem circumferatur, ita agit ut eo præsentente nulla ordinata & regularis actio sit speranda. Nerveus adest organicæ atoniæ autor tonus; rigores, horrores, aut universales, aut etiam in unâ parte, febrilem interrumpunt ordinem, imò ipsum vix nisi per intervalla emicare sinunt; morbum in catalepsim verti aliquandò observationes edocuere. Aut etiam dùm convulsiva diathesis & deliria dissimulata, sed vera procreantur, dùm oculorum nitor extinguatur, dùm tendinibus subsultus impri-

Quocumque à nerveo affectu.

muntur, febris oritur illa durabilis sub nomine febris lentæ nerveæ cognita, & ab Authoribus descripta. Causa hîc certè in corpore jam antea ægrotante adest multiplex. Vixque morbus adeò compositus, sine multiplici causarum concursu potest intelligi. At in eo mechanismus consistit morbi, ut luctam & certamen naturæ in unicum tendentis scopum tardet, aut augeat; fitque adeò morbus ex leviori gravior; ex solubili infarctu fit infarctus, aut Metaptosim sibi assumens, aut sperans à naturâ Metastasim.

Verùm inusta labes non intrâ stadium morbi terminatur: ut enim, si sub ejus stadio non soluto, nec omninò convalescentibus ægris casus ille accidat, ne morbus redeat metus est; ita etiam in medio morbi metus, aut mœror, aut ira invadens tonum novum nervis indit. Tunc exacto morbo, (quod sperare non licet, nisi jam inclinante morbo & quasi devicto Epigenesis illa inciderit) nervi sæpè acceptam perniciem servant, Epigenesisque illa non solum morbi stadia longo superat intervallo, sed etiam per longiora vitæ spatia protenditur. Quæ enim infirmato corpori nota inuritur, ea profundius penetrat & longam impressio-num seriem ita servat, ut aliquandò etiam ab hâc causâ mania & insania pullulaverint. Verùm, notante id doctissimo MEADIO, notam hanc ultimam altè impressam sæpiùs fecit inexpectata latitia, quæ, tonum pariter nervorum

Indè aut morbi nondum exacti recrudescencia, aut durabilis convalescentibus impressa labes.

conturbans, & à statu sano dejiciens, circuitum potius auget atque cæterarum functionum liberius exercitium, ita ut mœstitia nimia mortem accersat, lætitia insaniam: tanti est momenti in morbis omnibus mentis motus compescere & moderatum animi tenere morem: vincula enim quæ inter idearum fontem & corpus intercedunt, licet minùs cognita, effectus tamen manifestos efficiunt. Quid ipse viderim de animi affectibus Epigenesim efficientibus in morbo maximè chronico, ipsumque prorsus immutantibus, liceat hîc enarrare. Laborabat vir quinquaginta annos natus arthritide venereâ summè cruciante, ita ut ad motum ineptus esset, cruraque erectum ipsi fitum debilitata, imò & macilenta recusarent. Reus fit capitis & fortunarum malè consumptarum; in carcerem conjiciendus apprehenditur. Illicò arthritidis illa & omnia cessant symptomata. Scriptis diu noctuque vacat: perpauco alitur cibo: infontem judex pronuntiat. Domum reduci post quindecim dies integros, post quindecim noctes anxias & infomnes, dùm ipsi gratulamur omnes, illicò cum ingenti cruciatu spina & incurvatur & distorquetur; urgent eum negotia jam mitiora & vitæ tædium inexsuperabile. Quid multa? Res eum coegere ut in eo statu ad Indias sese exulem amandaret; negat eum transcendere Navarcha moriturum; cedit tamen, & Pelago immergendum asportat, felicem jam &

Exemplum
insigne re-
rum exter-
narum in
morbos ac-
tionis.

à negotiis diffitum operosis. At vix in calidiores oras pervenit cum sudoribus actus est morbus spontaneis & viro incognitis; pristinum vigorem spina recepit directamque se fecit, ita ut vino & Veneri incautè & imprudenter, sed impunè tamen, sese tradiderit; nec dubium finit de tabi venerei existentia, lues quam scorto Parisiensi reliquerat evidenter veneream, quam sustulit usus mercurii. Sed dubium non est quin, si rursus in spinæ articulos morbus non concidisset, brevè ipsi fuisset occumbendum. Nec crediderim ullum sibi spondere potuisse Medicum successus insperatos, quos à fervidiori Mozembicæ aëre sibi reperit. Unde duo nobis exempla profert casus ille, tum felicium, tum infelicium Epigeneseon, quæ potuerunt à rebus externis induci. Nec rarò Medici ægro durioris impotens loquacitas, morbo jam ad curationem progredienti fecit acrisiam, & Metaptosim creavit, atque à terrore, Epigenesim.

At ingluviei & malè directæ diætæ incommoda quàm multa sint ad Epigeneses efficiendas videre qui voluerit, adeat rusticorum casus, autumnii præsertim degeneris tempore. Ibi enim, post morbos epidemicos inflammatorios plerumque, & à laboriosâ messi contractos, cachexiam & hydropem, vultûs decolorationes, & tandem febres inveniet marasmodos lentas, quantum à priorum genere diffitas; circa quæ, satis abundè cognita,

Ingluviei
& pravæ
diætæ influ-
sus in mor-
bos.

insistere extrà operæ limites foret , cùm præfertim plus sequelam morbis quàm in iis veram efficiant complicationem. Præjudicatas omnes huc referas etiam à rerum gnaris acceptas opiniones : quosdam videas qui bellè cum naturâ agi credunt , si se nimio aquæ potu jam fractos diluant. Alios qui enormi se macient inediâ , symptomataque sibi adsciscant è debilitate composita atque spafmo , qui veræ febris locum occupat. Quasi verò non illud esset ingens artis opus HIPPOCRATICÆ alimenta semper viribus proportionalia ægris offerre , quibus benè dirigendis tota Medici cura allaborare debet , ne prægravet alimenti materiâ , aut contrâ deficiat resarciendis viribus ; in quibus tota & integra constat reconvalescentiæ essentia , non aliundè unquam quæritanda , nisi tamen levibus egeat natura cardiacis , ut fulciatur , non irritetur ventriculus. Verùm in his omnibus supervenientibus quasi accidentariò causis scitè cum HIPPOCRATE notandum est , quòd quæ accidentia subitò & quasi improvisò concitantur , si cum naturâ morbi jam existentis ita non concidant ut ipsum alere queant , fugacia sunt , atque brevi sublato causarum impetu & præsentia tolluntur ; ita ut ex ejus doctrinâ non ultrâ viginti quatuor horarum spatium erroris illius effectus protendantur ; cùm morbus ipse , aut potiùs naturæ nixus iis tollendis pares sint. Metuenda tantùm erit quæ causa

Supervenientium ab externis rebus in morbis accidentium prognosis generalis.

vivax repetitis ictibus naturam conteret, ejusque obtundet efficaciam.

Quas jam Epigeneses in morbis efficiant, aut præpostera menstruatio, aut hæmorrhoidum malè accersita vacuatio, ex dictis hario-
lari fas est: sed nihil potentiùs naturam morbi immutat quàm partus superveniens, sive alieno, sive legitimo tempore accidat: nam non solum directiones omnes naturæ in hunc solum actum intenduntur &, cæteris omnibus omissis, in hunc unum conspirant, sed omnes cavitates cellulosæ lacteo turgescunt humore, qui, si acredinem combiberit aliquam, illicò lues hæc universalis omnia corrumpit & pessimam undique dispertit indolem, à viribus naturæ fractis vix vincendam & superandam. Notandum tamen est, quòd observatio demonstravit, morbos inflammatorios minùs violentos esse in illo perpetuo lochiorum fluxu & dulcissimi lactis miscelâ. Id evidenter apparet quoties variolæ in puerperas incidunt: numerosæ enim apparent papulæ, quæ, lacteo candore insignes, vix se sinunt exsiccari durationemque morbo efficiunt, felices illæ si non à febre in lac agente aliquam nanciscantur rancidam putredinem. Sed quicumque fuerint morbi illi, multiplicibus terminantur vacationibus, easque ab artis sedulitate faciendas ista postulat corporis conditio.

Partus in morbis quid mutet?

Quid jam hîc addamus de venenatis atomis quæ, si in corpore per morbi efficaciam nas-

Quid afferant contagiosa miasmata?

cantur, aut Metaptosim faciunt, aut Metastasis, sed morbum novum non procreant; si aliundè accita fuerint, jam morbum priori additum efficient, veramque complicationem, modò id annotetur quod ipsa indicat ratio, corpora jam alio morbo occupata multò minùs patere contagio: quippe in febrili impetu vis absorbens, vasis animalibus in sanitate constitutis propria, perit omninò nec jam exerceri potest: ita vel ipsam quartanam in peste adversùs eam præsidium attulisse notaverunt Massilienses Medici.

Epigeneses
quæ morbo
nihil adden-
tes nec mu-
tantes ab eo
distinctæ
manent.

Dùm verò sectamur Epigeneses morbo complicando idoneas, superest genus aliud hîc omni dignum attentione, earum scilicet quæ morbo ipsi nec addunt nec detrahunt, sed duplicis generis effectus inducunt; quod expositis principiis fieri, aut intelligi non potest, nisi in læsione functionum mediocri admodum; secùs enim confunderentur omnia. Exemplum nobis præbent febres intermittentes, quæ cum continuâ aliundè accitâ grassantur: mixtam curationem sibi postulant illæ. Sed, sublatis illis, secundum Cl. Torti & Morgagni doctrinam, continua degener sæpè sublata est, nec proprio indiget piaculo. Peripneumonia etiam cum saburrâ intestinali conjuncta, potest hîc aliquâ ratione recenseri, dùm symptomata concitat, quorum alia ad ipsius thoracis arcem referuntur, ut sunt tussis, lateris dolor punctorius, suffocatio, scretus

flavi & biliosi feri ; alia verò vomitus, nau-
seas, cibi fastidium comprehendunt, & com-
plexâ indigent curatione. Arthritide in arti-
culos sæviente, si febris intermittens emicet,
in hâc complicatione vulgò arthritidis tempore
paroxyfmi cessat, & vehementior mitiorem
dolorem dolor obscurat, & quasi cessare facit
redivivum cessante febre. Ita annotasse videtur
HIPPOCRATES quòd insultus epileptici febre
emicante non appareant qui postea febre
cessante renovantur.

Satis hæc fuerint ut Epigeneseon morbos
complicantium & in eos incidentium fata &
actionem intelligamus. Nam quòd, v. g.,
pustulæ in variolis nigrescant, quòd cum mi-
liari eruptione variolosa complicetur, id non
complicationis morbosæ nomine designatur,
sed potius augmentum est in ipso morbo,
quod etiam de erysipelatosâ diathesi, aut de
petèchiis erumpentibus dicendum fuit. Jam
scimus satis de Metaptosis quid censendum
sit, quæ à viribus morbi cum absolutè pen-
deant, semper malæ sunt, copiamque aut
acrem efficaciam materiæ designant. Harum
signa à cruditate materiæ repetenda esse jam
diximus, intempestâque in augmento appa-
ritione. Sed hæ complicationum titulum sibi
arrogare non possunt, etiamsi symptomata
multùm diversa sibi vindicent, nam hæc
morbus ipse produxit & extulit. Sic icterum
in morbis biliosis præmaturum, lethalem esse

Metapto-
ses in mor-
bis per se
complicatio-
nes non fa-
ciunt.

HIPPOCRATES edixit, qui eundem, in morbo jam maturo & præcedente coctione adeò salutarem pronuntiat. Idem de BUBONIBUS & PAROTIDIBUS scripserat. Sensuum quorumcumque amissionem, imò unum oculum altero minorem fieri, aut convulsiones quascumque, cæteròquin febri adeò infensas, in febre adesse funestum nos edocuit. Hæ quidem Metaptoses sunt; at hæ Metaptoses, cum ab acredine materiæ, aut ejus copiâ pendeant, morbum quidem magis exitialem efficiunt, ejusque fata immutant; at morbo ipsi diversitatem indolis non imperitiunt, nisi vires fregerint, aut earum actuositatem retuderint. Tales sunt hæmorrhagia juvenum, diarrhœa adultorum, fluxus hæmorrhoidalis præposterus; morborum quidem primò symptomata sunt illi affectus accidentales; at complicatio mali nascitur ab eorum effectibus, quibus omnibus morbus fit in cachexiam degener. Sic ipsa inflammatoriâ humorum conditio, centri sibi nanciscendi jam impotens, huc fertur & illuc, partesque omnes alternè quassat & concutit; si ferox & violenta fuerit, suffocat, angit, & in gangrænam sine inflammatione degenerit; si levior fuerit, rheumatismi speciem æmulator, cui ferè semper se comitem addit melancholia, in quam desinit densum illud inflammatorium, ubi semel vires accisæ erethismum non sinunt & actuositatem naturæ

At ex Metaptoseon effectibus oriuntur variæ morborum complicationes.

Complicationes ab inflammatoriâ Metaptosi natæ.

enervant. Sed horum accidentium pleraque morbi potius succedanea sunt quàm ejus comites.

At morbum, & quidem crudeliter, immutat erysipelas, in phrenitidem, anginam, pleuritidem abiens. Furunculus ipse cui suppurandi copia adempta est bellè cum corpore agit, si tantùm in pruritus abeat, enormes illos & acredine insigni vigilias, anxietates, sitim inducentes. At aliquandò moles illa, acris & irritans, glandulis ferè insensilibus accepta, earum actionem præpedit & in scirrhosam duritiem vertit; unde sæpè diarrhœas nasci & hydropis pericula induci ab erysipelate repressio visum est. Hæc porrò Metaptosis, sæpè à morbo acuto nascens, quem amovisset suppuratio prompta & facilis, in chronicam vertitur ægritudinem; vix ullis sanandam artis auxiliis. Quò enim labes illa acris subrepat occultius, eò etiam fixius incumbit, nec jam erethismi febrilis impetu vincendam se finit. Nascitur forsan, nec rarò in prædebilitato corpore, à stimulo inducto erethismus inutilis: talis est ille qui partem aliquam incassum adoritur, cæteris intactis, imò per atoniam præviam relaxatis. Hic, cum vires corporis in sui subsidium non accersat, incassum furit, morbumque chronicum & parti addictum alicui facit. Dolet æger miserrimus, &, si lento non conficiatur marasmo, oritur animi & corporis ægritudo:

Ab erysi-
pelatosâ Me-
taptosi.

unde melancholia primum, postea hydropes sequuntur; quæ quidem sequelæ, per se pessimæ, sæpè morbo acuto malè sanato debentur. Infortunium illud non rarò iis accidit quibus, dùm inflammatorio laborarent morbo, evenit ut, vel ob ætatis in sexu periodos, vel ob multiplicatas nimiooperè venæsectiones, per sanguinis effluxum vires ante coactionem peragendam concidant & collabascant. Tædiosa, incerta, morbo ipso tristior remanet reconvalescentia periculi plena. Pedum tumor, anhelitus, suffocatio miseros divexat, & complicatio debilitatis jungitur cum phlogosi inertis & inutili. Id etiam in infantibus à lacte depulsis & dentitione laborantibus pluries visum; cùm universum glandularum mesaraicarum systema post febres, imò & post convulsiones materie hostili obruitur, atque infarctum indurescit & scirrhosum adeoque inutile evadit. Brevi viridescens diarrhœa marasimum imminens denuntiat; imò sæpè complicatur in misellis cum hydropes suppuratione. Verùm mutationes illæ Metaptosim facientes, omnibus æquè in ætatibus à saburrâ intestinali aliquandò oriuntur, à quâ, si dicere fas est quod demonstravit observatio, morborum per se simplicium, mox verò sese vel periodicè, vel erraticè reduplicantium complicatio ita pendet, ut sæpè alter alterum excipiat continuò paroxysmum; undè ad sim-

A Metaptosis in infantia familiaribus.

A saburrâ intestinalis Metaptosis.

plicitatem revocandam toties contulit vomitorium ex arte exhibitum.

Verùm ipsæ intermittentes febres, quoties in hepar Metaptosim efficiunt, aut sæpiùs adhuc in lienem, toties solâ sanantur vacuatione, quæ quidem si fuerit neglecta, tollaturque febris, aut posthabitat Metaptosi per febrifuga suspendatur, remanet longa malorum series ab obstructione pendens & ab illâ repetenda. Imò, ut materies illa per se non est pessimi ordinis, pluries accidit, & Medicos omnes testes appello, quòd dùm curare satagimus obstructionem illam visceribus metuendam, febrem revocamus, eamque pristini moris. Quid enim? Actio medicamentorum febrem aliquam concitare nata, pristinam ejusdem naturam evolvit, & certè eidem suscitandæ feбри apta est quæ priorem invexerat materies.

Ab intermittentium Metaptosibus.

Nec verò sæpè accidere negabimus ut, dùm in chronicis obstructionibus tollendis insudamus, sæpè facies, nasus, labra, genæque deturpentur turpi Metaptosi. Quod ter quaterque vidi in fœminâ quæ, dùm uteri laboraret doloribus, aperientibus assumptis, genas vidit herpete fœdari. Malum, si quod aliud, fœdum imprudenti medicatione sustulit: illicò uteri dolores reviviscebant. Tentamina alia eundem effectum attulerant: mutata methodus, Medicus mutatus eidem ansam dederunt Metaptosi, donec, converso

Ab aliis humoralium vitiorum Metaptosibus.

prorsus regimine, an arte, an tempore, cum difficultate summâ, post ingentia artis molimina convaluerit. At jam inclinante ætate pristinorum malorum vix memori arthritidis ingruit, quæ eam statim divexat adhucdum temporibus. Similes mihi contigere observandi casus, in quibus extrusus à visceribus humor, qui nauseas, flatu, ventris duri- tiem, anxietatem præcordiorum intulerat, abibat in herpes fluentes, pruritibus infames. Arthritidem certè magni mercarentur miseri homines; sed multò majori emerent pretio ii quibus arthritidis illa vetula quasi & erumpere impotens, in vesicam viasque urinae excernendæ dicatas deponitur, quæ tot additis effectibus huic causæ debitis, tandem hominem perimit, & è medio post enormes cruciatus tollit. Hæc quidem symptomata omnia potiùs Metaptoseon titulo quàm complicationis nomine designanda videantur. At ut Metaptosis cum morbo stare ex suâ naturâ & potest & debet, illa morbum non solum complexum facit, sed est frequentissima complicationum origo. Nec minùs verò humor arthriticus à doloribus aliquandò conquiescens sanitatem non adeò importat, quin intervalla illius horrendâ melancholiâ infamia sint, anxietatesque doloribus redimant ægri, in quibus saltem aliqua mentis securitas inest.

A mens-
truationis
Metaptosi-
bus.

Ingens in sequiori sexu acutarum & chro-
nicarum Metaptoseon origo est fluxus ille

uterinus qui, five tardet erumpere in ætate nondum adultâ, five, jam constitutus semel, tenuat ordinem suum servare, five demum cesset ætatis necessitate, malorum agglomerationem facit, vix describendam, atque numerandam, seque omnibus superinjit, vires debilitans, nerveæ & sensilis partis æquilibres tollens oscillationes, & vitæ dimidium auferens & detrahens. Ventriculus quidem principem scenam agit; mox caput & pulmones. Omnia plethorâ laborant, & spasmo ab hac causâ nascente cruciantur. Hinc somnolentiæ, lethargi, mania, melancholia, vomitus, singultus, tormina ab hac causâ nascuntur; hinc anxietates, suffocationes, strangulationes. Nullus est in quem non vertatur morbus uteri suppressa vacuatio. Indè pullulant novæ excrementorum formæ, diarrhœæ, dysenteria, tenesmi, urinæ etiam nigricantes & sedimento atro terrorem insciis incutientes, uno verbo omnia nerveæ partis mala inferentes. Jure certò melancholia illa spasmodica sub nomine affectionis hystericæ designata fuit & indicata. Hæc vulgò, acutis ferocientibus morbis, conticescit: at semper metus est ne alieno tempore, causâ & origine mali non sublatis, reviviscat. Nec scenis illis crudelibus minùs ansam dat fluxus ille mulierum albus qui, quoties cachexiam non indicat quæ in viris hydropem efficeret, toties uteri aut erethismum, aut obstructionem

A fluxûs
albi. Metap-
tosibus.

supponit. Porro suppressum illum lotionibus imprudentioribus vidi in tormina atrocissima faceffere, unde nascerentur convulsiones. Brevi imminet phlogosis abdominalis lenta tumorque glandularum meseraicarum protinus scirrhusus, comitante picâ atque malaciâ, comitantibus particularibus singularum partium tumoribus œdematosis, quos dum sibi plaudunt sublato atque evanidos, en illi aliâ in parte erumpunt. Urinæ quidem, nervosæ illæ atque limpidaæ, hinc novam sibi formam adsciscunt, lacteæque fiunt atque turbidaæ: Metastaticas facile crederes. At imminet brevi propinquum hydropis periculum; qui hydrops mulieribus frequens admodum, minus instans ipsis mortis periculum affert: hunc enim à spâsmo peculiari ita pendere vidi, ut, omnibus rebellis medicamentis actuositate pollentibus, per se & solo lactis usu evanuerit prorsus, nunquam postea redux. Idem evenisse infantiis illis muliebribus observatum est, &, referente MEADIO, visus est aliquandò hydrops maniam tollere, hydropem mania. Quid si cum fluore mulierum albo simul acris aliquis fomes vacuetur, qui suppressus ulcera, fistulas efficere potis est, aut in interiora quæcumque viscera scirrhos brevi cancriferos efformare. Pessima certè est quæcumque ad interiora fomitum illorum fermenti more agentium repulsio, scabiei, herpetum, aut pruriginosæ cujuscvis materiæ,

A fomiti-
bus fluori
commixtis.

mala quæcumque implicans, & dissimulatam iis indolem, sæpè latentem, nec propriis deprehendendam signis, impertiens. Hinc tussis, hinc peripneumoniæ, hinc abscessus interni, hinc asthmata convulsiva, hinc colici dolores ad nullam referendi classem. Benè actum erit cum ægris si omnia, in mulieribus, ad affectionem hysterica referri possint, & in viris ad hypochondriacam melancholiam.

Quid jam loquamur de Metaptosis puerperarum lacteis, & illâ concordia quæ mammas inter & uterum intercedit, unde etiam alternis in se invicem agunt symptomatibus, ab illis in hunc deciduis? Longum foret omnes enumerare puerperarum morbos, qui omnes Metaptosis constant, in quos adeò strictum obtinent imperium timor, odium, mentis impotentia & quæcumque alia ex non naturalibus repetita causis, deferuntur in tenellum & alieno turgidum humore corpusculum, cui vis deest concoctrix & digestio eò difficilior, quò ubertas materiæ major, nervique labore prævio summè cruciante laxati. Tum verò universus textus cellularis allaborat, fiuntque, in sanioribus etiam, pustulæ, abscessus lactei, jungiturque atque complicatur nerveæ illi prætermodum auctæ sensilitati summa humorum non facilè concoquendorum intemperies; unde multiplicantur mala & periculum intenditur, nisi complica-

A lacteis
puerperarum
Metaptosis.

tionibus illis aut depuratoria vacuationes, aut Metastatici abscessus opem ferant.

Maxima
nerveorum
affectuum
pars oritur à
fermento-
rum reliquiis
nervos irri-
tantibus.

Maximè
venereis.

Verùm ex his attentè observatis satis intelligitur maximam nerveorum adeò infamium morborum partem, pro humorum Metaptosi cum nerveâ debilitate compositâ habendam esse. At verò si pars aliqua priùs allaboraverit, si, vel vitio constitutionis, vel adventitiâ quâlibet causâ, adfuerit aliquod vitii seminium, si glandulæ aliquæ jam induerint, quantus imminet mali adaugendi metus. Multiplicantur ipsâ mole lacteâ ea imbibente fermenta quæque, nascuntur hæmorrhagiæ, nascuntur fluxus albi virulenti, tum prædominante veneno metuendi, tum debilitate viribus inductâ. Nec negare possumus reliquias illas morborum venereorum quæ non immeritò pro nerveis habentur, aliquâ, imò magnâ ex sui parte à Metaptosi materiæ alicujus jam non remediis cedentis esse repetendas, siue illas morbus ipse, siue etiam methodi adhibitæ efficacia extruserit. Nam complicatio certè morborum maxima fit à fermentis ante morbum ipsum in corpore jam sævum exercentibus imperium. Nocet cicatricibus quibuscumque inducendis fermentum venereum, & nova mala veteri juncta ad usque intimam devehuntur viscerum, imò & ossium substantiam. Vix unquam ulla in hocce casu speranda morbi solutio; id superest expectandum quòd malum
in

in cruciatus abeat & dolores externos & quasi extra centrum vitæ positos : alioquin corrumpetur & in tophos molles atque cretaceos abibit ipsa viscerum substantia. Fermentis quibuscumque nuper adscitis, v. g., variolis, quanta ab hoc malo addatur virulentia viderunt omnes qui mala hæc simul complicata medicanda sibi incumbere doluerunt. At quanta & quàm sæva observatur quotidie scorbuti in marinis itineribus cum præcedentibus, aut erumpentibus novis morbis complicatio. Febres verè pestilenciales indè exurgunt, & in congestorum angusto sub navium spatio hominum turbâ fiunt contagiosæ, quæ etiam postea in portus & urbes sævière. Fit scorbutus acutus, qui quos non peremit, afflictis viribus, & vitiato glandularum organismo, longâ prostermit vixque debellandâ infirmitate; totâ vitâ causarios indè factos sæpius vidi. Nec certè, si vera & observata profari licet, ad infantia terminos omninò absolvitur scrophulosum illud coagulum : etsi enim sanatum possit videri, plasticum quid atque coagulatum relinquit intra glandulosum systema, quod, in morbis à scrophuloso viru alienis, sæpè per totum vitæ curriculum jungitur; obstruuntur faciliè viscera; adeps crassior & vix resolvendus bili aliisque humoribus oleum legitimum non impertit, malisque supervenientibus insolubilem jungit inertiam, arti-

Scorbuticis.

Scrophulos.
fis.

culos ossaque longis, tædiosis, imò & vix sanabilibus abscessibus sæpè inficiens: adeò ingentis est pretii mala hæc omnia, vel in infantiâ, debellasse.

Complica-
tiones à qui-
busdam re-
mediis.

Sed novus complicationum fons ab ipsâ auxiliatrici arte oritur; agunt enim mutando medicamina. Hinc semper ante oculos habendum est à medicamentorum actione morbos necessario mutari, sive sanentur illi, sive subleventur, sive nulli cedant efficacix. Porro, in mutationibus illis efficiendis, si vacuantia exceperis, quorum effectus evidens est & satis ex alibi dictis intelligitur, tria sunt medicamina quæ jure Medicorum attentionem postulant.

Mercurio.

Ea porro sunt mercurius, cortex Peruvianus & opium, quibus in administrandis opus est sagacis Medici solertiâ. Mercurius porro nervos convellit, & eâ donat actuositate quâ longo post tempore ad minimum exardent timorem, ad externa omnia subsiliunt, tremunt, convelluntur. Verùm omnia hæc symptomata, expulsis mercurialibus atomis, an cessant? Constat aperturâ cadaverum posse aliquandò in cavitatibus & cellulis ossis servari mercurium, ibique alienam & extraneam corpori massam fieri, unde etiam nervi cur non vellicentur? Præterea semel inductus nervis habitus, potest eò diutiùs inhærere & miseros efficere, quòd melancholia, ab hoc inducta medicamento, atrox, suspicio-

nibus & timoribus plena, per medicamento-
rum ingentem supellectilem semper ab his
credatur abigenda & expellenda; unde ignem
igni addunt malumque in cruciatum vergunt:
infringitur tandem tonus, & omnia cachexiæ
mala immedicabili more perimunt, cum jam
regularem renuat natura actionem concipere.
Quid jam dicamus de noxis sublimati illius
corrosivi adeò famosi, qui & intestina & ven-
triculum lento malo afficit & labe peredit in-
certâ, destructo intestinali muco? Quid de
aliis agyrtarum tentaminibus dicam, ac noxis
& insidiis quibus nummos ægrorum emun-
gunt, & morbum falso sedant levamine? Sed
de his alii plura dixere. At si morbus aliquis
exoriatur ex acutorum genere, liquatis omni-
bus fluidis, inductoque fibræ spasmò perpe-
tuo, quid expectandum nisi acrisias & diffi-
cultates coctionis? Adde hîc periculum rup-
turæ quod pulmonibus, gulæ, œsophago,
salivalique systemati imminet.

Nullum certè aliud medicamentum in re-
rum naturâ adeò utile existit atque kinakina,
qui effectus evidentes elicit & rectè, notante
ALBERTINO, morbos etiam rebelles non
sanat, nisi crisi factâ quæ morbum ipsum,
succurrente medicamenti efficacîâ, tollit.
Verùm illud ipsius scelus est quòd acrem hu-
moribus stimulum invehat, quòd ordinem
naturæ aliquandò mutet & intervertat, &
alibi occupatam constrictione, imò & adstric-

Kinâ.

tione evidenti quasi alliget. Hinc saburræ intestinali cumulandæ confert eò magis quòd ipsum alimentis miscendum vulgus edicat. Colon quidem & intestina crassiora aliquandò tono intestinis inducto videtur depurgasse, sed infido incertoque modo, nec partes maximè tenues vincente, aut eliminante. Præterea cutim sæpè ipsam stringit perspirationique regulari illi & coctæ officit. Unde etiam obstructionibus invehendis tussique excitandæ aptus cortex ille fuisse videtur. Hunc ergò purgantibus miscendum in febribus intermittentibus Medicorum Gallorum edocuit industria, dùm interea Metaptoses omnes gangrænosas potenter debellat pharmacum illud efficax, vimque fractis & nervis & vasis indit, quod ut non universale prædicari debet, sic nec ergò credendum omninò viro, alioquì de Republicâ Medicâ benè merenti TORTI, qui kinamkinam omnibus ferè aptat casibus, omnesque febres ad intermittentes reducit, paroxysmosque quoscumque tertianario exacerbantes modo ad tertianam annumerat; periodus enim illa in naturâ sedet & ad ferè omnes morbos pertinet. Nec tamen hîc prætermissum sinemus multò cautiori manu kinamkinam esse adhibendam in septentrionalibus & frigidioribus climatibus, quàm in calidioribus & sudori, cui obstat cortex, maximè propensis & obviis.

At verò licèt insigne dolorum levamen dul-

cemque sapè inferat soporem opium, adeoque & ægris & Medicis maximè pretiosum dici debeat, nullum aliud est medicamentum quod cautiori manu sit adhibendum, abstinendumque ab eo potiùs in morbis acutis quam incautè adhibendum suaferim. Non enim hoc medicamentum tantùm naturæ vias immutare dicendum est, aut vires malè dirigere; supprimit quippe illas atque inertem naturam facit: elanguescunt ejus actione coctiones omnes, secretiones omnes supprimuntur, exceptâ forsan illâ quæ laxationem supponit perspiratione, seu potiùs evaporatione crudâ atque incoctâ. Stante ejus actione natura nihil agit, nec agitur; oppletur interea caput & in ipsum morbus defertur. Postea verò inertis delata circuitu in partes morbosa materies viscera opprimit & gangrænam infert, aut in morbo mitiori infarctum efficit, à quo semel constituto brevi agglomerata materies scirrhusam infert duritiem. Omnia hîc Metaptoseos jure in partes maximè laxas & stagnationi obvias deferuntur, morborumque medicatrix natura suo defraudatur jure. Quid mirum, si febres indè supprimantur, cùm febrilis actio sit naturæ curationem molientis instrumentum, actio autem illa pereat. Suppurationi quidem aliquandò favere visum est opium, sed tunc tantùm cùm sperandam resolutionem actio ejus sustulit. Nam, si suppurationi celeriter fa-

Ab opio.

ciendæ aliquid sit pretium, quæ tardat omnia vis narcotica, nocet etiam suppurationi. At, cum ab actione vehementiori, aut spasmo fortiter constringente debetur gangrænæ metus, nihil mirum si opium ritè & ex arte admotum eam præcidat, ut nuperis apud Anglos experimentis constitit & ratio indicat. Certè, si doloribus instantibus opium offerre licet, id sine timore fiat, quoties dolores non critici sunt, nec ad scopum certum admoti atque directi. Id in doloribus à Chirurgi manu allatis, id in spasmis vehementibus, nec ordinatis, id demùm fieri licet, quoties dolores captum hominis & superant, & in ipsâ mali vehementiâ metus est ne functiones omnes, præcipuè verò quæ à sensibus pendent, exsuperentur atque profligentur. Hinc etiam intelliguntur adversi inter se opii effectus, dum hinc auget vacuationes, illinc has suppressit atque moderatur; sed de his alii. Sufficiat nobis indè deduxisse quantum in Metaptosis & complicationibus & quidem illis lentis inducendis valeat opii vis narcotica.

A vesicantibus, &c.

Contrarios prorsus effectus stringentes, irritantesque intulerunt, quæ artificialem concitant Metaptosim rubefacientia, vesicantia, fonticuli, imò & cucurbitulæ aliaque hujusce generis auxilia, quæ partim malum à parte revellunt in aliam, partim etiam exundantem materiæ lædentis copiam vacuant, ingenti quidem successu, si natura, institutis nostris

auscultans, indicatas ab arte vias affectare non denegaverit; & quidem, ubi plus virium quàm morbi superest, quidni in partem quam ars consultò debilitat non ferretur illa. At, ubi cuncta stringuntur erethismo; tormentum sibi inutile æger detestatur: ubi deficiunt vires, deficit in ipso appposito emplastro efficacia. Nec minùs tamen salubriter potentissimum subsidium quæritur in phænigmis illis, quoties princeps aliqua pars laborat, & humoris alicujus errores devii omni ope atque operâ ad nativum, aut saltem minùs nocuum locum revocandi sunt. Saltem securitas indè nascitur, dùm intereà vacuantibus, revellentibus atque corrigentibus medicamentis ars agit efficacius in causas.

Ex hisce porrò omnibus deducitur in summâ morborum acutorum vehementiâ indicationem unam præ cæteris semper dominium obtinere, minùsque patere corpus acutè decumbens causis quibuscumque alienis impellentibus. Deest scilicet vis absorbens in horum vasorum eâ conditione quâ stricta omnia atque revincta tenentur. At falsa ut plurimum spes est eorum qui agros solantur, spondentes indè pristina eradicanda iri quæ priùs vexabant vitia: quippe ea, quo gradu vires redeunt rursùs antiquum sibi assumunt dominium, nisi tamen malum illud pro aliquâ sui parte inter causas morbi suam contulerit symbolum. Hæc quidem in acutorum morborum furore

In ipsâ acutorum complicatione indicatio semper una princeps habetur præ aliis implenda.

Rarò in his existentes antea fomites destruantur.

vera esse & constanter observata minùs mirabimur; cum in tanto tumultu subitâque mutatione rerum omnium, ea quæ in habitum ducta sunt mala omninò expungi actione naturæ in unicum directâ scopum difficilior sit, quàm in lentâ morborum chronicorum decertatione: quod tamen in iis non semper observari quotidie experiuntur ii qui, à lue venereâ sanati, non minùs tamen herpetibus subjiciuntur, quos sibi per mercurii efficaciam tollendos frustra sperabant; adeò differt à se invicem natura fermentorum illorum quæ corpori insident.

Distinctæ
magis sunt
in chronicis
quàm in acutis
morbis
complicationes.

Et quidem in genere fatendum est multò plura & maximè esse observanda complicationum & complexionum in morbis chronicis jura, quàm in acutis citò, aut perimentibus, aut ad salutem deducantibus. Quippe, cum naturæ actio hostem non proterat, quidni alteri etiam adverso, aut in primum vix agente detur locus? Nihil in chronicis plerisque, nisi tardè, peragit natura iners; non sollicitata, nullos partium intromittendarum efficaciam ponit obices, neque enim omnia, ut in acutis affectibus erethismo vincuntur. Hinc longâ laborantibus infirmitate & querulis sæpè accidit ut acuto corripiantur morbo, &, malè à debili naturâ defensi, succumbant. Ipsa etiam vitii alicujus chronici admissio aliis locum dat & aditum præbet. Nonne quotidie venereum virus, dum coctio-

nes pessumdat, dùm humorum naturam vitiat & indolem eorum subvertit, scorbuticæ lui ansam præbet? Anne venereum virus simul cum herpetibus stare quotidie distinctum non videmus? unde chronicarum illarum complexionum duo genera præsertim exurgunt, quarum aliud, quasi fortuito & multiplici infortunio nascitur, aliud ex ipso principis mali fonte sumit originem, dùm concoctiones, dùm humores, dùm ipse animi tenor infirmatur, atque jam, benè cocta vix patiatur fieri excrementa. Norunt id miseræ mulieres, quæ, dùm accepta à parentibus fermenta intus concepta & educata servant, novum ipsis superaddunt à lacteis quisquiliis venenorum fontem. Norunt id etiam populi infelices, ad quos indigetes morbi proprio jure pertinent, & endemicum malum vulgare est, & addit se comitem malis aliunde accersitis; quid si Syriacis, Ægyptiis, Arabibus dracunculo laborantibus accedat lues venerea? At certè sæpè scorbutus septentrionalibus populis endemicus sese scabiei, herpetibus, imò & elephantiasi conjunxit, ita ut duplici malo duplex medicina fuerit adhibenda.

Imò morbis acutis fomes ille præexistens nova induxit pericula, sed hâc tamen lege ut, vigentibus morbi, per hanc causam præexistentem duplicati, symptomatibus, cætera morbo propria & ab acuto morbo aliena conticescant. Sic, v. g., scorbutica lues

Duplex in
chronicis
complexio-
num ordo.

Fit tamen
in acutis
complicati
fomitibus ma-
ximus in
morbum
principem
influxus.

peripneumonix acutæ maritata, resolutionem ejus difficiliorem reddet, suppurationem malè moratam & periculum gangrænæ præsentius, quæ omnia inflammationi per se competunt; sed nec gingivarum afferet tumorem, nec maculas simpliciter scorbuticas, nec ossium cariem minitabitur. Imò, cum hæc inertiam naturæ supponant aliquam, actio virium aucta pristino malo aliquam curationem afferet. Idem etiam lûi venereæ, idem herpetibus competet, idem cuicumque alii morbo chronico. Nam, cum acuto laborans morbo rarò possit extraneum concipere fomitem, chronici mali fontem, contra chronico affectus veneno & ab ejus actione debilitatus acutos morbos omnes suscipere poterit; quæ complicatio, ut frequenterprehenditur, ita maximè periculosa est, in morbis præsertim depuratoriis, ut sunt variolæ, morbilli, herpes miliaris, &c. quibus finitis & ferè absolutis chronica lues recens concepta nova addit infortunia.

Idem influxus maximè observatur in chronicis.

Maximè verò chronici affectus inter se complicantur: in his enim casibus quos vero & legitimo nomine Medicorum crucem vocare licet, natura viribus suis quæ languent inertes conatibusque infirmis vix agit & acceptas causas non immutat. Hinc mala se invicem excipiunt, imò quisque pro suâ parte diversum exercet imperium. An non quotidie arthritidi scorbutus jungitur? &, ut rem

ulteriùs feramus, an non ipsa senectus morbus est? An non ipsa gestatio muliebris complicati affectûs ideam nobis sufficit? Qui tamen omnibus morbis patent, imò &, eos etsi difficiliùs combibant, solutioni tamen minùs faciles idcò reddunt, quòd prædebilitatam machinam, imò recedentes à statu sano secretiones supponunt. An non intemperies ipsæ quæ plerorumque sanitatem interturbant & discriminant, propensosque reddunt ad hanc illamve infirmitatem, aliquandò complicationum nomine designari valent: ut, si BILIOSUS morbo lymphatico laboret, extinguitur certè temperies nativa, homoque alienam sibi assumpsit naturam, sæpèque ita commutatam, ut jam in reconvalescenti persistet prorsùs conversa propria illi & peculiaris antea sanitas.

Verùm in hisce scrutandis affectionibus semper ante oculos habere debemus quantum his illisve evolvendis præbeant auxilii causæ concurrentes, à victu, ab aëre, ab animi affectibus, à commercio cum infectis repetendæ, tum verò id annotandum iis etiam præcipuè impeti partes prædebilitatas. Nec enim, in morbis etiam qui contagium secum nullum inferre valent, indifferens tamen & indiscriminatum esse debet cum ægrotis commercium. Mutato habitu, mutatâ perspiratione exhalante, quid vetat atomos introduci in vicina corpora quæ ipsis noceant? Certè

Multæ
causæ mor-
borum evo-
lutioni fa-
vent.

sudantium multa corpora assistentium nares pruritu, cutem papulis inficiunt. Præterea dolorum, cruciatuum semper præsens impressio, ut menti torquendæ, sic corpori convellendo, & symptomatibus quibuscumque affectui jam præsentis addendis apta est. Nec negligenda erunt quæ circa partium consortium & sympathiam Authores observavere: imò & divisio illa ab Antiquis recepta corporis in duas æquas portiones mente servanda est, cum ex quæ è directo fiunt malorum in corpore commutationes, testibus HIPPOCRATE atque Antiquis quibuscumque, & magis frequentes sint, & minùs metuendæ.

DE PRÆCIPUIS MORBORUM

MUTATIONIBUS ET CONVERSIONIBUS.

Q U I D sit in morbis mutatio ?	1
Divisio mutationum in morbis admittenda.	2
Quid sit <i>Epigenesis</i> ?	<i>ibid</i>
Quid sit <i>Metaptosis</i> latiori sensu ?	<i>ibid</i>
Quid <i>Metaptosis</i> strictè dicta ?	<i>ibid</i>
Quid <i>Metastasis</i> ?	<i>ibid</i>
Quid dicatur multis diadoche ?	3
Divisionis nostræ commoda.	<i>ibid</i>

P A R S P R I M A.

De Epigenesi.

Epigeneseon divisio.	4
----------------------	---

S E C T I O P R I M A.

<i>De Epigenesi quæ ab ipso morbo pendet.</i>	5
Epigenesis à morbo pendens, quæ ?	<i>ibid</i>
Divisio causarum Epigeneses quæ à morbo sunt inducentium.	6

C A P U T P R I M U M.

<i>De virium vitio Epigeneseon causâ.</i>	7
Virium naturalium ratio ad concoctionem.	<i>ib.</i>

Coctio & naturalis & morbosa eodem fiunt mechanismo.	8
Coctio morbosa naturali tantum operosior.	9
Coctionis effectus eliminatio nocentium. <i>ibid</i>	
Ex his oritur prognosis.	10
Spes omnis in actionum constantia sita est.	11
Epigeneseon à viribus pendentium ortus & divisio.	12

A R T I C U L U S P R I M U S.

<i>De Epigenesi à viribus corporis nimis validè agentibus pendente.</i>	13
Quâ ratione vis naturæ nimia possit intelligi. <i>ib.</i>	
Hujus in viribus excessûs causa duplex, mo- bilitas, robur.	14
Epigenesis à nimia mobilitate.	<i>ibid</i>
Epigeneses in morbis cerebri.	15
Epigeneses in morbis thoracis.	17
Epigeneses in morbis ventriculi.	18
Epigeneses in morbis hepatis.	19
Epigeneses ad bilis secretionem turbatam per- tinentes.	21
Epigeneses ab uteri morbis.	23
Epigeneses ab aliis morbis.	24
Ab arthritide.	<i>ibid</i>
A dentitione.	<i>ibid</i>
A glandularum infarctibus.	25
Epigeneses à nimio robore fibrarum.	<i>ibid</i>

A R T I C U L U S S E C U N D U S.

<i>De Epigenesibus à virium defectu.</i>	28
Virium defectus triplex; primus à morbi mag- nitudine prægravante.	<i>ibid</i>
Alter a virium infirmitas à principio vitali & viribus oppressis.	30
1 ^o . Mole materie vitale principium oppri- mentis.	<i>ibid</i>

29. Viribus vitio materiæ lædentis & corruptæ prostratis.	30
Tertius virium deficiendi modus <i>quod ipsæ antea exhaustæ fuerint.</i>	31
Effectus à virium in morbis defectu quocumque pendentes.	<i>ibid</i>
Effectus in coctione materiæ morbificæ deprehendendi.	32
In excretionibus cruditas.	33
In urinis.	<i>ibid</i>
In alvi excrementis.	<i>ibid</i>
In perspiratione.	<i>ibid</i>
Crudorum excrementorum in debilibus proventus maximus.	34
Exemplum à senibus, infantibus, mulieribus.	<i>ibid</i>
Differentia effectuum à viribus auctis imminutisque oriundorum.	35

ARTICULUS TERTIUS.

<i>De actione virium inæquali Epigeneseon causâ.</i>	36
Prima species inæqualitatis & inconstantix actionis à debilitate speciali alicujus organi.	37
Exempla ex utero sumpta.	38
Ex cute.	<i>ibid</i>
Ex ventriculo.	<i>ibid</i>
Secunda inæqualitatis & inconstantix in viribus species à systematis nervei mobilitate inconditâ.	39
Cum debilitate jure confunditur.	<i>ibid</i>
Aliquandò per morbum acquisita.	<i>ibid</i>
Post vacuationes nimias.	40
In suppurationibus magnis.	<i>ibid</i>
Post venena admissa.	<i>ibid</i>
Venenorum effectus observati.	41

Variae convulsivæ Epigeneses à plurimis morbis.	42
Speciatim in ventriculo.	43
Spasmus ille duplex continuus & remittens.	44
Spasmodorum in morbis effectus & prognosis varia.	<i>ibid</i>
Debilitati in universum debentur.	46
Epigeneses convulsivæ non semper à debilitate.	47
1°. A morbificæ causæ vi naturam superante.	<i>ibid</i>
Nervos occupante.	<i>ibid</i>
Sensum nerveum stupefaciente.	48
2°. A naturæ nixibus, aut partium irritamento.	<i>ibid</i>

CAPUT SECUNDUM.

<i>De humorum vitio Epigeneseon causâ.</i>	50
Humorum summa variatio.	51
Humorum mutatio in morbis ætatum depuratoriiis.	<i>ibid</i>
Epigeneses ab imperfectâ depuratione.	52
Epigeneseon ab humorum vitio divisio generalis.	53
<i>Aucta humorum consistentia.</i>	<i>ibid</i>
A laxitate vasorum.	<i>ibid</i>
Undè cachexia.	<i>ibid</i>
Observanda post morbos etiam acutos.	54
In quorundam viscerum labe.	<i>ibid</i>
Colluvies illa per varias excretionum vias aliquandò sublata.	55
Alia glutinosi spontanei causa inertia ventriculi, bilis, &c.	56
Gluten illud degener & ab actione naturæ motum.	<i>ibid</i>
Glutinosum à fomite pendens.	57

Spissitudo humorum inflammatoria.	58
Post morbos ipsos superstes.	59
Adhæsiones viscerum ab hâc inspissatione pendentes.	<i>ibid</i>
Superstites ab eâdem causâ morborum re- liquiæ.	60
Atra bilis.	61
Atra bilis mota.	<i>ibid</i>
Atra bilis etiam in cachecticis.	62
Atra bilis spontè nata.	<i>ibid</i>
Atra bilis per nerveam irritationem creata & mota.	63
<i>Humorum colliquatio, sive aucta fluiditas.</i>	64
A putriditate.	<i>ibid</i>
In quo colliquatio putrida differt à scorbuticâ.	65
Exemplum insigne.	<i>ibid</i>
Mutatio consistentiæ quælibet ab <i>acrimoniâ</i> ferè nascitur.	66
Actio acrium in sanguinem.	67
In adipem.	<i>ibid</i>
In bilem.	68
In lac.	69
Actio acidorum in sanguinem.	<i>ibid</i>
In bilem.	<i>ibid</i>
Acidi spontanei effectus in varias partes.	70
Rancidi acris effectus.	<i>ibid</i>
Acris muriatici in lympham actio.	71
Alia multa ad certas acrium classes referri nequeunt.	<i>ibid</i>
Venenorum nomine distinguuntur.	72
Venena in corpore ipso nata.	<i>ibid</i>
Variolæ.	<i>ibid</i>
Pestis.	73
Miliaris eruptionis materies.	74
Contagiosa generatim miasmata.	<i>ibid</i>
Phthiæcos contagium.	75
Epigeneses ab his oriundæ.	<i>ibid</i>

Venena extrâ corpus nata.	76
Violentiora Epigeneses non faciunt.	<i>ibid</i>
Epigeneses ab his quæ in ventriculum agunt.	77
Solidorum & fluidorum in Epigenesibus producendis concursus.	<i>ibid</i>

CAPUT TERTIUM.

De Epigenesibus quæ pendent à causis accidentalibus, ad morbum tamen pertinentibus.

79

ARTICULUS PRIMUS.

De Epigenesibus quæ à medicamentorum actione pendent.

80

Medicamenta sine naturæ adminiculo nihil valent.

ibid

Epigeneses à malè perspectâ plerumque medicamenta inter & morbum proportionem.

81

Ab adhibitione intempestivâ.

ibid

Ab evacuantibus & alterantibus.

82

A venæsectione.

83

Ejus commoda in acutis inflammatoriis.

ibid

In lentis phlogosis.

ibid

Epigeneses à venæsectione, si nimia adhibeatur.

ibid

Si præpostera.

84

Si in morbis venenatis.

85

Si naturâ crisin medicante.

ibid

Epigeneses à venæsectione ex loco non convenienti factâ.

86

Epigeneses ab omisâ venæsectione.

87

Epigeneses à purgantibus.

89

A vomitoriis.

90

Ab aliis evacuantibus.

92

A quorundam medicamentorum in varias partes singulari actione.	93
A cantharidibus.	<i>ibid</i>
A mercurio.	<i>ibid</i>
Ab omni actuosâ substantiâ.	94
Ab alterantibus.	95
A balneo.	<i>ibid</i>
A depurantibus.	96
Ab antimonialibus.	<i>ibid</i>
A napello , hyoscyamo , cicutâ.	97
A salinis.	<i>ibid</i>
A resinosis.	98
A saponaceis.	<i>ibid</i>
Epigeneses à facultatibus medicamentorum compositis.	<i>ibid</i>
Ab opio & narcoticis.	99
Ab usu kinæ.	<i>ibid</i>
Epigeneses à diluentibus & demulcentibus.	100

ARTICULUS SECUNDUS.

<i>De causis aliis externis Epigeneses inducentibus.</i>	101
Rerum non naturalium in morbos influxus.	<i>ib.</i>
Influxus atmosphæræ.	102
Frigoris & hiemis actio.	103
Caloris, æstatis, & non renovati aëris actio.	104
Incautiùs renovati aëris incommoda.	106
A vento erysipelas.	<i>ibid</i>
Epigeneses à cibis.	107
A diætâ lautiori.	<i>ibid</i>
Ab inediâ nimia.	108
A diætâ negligentiori in acutis.	<i>ibid</i>
Epigeneses à malâ alimentorum qualitate.	110
Præcipuè glutinosâ.	<i>ibid</i>
Epigeneses à somno & vigiliis.	111
Epigeneses à motu & quiete.	112
A cohibitis vacuationibus.	114

Varii humoris repulsi decubitus.	115
Epigeneses ab auctis vacuationibus, præsertim feminis.	116
Epigeneses ab animi affectibus.	117
Ab immodicâ lætitiâ.	<i>ibid</i>
A violentis affectibus.	118
A lentis & tristibus affectibus.	119

SECTIO SECUNDA.

<i>De Epigenesibus quæ non ab ipsâ morbi na- turâ pendent.</i>	123
Causarum & effectuum in morbis multiplex confusio.	<i>ibid</i>
Causarum & morborum varius concursus.	124
Complicationum divisio.	125

CAPUT PRIMUM.

<i>De Epigenesibus quæ pendent à fomite mor- boso præexistenti.</i>	126
Fomites per se non morbofi.	<i>ibid</i>
Epigeneses à chylo & quiscuiliis primæ coctionis.	127
Epigeneses à lacte muliebri.	128
A lacte degeneri.	130
Ab urinis retentis.	131
A bile.	<i>ibid</i>
Epigeneses à sudore & exhalatione cutaneâ retropulsis.	132
Fomites morbofi non expediti.	134
Horum fomitem divisio quadruplex.	<i>ibid</i>
Epigeneses à lue venereâ.	135
A lue venereâ in acutis.	136
A lue venereâ in chronicis.	137

Scorbutus ipsius luis Epigenesis.	138
Epigeneses a scorbuto in acutis.	140
Diarrhœa scorbutica Epigenesis frequens.	141
Scorbutus cachexiæ proles veteribus non ignotus.	<i>ibid</i>
Epigeneses ab herpetibus.	142
A veneno rachitico & scrophuloso.	144
Scrophulosæ Epigeneseos duplex genus.	145
Proprius multis acredinis fomes Epigeneses facit.	146

CAPUT SECUNDUM.

<i>De Epigenesibus à causis intus tempore ipso morbi natis.</i>	148
Morbi ipsius actione nascuntur intra corpus Epigeneseon causæ.	<i>ibid</i>
Quæ & loco & tempore differunt.	149
Ex ipsâ coctionis naturalis consideratione intelligi possunt.	<i>ibid</i>
Naturalia coctionis excrementa in ipsâ sanitate maximè variabilia.	151
Multò magis variari debent morbosa excrementa.	<i>ibid</i>
Indè multæ Epigeneses.	152
Epigeneses à vitiatâ & imperfectâ coctione morbosâ.	<i>ibid</i>
Quarum sentina sæpè in visceribus excoctis latet.	153
Hinc affectus nervorum paralytici post morbos residui.	154
Huc referri debent & plurimæ affectiones spasmodicæ.	155
Affectus nervei materiæ alicui subtiliori videntur tribuendi.	156
Duplex conjicitur esse causæ genus in nerveis affectibus.	157

Causa materialis morborum nerveorum exemplis demonstrata.	157
Sua cuique morbo esse potest subtilioris spi- ritus productio.	160
Indè fortè contagium.	<i>ibid</i>
Triplex contagii genus.	<i>ibid</i>
Prima ejus origo ferè semper à corpore ægro- tante.	161
Multas subire potest Epigeneses.	<i>ibid</i>
Scorbuticum & phthysicum contagium.	162
Contagium Epigenesibus characterem impri- mit suum.	163
Contagii proprietas duplex.	<i>ibid</i>
1°. Adhærendi vis.	164
2°. Facultas sese multiplicandi.	<i>ibid</i>
Corporibus actu ægrotantibus rarò adhæret contagium.	<i>ibid</i>
Contagii formæ degeneres.	165
Nec putredo extra corpora nata contagii expers.	166
Ipsi chronici morbi novas concipiunt vires à suscepto contagio.	167

CAPUT TERTIUM.

<i>De Epigenesibus quæ à Chirurgiâ pendent.</i>	170
Chirurgici casus Epigeneses ex se inferre va- lent.	<i>ibid</i>
Divisiones Epigeneseon à Chirurgiâ oriun- darum.	<i>ibid</i>
Epigeneses sub ipso mali accidentis tempore.	171
Epigeneses sympathicæ à læso capite.	<i>ibid</i>
Convulsiones in vulneribus.	172
Epigeneses in vulneribus à tempore læsionis remotiores.	173

A primis viis.	174
A latente veneno.	<i>ibid</i>
Ab animi affectibus.	<i>ibid</i>
A concussione factâ in partibus dissitis.	<i>ibid</i>
A malo sympathicè in dissitas partes translato.	175
Erysipelas & emphysema.	176
Effectus perversi regiminis in vulnerum curâ.	<i>ibid</i>
Viæti aëris, &c.	<i>ibid</i>
Effectus succussionum merè spasmodicus.	178
Luis veneræ rachiticæ & scrophulosæ in vulneribus effectus.	<i>ibid</i>
Epigeneses ab ipsis necessariis in Chirurgiâ cautelis.	179
Ab exercitii defectu necessario.	180
Ab animi mœrore.	182
Epigeneses in graviditate & partu.	<i>ibid</i>
1 ^o . Tempore gestationis.	<i>ibid</i>
Pressione mechanicâ.	<i>ibid</i>
Nervis affectis.	<i>ibid</i>
Mutatis humoribus.	183
Sanguine reflu.	<i>ibid</i>
Vitiatâ coctione.	<i>ibid</i>
Vitiatâ bile.	<i>ibid</i>
2 ^o . Epigeneses ab ipso partu.	184
3 ^o . A lactis secretion.	185

P A R S S E C U N D A.

De Metaptosi.

Quid sit Metaptosis? In quo differat ab Epigenesi.	186
In quo differat à Metastasi.	<i>ibid</i>
Duplex Metaptoseon consideratio.	187
Metaptosis strictè dicta.	<i>ibid</i>

Metaptoſeon natura varia.	188
Species Metaptoſeon duplex.	189
Partis hujus diviſio.	<i>ibid</i>

CAPUT PRIMUM.

De naturâ morborum qui Metaptoſim pati poſſunt.

Qui morbi Metaptoſim non admittant ?	191
Quinam horum morborum ſit exitus ?	<i>ibid</i>
Suppuratio.	192
Partis inertia.	<i>ibid</i>
Sæpè in cancrum degener.	<i>ibid</i>
Undè aliqua Metaptoſeon oriri poteſt ſpecies.	193
Veræ Metaptoſes oriuntur in materiâ mobili.	<i>ibid</i>
In organis actuoſis & cellulofiſis.	194
Quinam morbi Metaptoſibus obnoxii ſint ?	<i>ib.</i>
Claffis prima ; morbi à ſuppreſſis vacuationibus.	195
Morbi à ſuppreſſâ ſubitò perſpiratione.	<i>ibid</i>
Catarrhalium cum inflammatione Metaptoſes.	196
Catarrhalium cum ſaburrâ Metaptoſes.	197
Aliarum evacuationum ſuppreſſio.	198
Suppreſſa evacuatio menſtrua.	199
Metaptoſes aliæ morbi ipſius , aliæ ſymptomatum.	201
Perſpirationis vitia conjuncta Metaptoſes conduplicant.	<i>ibid</i>
Metaptoſes ab imminutione liquorum digeſtivorum.	202
Metaptoſes à vitiis organorum concoquentium.	204
Colici doloris Metaptoſis in paralyſim.	206
Bilioſæ Metaptoſes.	<i>ibid</i>
Hæmorrhoides	

Hæmorrhoides indè Metaptoïcæ.	208
Cæteros humores & ingesta vitiat vitiosa bilis.	<i>ibid</i>
Atra bilis in Metaptoses ruens.	209
Metaptoses ab aliis humoribus, v. g., urinâ. <i>ib.</i>	
Metaptoses ab humoribus à morbo efformatis. Pure.	210
Dispositio partium ad suscipiendas Metaptoses.	212
A variis causis oritur ea dispositio.	<i>ibid</i>
Classis altera morborum Metaptosim admittentium.	213
<i>Morbi ab introducto venenato miasmate.</i>	<i>ibid</i>
1°. Acuti.	<i>ibid</i>
2°. Chronici.	214

CAPUT SECUNDUM.

<i>De variis Metaptoseon causis & speciebus.</i>	216
Metaptoses primariæ & secundariæ.	217
Causarum capita quatuor.	<i>ibid</i>

§. I.

Causa prior Metaptoseon, fomes multiplicandi se capax.	218
Fomes Metaptoseon ferax in peste & variolis.	<i>ibid</i>
In chronicis malis.	219
Morbosus fomes diu sæpè delitescit.	221

§. II.

Causa Metaptoseon altera morborum veneni copia naturam gravans.	222
In levi morbo vix ulla Metaptosis.	<i>ibid</i>
Metaptoses contingunt in gravi morbo.	<i>ibid</i>
1°. In morbo exuperanti præ imbecillitate virium.	224

- 2°. In morbo gravi propter oppressum vitale
virium principium. 224
- 3°. In exuberantiâ materiei per ipsius naturæ
actionem evolutæ. 226
- In evolutione corporum. *ibid*
- In infantiâ. *ibid*
- In pubertatis limine. *ibid*
- Metaptoseon puerorum ætati propriarum à
pubertate dissipatio. 227
- Metaptoseon causæ sexui fœmineo propriæ.
228
- Cuilibet ætati & conditioni suæ Metaptoses.
ibid

§. III.

- Tertia Metaptoseon causa; à vitiosâ partium
corporis constitutione. 229
- Ruit in debiliorem partem Metaptosis. *ibid*
- In caput. *ibid*
- In pectus. 230
- Metaptoses per malam partium conforma-
tionem. 233
- In nervos. *ibid*
- In contenta viscera. *ibid*
- Per latentes intus deformitates. 235
- Per deformia genitalia. *ibid*
- In mulieribus. *ibid*
- Veræ fiunt nerveorum morborum Metaptoses.
237
- In viris. *ibid*
- Nervei aliis affectibus sæpè alternati. 238
- Nervæ Metaptoses à causis sæpè non ner-
veis. *ibid*
- Nervæ imbecillitas superstes, in senioribus
durabilior. 239
- Ortæ inter morbos deformitates sæpè Metap-
toseon superstitum causæ. 240

Quarta causa humorum depravatio latens in Metaptoses prona, datâ occasione erumpens.	241
Dantur in corpore fomitis morborum latibula?	<i>ibid</i>
Quænam sint hæc latibula?	242
Textus cellularis.	<i>ibid</i>
Glandulæ.	243
Fomitis evolutio Metaptoses facit.	<i>ibid</i>
Fomitis evolutioni accedit naturæ debilitas.	244
Accedunt & ab exactis morbis non extincti fomitis reliquiæ.	<i>ibid</i>
A scorbuto.	<i>ibid</i>
A lacte degeneri.	245
A fomite scrophuloso.	246
A fermento herpetico.	<i>ibid</i>
Quæstiones ad humoris morborum ejusque Metaptoseon diagnosim pertinentes.	247
1°. An morbus sit totiûs substantiæ?	<i>ibid</i>
2°. An sit alicui peculiari parti proprium malum?	248
Ex morbo peculiari sæpè morbus oritur totiûs substantiæ.	249
Variæ Metaptoseon classes ex effectibus desumendæ.	250

CAPUT TERTIUM.

<i>De causis Metaptoseon accidentalibus & earum effectibus.</i>	252
Res non naturales Metaptoseon causæ.	<i>ibid</i>
Atmosphæra causa Metaptoseon.	253
Atmosphære calor & frigus.	<i>ibid</i>
Subita in calorem frigusve mutatio.	255

Atmosphæræ vis ad Metaptoses faciendas in
contagiosis morbis. 256

1°. In putridis. *ibid*

Horum Metaptoses in partes varias. *ibid*

Atmosphæræ vis ad has efficiendas Metaptoses. 258

Utilis in talibus aëris purioris admissio. 259

2°. In inflammatoriis. *ibid*

Aëris non renovati in inflammatoriis effectus. 260

Metaptoses variæ. *ibid*

Maculæ erumpentes & humorum putredo. 261

Metaptoses in inflammatoriis ab aëris subitâ
mutatione. 262

Metaptoses in inflammationibus quarundam
singulatim partium. 263

Metaptoses suppuratoriæ. 264

Polypi. *ibid*

3°. In malignis. 265

Metaptoses in his ab aëre non renovato plu-
rimæ. 266

Atmosphæræ vis in aliis morbis catarrhalibus. 267

Ejusdem vis in chronicis. *ibid*

Metaptoses à neglectâ diætâ. 268

Ab ingluvie. *ibid*

Ab acribus ingestis. 269

A potu nimio tepidoque post acrium in-
gluviem. 270

Ab inediâ immoderatâ. 271

Diætæ pravæ in materiæ morbificæ coctionem
effectus. *ibid*

Metaptoses ab excrementorum retentione. 272

Alvi obstipatione. *ibid*

Hæmorrhoidibus suppressis. *ibid*

Difficili menstruatione. 273

Perspiratione suppressâ. *ibid*

Præcipuè morbis mitescentibus.	274
Sudoris in morbis suppressio.	<i>ibid</i>
Lacteus humor retentus.	275
Evacuationum vicariarum in his consideratio.	276
Venerea in morbis evacuatio.	277
Metaptoses à somno & vigiliis.	<i>ibid</i>
Metaptoses ab animi pathematibus.	279
In caput.	<i>ibid</i>
Metaptoses arthriticæ ab animi affectibus.	<i>ibid</i>
Metaptosis in hepar.	280
In pectus.	<i>ibid</i>
In cor.	<i>ibid</i>
Effectus illi rarò fiunt nisi à plurium causarum concursu.	281

CAPUT QUARTUM.

<i>De signis tùm diagnosticis, tùm prognosticis</i>	
<i>Metaptoseon quarumcumque.</i>	282
Metaptoses per se malæ, per accidens bonæ.	<i>ib.</i>
Quantùm utilis sit Metaptoseon diagnosis & prognosis.	283
Undè desumantur.	<i>ibid</i>
A phænomenis mali perspectis.	<i>ibid</i>
Ab experientia constantis analogiâ in epidemicis.	<i>ibid</i>
In endemicis.	284
In quibusdam constitutionibus.	<i>ibid</i>
A quibus conditionibus morborum pendeant variæ Metaptoses.	285
Sæpè fiunt in fixiori morbo Metaptoses symptomatum.	286
In mobilibus causis morbi simul causæque Metaptoses.	287
Exempla ex catarrhalibus.	<i>ibid</i>
Ex catarrho in alias acrimonias degeneri.	<i>ibid</i>

Ex sopitis morbis suppressâ perspiratione re-
crudescentibus. 288

Humorum morbis propriæ sunt Metaptoses. 289

Quâ ratione infectis aliquo vitio humoribus
Metaptoses fiant. 290

Metaptoses per medicamenta inductæ. 292

Metaptoses in contagiosis & pestilentialibus
frequentiores. 293

Quibus in morbis Metaptosis præ Metastasi
frequentior fiat. *ibid*

In quo Metaptosis differat à simplici morbi
symptomate. 295

Metaptoses in chronicis affectibus phthisi,
lue, arthritide, vulneribus, &c. *ibid*

Ex his eruuntur diagnosis & præsentis præ-
sagias Metaptoseos. 297

Metaptoses incipiente morbo. *ibid*

Quarum natura morbi futuri indolem prodit. 300

Metaptoses morbo profectioni. *ibid*

Metaptoseon in putridis præsentia. 301

In morbis sæpè datur specifica & quasi epide-
mica Metaptosis. 302

Metaptoses etiam dantur quasi endemicæ. 303

Metaptoses quibusdam conditionibus artibus-
que propriæ. 304

Metaptoses à diætæ vitio inductæ. 305

Quid generatim constituto morbo Metaptosis
quælibet indicet? 306

Judicia de Metaptosis ex naturâ morbi. *ibid*

Ex functionum læsarum notâ analogiâ. 307

Situ partium conformi. *ibid*

Ex indole causæ. 308

Ex ætate & conditione ægrotantis. 309

Metaptoses etiam morbo decrescente. 311

Metaptoses ex usu remediorum prævidendæ. 312

Cura ex Metaptoseon consideratione qualis.

312

In acutis.

ibid

In chronicis.

313

P A R S T E R T I A.

De Metastasi.

Quid sit Metastasis? In quo ab Epigenesi & Metaptosi differat.

314

Epigeneses & Metaptoses Metastasi superadditæ.

315

Metastasim quid faciat bonam vel malam? *ibid*

Completa est vel incompleta Metastasis.

316

Divisio hujus de Metastasis tractationis. *ibid*

C A P U T P R I M U M.

De Metastaseos mechanismo & causis efficientibus.

318

Symptomata morborum alia causæ, alia naturæ tribuenda.

ibid

Natura morborum curatrix.

319

Analogia à coctione naturali ducta.

ibid

Ut coctio naturalis, sic & morbosæ, sed operosior.

320

Ipsa tamen hæc naturæ actio violentior ipsi morasnectere valet.

322

Complicatio morborum difficilem reddit coctionem.

323

Non omnes igitur morbi æquè concoctioni patent.

ibid

Morbi rebellis materies in partem quamdam sæpè defertur utiliter.

324

- Quidam morbi omnem naturæ actionem eludunt. 325
- Alii mutationes spontè concipiunt nocivas. 326
- Conatus naturæ in coctionem non semper utilis. *ibid*
- In venenatis. *ibid*
- In colliquante materiâ. 327
- In pessumdatis humoribus. *ibid*
- Centro mali extrâ vias naturæ posito. *ibid*
- Metastasis naturæ opus. 328
- Eadem naturæ actio solutionem producit & crisim & Metastasim. 329
- Coctio difficilior fit ob humorum vel crassitiam, vel acredinem. *ibid*
- Post morbos sæpè latet acredo pertinax. 331
- Etiâ post acutos. 332
- In acutissimis sæpè pars morbi solutionem, pars excretionem, pars Metastasim subit. *ib.*
- Solutio plena rara. 333
- Morbi excretio fit sæpiùs per omnia simul adaucta corporis excrementa. *ibid*
- Crisis fit perfectâ coctione, materiâ aliquam præ alias affectante excretionum viam. 334
- Crisis sæpè fit imperfecta, morbum minuens ante plenam coctionem. *ibid*
- Materies Metastaseon non omninò coctionis expers, sed cruda magis & pertinax quàm crisum. 335
- Materiem Metastaseon excipiunt partes molliores, aut excrementis dicatæ. 336
- Metastasis tuta minùs est aliis mutationibus. 337
- Metastasis imperfecta sæpè est. *ibid*
- Metastasis ipso morbo sæpè periculosior. 338
- Medici in Metastasi impendente munus. *ibid*
- Imperfectæ coctionis signa Metastaseos prænuntia. 339
- Metastaseon in se mutuò aut in crisim mutationes. *ibid*

Metaſtaſeon ſæpè metuenda mutatio.	340
Artis in his munus & naturæ vis.	341
Debilitas ægri reliquias morborum fovet paratque Metaſtaſes.	342
Diætæ vitia Metaſtaſibus materiem ſufficiunt.	344
Utilitas febris ad Metaſtaticas reliquias tollendas.	<i>ibid</i>
Ex his demonſtratur Metaſtaſeon mutabilis indoles.	345
Omnis in corpore mutatio excrementa parit.	346
<i>Nil paucum criticum</i> , effatum Hippocratis.	347
Criſis & Metaſtaſis ſæpè ſimul in eodem corpore.	<i>ibid</i>

CAPUT SECUNDUM.

De variis Metaſtaſeon ſpeciebus.

Metaſtaſes ad claſſes revocari valent.	350
In Metaſtaſi conſideranda actio naturæ & mali materies.	<i>ibid</i>
Cuilibet coctioni ſua ſunt excrementa.	351
Coctionis verò morbiſicæ excrementa plura.	<i>ib.</i>
Metaſtaſeon analogia cum quibuſdam naturalibus in ſanorum vitâ excrementis.	352
Metaſtaſeon poſt <i>dentitiones</i> ſpecimina.	<i>ibid</i>
In pubertatis tempore.	353
In ætate adultiori & variis vitæ conditionibus.	354
In ætate ſenili & decrepitâ.	355
Metaſtaſes in morbis.	<i>ibid</i>
In chronicis.	356
Chronicorum morborum ratio.	<i>ibid</i>
Omnis cauſa morbos parare chronicos valet.	<i>ib.</i>

Chronici sæpè sanantur lentâ versâ in acutam indole. 357

Chronici alii Metastases utiles experiuntur, non mutatâ indole. 358

Nec ipsi totiùs humorum massæ morbi chronici Metastasisibus carent. 359

In his Metastases aliquandò parantur per rerum non naturalium influxum. 360

Per tempestatum mutationes. 361

Per mutationes locorum. 362

Patrium solum quid in his possit? *ibid*

Quid res cæteræ non naturales? 363

Quænam malis ab ingluvie ortis Metastases conveniunt? *ibid*

Vera aliquandò per urinas fit Metastasis. 364

In ipsâ sanitate crises & Metastases observantur. *ibid*

In quas partes generatim Metastases fiant & abscessus. 365

Ex his intelligitur omne Metastaseon systema in chronicis. 366

Metastasis in acutis supponit aliquid inflammatorii. *ibid*

Quot acutorum species Metastasin patiantur. *ibid*

Prima Metastaseon classis in morbis inflammatoriis. 367

Quorum varietates ad doctrinam Metastaseon non inutiles. *ibid*

Metastases in levibus illis raræ ad graves tantum pertinent. 368

Metastases in pus & abscessus quandò fiant & in quas partes. 369

Pus idem ex variis causis. *ibid*

Puris theoria. 370

Pus eliminatur per urinas, aut per inflammatorias Metastases in varias partes. *ibid*

Aut centrum inflammatorium in morbo natum occupat. 371

- Aut in vasis jam pus confectum sine inflammatione in partes abscedit. 372
- Abscessus nati absque morbis præviis. *ibid*
- In inflammatoriis Metastases aliæ causæ, aliæ symptomatum. 373
- Materies per inflammatorium morbum producta sæpè Metastasim secundariam facit. *ibid*
- In inflammatoriis Metastases etiam pendent à specificâ acris morborum naturâ. 374
- Varia ejus acris indoles per effectus deprehendenda. 375
- Congestiones & obstructions post morbos inflammatorios exactos, præcipuè in senibus. *ibid*
- Rara est phlegmonis semel nati Metastasis, nisi in ferocissimo malo, aut debilibus ægris. 376
- Nonnunquam tamen imperfectus phlegmo Metastaticè repelli potest. 377
- In inflammatoriis frequentius fiunt erysipelatosæ Metastases. 378
- Humoris erysipelatosi summa inconstantia. 379
- Acre fugax omne faciliè erysipelatis formam induit. 381
- Erysipelatis pro ætatum successione phases. *ib.*
- Secunda Metastaseon classis* à fomitibus corpori extraneis & adventitiis. *ibid*
- Fomites illi intus nunc phlogosim, nunc obstructions lentas pariunt. 382
- Illos in cutem reduces sanatio sequitur. *ibid*
- Faciliè recrudescent. *ibid*
- Retropulsi, nunc protinus, nunc lentè nocent. 383
- Si lentè noceant, nocent sæpè periculosius. 384
- Horum Metastases fiunt, vel integrâ fomitis manente naturâ. *ibid*
- Vel mutatâ ejus formâ & indole. 385

Vel abscessu jam intus formato ad exteriora tamen sese salubriter vertente.	385
<i>Tertia Metastaseon species à materiâ intus enatâ in morbis.</i>	386
Metastaseos hujus materies à causâ mali sæpè prorsus diversa est & non unius formæ capax.	<i>ibid</i>
Eadem in quibusdam chronicis oritur Metaf- taseon species.	388
Ut in œdematibus calidis.	<i>ibid</i>
Eadem & in morbis soporosis & virium prof- tratione notandis.	389
Eadem & in summè putridis.	390
In his varia ut tempora, ita & Metastaseon forma & indoles.	391
Nec carent hâc Metastasi morbi ipsi cachec- tici.	392
Ex stimulo quolibet accedente.	393
Ex aëris & tempestatum mutationibus.	<i>ibid</i>
Sæpè accedente in aliquâ parte peculiari ere- thismo.	394

CAPUT TERTIUM.

De signis Metastasium.

Signa diagnostica alia universalialia, alia pe- culiaria cuique Metastasi.	395
Alia essentialia, alia accidentalialia.	<i>ibid</i>
Diagnostica signa <i>essentialia</i> .	396
Metastasis initio nunquam apparet.	<i>ibid</i>
Turgens initio materia Metastasim sæpè si- mulat.	<i>ibid</i>
Vera Metastasis supponit naturam aliquatenus victtricem.	397
Signa in morbis lethalia & Metastasi locum non relinquentia.	398
Ex respiratione.	<i>ibid</i>

Ex pulsu.	399
Ex aliis qualitatibus.	<i>ibid</i>
Veneni lethalis symptomata.	<i>ibid</i>
Insidiosa in summâ lethalitate symptomata.	401
Symptomata quoque levioris mali Metastasin excludunt.	402
Phænomena criseos in graviore morbo cum Metastaseos phænomenis collata.	<i>ibid</i>
In quo differant à criticis Metastaseos symp- tomata.	403
Indè signa diagnostica & prognostica Meta- staseos.	<i>ibid</i>
Quid ante Metastasin ?	404
Quid in ipsâ Metastasi fiat ?	405
Metastaseon etiam imperfectarum utilitas.	<i>ib.</i>
In morbis universalibus.	406
In localibus.	<i>ibid</i>
Signa futuræ Metastaseos <i>universalia</i> .	407
Ex viribus sese extollentibus & incipientibus coctionis signis.	<i>ibid</i>
Quid coctionem Metastasi præviâ specialiùs designat ?	408
Urinæ.	<i>ibid</i>
Lingua.	409
Pustulæ in quibusdam locis apparentes.	410
Certâ modò appareant copiâ & constantiâ.	<i>ib.</i>
Signa <i>singularia</i> Metastases designantia.	411
Apostases.	412
Apostases phlegmonodeæ suppurantes.	<i>ibid</i>
Earum signa.	413
Apostaseos ad interna rupturæ & phthiseos periculum.	414
Phlegmonodea apostasis in sphacelum desi- nens.	415
Sphacelus aliquoties à vivis partibus , naturâ agente , separatur.	<i>ibid</i>
Tales in epidemicis morbis observati casus.	416

Apostases non omnes suppurant.	416
Dantur etiam apostemata in morbis <i>frigida</i> Veteribus dicta.	417
Eorum signa.	<i>ibid</i>
Incompleta plerumque ea est Metastasis.	418
Fomes in his sæpè latet iis curatis evolvendus.	<i>ibid</i>
Articulorum tumores frigidi à cachecticâ acef- centeque humorum crasi.	419
Horum signa.	420
Cachexia hæc acris per morbos acutos mota.	<i>ibid</i>
Tumores lienis indolentes post intermitten- tium curam.	421
Herpetum arthritidosque &c. in internas apostases mutatio.	422
Signa delitescentis arthritidos, &c.	423
Diagnosin à causarum procatacticarum na- turâ.	<i>ibid</i>
Temporum & climatum varius influxus in has Metastaseon species.	424
Epidemicæ in his constitutionis influxus.	425
Quæ sit indicatio ex incompletâ Metastasi?	426
Imperfectarum Metastasium prognosin.	<i>ibid</i>
Imperfectæ Metastases cum Metaptosis sæpè confundi possunt.	427

CAPUT QUARTUM.

<i>De morborum mutationibus quæ à compli- catione pendent.</i>	429
Complicationum ratio.	<i>ibid</i>
Duæ causæ suis distinctæ phænomenis, in morbi decursu, naturæ actione confundi possunt.	430
Complicationes ab Epigenesibus plerumque fiunt.	431
Epigenesis morbo adversa ipsi pro remedio fit.	<i>ibid</i>

- Remediorum actio Epigenesis vera est in morbis. 432
- Quæ ultrà modum inducta morbum novum priori curato substituit. *ibid*
- Sic cachexia inflammationis loco sæpè inducta, &c. 434
- Ars Medici omnis in moderandâ hâc remediorum Epigenesi. 435
- Epigeneseon aliud genus fortuito incurfu morbum mutans. 436
- Aëris frigidi admissio subita. *ibid*
- Aëris æstuoſi accessio. 437
- Mutationes morborum ab animi affectibus complicatis. 439
- A quocumque nerveo affectu. 440
- Indè aut morbi nondùm exacti recrudescentia, aut durabilis convalescentibus impressa labes. 441
- Exemplum insigne rerum externarum in morbos actionis. 442
- Ingluviei & pravæ diætæ influxus in morbos. 443
- Supervenientium ab externis rebus in morbis accidentium prognosis generalis. 444
- Partus in morbis quid mutet? 445
- Quid afferant contagiosa miasmata? *ibid*
- Epigeneses quæ morbo nihil addentes nec mutantes ab eo distinctæ manent. 446
- Metaptoses in morbis per se complicationes non faciunt. 447
- At ex Metaptoseon effectibus oriuntur variæ morborum complicationes. 448
- Complicationes ab inflammatoriâ Metaptosi natæ. *ibid*
- Ab erysipelatosâ Metaptosi. 449
- A Metaptosibus in infantiâ familiaribus. 450
- A saburræ inte inalibus Metaptosibus. *ibid*
- Ab intermittentium Metaptosibus 451

Ab aliis humoralium vitiorum Metaptosis.

451

A menstruationis Metaptosis. 452

A fluxûs albi Metaptosis. 453

A fomitibus fluori commixtis. 454

A lacteis puerperarum Metaptosis. 455

Maxima nerveorum affectuum pars oritur à fermentorum reliquiis nervos irritantibus.

456

Maximè venereis. *ibid*

Scorbuticis. 457

Scrophulosis. *ibid*

Complicationes à quibusdam remediis. 458

Mercurio. *ibid*

Kinâ. 459

Opio. 461

Vesicantibus, &c. 462

In ipsâ acutorum complicatione indicatio semper una princeps habetur præ aliis implenda. 463

Rarò in his existentes antea fomites destruuntur. *ibid*

Distinctæ magis sunt in chronicis quàm in acutis morbis complicationes. 464

Duplex in chronicis complexionum ordo. 465

Fit tamen in acutis complicati fomitis maximus in morbum principem influxus. *ibid*

Idem influxus maximè observatur in chronicis. 466

Multæ causæ morborum evolutioni favent. 467

*LIVRES qui se trouvent chez
MÉQUIGNON l'aîné, rue des
Cordeliers.*

- L**ORRY, Hippocratis Aphorismi, p. in-12.
v. doré. 4 liv.
- De Morbis cutaneis, in-4. 14 l.
- De Melancholiâ & Morbis melancholicis,
in-8. 2 vol. 10 l.
- Essais sur les alimens, in-12. 2 vol. 6 l.
- Essai sur la conformité de la Médecine an-
cienne & moderne. 3 l.
- Sanctorii de Medicinâ stativâ Aphorismi.
in-12. 3 l.
- Mead Opera in-8. 2 vol. 14 l.
- Prosp. Alpinus, de præfagiendâ vitâ & morte,
in-4. 10 l. 10 s.
- Historia Naturalis Ægypti, in-4. 2 vol.
fig. 24 l.
- Aurelianus, de Morbis acutis, in-8. 2 vol. 8 l.
- Ballonii Opera Medica, in-4. 4 vol. rel. en 2.
32 l.
- Boerhaave Aphorismi cum Comment. Van
Swieten, Parisiis, in-4. 5 vol. 60 liv.
- Chaque vol. se vend séparément*
- Methodus studii Medici, in-4. 2 vol. 30 l.
- Castelli Lexicon Medicum, in-4. 15 l.
- Cheyne, de Sanitate tuendâ, in-12. 3 l.
- Eller, de cognoscendis & curandis Morbis,
in-8. 4 l.
- Freind Opera Medica, in-4. 12 l.
- Halleri Artis Medicæ Principes, in-8. 11
vol. 42 l.
- Bibliotheca Chirurgica, in-4. 2 vol. 24 l.
- Disputationes Medicæ, in-4. 7 vol. fig.
70 l.
- *Idem* Chirurgicæ, in-4. 5 vol. 60 l.

- *Elementa Physiologiæ*, in-4. 8 vol. 96 l.
- *Primæ Linææ Physiologiæ*, in-12. 3 l.
- Heister, *Institutiones Chirurgicæ*, in-4. 2 vol. fig. 30 l.
- Les mêmes, en François, in-4. 3 vol. fig. 39 l.
- Les mêmes, en François, in-8. 5 vol. fig. 30 l.
- Hoffmanni *Opera omnia*, in-fol. 11 vol. rel. en 7.
- Home, *Principia Medicinæ*, in-8. 5 l.
- Hippocratis *Aphorismi Græcè & Latinè*, p. Ed. L. F. D. V. in-12. v. doré 6 l.
- *Aphorismi Græcè & Latinè*, Edente Bosquillon, p. in-12. 2 vol. br. 4 l. 16 f.
- Klein, *Interpretes Clinicus*, in-8. 3 l.
- Le même, en François, in-12. 2 vol. 6 l.
- Morgagni, *de Sedibus, & Causis morborum* Edente Tissot, in-4. 3 vol. 28 l.
- *Adversaria Anatomica*, in-4. 20 l.
- Morton *Opera Medica*, in-4. 2 vol. 15 l.
- C. Pison *Observationes de Morbis*, in-4. 9 l.
- Quarin, *Methodus Med. inflammationum*, in-12. br. 2 l.
- Roupe, *de Morbis navigantium*, in-8. 5 l.
- Sauvages, *Nosologia Methodica*, in-4. 2 vol. 30 l.
- Cullen, *Apparat. ad Nosolog. Methodicam*, in-4. br. 5 l. 5 f.
- Senac, *de reconditâ Februm naturâ*, in-8. 3 l. 10 f.
- Sydenham *Opera Medica*, in-4. 2 vol. 15 l.
- Tournefort, *Instit. Rei herbariæ*, in-4. 3 vol. fig. 48 l.
- Tronchin, *de Colicâ Pictonum*, in-8. 4 l.
- Bertin, *Traité d'Ostéologie*, in-12. 4 vol. fig. 10 l.
- Chirurgie complete suivant le système des Modernes*, in-12. 2 vol. 6 l.

- Delaudun, Abus des bouillons de viande dans
 les fievres, in-12. br. 2 l.
 Desmars, Epidémies d'Hippocrate, in-12.
 2 l. 10 f.
 Dictionnaire de Médecine, de Chirurgie & de
 l'Art Vétérinaire, in-8. 6 vol.
 — Portatif de Santé, in-8. 3 vol. 15 l.
 Dionis, Cours d'opérations, huitième Edition,
 in-8. fig. 8 l.
 Duchanoy, Art d'imiter les Eaux Minérales,
 in-12. 3 l.
 — Usage des Narcotiques, in-12. br. 15 f.
 Goulard, Œuvres Chirurgicales, in-12. 2
 vol. 5 l.
 Hevin, Cours de Thérapeutique & de Patho-
 logie, in-8. 7 l.
 La Faye, Principes de Chirurgie, in-12.
 3 l. 12 f.
 La Motte, Traité complet de Chirurgie,
 in-8. 2 vol. 12 l.
 Lassus, Traité des fractures & luxations, in-12.
 fig. br. 2 l.
 — Manuel Pratique de l'amputation, in-12.
 br. 2 l.
 — Méthode de traiter les maladies qui atta-
 quent l'articulation du coude & du genou,
 in-12. br. 15 f.
 Lazerne, Méthode de guérir les maladies,
 in-12. 2 vol. 5 l.
 Le Roy, Mélanges de Médecine, in-8. 6 l.
 — Du Prognostic dans les maladies aiguës,
 in-8. br. 3 l.
 Lettres intéressantes pour les Médecins de pro-
 fession, in-12. 2 vol. 5 l.
 Le Vacher, de la Feutrie, Ecole de Salerne,
 in-12. 3 l.
 Lind, Traité du scorbut, in-12. 2 vol. 6 l.
 Médecine Pratique de Londres, in-8. 5 l.

- Morveau, Elémens de Chimie, de Dijon,
in 12. 3 vol. 9 l.
- Petit, Maladies des os, in-12. 2 vol. 6 l.
- Œuvres Chirurgicales, in 8. 3 vol. fig.
21 l.
- Poiffonnier, Abrégé d'Anatomie, in-12. 2
vol. 6 l.
- Poupart, Traité des dartres, nouvelle Edi-
tion, in-12. br. 2 l. 10 f.
- Quesnay, Traité de la suppuration, in-12.
3 l. 10 f.
- *Idem*, de la gangrene, in-12. 2 l. 10 f.
- *Idem*, de la saignée, in-12. 3 l. 10 f.
- *Idem*, des fievres, in-12. 2 vol. 6 l.
- Economie Animale, in-12. 3 vol. fig.
10 l.
- Retz, Météorologie appliquée à la Médecine
& à l'Agriculture, in-8. br. 3 l. 12 f.
- Rosen, Maladies des Enfans, in-8. 6 l.
- Roussel, Système Physique & Moral de la
Femme, in-12. 3 l.
- Baron, Formules des Hopitaux, in-12. 3 l.
- Beaudeloque, l'Art des Accouchemens,
in-8. 2 vol. fig. 12 l.
- Beauchefne, Influence des affections de
l'ame dans les maladies nerveuses des
femmes, nouvelle Edition, in-8. br.
2 l. 8 f.
- Senac, Traité de la structure du cœur, nou-
velle Edition, in-4. 2 vol. fig. 24 l.
- Maladies du cœur, in-12. 2 vol. 4 l.
- Sue, Elémens de Chirurgie, Latin-François,
in-8. 5 l.
- Les mêmes, François, in-8. 3 l.
- Werley, Médecine Primitive, in-12. 3 l.

EXTRAIT DES REGISTRES

de la Société Royale de Médecine.

LA Société Royale de Médecine nous a chargés d'examiner un Traité de M. Lorry notre Confrère : cet Ouvrage est écrit en Latin & a pour titre : *De præcipuis morborum mutationibus & conversionibus tentamen medicum.*

L'Auteur, après avoir donné la définition de l'Epigénèse, de la Métaptose & de la Métastase, entre en matière & divise son Ouvrage en trois Sections.

Dans la première, il traite de l'Epigénèse qui dépend de la maladie elle-même, & examine les vices des forces, soit augmentées, soit diminuées, & l'inégalité d'action de ces mêmes forces, comme étant la cause des Epigénèses. Il traite ensuite des Epigénèses qui dépendent du vice des humeurs, des causes accidentelles, telles que l'action des médicaments & les six choses non naturelles.

La seconde Section comprend les Epigénèses qui ne dépendent pas de la nature même de la maladie, mais d'un levain morbifique préexistant, ou de causes survenues dans le tems même de la maladie, ou qui doivent leur existence aux opérations chirurgicales.

La troisième Section traite des Métastases, de leur mécanisme, de leurs causes efficientes, de leurs différentes espèces & de leurs signes.

Nous n'avions jusqu'à présent qu'un seul Ouvrage dans ce genre qui fût un peu étendu. Il est d'Etienne Rodrigues de Castro, Médecin célèbre, qui publia en 1627 un Traité intitulé *Quæ ex quibus, sive de mutatione aliorum*

morborum in alios. L'Ouvrage de Castro a été bien accueilli & a eu quatre Editions; celui de M. Lorry mérite de l'être de même. Il nous a paru devoir faire époque en Médecine, & également utile aux Etudians & aux Médecins Praticiens. Les uns y puiseront les principes de la vraie Médecine, de la Médecine fondée sur l'expérience; les autres y trouveront un abrégé de toutes les connoissances cliniques qu'ils ont eu tant de peine à acquérir. Nous ne parlerons pas de la manière dont l'Ouvrage est écrit; il suffit d'en nommer l'Auteur pour prévenir qu'il est écrit avec pureté & élégance; enfin nous pensons qu'il est très-digne de l'Approbation de la Compagnie & d'être imprimé sous son Privilège.

Signés GEOFFROY, ANDRY & CAILLE.

Vu le rapport ci-dessus dont la lecture a été faite dans la Séance tenue au Louvre le 10 Janvier 1783, la Société Royale de Médecine a pensé que l'Ouvrage de M. Lorry étoit très-digne de son Approbation & d'être imprimé sous son Privilège. En foi dequoi j'ai signé le Présent, à Paris le 12 Avril 1784.

VICQ D'AZIR, Secrétaire Perpétuel.

